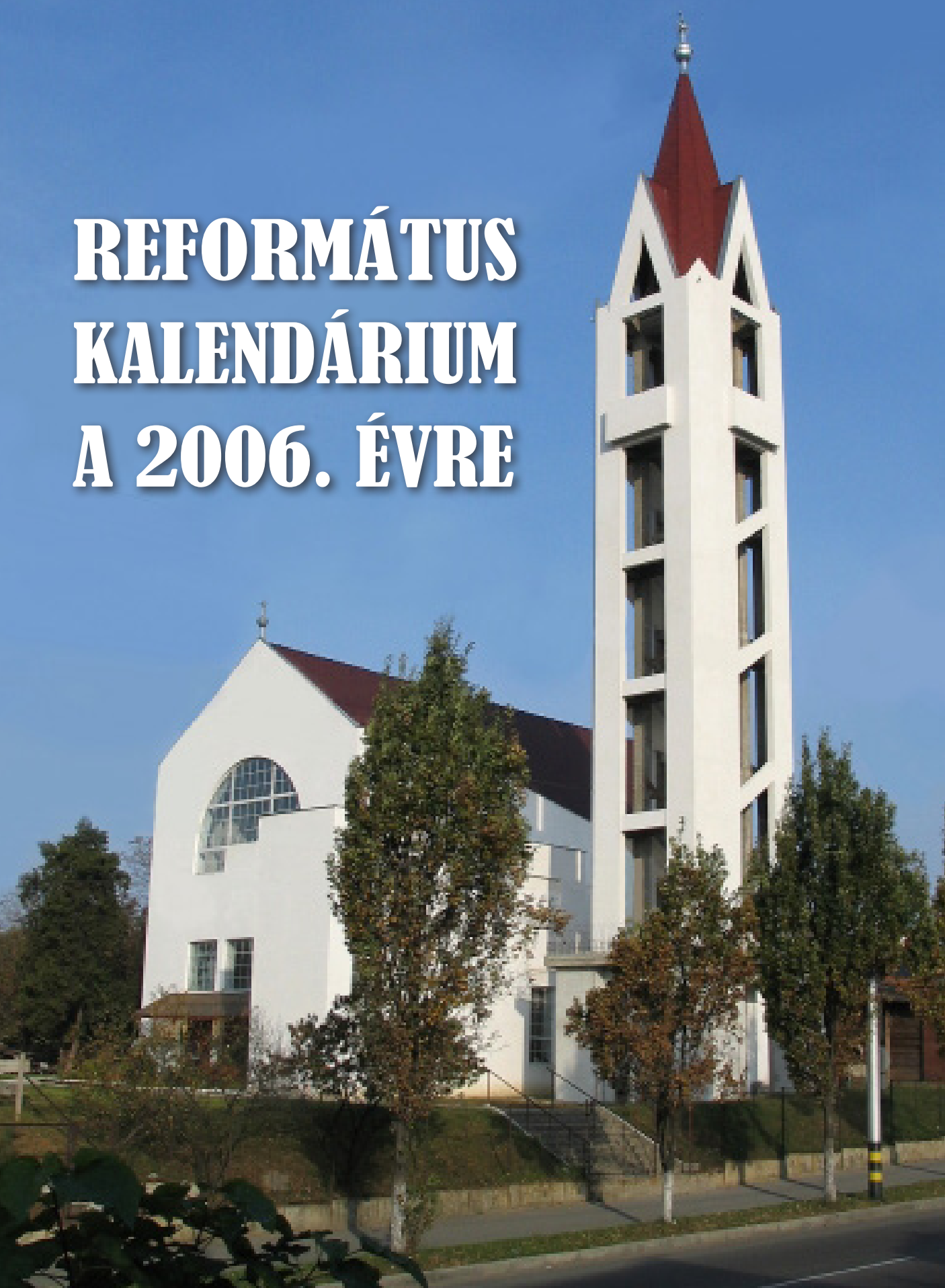


REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2006. ÉVRE



**REFORMÁTUS
KALENDÁRIUM
A 2006. ÉVRE**



**KIADJA
A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET**

A kalendáriumot szerkesztette:

Bereczki András
paptamási lelkipásztor

Szövegkorrektúra:

Mihálka Magdolna

Tördelőszerkesztő:

Kraftsikné Petrikó Ildikó

Grafikai szerkesztő:

Radványi Károly

Felelős vezető:

Sándor Lajos

Címlapon és hátlapon:

A nagyvárad-rogériuszi református templom

Igei beajánló

Wass Albert nyitóverse mindannyiunkat **A láthatatlan lobogó** alá sorakoztat fel:

„Társaimat az ár elsodorta. / Mögöttem ég a poklok pokla,
De markomban még itt a Szó: / A láthatatlan lobogó.”

Nemcsak a zászlót akarják kiragadni a kezéből, hanem Őt, a zászlóvivőt is félre akarják állítani az útból. Más szóval: ajkán el akarják némítani – belénk akarják fojtani a szót.

Az órállók, a igehirdetők, a szószólók azonban – hivatásuk és természetük szerint – nem engedik sárba taposztatni a zászlót, földre hullani az Igét. A Zsoltáros bizonyágtévő öntudatával vallják, hogy: „Adtál a téged félőknek zászlót, melyet felemeljenek az igazságért” (Zsolt. 60,6). Alkalmas és alkalmatlan időben, a Költő állhatatosságával és elszántságával hirdetik tovább **Istennek Igéjét**.

Közkeletű református felfogás, hogy az igazi Egyház minden szolgálata és életmegnyilvánulása nem más, mint: **igehirdetés**. A szó közvetlen vagy átvitt értelmében, az Anyaszentegyház akkor hűséges küldő Urához, hogyha egész léte, minden megnyilvánulása, szava és tevékenysége az igehirdetésre tekint, és annak szolgálatában áll. Ilyen értelemben nemcsak az Ige tulajdonképpeni prédikálása, hanem – a maga nemében – még az egyházi pénzügyvitel is igehirdetésnek számít.

Isten sokrétű üzenetének tartalmas hordozójaként Egyházkerületünk új **Kalendáriumára** is ekképpen kell tekintenünk. Rendeltetése – végső soron – nem más, mint Isten üzenetének továbbítása. „Elegyes” műfaja ellenére is a jó kalendárium mértéke az, hogy híven betölti-e ezt a hivatását.

De még inkább érvényes ez az igazság a kalendárium gazdag tárgyára, tartalmára nézve. Vegyük csak sorra a tartalomjegyzéket.

„Ige a hétköznapiakban” – olvassuk. Az „ünnepipé” szűkült Ige hatályának mindennapjainkra is ki kell terjednie.

„Gyülekezeti órjáratban” járva fordítjuk vigyázó szemünket iskoláinkra. Nem csupán ami bennük hangzik – a tanítás –, de múltjuk, történetük, megépülésük és fenntartásuk is: tanúságtétel a megtartatásról. Nemzedékek megújuló sorának kezébe adnak zászlót, ajkára ígét: az életnek beszédét.

Az egyházfegyelemről szólva, szintúgy igaz, hogy hiteles mértéke egyedül Isten Igéje lehet. Elmúlt korok érdekességei és gyarlóságai közepette mégcsak inkább kihangsúlyozódik ez a követelmény.

„Családi kérdéseink” a házasság és a család meggyengülése vagy éppen válsága idején az eddigieknél is nagyobb figyelmet érdemelnek. Az Ige és hitünk tanítására kell építenünk, ha azt akarjuk, hogy végképp ne

sodródjunk el az „atyai háztól”, és „testi-lelki egészségünket” megőrizve, meghitt otthonainkban és családi körben olvashassuk – egyebek mellett – a *Kalendáriumot*, „Gyermekeinknek” kezébe adva a nekik szánt fejezetet, és az Egyház „Humorán” jót derülve...

„Történelmünk ösvényein” járva és „Várad nevezetességeit” megismerve a beszédes események, példák, évfordulók, történelmi személyiségek, a hit, az anyanyelv, a kultúra, az irodalom és a művészet változatos formában és alakban hirdetik ugyanazt, aminek elmondására kevés volna a szó: a Teremtő munkáját, az élni akaró élet isteni ajándékát, a láthatatlan Isten jelenlétét, a megváltott ember életét, halálát, hitét és bűneit, munkáját és küzdelmeit, reménységét és szabadulását.

Mindezeket kötetbe foglalva: a Szerkesztő is egyike azoknak a **bizony-ságtevőknek**, akik a *Kalendárium*ban közölnek, vagy akikről az írások szólnak. Ők azok, akik a szakadatlan stafétát átvéve, megmarkolják és tovább adják „a láthatatlan lobogót”. Körük sereglik pedig mindenkor az **Anyaszentegyház** népe – mindazok, akik követik Krisztus zászlaját.

Egyházkerületünk megalakulásának **85.** évfordulóján, a rendszerváltozás kezdetét követő újjáalakulásának **15.** esztendejében legyen **útravalónk** ez a – latinos – nevében is múltó időnket tükröző becses könyv, és segítsen hozzá ahhoz, hogy: „úgy számláljuk napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk” (Zsolt 90,12).

2005 utóján

TÓKÉS LÁSZLÓ
püspök

Wass Albert

A láthatatlan lobogó

*Konok hűséggel hordozom
az úttalan bozótokon.*

*Seb a vállam és seb a markom,
de fogom, viszem és megtartom.*

*S fogcsikorgatva hirdetem:
nem ért véget a küzdelem!*

*Mert valami még megmaradt.
Görcs zsibbasztja a markomat,*

*de markomban még itt a szó:
a láthatatlan lobogó!*

*Ereklyém. Kincsem. Fegyverem.
Magosra tartom s lengetem!*

*És védem, foggal és körömmel!
Vad dűhvel és örült örömmel!*

*És mentem, mindeneiken által,
intépő, végső akarással!*

*Dúlt otthonom rég összedőlt.
Kifordult alólam a föld.*

*Társaimat ár elsodorta.
Mögöttem ég a poklok pokla.*

*Előttem vad sziklák merednek.
De nekivágok a meredeknek!*

*Mert élek még! Ha törten is,
ha vérben is, ha görcsben is,*

*még ha utolsó is vagyok
kit az özönvíz meghagyott,*

*de harcom végigharcolom
s a lobogót megmarkolom!*

*Megmarkolom és nem hagyom,
Ha le is szakad a két karom,*

*ha két lábam térdig kopik:
de feljutok a csúcsokig!*

*S utolsó jussomat, a Szót,
Ezt a szent, tépett lobogót*

*kitűzöm fennt az ormokon
s a csillagoknak meglobogtatom!*

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

Régente: Vízöntő hava

„És nagy sokaság követé őt Galileából és a Tízvárosból és Jeruzsálemből és Júdeából és a Jordánon túlról.” (Mt 4,25)

1 Vasárnap	Újév, Fruzsina
2 Hétfő	Ábel, Ákos
3 Kedd	Benjámin
4 Szerda	Angéla, Éva, Titusz
5 Csütörtök	Simon, Árpád
6 Péntek	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
7 Szombat	Attila, Etele

„A kiszabott esztendők letelnek, és én útra kelek és nem térek vissza.” (Jób 16,22)

8 Vasárnap	Gyöngyvér, Artúr
9 Hétfő	Marcell
10 Kedd	Melánia
11 Szerda	Ágota, Baltazár
12 Csütörtök	Ernő
13 Péntek	Veronika
14 Szombat	Vidor, Bódog

„Minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágattatik és tüzre vettetik.” (Mt 7,19)

EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE

15 Vasárnap	Loránd
16 Hétfő	Gusztáv
17 Kedd	Antal
18 Szerda	Piroska
19 Csütörtök	Sára, Máriusz
20 Péntek	Fábián
21 Szombat	Ágnes

„Az ő igazságának mérlegével mérjen meg engem, és megismeri Isten az én ártatlanságomat!” (Jób 31,6)

22 Vasárnap	Vince, Alfonz
23 Hétfő	Zelma, Rajmund
24 Kedd	Timót
25 Szerda	Pál
26 Csütörtök	Vanda, Paula
27 Péntek	Angelika
28 Szombat	Károly

„Néktek pedig még a fejetek hajszálai is mind számon vannak.” (Mt 10,30)

29 Vasárnap	Adél, Eta, Léda
30 Hétfő	Gellért
31 Kedd	Petur



**Reneszánsz stílusú szószék Apában,
1759-ből**

Fiam, az én tanításomról el ne feledkezzél, és az én parancsolatimat megőrizze a te elméd.

Mert napoknak hosszú voltát, és sok esztendőös életet, és békességet hoznak néked bőven.

Az irgalmasság és az igazság ne hagyjanak el téged: Kösd azokat a te nyakadra, írd be azokat a te szívednek táblájára.

Így nyersz kedvességet és jó értelmet Istennek és embernek szemei előtt.

Bizodalmaid legyen az Úrban teljes elmédből, a magad értelmére pedig ne támaszkodjál.

Minden te utaidban megismered őt, akkor ő igazgatja a te utaidat.

Ne légy bölcs a te magad ítélete szerint, féld az urat és távozzál el a gonosztól.

Egészség lesz ez a testednek és megújulás a te csontjaidnak.

Tiszteld az Urat a te javaidból és a te egész jóvedelmed zsengejéből.

Ekképpen megtelnek a te csüreed elégséggel és musttal áradnak el sajtóid vályúi.

Példabeszédek 3,1-10

[illegible]

Február

BÖJTELŐ HAVA

Régente: Halak hava

1 Szerda	Ignác, Efraim
2 Csütörtök	Karola, Apor
3 Péntek	Balázs, Nimród
4 Szombat	Ráhel, Janka

„Mely nagyok Uram a te műveid, igen mélységesek a te gondolataid.“ (Zsolt 92,6)

SZERETETSZOLGÁLATI VASÁRNAP

5 Vasárnap	Ágota
6 Hétfő	Dorottya, Dóra
7 Kedd	Tódor
8 Szerda	Aranka
9 Csütörtök	Abigél, Apollónia
10 Péntek	Elvira
11 Szombat	Dezső, Adolf

„Amely pedig a jó földre esett, ez az, aki hallja és érti az igét.“ (Mt 13,23a)

12 Vasárnap	Lídia, Evelin
13 Hétfő	Ella, Fruzsina, Linda
14 Kedd	Bálint, Valentin
15 Szerda	Kolos, Levente
16 Csütörtök	Julianna, Samu
17 Péntek	Dónát, Álmos
18 Szombat	Konrád, Zenkő

„Hegyek emelkedének fel és völgyek szállának alá arra a helyre, amelyet fundáltál nekik.“ (Zsolt 104,8)

19 Vasárnap	Zsuzsanna, Ozsvát
20 Hétfő	Aladár, Álmos
21 Kedd	Eleonóra
22 Szerda	Gerzson
23 Csütörtök	Alfréd, Szemere
24 Péntek	Mátyás
25 Szombat	Géza

„Monda nekik: Ti pedig kinek mondotok engem?“ (Mt 16,15)

26 Vasárnap	Edina
27 Hétfő	Ákos, Amarilisz
28 Kedd	Elemér



Az avasújvárosi szószerék 1759-ből

A hitetlenek útjára ne menj, se ne járj a gonoszok ösvényén.

Hagyd el, át ne menj rajta, térj el tőle, és menj tovább.

Mert nem alhatnak azok, ha gonoszt nem cselekesznek, és kimegy szemükből az álom, ha mást romlásra nem juttatnak.

Mert az istentelenségnek étkét eszik és az erőszakátételnek borát isszák.

Az igazak ösvénye pedig olyan, mint a hajnal világossága, mely minél tovább halad, annál világosabb lesz, a teljes délig.

Az istentelenelek útja pedig olyan, mint a homály, nem tudják miben ütköznek meg.

Fiam, az én szavamra figyelmezz, az én beszédimre hajtsd füledet.

Ne távozzanak el a te semeidtől, tartsd meg ezeket a te elmédben.

Mert életök ezek azoknak, akik megnyerik, és egész testöknek egészségség.

Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet.

Péld 4,14-23

[illegible]

Március

BÖJTMÁS HAVA

Régente: Kos hava

1 Szerda	Albin
2 Csütörtök	Lujza, Dalma
3 Péntek	Kornélia
4 Szombat	Kázmér

„És mikor Izráel megerősödött, adófizetőjévé tette a Kananeust; de elűzni nem űzte el.“ (Bír 1,28)

5 Böjtfővasárnap	Adorján, Olivér
6 Hétfő	Inez
7 Kedd	Tamás
8 Szerda	Zoltán, Apolka
9 Csütörtök	Franciska, Fanni
10 Péntek	Ildikó
11 Szombat	Szilárd, Bors

„És ha valaki valamit szól néktek, mondjátok, hogy az Úrnak van szüksége rájuk...“ (Mt 21,3)

12 Vasárnap	Gergely, Gergő
13 Hétfő	Krisztián
14 Kedd	Matild, Pólika
15 Szerda	Kristóf, Lukrécia
NEMZETI ÜNNEP	
16 Csütörtök	Henrietta, Lujza
17 Péntek	Gertrúd
18 Szombat	Sándor, Ede

„A Gileádból való Jefte pedig nagy hős volt, és egy parázna asszonynak volt a fia, s Jeftét Gileád nemzette.“ (Bír 11,1)

19 Vasárnap	József, Jozefina
20 Hétfő	Koppány, Hubert
21 Kedd	Benedek, Bence
22 Szerda	Izolda, Beáta, Lea
23 Csütörtök	Emőke, Botond
24 Péntek	Gábor
25 Szombat	Irén

„És az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyosságul minden népnek; és akkor jó el a vég.“ (Mt 24,14)

26 Vasárnap	Emánuel
27 Hétfő	Hajnalka, Alpár
28 Kedd	Gedeon
29 Szerda	Augusztá, Jónás, Márk
30 Csütörtök	Zalán, Amadé
31 Péntek	Árpád, Benő



A bürgeszdi szószerk. Készült 1875-ben

Őrizd meg fiam, atyád parancsolatját és anyád tanítását el ne hagyd.

Kösd azokat szívedre mindenkor, fűzd a nyakadba.

Valahová mégysz, vezérel téged, mikor aluszol, őriz téged, mikor felsekelsz, beszélget te veled.

Mert szövétnek a parancsolat, és a tudomány világosság, és életnek útja a tanítófeddek.

Hogy a gonosz asszonytól téged megőrizzenek, az idegen asszony nyelvénél hízelkedésétől.

Ne kívánd az ő szépségét szívedben, és meg ne fogjon téged szemöldökeivel.

Mert a parázna asszony miatt jut az ember egy darab kenyérre, és más férfi felesége drága életet vadász.

Vehet-e valaki tüzet az ő kebelébe, hogy ruhái meg ne égnének?

Vagy járhat-e valaki eleve szénen, hogy lábai meg ne égnének?

Így van, aki bemegy felebarátja feleségéhez, nem marad büntetlen, valaki illeti azt!

Péld 6,20-29

[illegible]

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

Régente: Bika hava

1 Szombat Hugó

„Ekkor felment Izrael minden fia és az egész nép, és elmenvén Bételbe, sírtak, és ott maradtak az Úr előtt és böjtöltek aznap egész estig, és égoáldozattal és hálaadó áldozattal áldoztak az Úr előtt.“ (Bír 20,26)

2 Vasárnap

Áron

3 Hétfő

Richárd, Keresztély

4 Kedd

Csaba, Ambrus

5 Szerda

Vince, Kocsárd

6 Csütörtök

Vilmos, Biborka, Édua

7 Péntek

Ármin, Orsolya

8 Szombat

Dénes, Lídia, Zselyke

„Ekkor átkozódni és esküdözni kezdte, hogy: Nem ismerem ezt az embert. És a kakas azonnal megszólala.“ (Mt 26,74)

9 Virágvasárnap

Dömötör, Géza

10 Hétfő

Zsolt

11 Kedd

Leó, Ilma

12 Szerda

Gyula

13 Csütörtök

Ida

14 Nagypéntek

Tibor, Tiborc

15 Szombat

Tas, Emese

„Csak féljétek az Urat, és szolgáljatok néki hűségesen, teljes szívetekből; mert látjátok, mily nagy dolgot cselekedett veletek.“ (1Sám 12,24)

16 Húsvétvasárnap

Csongor

17 Húsvéthétfő

Rudolf

18 Kedd

Andrea, Ilma

19 Szerda

Emma

20 Csütörtök

Tivadar

21 Péntek

Konrád, Zsombor

22 Szombat

Csilla

„Mert ha dicsőséges az elmúlandó, sokkal inkább dicsőséges, ami megmarad.“ (2Kor 3,11)

23 Vasárnap

Béla

24 Hétfő

György, Györgyi

25 Kedd

Márk, Kevin

26 Szerda

Ervin, Boglárka

27 Csütörtök

Zita, Gyöngyvér

28 Péntek

Valéria

29 Szombat

Péter, Tihamér

„És Saul mindennap keresé, de az Isten nem adá őt kezébe.“ (1Sám 23,14b)

30 Vasárnap

Mariann, Ibolya



A bogdándi szószék 1803-ból

A bölcs fiú örvendezteti az ő atyját, a bolond fiú pedig szomorúsága az ő anyjának.

Nem használnak a gonoszság kincsei, az igazság pedig megszabadít a halálból.

Az Úr nem hagyja éhezni az igaznak lelkét. Az istentelenelemek kívánságát pedig elveti.

Szegényné lesz, aki cselekszik rest kézzel, a gyors munkások keze pedig meggazdagít.

Gyűjt nyárban az eszes fiú, álomba merül az aratás idején a megszegényítő fiú.

Áldások vannak az igaznak fején, a hamisnak neve pedig megrothad.

Az igaznak emlékezete áldott, a hamisaknak neve pedig megrothad.

A bölcs elméjü beveszi a parancsolatokat, a bolond ajkú pedig elveszti magát.

Aki tökéletességben jár, bátorsággal jár, aki pedig elferdíti az ő útát, kiismertetik.

Péld 10,1-9

[illegible]

Május

PÜNKÖSD HAVA

Régente: Ikrek hava

1 Hétfő	Jakab, Fülöp
2 Kedd	Zsigmond
3 Szerda	Irma, Tímea
4 Csütörtök	Mónika, Flórián
5 Péntek	Kocsárd, Irén
6 Szombat	Eliz, Tamara, Evetke

„Mert a mi vitézkedésünk fegyverei nem testiek, hanem erősek az Istennek, erősségek lerontására.“ (2Kor 10,4)

7 Vasárnap	Gizella
ANYÁK NAPJA	
8 Hétfő	Mihály
9 Kedd	Gergely
10 Szerda	Antónia, Jób, Ármin
11 Csütörtök	Albert, Imola, Ferenc
12 Péntek	Pongrác
13 Szombat	Szervác

„De fizessen meg az Úr annak, aki gonoszt cselekszik, az ő gonoszága szerint.“ (2Sám 3,39c)

14 Vasárnap	Bonifác
15 Hétfő	Zsófia, Izák
16 Kedd	Mózes, Botond
17 Szerda	Andor, Ede
18 Csütörtök	Erik
19 Péntek	Ivó, Buda, Milán
20 Szombat	Bernát, Hanna, Zoránd

„Mindeneiket zúgolódások és versengések nélkül cselekedjetek.“ (Fil 2,14)

21 Vasárnap	Szilárd, Konstantin
22 Hétfő	Júlia, Rita
23 Kedd	Dezső
24 Szerda	Eszter
25 Áldozócsütörtök	Orbán
26 Péntek	Fülöp
27 Szombat	Hella

„Ma ismerte meg, uram király, a te szolgád, hogy van valami becsületem előtted; mert az ő szolgájának beszédét megcselekedte a király.“ (2Sám 14,22b)

28 Vasárnap	Emil
29 Hétfő	Magdolna
30 Kedd	Nándor, Johanna
31 Szerda	Angéla, Angyalka



Az érkörösi szószerk.
Koronája 1787-en készült

Kézadással erősítem, hogy nem marad büntetlen a gonosz, hogy az igazaknak magva megszabadul.

Mint a disznó orrában az aranyperc, olyan a szép asszony, akinek nincsen okossága.

Az igazaknak kívánsága csak jó, az istenteleneknek várakozása pedig harag.

Van olyan, aki bőven adakozik és annál inkább gazdagodik, és aki megtartóztatja a járandóságot, de ugyan szűkölködik.

A mással jóltevő ember megkövéredik, és aki mást felüdít, maga is üdül.

Aki búzáját visszatartja, átkozza azt a nép, annak fején pedig, aki eladja, áldás van.

Aki jóra igyekszik, jóakaratot szerez, aki pedig gonoszt keres, ő magára jő az.

Aki bízik az ő gazdagságában elesik, de mint a fa ága, az igazak kivirágognak.

Aki megháborítja az ő házat, annak öröksége szél lesz, és a bolond szolgája a bölcs elméjünek.

Az igaznak gyümölcse életnek fája, és lelkeket nyer meg a bölcs.

Ímé, az igaz és földön megnyeri jutalmát, mennyivel inkább az istentelen és a bűnös.

Péld 11,21-31

[illegible]

Június

SZENT IVÁN HAVA

Régente: Rák hava

1 Csütörtök	Tünde, Csenge
2 Péntek	Anikó, Anita
3 Szombat	Klotild

„Mindenikünknek pedig adatott a kegyelem a Krisztustól osztott ajándéknak mértéke szerint.“ (Ef 4,7)

4 Pünkösdvasárnap	Bulcsú
5 Pünkösdhétfő	Ferdinánd, Kund
6 Kedd	Norbert
7 Szerda	Róbert, Edömér
8 Csütörtök	Medárd
9 Péntek	Félix
10 Szombat	Margit

„Most gondold meg és lásd meg, micsoda választ vigyek annak, aki engem elküldött.“
(2Sám 24,13c)

11 Szentháromság-vasárnap	Barnabás, Barna
12 Hétfő	Villő, Józsa, Sebők
13 Kedd	Antal, Tóbiás
14 Szerda	Vazul, Herta
15 Csütörtök	Vid, Zója
16 Péntek	Jusztin, Arany
17 Szombat	Laura

„Nem azok igazak Isten előtt, akik a törvényt hallgatják, hanem azok fognak megigazulni, akik a törvényt betöltik.“ (Róm 2,13)

18 Vasárnap	Arnold, Márkus
19 Hétfő	Gyárfás
20 Kedd	Rafael, Keve
21 Szerda	Alajos
22 Csütörtök	Paulina
23 Péntek	Zoltán, Arszlán, Jázminka
24 Szombat	Iván

„Imádkozám az Úrhoz és mondek: Uram, Isten! ne rontsd meg a te népedet, és a te örökségedet, akit a te nagyságoddal szabadítottál meg, akit erős kézzel hoztál ki Egyiptomból.“ (5Móz 9,26)

25 Vasárnap	Vilmos
26 Hétfő	János, Pál, Iringó
27 Kedd	László
28 Szerda	Irén
29 Csütörtök	Péter, Pál
30 Péntek	Tihamér



A hadadnásadi szószék 1753-ból

Lelkeket szabadít meg az igaz bizonyosság, hazugságokat szól pedig az álnok.

Az Úrnak félelmében erős a bizodalom, és az ő fiainak lesz menedéke.

Az Úrnak félelme az életnek kútfeje, a halál törének eltávoztatására.

A nép sokasága a király dicsősége, a nép elfogyása az uralkodó romlása.

A haragra késedelmes bővelkedik értelemmel, aki elméjében hirtelenkedő, bolondságot szerez az.

A szelíd szív a testnek élete, az irigység pedig a csontoknak rothadása.

Aki elnyomja a szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét, az pedig tiszteli, aki könnyörül a szűkölködőn.

Az ő nyavalyájába ejti magát az istentelen, az igaznak pedig halála idején is reménysége van.

Az eszesnek elméjében nyugszik a bölcsesség, ami pedig a tudatlanokban van, magát hamar megismerheti.

Az igazság felmagasztalja a nemzetet, a bűn pedig gyalázatára van a népeknek.

Péld 14,25-34

[illegible]

Július

JAKAB HAVA

Régente: Oroszlán hava

1 Szombat Annamária, Renáta

„A Jézus Krisztusban való élet lelkének törvénye megszabadított engem a bűn és a halál törvényétől.” (Róm 8,2)

2 Vasárnap Ottó
3 Hétfő Kornél, Normen
4 Kedd Berta, Ulrik
5 Szerda Emese, Sarolta
6 Csütörtök Ézsaiás, Melitta
7 Péntek Cirill
8 Szombat Teréz

„Ne nézd el, ha a te atyádfiának ökre vagy juha tévelyeg, és ne fordulj el azoktól, hanem bizony tereld vissza azokat a te atyádfiához.” (5Móz 22,1)

9 Vasárnap Ruth, Vera
10 Hétfő Amália, Melina
11 Kedd Lili, Lilla, Nóra
12 Szerda Izabella
13 Csütörtök Jenő
14 Péntek Örs
15 Szombat Henrik, Örkény, Roland

„Azért külön-külön ajándékaink vannak a nékiünk adott kegyelem szerint...” (Róm 12,6a)

16 Vasárnap Valter
17 Hétfő Elek
18 Kedd Frigyes, Cecília
19 Szerda Emília
20 Csütörtök Illés
21 Péntek Dániel, Léna, Helén
22 Szombat Mária-Magdolna

„Egymaga vezette őt az Úr; idegen Isten nem volt ő vele.” (5Móz 32,12)

23 Vasárnap Lenke
24 Hétfő Kinga, Kincső
25 Kedd Jakab, Jákob
26 Szerda Anna, Panna
27 Csütörtök Olga, Györk
28 Péntek Szabolcs, Ince
29 Szombat Márta, Bea

„A szegényekről megemlékezünk, amit is én igyekeztem megcselekedni.” (Gal 2,10)

30 Vasárnap Judit
31 Hétfő Oszkár, Heléna



A hiripi szószék 1880-ból

Add a te elmédet az erkölcsi tanításra, és a te füleidet a bölcs beszédekre.

Ne vond el a gyermektől a fenytéket, ha megvered őt vesszővel, meg nem hal.

Te vesszővel vered meg őt, és az ő lelkét a pokolból ragadod ki.

Szerelmes fiam, ha bölcs lesz a te elméd, örvendez a lelkem nékem is.

És vigadoznak az én veséim, a te ajkaidnak igazmondásán. Ne irigykedjék a te szíved a bűnösökre, hanem az Úr félelmében légy egész napon.

Mert ennek bizonyos vége van, a te vára-kozásod meg nem csalatkozik.

Hallgass, te fiam engem, hogy légy bölcs, és jártasd ez úton szívedet.

Ne légy azok közül való, akik borral dőzsölnek, azok közül való, akik hússal dobzódnak.

Mert a részes és dobzódo szegény lesz, és rongyokba öltöztet az alvás.

Hallgasd a te atyádat, aki nemzett téged, és meg ne utáld a te anyádat, mikor megvénhedik.

Péld 23,12-22

[illegible]

Augusztus

KISASSZONY HAVA

Rége: Szűz hava

1 Kedd	Boglárka
2 Szerda	Lehel
3 Csütörtök	Hermina
4 Péntek	Domokos
5 Szombat	Krisztina, Zita

„... a királyokat és azoknak földjét egy útban hódítá meg Józsué, mivelhogy az Úr, Izráelnek Istene hadakozott vala Izráelért.“ (Józs 10,42)

6 Vasárnap	Berta
7 Hétfő	Ibolya, Arabella
8 Kedd	Oszvald, Gusztáv
9 Szerda	Emőd
10 Csütörtök	Lőrinc, Bianka
11 Péntek	Tiborc, Tibor
12 Szombat	Klára

„Aki pedig Krisztuséi, a testet megfeszítették indulataival és kívánságaival együtt.“ (Gal 5,24)

13 Vasárnap	Ipoly
14 Hétfő	Marcell
15 Kedd	Marina, Özséb
16 Szerda	Ábris, Ábrahám
17 Csütörtök	Jácint, Anasztáz
18 Péntek	Ilona
19 Szombat	Huba

„Ragaszkodjatok az Úrhoz, a ti Istenetekhez, amiképpen e mai napig cselekedtetek!“ (Józs 23,8)

20 Vasárnap	István
21 Hétfő	Sámuel, Hajnal
22 Kedd	Menyhért, Mirjám
23 Szerda	Fülöp, Szidónia
24 Csütörtök	Bertalan
25 Péntek	Lajos
26 Szombat	Izsó

„Az Úrnak szemei előtt vannak mindenkinek útai, és minden ösvényét ő rendeli.“ (Péld 5,21)

27 Vasárnap	Zoárd
ÚJ KENYÉR ÜNNEPE	
28 Hétfő	Ágoston, Mózes
29 Kedd	Erna
30 Szerda	Rózsa, Róza
31 Csütörtök	Erika, Bella



A mocsolyai szószek 1794-ből

Pöröly és kard és éles nyíl az olyan ember, aki hamis bizonytságot szól felebarátja ellen.

Mint a romlott fog és kimarjult láb, olyan a hitetlenek bizodalma a nyomorúság idején.

Mint aki leveti ruháját a hidegnek idején, mint ecet a szikszón, olyan, aki éneket mond a bánatos szívű ember előtt.

Ha éheznek, aki téged gyűlöl, adj enni kenyeret, és ha szomjúhozik, adj inni vizet.

Mert eleven szemet gyűjtesz az ő fejére, és az Úr megfizet néked.

Az északi szél esőt szül, és haragos ábrázatot a suttagó nyelv.

Jobb lakni a tetőnek ormán, mint a háborgó asszonnyal, és közös házban.

Mint a hideg víz a megfáradt embernek, olyan a messze földről való jó hírhallás.

Mint a megháborított forrás és megromlott kút, olyan az igaz, aki a gonosz előtt ingadozik.

Péld 25,18-26

[illegible]

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

Régente: Mérleg hava

1 Péntek	Egyed, Egon
2 Szombat	Rebeka

„Mikor Jézus felől hallott vala, a sokaságban hátulról kerülve, illeté annak ruháját.“ (Mk 5,27)

3 Vasárnap	Hilda, Szende
4 Hétfő	Rozália
5 Kedd	Viktor, Lőrinc
6 Szerda	Zakariás, Ida
7 Csütörtök	Regina, Ivor
8 Péntek	Mária, Adrienn
9 Szombat	Ádám

„A gazdagság szaporítja a sok barátot; a szegénység pedig az ő barátja elválik.“ (Péld 19,4)

10 Vasárnap	Hunor
11 Hétfő	Teodóra, Jácint
12 Kedd	Guidó
13 Szerda	Ludovika
14 Csütörtök	Szeréna
15 Péntek	Enikő, Kató
16 Szombat	Edit

„Szemeitek lévén, nem láttok-é? és fületek lévén, nem hallottok-é? és nem emlékeztek-é?“ (Mk 8,18)

17 Vasárnap	Zsófia
18 Hétfő	Diána
19 Kedd	Vilma, Hajnalka
20 Szerda	Friderika
21 Csütörtök	Máté, Ilka
22 Péntek	Móric, Mór
23 Szombat	Tekla

„Az embernek, aki jó az ő szemei előtt, adott Isten bölcsességet és tudományt és örömet.“ (Préd 2,27a)

24 Vasárnap	Gellért
25 Hétfő	Kleofás, Adorján, Kende
26 Kedd	Jusztina
27 Szerda	Adalbert, Albert
28 Csütörtök	Vencel
29 Péntek	Mihály
30 Szombat	Jeromos



A selymesilosvai szószék 1756-ból

Mint a balga, aki tüzet, nyilakat és halálos szerszámokat lövöldöz.

Olyan az, aki megcsalja az ő felebarátját és ezt mondja: csak tréfáltam!

Ha a fa elfogy, kialszik a tűz, ha nincs sú-sárló, megszűnik a háborgás.

Mint az eleven szénre a holtszén, olyan a háborúságszerző ember a patvarkodásnak felgyújtására.

A fondorlónak beszédei hízkelkedők, és azok áthatják a szív belsejét.

Mint a meg nem tisztított ezüst, mellyel valami agyagedényt beborítottak, olyanok a gyulasztó ajkak a gonosz szív mellett.

Az ő beszédével másnak tetteti magát a gyűlölő, holott az ő szívében gondol álnokságot.

Mikor kedvesen szól, ne bízzál őhöz, mert hét iszonyatosság van szívében.

Elfedeztethetik a gyűlölség csalással, de nyilvánvalóvá lesz az ő gonoszsága a gyülekezetben.

Aki vermet ás másnak, abba belé esik, és aki felhengeríti a követ, arra gurul vissza.

A hazug nyelv gyűlöli az általa megrontott embert, és a hízkelkedő száj romlást szerez.

Péld 26,18-28.

[illegible]

Október

MINDENSZENT HAVA

Rége: Skorpió hava

1 Vasárnap	Malvin, Malvina
2 Hétfő	Petra, Patrik
3 Kedd	Helga, Jozefa
4 Szerda	Ferenc
5 Csütörtök	Aurél
6 Péntek	Brúnó, Kadosa
7 Szombat	Amália

„Nincsen-e megírva: Az én házam imádság házá-
nak nevezetik minden nép között?” (Mk 11,17)

8 Vasárnap	Etelka, Gitta
9 Hétfő	Dénes
10 Kedd	Gedeon, Bendegúz
11 Szerda	Brigitta
12 Csütörtök	Miksa
13 Péntek	Kálmán, Edgár
14 Szombat	Helén, Beatrix, Livia

„És monda: Abba, Atyám! Minden lehetséges
néked. Vidd el tőlem ezt a poharat;
mindazáltal ne az én akaratom legyen meg,
hanem a tied.” (Mk 14,36)

15 Vasárnap	Teréz, Terézia
16 Hétfő	Gál, Aurélia
17 Kedd	Hedvig, Szilamér
18 Szerda	Lukács
19 Csütörtök	Nándor, Ferdinánd
20 Péntek	Vendel
21 Szombat	Orsolya

„Még ha az égnek utolsó szélén volnának is
szétszórt gyermekeitek, onnan is összegyűjtöm őket
és beviszem arra a helyre, melyet választottam,
hogy lakozzék ott az én nevem!” (Neh 1,9b)

22 Vasárnap	Előd, Tilda
23 Hétfő	Gyöngyi
24 Kedd	Salamon, Ruben
25 Szerda	Blanka
26 Csütörtök	Demeter
27 Péntek	Szabina
28 Szombat	Simon, Taddeus

„Mindenben tenmagadat adván példaképül a
jó cselekedetekben; a tudományban romlatlan-
ságot, méltóságot mutatván.” (Tit 2,7)

29 Vasárnap	Nárcisz
30 Hétfő	Alfonz, Kolos
31 Kedd	Farkas

REFORMÁCIÓ EMLÉKÜNNEP – 1517



A szilágylompéti szószék 1778-ból

*Ne dicsekedjél a holnapi nappal, mert nem
tudod, mit hoz a nap tereád.*

*Dicsérjen meg téged más, és ne a te szájad,
az idegen, és ne a te ajkaid.*

*Nehézség van a kőben, és teher a fvényben,
de a bolondnak haragja nehezebb
mind a kettőnél.*

*A búsulásban kegyetlenség van, és a
haragban áradás, de ki állhatna meg
az irigység előtt?*

*Jobb a nyilvánvaló dorgálás a titkos sze-
retetnél.*

*Jószándékból valók a barátságos embertől
vett sebek, és temérdek a gyűlölőnek
csókja.*

*A jóllakott ember még e lépesmézet is
megtapodja, de az éhes embernek
minden keserű édes.*

*Mint a madárka, aki elbujdosott fészketől,
olyan az ember, aki elbujdosott az ő
lakóhelyétől.*

*Mint a kenet és jó illat megvidámtja a
szívet, úgy az ő barátjának édes szavai
is, melyek lelke tanácsából valók.*

Péld 27,1-9

[illegible]

November

SZENT ANDRÁS HAVA

Régente: Nyilas hava

1 Szerda	Marianna, Itala
2 Csütörtök	Achilles, Ingrid
3 Péntek	Győző
4 Szombat	Károly, Karolina

*„Emlékezzél meg rólam én Istenem és kedvezz nekem, kegyelmességednek nagy volta szerint!”
(Neh 13,22b)*

5 Vasárnap	Imre
6 Hétfő	Lénárd, Énók
7 Kedd	Rezső
8 Szerda	Zsombor, Lehel
9 Csütörtök	Tivadar
10 Péntek	Réka
11 Szombat	Márton

„Alázátok meg magatokat az Úr előtt, és felmagasztal titeket.” (Jak 4,10)

12 Vasárnap	Jónás
13 Hétfő	Szilvia
14 Kedd	Aliz, Klementina
15 Szerda	Lipót
16 Csütörtök	Ödön
17 Péntek	Hortenzia, Salomé
18 Szombat	Jenő

„Hanem amiképpen szent az, aki elhívott titeket, ti is szentek legyetek teljes életetekben.” (1Pt 1,15)

19 Vasárnap	Erzsébet
20 Hétfő	Jolán, Edmond
21 Kedd	Olivér
22 Szerda	Cecília
23 Csütörtök	Kelemen
24 Péntek	Emma, Flóra
25 Szombat	Katalin

„Mindig készek legyetek megfelelni mindenkinek, aki számot kér tőletek a bennetek levő reménységről, szelidséggel és félelemmel.” (1Pt 3,15)

26 Vasárnap	Virág
27 Hétfő	Virgöl, Elemér
28 Kedd	Stefánia
29 Szerda	Taksony, Kamilla
30 Csütörtök	András, Andor



A szilágyszentkirályi szószék 1871-ből

Aki a feddésekre is nyakas marad, egyszer csak összetörik, gyógyíthatatlanul.

Mikor öregbülnek az igazak, örül a nép, mikor pedig uralkodik az istentelen, sóhajt a nép.

A bölcsesség-szerető ember megvidámítja az ő atyját, aki pedig a paráznákhoz adja magát, elveszti a vagyont.

A király igazsággal erősíti meg az országot, aki pedig ajándékot vesz, elrontja azt.

A férfiú, aki hízelkedik barátjának, hálót vet ki annak lábai elé.

A gonosz ember vétkében tör van, az igaz pedig énekel és vigad.

Megérti az igaz a szegényeknek ügyét, az istentelen pedig nem tudja megérteni.

A csúfoló férfiak fellobbantják a várost, de a bölcssek elfordítják a haragot.

Péld 29,1-10

[illegible]

December

KARÁCSONY HAVA

Régente: Bak hava

1 Péntek	Elza
2 Szombat	Melinda

„Halld meg, Uram, hangomat – hívlak! Irgalmazs nekem és hallgass meg engem!” (Zsolt 27,7)

3 Advent 1. vasárnapja	Ferenc, Atala
4 Hétfő	Borbála, Boróka
5 Kedd	Vilma, Vivien
6 Szerda	Miklós
7 Csütörtök	Ambrus
8 Péntek	Rege, Márta
9 Szombat	Natália

„Tudván először azt, hogy az utolsó időben csúfolkodók támadnak, akik saját kívánságaik szerint járnak.” (2Pt 3,3)

10 Advent 2. vasárnapja	Judit
11 Hétfő	Árpád, Lehel
12 Kedd	Gabriella
13 Szerda	Luca
14 Csütörtök	Szilárd, Huba
15 Péntek	Valér
16 Szombat	Etelka

„Még az én jóakaróm is, akiben bíztam, aki kegyelmet ette, fölemelte sarkát ellenem.” (Zsolt 41,10)

17 Advent 3. vasárnapja	Lázár
18 Hétfő	Augusztá
19 Kedd	Viola, Otília
20 Szerda	Apor, Nemere
21 Csütörtök	Tamás
22 Péntek	Zénó, Anikó
23 Szombat	Viktória

„Az üdvösség ismeretére megtanítsad az ő népét, a bűnöknek bocsánatjában.” (Lk 1,77)

24 Advent 4. vasárnapja	Ádám, Éva
25 Hétfő, Karácsony 1. napja	Eugénia
26 Kedd, Karácsony 2. napja	István
27 Szerda	János
28 Csütörtök	Kamilla
29 Péntek	Dávid
30 Szombat	Annamária

„Mert nem lesz többé semmi hiábavaló látás és hízolgó jövőndölgetés Izrael házának közepette.” (Ez 12,24)

31 Vasárnap	Szilveszter
-------------	-------------



A zsibói szószék 1740-ből

Ne leselkedjél, oh te istentelen, az igaznak háza ellen, ne pusztítsd el az ő ágyasházát!

Mert ha hétszer elesik is az igaz, ugyan felkél azért; az istentelenek pedig csak egy nyavalyával is elvesznek.

Mikor elesik a te ellenséged: ne örülj; és mikor megütközik: ne vigadjon a te szíved, hogy az Úr meg ne lássa és gonosz ne legyen szemeiben, és el ne fordítsa arról az ő haragját te reád.

Ne gerjedj haragra a gonosztevők ellen, ne irigykedjél az istentelenekre; mert a gonosznak nem lesz jó vége, az istentelenek szövéténeke kialszik.

Féld az Urat, fiam, és a királyt; a pártütők közé ne elegyedjél.

Mert hirtelenséggel feltámad az ő nyomorúságuk, és e két rendbeliek büntetését ki tudja?

Ezek is a bölcsék szavai. Személyt válogatni az ítéletben nem jó.

Aki azt mondja az istentelennek: igaz vagy, ezt megátkozzák a népek, megutálják a nemzetek.

Akik pedig megfeddik a bűnöst, azoknak gyönyörűségükre lesz és jó áldás száll rájuk!

Péld 24,15-25

[illegible]

TOMPA LÁSZLÓ

Magányos fenyő

*Hogy görnyed, mint aki bűnt lakol,
Az őszcibálta bús bokor!
Az ágakról levert levelek
A szélben föl- s lekerengenek.
Haraszt röpül, vén fűz nyikorog –
Minden csupa gyász, por, pernye, homok.
A végét várja minden e zord vidéken –
Csak én nem!*

*Én, amíg minden omlik, összedűl,
Gyökereimmel e kopár fokon
– Bús székely fenyő – megkapaszkodom,
S állok daccal, társ nélkül, egyedül.*

*S míg havat dob rám, hóköpenyt,
egy szeles nap vagy egy vad éj,
Így biztatom magam: ne félj,
te tovább tartasz, mint a tél!
A gúnyos holdnak, mely nekem
halált s hasonlót emleget,
Így szólok: „Uram, láttam én
már karón varjat eleget!
Görnyedtem én még máskor is,
némultan, hó és jég alatt –
De törzsem, ágam akkor is,
a hó alatt is zöld maradt.
Kibírtam én már sok telet,
Míg jöttek a jégtörő szelek,
S gallyaimon, mint húrokon,
Új fuvalmak zenéltek!
Így múlnak, újulnak évek...
Én az idővel bátran szembenézek!”*

Ige a hétköznapiakban

***„A bölcsességnek kezdete az Úrnak félelme;
és a Szentnek ismerete az észesség.” (Péld 9,10)***

Szinte megszoktuk, hogy az Igének helyét a templomban jelöljük meg. Nagy ünnepeken, néhány „szabaddá tett” vasárnapon találkozunk vele: halljuk a prédikációban, esetleg emlegetjük a templomból hazavezető úton. Néha elővesszük a polcra a beporosodott Bibliát, kíváncsian felnyitjuk, s egy-egy vers kiragadásával, mint kapaszkodóba befogózunk ügyes-bajos dolgaink intézése során. Kezdődnek újra a munkanapok; valósággal sodor a felgyorsult életritmus; egyik gond a másikat szüli, vállunkon hordozott terheink szaporodnak, megindul ajkunkon a panaszáradat, lankadunk erőnk fogytán, s egyre inkább halványodik bennünk a hallott „halk és szelíd hang” – így érzékelté Illés próféta nagy megpróbáltatása idején –, amint élénk hozott istentiszteleten a Szentlélek fuvallata. Így esik ki életünkben az Ige, mert inkább a magunk ásta kútjaink környékén hűsülünk, amelynek repedéseiben elszívárog az éltető víz.

Az Ige azonban élő és ható! Utánunk jön hétköznapijaink forgatagába, újra vizet tároló kutat és bennünk, felüdít, életerővel lát el. Nem mindig vesszük észre lépteit, simogatásának jótékony hatására azonban öntudatlanul is ráébredünk. Ha nagyon odafigyelünk, hangot kelt bennünk, lelkiismeretünk szavában visszhangzik. Legtöbbször tényeken át beszél: odarejti magát az intésekbe, a tanácsba, útmutatásba, feddésbe, fegyelmezésbe, mert örömben akar részesíteni, eredményes, boldog életúton akar hordozni.

A Biblia könyvei között a Példabeszédek könyve az, amely a hétköznapi élet sokszínűségébe rejti az Igét, és tanítása, nevelése, irányítása révén örök útítársunk. Nem a templom csendje, áhítata takarja csodálatos lényét; hatalomban és irgalmas szeretetben való jelenlétét, hanem a mindennapok különféle élethelyzeteiben ott van mellettünk, a fülsüketítő zajban is csendet teremt és helyes útirányba tereli lépteinket.

A Példabeszédek könyvében nincs szó sem templomról, sem istentiszteletről, sem ünnepszentelésről, áldozatok bemutatásáról, hálaének zengéséről. Egyetlen töredékes imádságot olvasunk az ismeretlen Agur vallokozásainak sorában (Péld 30,1-9). Rácsodálkozik ugyan Isten világának csodálatos szépségére hatalmának és gazdagságának látásakor, de tudatlanságának és a bölcsességben való járatlanságának megvallása után is csak a földi lét keretei között marad: az embertársi kapcsolatok helyes megélését kéri és azt a „kenyéradagot”, amely befedi életszükségeit.

A Példabeszédek könyvében jelenlevő Ige kivisz a mindennapi életbe, a megannyi élethelyzetekbe és ott tanít az „élet istentiszteletének” megélésére, gyakorlására.

Különös „neve“ van a Példabeszédek könyvében az Igének. Így hívják: „bölcesség“. Nem tanulással szerzett tudás ez, nem ismerethalmaz, nem tan, az emberi értelem tárháza, hanem „Személy“, élő, cselekvő Gazda, aki hívogat magához, bőségesen terített asztalánál vendégül lát, életet táplálékban részesít (Péld 9, 1-6). Ő akar vezetni a mindennapi életben tanácsaival, útmutatásaival. Ha meghalljuk hívását és engedelmeskedünk, akkor rádöbbenünk, hogy Istennek teremtett világában élünk, ahol hatalmával és szeretetével meghatározott rend uralkodik és mi az összhangzatos, örömteli, boldog életet akkor élhetjük, ha ezeknek a törvényeknek engedelmeskedünk. Ő akar vezetni életünk szövevényes útján, figyelmeztet a buktatókra, a szakadékokra, a zsákutcákra, mert örvendezőnek, kiegyensúlyozottnak akar látni. Tanácsai is erre vonatkoznak, amikor a családi élet kérdései között tájékoztat, amikor egyéni életünknek vészhelyzeteire figyelmeztet, amikor a közösségi életben helyünket határozza meg, amikor áldásos cselekvésre ösztönöz. Láthatatlanul, mindenütt ott van, csak éreznünk kell közelségét és el kell fogadnunk segítő útítársunkként.

Titokzatos személyiség Ő. Nevét: „Bölcesség“ nagybetűvel írjuk itt, mert Isten „otthonában“ él. Ott van a Teremtő mellett, látta a teremtés csodálatos alkotásait (Péld 8,23-31), mellette volt mint „kézműves“, „gyönyörűsége volt minden nap, játszva előtte az időben“. De ez a játszadozó gyermek tanító is és szigorú bíró! (Péld 8,32-36). Boldog ember az, aki tanítására állandóan figyel, mert akinek kapcsolata van vele, az az élet birtokosa, aki pedig elveti őt, a halált választja (Péld 8,35-36). Valóságot jelző árnyképek ezek, amelyek a jövőre utalnak az eljövendő beteljesedésre, a testté lett Igére, akiben Istennek minden ígérete „igenné és ámenné lett“ (2 Kor 1,20), aki bölcességül lett nekünk, igazsággal, szentségül és váltsággul (2Kor 1,30). Így utal a Példabeszédek könyve Istennek arra a „bölcességére“, aki Krisztusban jelent meg, aki azért öltött testet, hogy ebben az emberközelségben mutasson nekünk utat Isten akaratának megfelelő emberi élet megélésére.

Krisztusnak ez az Istentől származó bölcessége jelenik meg, amikor magához hív és követésének útjára helyez. Isten éppen egyszülött Fiában mutatta meg, hogy nekünk mi a jó és mi válik javunkra. Krisztus követésének nyomán a mindenkori emberben nagy változás következik be, amit a Biblia újjászületésének nevez. Ez, a belső énjében megváltozott ember éli meg azt az életet, amely áldást eredményez mind a maga, mind környezete számára.

A Példabeszédek könyvének intései, tanításai, útmutatásai lényegében Krisztus követésére irányulnak, elővételezik azt a életformát, amit Krisztus saját példája nyomán – ártatlan szenvedésének árán – megmutatott az embernek, hogy mi mindnyájan Isten gyermekei lehessünk, az atyai ház örökösei.

A Példabeszédek könyvének alaptémája a tanulás és a tanítás: figyelni Isten tanítására és a bizonyágtétel hangján tanítani környezetünket egész

életünk példaadásával. A mindennapi életben kell elvégeznünk ezt az Istentől rendelt magasztos feladatot. A való életben az emberiség életvitele tükröződik, ahol éppen életminőségünk nyom a latban és így alakítja ki a különféle élethelyzeteket. Ezek, a különféle alkalomból összetevődő élethelyzetek alakítják ki, ugyanis azt a „klímát“, amelyben mind az egyén, mind a közösség boldogul vagy nyomorog. A Példabeszédek könyve mindig az ember bensőjének meghatározása alapján szemlélteti ezeket az élethelyzeteket, amelyben az ember lehet bölcs, bolond, eszes, istentelen, parázna, iszákos földi szenvedélyek rabja, könnyelműen fecsegő, szorgalmas, lusta, elnyomó, kicsinyes, kapzsi, kéjsóvár, eltipró, kizsákmányoló, nyomorgató, hazug, csábító, fondorlatos, tolvaj, egyenes, becsületes, megtévesztő, áldozatot vállaló, segítőkész, istenfélő, mértékletes, fegyelmezett, békességet teremtő ember. Ez a felsorolás etikai természetű megnyilatkozások láncolata, amelyek telítik a hétköznapiakat és kialakítják az áldásos vagy a káros helyzeteket. Ezt az ember belső énjéből származó életminőséget Krisztus úgy nevezi, hogy az ember az ő szívének kincséből hoz elő jót vagy gonoszt (Luk 6, 45).

A legegységibb élethelyzet a beszélő ember szavai nyomán alakul ki. A beszéd az embernek Istentől kapott nagy lehetősége, amellyel lehet építeni, de lehet rombolni is. A Példabeszédek könyve kifejező képekben beszél a szavakkal történő emberi kommunikációról. Az igaz ember szája: életforrás (10,11), mély vizű, buzgó patak (18,4), sokat legeltet (10,21), orvosság (12,17). Lehet azonban az istentelen ember szájában romlást okozó, tőrszúrás, versengést szerző, halált eredményező (10,11;12,17;18,7). A beszéd lehet gyümölcs, amely megvidámítja a szívet, de lehet fulladást okozó kavics is (12, 24; 20,17). Aki megtartja száját, megőrzi önmagát (13,3). A hazug ajkú gyűlöletet rejteget, rágalmat terjeszt (10,18). A hízkelkedő beszéd ártalmas (18,4) éppen úgy, mint a becsmérő beszéd, amely hazugságot, önzést, fondorlatot rejt (20,15). Ezzel szemben drága szer a tudománnyal teljes beszéd (20,15) és választott ezüst az igaz embernek nyelve (10,20).

Krisztus az emberi beszédnek etikáját a Hegyi Beszédben fogalmazta meg, utalva a különféle élethelyzetekre. Az emberi beszéd csúcspontját jelzi az imádság, amelyre Isten Fia tanított meg ugyancsak a Hegyi Beszédben (Máté 6,9-13). Pál apostol levelei és az egyetemes levelek intései során állandóan visszatérő téma a beszéd jelentőségének hangsúlyozása (Ef 4,24; 4,29; 5,20; 4,6; 1 Thessz 5,4; Jak 3,1-12; 4,1-3;3,15-18; 1Pét 2,1-10; 2Tim 4,2-5).

A beszéd mellett az ember tettei árulkodnak bensőjéről, arról az életminőségről, amely tetteinek indító oka és egész környezetének meghatározója. Isten az embert nem magányosra, hanem közösségi életre teremtette. Így megvannak Istennel és embertársaival való kapcsolatai A Példabeszédek könyvében központi helyet foglal el a család, a nevelés elsődleges kerete. Mondhatjuk, hogy a Példabeszédek könyve a nevelés szempontjából nézi a közösségi életnek kérdéseit, és itt emeli ki a tanítás, nevelés, oktatás, fegyelmezés jelentőségét. Ez a szemlélet feltételezi a szülő és a gyermek, a

tanító és a tanítvány közötti szoros kapcsolatot a felelősség jegyében. A tanítás és a nevelés során alakul ki az az etikai magatartás, amely meghatározza a különféle élethelyzeteket. Ennek a nevelésnek az alapja és forrása Istennek kegyelmes tette, amint a szövetségben tanítja és neveli népét, s így alakítja ki az ember egyéni és közösségi életének az élet boldogulását elősegítő feltételeit. A család nevelésében mind az apának, mind az anyának ki kell vennie részét (Péld 1,8; 6,20; 31,36). A nő családon belüli szerepét és tevékenységének jelentőségét így olvassuk: a bölcs asszony építi a maga házát (14,1). Ebben a megállapításban benne van a Teremtő ajándékozása alapján mindaz a tevékenység, amely az otthonteremtés áldozatos munkáját jelenti. A „ház” nem lehet csak lakás, annak otthonná kell válnia! A családanya széles körű tevékenységét, családjá etikai magatartásának kialakítására vonatkozóan a Példabeszédek könyvének záradéka fejezi ki (31,10-31). Ez az igeszakasz egy csodálatosan szép költemény. Formailag minden versszak a héber abc betűivel kezdődik, tartalma szerint pedig egy magasztos óda, amely a családnyáknak állít örök emléket nemzedékről nemzedékre. Reális szemléletével olyan személyiséget állít elénk, aki nem holmi babafigura, hanem a hétköznapiak forgatagában él, sok irányban tevékenykedő, valóban az otthon lelke.

A családban kapott nevelés meghatározó az egész életre, maradandó nyomot kell hagynia az ifjúság kezdetétől egészen az öreg korig (Péld 22,6). A Példabeszédek könyve a nevelés lényeges tartozékának nevezi a fegyelmezést. Ezt olvassuk: ne vond meg a gyermektől a fenyítéket; ha megvered őt vesszővel, meg nem hal. Te vesszővel vered meg őt: és az ő lelkét a pokolból ragadod ki (23,13-14). A gyermeknek elméjéhez köttetett a bolondság, de a fenyítés vesseje messze űzi tőle (22,15). Aki a feddésekre is nyakas marad, egyszerre csak összeomlik gyógyíthatatlanul (29,1). A Biblia nyelvén a nevelés és a fegyelmezés motívuma összetartozik. A kettő együtt az élet ösvényére vezet és arra segít, hogy Isten akarata szerinti emberi életet élhessünk.

A család tagjait összetartó vérségi kötelék mellett a Példabeszédek könyve mély teológiai értelmezéssel beszél a barátságról, a nemes értelemben vett „legmagasabb életkategóriáról” (Ravasz László). A barátság az emberi élet felségterületére esik, ahol szabadon, szuverén módon, minden kényszer nélkül éli meg az ember magasztos létformáját a felelősség, szolgálat és áldozatvállalás jegyében. A Példabeszédek könyve így fogalmaz: minden időben szeret aki igaz barát, és testvérül születik a nyomorúság idején (17, 17). Amint a kenet és jó illat megvidámítja a szívet: úgy az ő barátjának édes szavai is, amelyek lelke tanácsából valók (27, 9). Az igazi barát tehát lelki-gondozó, ugyanakkor nevelő is. Csodálatos metafora szerint: amiképpen az egyik vassal a másikat élesíti, akképpen az ember is élesíti az ő barátjának orcáját (27, 17).

Ez a kép a barátság célját is kifejezi: a barátok egymás jellemét formálják, nemesítik, hogy kialakulhasson az a szellemi orca, amely az emberi ér-

tékeket tükrözi. Nem hiányozhat ebből a kapcsolatból a szigor, a fegyelmezés, mert „jószándékból valók a barátságos embertől vett sebek“ (27,6). A nemes értelemben vett barátság lényeges tartozéka az önzetlenség, kímélet, mértéktartás és tapintat (27,10; 25,17).

A szűkebb családi és baráti kapcsolatok mellett megvan az ember közösségi életének tágabb tere: az embertársakhoz való viszonyulás, a hétköznapi életben jelentkező kapcsolatrendszere. Ezekben a formákban mindig az egyén életminősége dominál. A nagyközösség, a társadalom az egyén önmegvalósításának tere, s ezzel döntő formálója annak a közösségnek, amelyben él. Az itt jelentkező intéseknek sora, amelyek az önfegyelem kérdését érintik, a munkához való viszonyát, a restségtől óvnak, az iszákosságot ítélik el, ehelyett a szűkölködők támogatására irányítják a figyelmet, megbocsátásra nevelnek, tulajdonképpen annak az etikai rendnek alapján történnek, amelyek a Teremtő világrendjével állnak kapcsolatban és előírják az embernek magatartási módját (26,13-19; 26,18; 21,13; 22,9; 22,22; 28,27; 18,16-19; 23,4-5; 22,13; 20,13; 15,33; 21,25; 19,15; 12,23; 20,4; 26,13; 23,29-32; 20,24; 19,17; 17,5; 19,22; 26,27; 28,9; 15,25; 20,22; 25,21-22). Pál apostol etikai tanácsaiban benne csengenek a Példabeszédek könyvének intései, útmutatásai (Róm 12,9; 1Kor 13; Gal 5,13-26; Ef 4,17-32; 5,1-33; Kol 3,1-25).

Bármennyire is a Példabeszédek könyve nélkülözi a kultuszi előírásokat, az üdvtörténet nagy tényeit nem említi, nem beszél a szövetségkötésről, a jövőben megvalósuló üdvígéretekről, mégis minduntalan láthatjuk, hogy az események mögött Isten áll és az ember felelősségére apellál. Az ember minden tetteire vonatkozik a cselekvés-következmény-összefüggés vastörvénye, mert minden cselekedet okviszonylatos. Mindenütt ott vannak Istennek szemei (15,3); sok gondolat van az ember elméjében, de csak az Úr gondolata marad meg (19,21); ezért tanácsolja: bízzad az Úrra a te dolgaidat és véghezmennek (16,3); erős torony az Úrnak neve, ahhoz folyamodjék az igaz, és bátorságos lészen (18,10); bizalmad legyen teljes elmédből és a magad értelmére ne támaszkodjál. Minden útaidban megismered őt; akkor igazgatja a te útaidat (3,5-6).

A hétköznapi élet szövevényes útján nagyon nehéz a közlekedés. Nem figyelünk azokra a „piros jelzésekre“, amiket Isten gyújt előttünk, és nem látjuk mindig kegyelmének azt a „zöld“ színét, amely biztonságos járásra int és a „cél“ felé vezet. A Példabeszédek könyve nyomatékosan felhívja figyelmünket, hogy Isten teremtett világában élünk, örvendező, boldog emberi életet szánt nekünk abban a környezetben, amelyben magunk is és embertársaink is megzavarjuk éltető összhangját, és a magunk által okozott hangzavarban nemcsak tájékozódni nem tudunk, hanem szenvedünk miatta. Ebben a helyzetben keres meg bennünket az Ige hétköznapijainkban: Istenünk kegyelmes szavát tolmácsolja abban az intéssorban, amit a Példabeszédek könyve tár elénk. Mindenik lényegében abban a kegyelmes hívogatásban integrálódik, amely évszázadok óta szól minden embernek: kövess engem!

Krisztusnak, az élő Igének hívogatása ez. Aki beteljesíti a Bölcsesség elővételezett hívogatását (Péld 8,1-10; 9,1-6; 1,20-33) gazdagon terített asztalához.

Ennek a hívogatásnak felfogó „szerve“ az istenfélelem: értelem és bizalom –, az életnek kútfeje (13,14).

ESZENYEINÉ DR. SZÉLES MÁRIA

**„Csak kétféle embert nevezhetünk értelmesnek:
az egyik, aki Istent teljes szívével keresi, mert még nem ismeri,
a másik, aki Istent teljes szívéből szolgálja, mert már ismeri.“**
Blaise Pascal

Régi ír áldás

***Legyen időd a munkára
– ez a siker ára.***

***Legyen időd a játékra
– ez az örök ifjúság titka.***

***Legyen időd a nevetésre
– ez a lélek muzsikája.***

***Legyen időd az olvasásra
– ez a bölcsesség alapja.***

***Legyen időd, hogy kedves légy
– ez a boldogsághoz vezető út.***

***Legyen időd az álmodozásra
– szívedet majd egy csillaghoz vezeti.***

***Legyen időd, hogy körülnézz
– Túl rövid a nap ahhoz, hogy önző légy.***

***Legyen időd, hogy szeress és
téged is szeressenek.
– ez isteni kiváltság.***

Szemben az árral

A Királyhágómelléki Egyházkerület 2005. évi krónikájához talán valóságosan és jelképesen is illik a fenti cím.

A újesztendei jókívánságokra már nehéz árnyékként nehezedett a 2004. december 5-i szégyenletes anyaországi népszavazás okozta kiábrándulás, a megtagadott kettős állampolgárság.

Ránk telepedett a földrajzilag távoli, Srí Lanka-i szökőár okozta katasztrofá. Túlélőinek megsegítésére gyűjtést hirdettek gyülekezeteinkben is. 2005. május 11-én Szolidaritási Estre került sor a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) dísztermében, melynek vendége volt Paduna Gamonuwa budapesti tiszteletbeli konzul.

Alig fejeződött be a távoli földrészen élők számára a gyűjtés, áradatok pusztítottak tavasszal a Bánságban, ahol magyar falvak és református gyülekezetek is az árvíz áldozatai lettek. Tőkés László püspök kíséretében a Királyhágómelléki Református Egyházkerület (KRE) elnöksége meglátogatta a térség szenvedő falvait. Ökumenikus istentiszteleten vigasztalták a szenvedőket és felajánlották a segítséget. Gyülekezeteink ismételten megnyitották szívüket, s rendkívüli adományokkal siettek a bánási tragédia enyhítésére.



Mádl Ferenc köztársasági elnök egyházkerületünk vezetőségének társaságában

A pénztelenségre joggal panaszkodó gyülekezeteinknek a fenti két rendkívüli gyűjtés is elég lett volna egy esztendőre. Ám Isten különlegesen próbára tett bennünket. Nyár folyamán árvizek tomboltak több rendben is Románia más vidékén és a Székelyföldön. Gyülekezeteink ismét megmozdultak. Pénzzel, ruha-, élelmiszer-, gabonasegéllyel siettek ismét a bajbajutottak támogatására. Több rendbeli adakozásaink mégiscsak arról tesznek bizonyosságot, hogy ha hitünkben árad az „egymás terhét hordozzátok” parancsa, akkor hatalmas erő van a mi népünkben. Az Ige teljeseedik be: „hogy a nyomorúság sok próbái közt is bőséges az ő örömük és igen nagy szegénységük jószívűségük gozdagságává növekedett” (2Kor 8,2).

Januárban politikai jellegű szökőárnak is tekinthető támadás érte Egyházkerületünket. A 2003-ban visszaszerzett nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium melletti kicsinyke sportpályáról kiderült, hogy azt a szomszédban lévő Sfânta Treime ortodox egyházközség megszerezte magának. A sportpálya körül kialakult jogi csűrös-csavarás, városi önkormányzat és RMDSZ-es összefonódás, egyházkerületünk tiltakozása, a nagy méretű keresztekkel elfoglalt kicsi pálya bejáratának lelakatolása, behegesztése, a váradai magyarság tüntetése, rendőri beavatkozás – júniusban már itt tartott a sportpálya körüli botrány. Holott minden érintett pontosan tudja, testvérierlen és szégyenletes szándékról szól az egész történet, amit eleve nem lett volna szabad el se kezdeni. De hát mi 1920-tól mindig szemben hajóunk az árral.

A KRE szervezésében nemzetközi autonómia-konferenciára került sor Nagyváradon. Miközben magyar és nem magyar szakértők vallják, bizonygatják, lehetséges, szükséges az erdélyi magyar autonómia, újabb és újabb árral találjuk szemben magunkat. Nem vártunk kitörő lelkesedést a román hatalomtól, de láthatóan nem vállalja fel az az RMDSZ sem, amelyik a 2004. évi parlamenti választások előtt plakát-özönnel hirdette-hitette: együtt az autonómiáért. Az Itthon, Jobban, Együtt hangzatos plakátigéretekből mára is folytatódik a: Se itthon, se jobban, se együtt folyamata.

Május 26–27-én a KRE szervezésében Nagyváradon került sor az egyháztól elorzott ingatlanok restitúciójával foglalkozó értekezletre. Jelen voltak az Amerikai Magyar Emberjogi Alapítvány képviselői, Papp Tamás és Józsa Péter, akik első kézből tájékoztattak arról, hogy az Egyesült Államok képviselőháza felszólítja Romániát az ingatlanok visszaszolgáltatására. Szorgalmazza a visszakapott, de más intézmény által használt ingatlanok reális bérleti díjának megállapítását.

Egyházunk egykori ingatlanainak alig 10 százalékát kaptuk vissza, és ahol a végzés megszületett, ott is gyakran helyi hatalmasságok akadályozzák a valóságos birtokba vételt. Pereskedések útvesztőibe kényszerítenek azokért a javakért, amelyeket 1948-ban egy tollvonással elvettek. Bár hosszú évek óta figyelmeztették a települések elöljáróit és lakóit, hogy ne osszák ki az egykori egyházi földeket, mert el fog jönni a teljes restitúció ideje is, ahol ezt

elmulasztották, vagy éppen a gyülekezetek presbitériumai nem törődtek vele, s nem bíztak benne, ott már csak „kárpótolni” lehet, ha lehet.

A felekezeti oktatást is a hatalom zátonyára akarják futtatni. Bár korábban egyezés született az egyházak és a vallásügyi államtitkárság képviselői között abban, hogy az állam *támogatja* a felekezeti oktatást, utólag a feltételes *támogathatja* szó jelent meg a törvénytervezetben.

Mindenek ellenére – hajóztunk. Tudva, hogy a hajónkban a viharokat lecsendesítő Krisztus is velünk van.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület viharos 85 éves történelmében, beleértve az elmúlt 15 évet – és az elmúlt esztendőt – haladt előre, akkor is ha a szél gyakran szembe fújt.

Igen nagy megtiszteltetés volt egyházkerületünk számára, hogy 2005 júniusában, hivatalától való megválása előtt, Mádl Ferenc magyar köztársasági elnök meglátogatta a Partiumot. Debrecen, Szatmárnémeti, Zilah és Érmihályfalva voltak a rendezvények, istentiszteletek helyszínei, s mindenütt ünneplő magyar közösség fogadta, a kíséretében lévő Tőkés László püspökkel, Terényi János bukaresti nagykövettel és Cseh Áron kolozsvári főkonzullal érkező díszvendéget. Mádl Ferenc köztársasági elnök úr kifejtette: a határon túl megejtett látogatásain azt tapasztalta, hogy a magyarok mindenütt igénylik az anyaország odafigyelését, támogatását.

Októberben az általunk nagyon tisztelt Orbán Viktor miniszterelnök látogatást tett Tőkés László püspök hivatalában. A baráti találkozón megbeszélték egyházunk és népünk aktuális gondjait.

Ebben az évben ünnepelte az egyházkerület a Lorántffy-gimnázium építésének 100. évfordulóját. A felekezeti oktatás nagyváradi alma materében már első osztálytól tizenkettedikig tanulhatnak diákjaink. Tíz évvel korábban még egy emléktáblát sem engedélyeztek az akkor Andrei Şaguna nevét viselő iskola falára elhelyezni. A 2005. szeptember 16–18-án tartott ünnepségeken viszont jelen voltak a nagy iskolaépítő, Ritoók Zsigmond leszármazottai is. A Lorántffy-gimnázium százéves hányattatott sorsát, az államosítást követő elnémítást, az 1989 utáni kivirágzását Emlékkönyv örökítette meg az utókor számára.

Egyházkerületünk védnöksége kiterjed a magyar kultúra felkarolására. Sikeres írótalálkozóra sereglettek össze a Kárpát-medencei magyar irodalom jelesei. S Váradon kapott helyet József Attila remekbe sikerült szobra.

A Partiumi Keresztény Egyetemen ősztől mezőgazdasági karon kezdődött el az oktatás. A nagyon gyakorlati jellegű képzés újabb mérföldkő lehet református fiatalságunk boldogulásának útján.

A teljesség igénye nélküli „hajónapló” is igazolja, nem merülhet el az anyaszentegyház hajója.

„Bár nagy vizek áradnának, nem juthatnak el azok őhozzá. Te vagy oltalmam, Te mentesz meg a veszedelemtől, végy körül engem a szabadulás örömeivel.” (Zsolt 32,6-7)

Merre tart az erdélyi magyar társadalom?

Beszélgetés Szilágyi Zsolttal, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács alelnökével, a Magyar Polgári Szövetség országos választmányának elnökével, a Duna-Tisza Társaság brüsszeli irodájának megbízott vezetőjével. Ennyi felelős megbízatás birtokában most is joggal képviselőnek tekintendő.

– A 2004. évi parlamenti választások idején a Magyar Polgári Szövetség már próbált helyet foglalni magának a közéletben, nem túl nagy sikerrel. Akkor azt mondták, még nem érett meg az erdélyi magyar kistársadalom erre, de láthatóan keresztbe tett a választási törvény, talán még a hivatalos RMDSZ is, sőt hatalmi szóval is igyekeztek ellehetetleníteni az MPSZ eredményességét?!

– Tizenöt évvel a romániai rendszerváltás után világosan látszott, hogy az erdélyi magyar rendszerváltás elkerülhetetlen. Azt láttuk, hogy a politika demokrácia nélkül olyan, mint a hajó víz nélkül. A Polgári Szövetség megalkotása abból a felismerésből fakadt, hogy az erdélyi magyar közpolitika eltorzult, a magyarság négyévenként elővehető szavazógépezetté vált. Sem a román kormánypártoknak, sem az RMDSZ-nek nem volt érdeke versenypártot engedni a pályára. Főképpen azért nem, mert a növekvő autonómia-igény politikai megfogalmazása az ő értelmezésükben veszélyeket rejtett az



A romániai történelmi egyházak képviselete az Európai Bizottság épülete előtt

egységes román nemzetállam számára. Mi viszont tudjuk azt, hogy Románia európai modernizációja nem képzelhető el a magyar kérdés rendezése nélkül, és az erdélyi magyar autonómia csak kiterjesztené, megerősítené a román demokráciát az által, hogy új alapra helyezné a román–magyar viszonyt, az által hogy az ENSZ alapokmányában is szereplő önrendelkezési elvet az erdélyi magyarok belső önrendelkezéssel gyakorolják.

Az MPSZ-t valóban kizárták a választásokból, egyébként az RMDSZ aktív részvételével olyan választási törvényt alkottak, amely a nemzetközi demokrácia minimumának nem felel meg. Elítélte az Európa Bizottság, az Amerikai Külügyminisztérium, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Európa Tanács Velencei Bizottsága és az Európai Néppárt külön bizottságot küldött Romániába a választási törvény kivizsgálására.

Mi úgy gondoltuk, hogy minden olyan településen, ahol a magyarság 15–20 százaléknál nagyobb arányban található, ott kívánatos a verseny, mert a verseny sajátja minden plurális társadalomnak. A parlamenti választásokon pedig összmagyar választások alapján közös listákon indulhatott volna a magyar képviselő. A legtöbb vád arra épült, hogy az MPSZ miatt megszűnt volna a parlamenti képviselőnk, aminek éppen az ellenkezője igaz. Most már tudjuk, nagyon sok magyar nem ment el szavazni, nem érezte magát képviselve az egyszínű kínálat által. Ma már biztosak lehetünk abban, hogy több magyar lenne a parlamentben, az önkormányzatokban, ha nem a kiszorítást, a megfélemlítést, hanem megmértetkezést és a magyar–magyar összefogást alkalmazta volna az RMDSZ.

– Nyilvánvaló a választások után, hogy pillanatnyilag a nemzeti oldalt képviselő polgári szervezkedés a cél. Mennyire jutottunk előbbre, hiszen egyre többen látják a Polgári Szövetségben a jövő képviselőt. Másfelől azonban zavart okozott legújabban a nézeteltérés a székelyföldi és a partiumi, főleg bihari Polgári Szövetség közötti konfliktus. Van-e kiút ebből a helyzetből?

– Számomra is elkeserítő, ha magyar a magyarral nem ért szót. Tudomásul kell vennünk azt, hogy Székelyföldön egy olyan mikrovilág létezik, amelynek szemléletében már-már másodlagosnak tűnnek fel Erdély más részeinek gondjai. Erdélyi magyar jövő azonban csak a különböző régiókban élő magyarok számára kialakítandó egységes elképzelésben lehet. A partiumi magyarok számára ugyanolyan fontos a székelyföldi területi autonómia, mint ahogy az erdélyi kulturális magyar autonómia fontos kell hogy legyen az ő számukra.

Elkerülhetetlennek látszik egy egységes erdélyi alternatíva létrehozása. A pártbejegyzés ilyen szempontból eszköz, kiút a jelenlegi magyar egy pártrendszerből. A polgári oldal megújítása nagyon fontos, de tudomásul kell venni a régiók közötti politizálási lehetőségeket. Én optimista vagyok.

– Az EMNT jelenleg hogyan tudja befolyásolni a közéletet?

– Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács egy, a politika fölötti intézmény, s abból a felismerésből fakadt, hogy az autonómiaprogramot már-már elfelejtették a magyar politikusok. Megalakulásától fogva tudatosan befogadta mind a polgári, mind az RMDSZ-es oldalt. Sajnálatos, hogy egy rosszul értel-

mezett székeley különállás kapcsán több belső vitánk volt, mint kellene, azonban az elvi egység az autonómia tekintetében nem lehet vitatéma.

Úgy látom, hogy az EMNT-nek is meg kell újulnia, hiszen olyan erők jelentek meg, amelyek a fiatalos, tiszta, forradalmi lendületet hozzák magukkal. Szeretném üdvözölni az Erdélyi Magyar Ifjak és a Magyar Ifjúsági Tanács akcióit, például a Bolyai-egyetem indításáért vállalt tüntetésért. Az autonómia-harcot be kell vinni minden magyar tudatába. A szabadság igénye ez, akárcsak 1848-ban vagy 1956-ban.

– *Hogyan látja az erdélyi magyar jövőben az egyházak helyzetét?*

– Az EMNT, a nemzeti polgári erők fokozottan kiállnak az erdélyi magyar történelmi egyházak ingatlankövetelései, a felekezeti oktatás visszaállítása és annak állam általi finanszírozása, az egyházak közötti diszkrimináció megszüntetése mellett. Történelmi egyházaink hordozták az autonómia csíráját a kommunizmus idején is. Az egyházak fizikai és szellemi óvóhelyeket jelentettek az erdélyi magyarok számára. Az egyház és a nemzet sorsa egy. Ha az egyháznak nem épülnek ki intézményei, nem tudja küldetését teljesíteni.

– *Ön a Duna–Tisza Társaság brüsszeli irodájának megbízott vezetője. Mi ennek a hivatálnak a célja, feladata?*

– Nem sajátosan erdélyi, kárpátaljai vagy éppen budapesti kérdés a magyarság ügye, hanem európai kérdés. Az európai integráció nyertesei szeretnénk lenni mi is. A Kárpát-medencei magyarok politikai vezetői hozták létre három éve a Duna–Tisza Társaságot, elnöke Duray Miklós ismert politikus, de jelen vannak benne minden régió képviselői. A brüsszeli érdekképviselői iroda beindítására kértek fel engem. A célja éppen az, hogy Brüsszelben tájékozódjanak sajátos gondjainkról. Gyakran csodálkoznak, ha bírósági korrupcióról, magyarokat érintő sérelmekről szólnak, mert vagy nem ismerik, vagy félretájékoztatják őket.

– *Gondolom ehhez az irodához fűződik az erdélyi történelmi egyházak vezetőinek látogatása éppen a legutóbbi napokban?*

– A Duna–Tisza Társaság első komolyabb akciójának is nevezhetjük. 2005. október 17–18-án Tőkés László református püspök, Fejes Rudolf Anzelm premontrei prépost, Szabó Árpád unitárius püspök, Adorjáni Dezső evangélikus püspök, Friedrich Gunnes, a német evangélikus egyház főtítkára és Nicolae Anuşcă, a görög katolikus mitropolita főtanácsadója vettek részt ezen a látogatáson. Mindenhol nagy szeretettel, megértéssel fogadtak bennünket. Sajnos, sok új dolgot tudtunk elmondani. Egyértelműen sikeres látogatás volt. Találkoztunk az Európai Bizottság elnökének, José Manuel Barrosonak egyházügyi főtanácsadójával, Michael Weningerrel és Olli Rehn bővítési biztos munkatársaival is. Fogadott bennünket Elmar Brook, az Európa Parlament Külügyi Bizottságának elnöke, Európa egyik legbefolyásosabb, német keresztény-demokrata külpolitikusa. Természetesen az Európai Néppárt magyar delegációja tagjainak tartozunk köszönettel ezért a nagy lehetőségért. Azt kértük az európai döntéshozóktól, hogy kövessék (monitorizálják) továbbra is egyházi közösségeink helyzetét, és amennyiben lehet az ez évi ország-



Nelly Maes, az Európai Szabad Szövetség elnöke átveszi az Erdélyi Figyelő dokumentumait

jelentésbe foglalják bele az egyházainkat ért diszkriminációt. Az egyházi vezetők egyetértettek abban, hogy az állam nem semleges az egyházakkal folytatott viszonyban, előnyben részesíti az ortodox egyházat, míg a mi egyházaink a saját ingatlanaik 90 százalékát nem kapták még vissza.

Megsérti a román állam a vallásszabadságot is. Ugyanis a vallásszabadság nem csak az imádkozás szabadságát jelenti, hanem a vallás gyakorlásához szükséges ingó és ingatlan javak birtoklásának jogát is. Egyházfőink üdvözölték azt, hogy a román kormány konzultációt kezdett az egyházak képviselőivel a születendő kultusztörvény kapcsán, azonban becsapva érzik magukat, mert bár aláírták a tervezetet, utólag a vallásügyi államtitkárság megváltoztatta az egyik legérzékenyebb kifejezést: az állam finanszírozza helyett a finanszírozhatja szó került be az oktatásról szóló fejezetbe. Jól tudjuk, hogy az erdélyi történelmi egyházak aktív, szociális, karitatív és oktatási tevékenységet folytattak a történelem során, ezt szeretnénk visszaszerezni. Brüsszeli partnereink javasolták, hogy legyünk sokkal aktívabbak. Rendszeres tájékoztatást kérnek tőlünk a romániai egyházi valóságról.

– *Képviselő úr, egy felmérés szerint nő a Polgári Szövetség szimpatizánsainak száma Erdélyben. Látja-e az erdélyi magyarság, hogy a történelmi egyházak a megmaradás utolsó reménye?*

– Kétségtelen, hogy az egyház szerepe felbecsülhetetlen. Látni kell azt, hogy 85 éve próbálunk választ találni a trianoni helyzetre.

Minden nap szembesülhetünk hátrányos helyzetünkkel. Az ország stratégiai ágazataiban nagyon kevés a magyar, a megfelelő minisztériumokban úgyszintén. Nem lehet vitatéma, hogy a fiatalnak joga van magyar egyetemen tanulni, az államnak pedig kötelessége támogatni, saját adóbevételeinket erre fordítva. Világos, hogy megmaradásunk feltételei olyan önálló

intézmények által lehetségesek, amelyek a lehető legnagyobb szabadságot élvezik. És egyre többen látják, hogy Bukarest többnyire hátráltatja ezt a folyamatot. Nem hiszem, hogy megkerülhető Bukarest, nem kerülhető meg az anyaország szerepvállalása, de világos, hogy Brüsszelben, az Európai Unióban is fontos az érdekérvényesítés.

A lényegi kérdésekben, mint az autonómia, felül kell emelkednünk a bal- vagy jobboldaliságon, lásd katalán autonómia, amelynek kivívásában egyöntetűen emelte fel szavát minden érdekelt. Vannak dolgok, mint az önrendelkezés, az egyházi javak visszaszolgáltatása, illetve a nagyváradi Lorántffy Zsuzsanna gimnáziumi sportpályájának visszaszerzése, amiért az RMDSZ vagy a Polgári Szövetség egyformán köteles cselekedni.

– *Akarnak-e az erdélyi magyarok erdélyi magyar rendszerváltást?*

– Szívesen lemérném egy összmagyar választáson. Minden erdélyi magyar közszereplőnek így lenne módjában programjával bemutatkozni és megmérgettni. Erre 15 éve nem volt lehetőség. Ezt mutatják a legutóbbi választások történései is. S ha magyar politikusok is gátolják ezt, akkor nyilvánvaló a hatalom önző módon való megtartása. Szerintem eljött az ideje, hogy adassék meg az erdélyi magyaroknak a választás szabadsága.

Kitartásra, hitre, türelemre van szükségünk. A mindennapi élet gondjai ma megkeserítik népünk életét, ezért folytatódik a kivándorlás, de gondolkunk arra, hogy túlélünk törököt, túléljük Trianont, túléljük a kommunizmust. Az erdélyi magyarságnak meg kell őriznie a Bibliára épülő hitét: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!

– *Köszönöm a beszélgetést.*

B. A.



Találkozó Elmar Brookkal (középen),
az Európa Parlament külügyi bizottságának elnökével

GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT

„Nincs olyan iskolai fokozat, amely elkerülné az egyház figyelmét. Tudjuk, hogy a figyelem, az igyekezet mellett pénz is kell és nem is kevés. Bénák vagyunk az elvett épületek hiányában. Újak építésére nem gondolhatunk. De meg nem szűnő méltatlankodással kérünk, követelnünk kell azt, ami a miénk. Nem tudjuk az erkölcs és emberség feltételei között elképzelni azt, hogy hogyan érzik jól magukat olyan épületekben, amelyek egyszerűen a máséi.“

Dr. Gálfy Zoltán

Van egy álmom

A Nagyvárad-Olaszi Református Egyházközség Könyvtárában van egy értékes kordokumentum: Biharvármegye népoktatási intézeteinek ezred-éves EMLÉK-ALBUMA (Nagyvárad: Laszky Ármin Bizománya, 1896).

Ebből nagyon szépen kivehető, hogy akkoriban megyénkben 75 református vidéki iskola működött. Természetesen leszámítva a már nem hozzánk tartozókat. (Vagy fordítva? Ez attól függ, hogy ma melyik partján élünk a millenniumi évek után nemsokára ránk törő, minden addigi életet elsodró, de legalábbis gyökeresen átformáló időfolyamnak.)

A könyv értékeli a megye iskoláiban megtartott, Magyarország ezeréves fennállásának megünneplését és megállapítja, idézzük: „dr. Schlauch Lőrincz nagyváradi r. kath. bíboros megyés-püspök pásztorlevele, (...) szívekre ható hazafias, bölcs és vallásos melegségével az ünnepély (1896. május 9.) magasztos megtartására híveit valójában fellelkesíté.

Az ev. ref. egyházmegyéek hatáságai, melyek vallási szertartásuk nyelvében is össze vannak forradva a magyar állameszmével szintén kiemelkedő példával jártak elő.

Ezekhez sorakozott megyénkben az ágost. evang. vallásúak egyetlen egyházközsége és iskolája, ezekhez sorakoztak az izraelita iskolák, melyeknek fenntartói a megye legsötétebb zugában is magyarul éreznek, beszélnek és cselekszenek.

Másnyelvű s vallású polgáraink körében, ha az ünnep megtartása iránt nem volt is ily általánosan lelkes a felbuzdulás, mégis önként vagy ösztön-

szerűen felvillant legtöbb helyen a hazafias érzelem, mely Magyarország minden hú fiát az eszmék és cselekedetek, a törekvések és czélok egy és ugyanazon irányának felkeresésére utalja, öröm és bánat, jólét és szenvedés megosztásában egyaránt részesíti.“

Az ezeréves magyar államiság – mai szóhasználattal élve – toleranciáját nemcsak a fenti idézet utolsó bekezdése igazolja, hanem az alábbi is:

„Még egyet kell megemlítenem – írja Sipos Orbán az ezredéves Emlék-Album előszavában. – A községek felsorolásánál használtuk a magyar nevet is, mely – sajnos – Biharvármegyében lassú léptekkel halad előre –, de mégis halad. Mintha attól tartanánk, hogy a községek magyar neve sértené, vagy kihívná nem magyar ajkú polgártársaink érzékenységet. Érzékenységet Magyarországon! Nem inkább lehetne-e a magyarság érzékeny azért, hogy legmagyarabb községeink magyar neveit a nem magyar nyelvű szólam idegenre fordítja? És mégis megteszi – orvoslás, orvosolhatás nélkül. A magyar név használatának joga meg van tehát a magyarnak is. Joga? – Nem joga, hanem hazafias kötelessége! Nagyvárad, 1896. október 15.“

De térjünk vissza az iskolákhoz! Bár napjainkban fölfordult a világ rendje: cunami pusztít Ázsiában, forgószelek Amerikában. Spanyolországban, Angliában robbantanak a terroristák, s Európa népei félnek. Magyarország és Románia a politika és a megáradt folyók hömpölygő, mindent elsodró szenny-áradatában vergődik. És mégis. Még akkor is, beszéljünk az iskolákról. Az iskolákról, amelyek még kimenthetik a jövőt – ebből a képletes és valóságos szennyes áradatból – a béke szigeteire, ahol ismét lesz zöld fű, meg tiszta forrásvíz és ismét süt a nap.

Luther Márton mondta valahol: „Hogyha a világ végéig már csak egy nap maradna, akkor is ültetnék egy almafát.“ Mennyire igaza volt! Miért ne fogadnánk meg mi is?

Ezt kellene tenni nekünk is. Minden megmentett szigeten „fa“-iskolát ültetni. Mindenütt ahol csak lehet, s Reményikkel szólva „ahogy lehet“. És éppen most, amikor nagynehezen visszakapjuk épületeinket! Ezekbe kellene bementeni, az áradó folyók szennyéből a gyermekeinket – hogy az előző hasonlattal éljünk –, és a még megmaradt tiszta forrásokból oltani tudás-szomjukat.

Persze realisan kell gondolkodni. A visszakapott épületek többnyire lepusztultak, dűledeznek. A pénz kevés, az akarat lanyhult. Könnyebb a készbe, a korszerűbben felszerelt iskolába küldeni a gyereket, ahol van számítógép és mobil-telefonon értekeznek a szülők a csemetéikkel. Ahol minden steril és olajozottan mennek a dolgok.

És mégis. Talán ennek ellenére is. Ahol van egy épület s az Egyház körül néhány lelkes szülő, és persze, elegendő gyermek, meg kellene próbálni. Meg kellene erősíteni a lelkeket s a düledező falakat, ki kéne söpörni a szemetet, fákat kellene ültetni s oda vinni a gyermekeinket. Oda, ahol nemcsak fáradt, meghajszolt, megalázott tanítók várják őket, hanem olyanok akiket megbecsülnek, akik visszakapták elvesztett önértékelésüket, hogy újból hivatássá növeszthessék tanult szakmájukat.

Ilyenformán, anélkül hogy a múltba mennének vissza a tanítás módszereit illetően – mert az végzetes hiba lenne, hisz a világ rohanó léptekkel szalad előre (vagy a vesztébe?) s a majdani felnőttnek meg kell állnia a helyét benne – vissza kell menniük a múlt elfelejtett erkölcsi értékeihez, a hagyományhoz, a Tízparancsolathoz és a Miatyánkhoz!

Persze fontos a számítógép, az angol, a matematika, a genetika és a biológia, sőt a román nyelv tökéletes ismerete is, de legalább olyan fontos a saját történelem, a saját irodalom s európai kultúránk alapja, a kereszténység értékeinek beépülése a tanítványok és a tanítók tudatába. Ami nem is olyan nehéz. Hisz mindenki lelke mélyén ott lappang a jóra törekvés, a jó lelkiismeret igénye. Csak rá kell figyelni és hagyni, hogy kibontakozzék. Csak szeretni kell azt a kicsi épületet, amelyet közösen sikerült újjávarázsolnia szülőnek, nagyszülőnek, a községnek, s örömmel nézni, ahogy ott áll a templom tövében. Örövendezni a beözönlő, a padokban lökdösődő, zajongó, viháncoló, majd elcsendesedő s figyelő gyermekseregnek, az életünket tovább vivő lelkeknek és a katedrán velük együtt formálódó, s majd előttük markáns példává növekvő tanítóknak, nevelőknek. Hisz még sokan emlékszünk a hajdan volt pedagógusok örökre belénk vésődött arcvonásaira, emberi tartására, felelőséggel kimondott szavaira, példamutató tetteire, magatartására.

Nem is kellene teljesen újrakezdeni, csak folytatni ami eddig is jó volt. De ehhez ki kellene ásni és felmutatni a valaha volt református iskoláink értékeit s bebizonyítani, hogy ma is, mint „eleitől fogva“, „Erős várunk nékünk az Isten“!

„Van egy álomom“ – mondta, a hatvanas években ifj. Martin Luther King, a béke „fegyverével“ küzdő, fekete bőrű protestáns lelkész –, mert meg akarta menteni népét az állandó megaláztatástól.

Nekem is van egy álmon s talán nem vagyok vele egyedül. Szeretném ha megmentődne – ebben a széttépett, szétzüllesztett Európában – az én kicsi, törekény, olykor önpusztító és mégis élni akaró népem, a Krisztus szellemét hirdető iskolák által.

BENEDEK ANNA
könyvtáros, valamikor lorántffys

KÁNYÁDI SÁNDOR

Kicsi legény, nagy tarisznya

*Horgasinamat verdeső
tarisznyámban palavessző,
palavessző s palatábla...
Így indultam valamikor
Legelőszőr iskolába.*

*Le az utcán, büszkén, bátran
Lépdeltem a tarisznyámmal.
Hova viszed, ugyanbiza',
azt a legényt, te tarisznya? –
Tréfálkoztak a felnőttek,
akik velem szembejöttek.*

*Máskor pedig ilyenformán
Mosolyogták a tarisznyám:
Éhes lehet a tudásra
az, kinek ilyen hosszú,
ilyen nagy a tarisznája.*

*De csak mentem, még büszkébben,
míg az iskoláig értem.
Az iskola kapujában
gyökeret vert a két lábam.*

*S álltam, míg csak bátorító
szóval nem jött a tanító.
Rám mosolygott: – Ej, kis legény,
gyere, fiam, bátran, ne félj!*

*Kézen fogott, bevezetett.
Emlékszem, be melegem lett...
Évek múltak, de még
Most is érzem olykor-olykor
Jó tanítóm meleg kezét.*

Iskoláink Trianon után



Sulyok István püspök

Sulyok István 1926. június 23-án vette át a püspöki hivatal vezetését Csernák Bélától, az egyházkerület főjegyzőjétől. Ebben az időben 146 egyházközség tartott fenn elemi iskolát, a román fennhatóság alatt eddig 24 iskola szűnt meg.

Sulyok István püspöknek elszánt harcot kellett vívnia nem csak az állammal, de az iskolafenntartó egyházakkal is, hisz a nyomor egyik oka sok esetben nem az egyházközségek szegénysége, hanem önzése volt.

A püspök nem csak az egyházi iskolák gondjaival foglalkozott, meghallgatta a KRE területén lévő állami iskolák elleni

panaszokat is, és közbenjárt az ezekben tanuló református gyermekek érdekében.

Magyarremetén ellenőrizte, hogy a Közoktatási Minisztérium kinevez-e református vallású tanítót.

Királydarácon 37 református gyermeket magyarul nem tudó tanító tanított.

Köröskisjenőn 90–100 református gyermek három tanítója közül egyik sem tudott magyarul.

Az állami iskolák a legtöbb esetben ellenségesen viselkedtek.

Kisnyégerfalván egyik napról a másikra átrendelték az 5–6-os tanulókat a felekezetiből az államiba.

Több községben, ahol egyébként indokolt lett volna, nem létesítettek magyar osztályokat.

A névelemzések következtében református vallású, magyar anyanyelvű gyermekeket utasítottak át román tannyelvű iskolákba.

Több iskolában előfordult, hogy a presbitérium különféle ürügyekre hivatkozva betöltetlenül hagyta a tanítói állást.

A pusztadaróci presbitériumot, amely megszüntette az iskolát, ahelyett hogy a végsőkéig kitartott volna mellette, megdorgálta az esperes, a helyi lelkeszt pedig pénzbírságra ítélte.

Iskolákat zártak be törvénytelenül, többek között Dobrácsapátiban, Darán, Atyán, Hegyközszentimrén, Valkányban.

Nyüveden megakadályozták a 3–4-esek beíratását a református iskolába, mert a tanító megbukott a nyelvvizsgán.

Sulyok István püspök a következő szavakkal vezette be az 1938. november 22-i közgyűlésen az elemi iskolákról szóló jelentését:... folyamatos mozgásban van az élet. Ha pedig a tételt megfordítjuk, a nem folyamatos mozgás nem élet, hanem csak izgalmas hánykolódás, levés és elmúlás szűk határmezsgyéjén. Ezt a szűk határmezsgyét járja elemi oktatásunk. Vallásunk nagy értékei elháríthatlanul követelik elemi iskoláink fenntartását, hiszen igazi híve a tapasztalat szerint csak az lesz református egyházának, aki a felekezeti iskolában töltött néhány éven át megtanulta a betűk abc-jét, hogy olvashassa a Bibliát, énekelhesse a zsoltárokat, de megtanulta a lelkek abc-jét is: a református öntudatot. Iskoláink nagy történelmi múltja kötelező példa a jelen generációra. Mi találtuk ki a népoktatást és a népiskolát – nekünk kell azt erőteljes áldozatkészséggel kezünkben tartani mint a reformáció védővonalát.(...) Évtizedekre visszamenőleg ki tudom mutatni, hogy ahol megszűnt a református iskola, micsoda belső okok tették lehetővé a megszűnést. Nagy szűgyen volna, ha ez sok helyen megtörtént volna, de elég nagy szűgyen, hogy megtörténhetett csak egy-két helyen is.

Sulyok István püspök a következő szavakkal fejezte be jelentését az elemi iskolák állapotáról a Királyhágómelléki Református Egyházkerület utolsó közgyűlésén, 1941. december 10-én:

„Átvettem a román uralom kezdetén a visszatért területen 106 iskolát 193 tanerővel, visszatértünk 104 iskolával és 194 tanerővel. Ha évek során előterjesztett elemi iskolai jelentéseimen végiggondolok, hálatelt szívvel kell megköszönöm Isten segedelmét, hogy erőt adott a kitartásra s elemi iskoláink megtartásában kifejtett fáradozásaimat azzal jutalmazta meg, hogy úgyszólván veszteség nélkül vezethettem őket vissza a magyarországi református egyházba.”

Sulyok István

Volt egyszer egy iskola...

Megtalált kurátori számadások, a gyülekezeti levelezések és jegyzőkönyvek évtizedekig elhallgatásra ítélt hagyatékában kutakodva keressük református egyházunk múltjának egykor oly drága kincsét, a felekezeti iskolát.

1712-ben bizonyos Péter deák vezetésével hozzálátnak a lepusztult templom rendbehozatalához. Péter deák a lelkeszi szolgálat mellett tanított is, így bizonynal létezett már iskola is.

Szilágyi György kurátor 1768-tól vezetett számadási naplója már arról tanúskodik, hogy 1776-ban Szalkai János oskolamester pénzt adományoz az egyháznak.

A harmadik oskolamester Beregszászi Benjámin (rektor) volt, akit az esperesi vizitáció erősen elmarasztal kifogásolható tanítása miatt.

A vadászi iskola múltjában megtaláljuk Vékony István rektor, Zágonyi Márton nevét, utóbbi 1825-ben is Vadászon tanított, őket követte Bíró (?–elmosódott írás) István és Gyórfy András.

Meglehetősen gazdag volt a vadászi egyházközség. A község erdői, jó minőségű földjei és kiterjedt legelői biztosították a jobb megélhetést.



Egykori tanulók csoportképe Nagy Sándor tanítóval

Szilágyi János 36 éves prédikátorsága alatt, 1761-ben harangot öntenek, 1768-ban meghosszabbítják a templomhajót és cíntermet építenek, a kis ablakokat nagyobbakra cserélik és a hívek bőséges adakozásából 1789-ben újabb harangot öntenek.

1819-ben a miskei és a vadászi határ egy részét József főherceg vásárolja meg. Tőle vásárolja meg még abban az évben Vadászt és Bélzeréndet Simonyi József őbester, a napóleoni háborúk ezredese. A báró, mint jó gazda, gondot visel a falura és segíti a gyülekezetet, támogatja az oktatást. Erről is jegyzőkönyv tanúskodik. Az egyre szaporodó falu, az egyre növekvő gyülekezet tanterem gondja egy csapásra megoldódik a bárónak köszönhetően.

1844-ből származó Canonica Vizitatio meghagyásai közt szerepel új leányiskola építésének elrendelése. „Az arróli gondoskodás, és az Épületnek mi előbbi létre hozására az Ekklesia fel szólítottatt, és hogy a Nagyságos Báró, egy belső telek kirendelése iránt meg kerestessen...”

Az 1848-as forradalom előtti egyre zavarosabb politikai helyzetben a gyülekezet nem teljesítheti az esperesi meghagyást. 1853-ban Erdélyi József lelkipásztor idejében ismét a báróhoz folyamodnak és nemes támogatásával 1855-re felépül a rég óhajtott iskola.



Az idő megviselte a fényképet, mint az emléket

Részletes adatok, megmaradt díjlevelek tartalmazzák az egykori iskolai kiadásokat, tanítói fizetéseket, természetesen az akkori pénznemekben, melyeket maival hasonlítani nehézkes lenne.

1806-ban Láda Mihály s Vágó Gergely presbiterek, 1809-ben pedig öreg Kovács István és Szűts János voltak iskolai inspektorok, akik vizsgák és egyéb alkalmak rendjén ellenőrizték a tanítás minőségét, erkölcsi tisztaságát, és javaslatokat tesznek a presbitériumnak.

1809-ből ismeretes a Nemzeti Oskola tanterve, ahogy akkor nevezték.

Figyelemre méltó a tanköteles gyermekek létszámának alakulása.

1742-ben 36 család lakja a falut, 1747-ben már 86, míg az 1771-es népszámlálás már 167 családot jegyez, 1806-ban pedig már 211 családban 861 lélek van. Arányosan nő a gyermekek száma is. Ekkor 149 tanköteles gyermek lenne, de csak 69 jár iskolába.

Sajnos a gyermekhalandóság nagyon magas, 50–60 százalékos. 1836-ban pedig kolerajárvány tizedeli a falut. Két hónap alatt 37 embert temetnek el.

Minden nyomorúság ellenére a bőséges gyermekáldás kora is ez, amikor sűrűn előfordul a 10–13 gyermek egy családban.

Az 1844-es esperesi vizitáció újabb meghagyása: leányiskolát kell építeni.

A kántortanítók legendás kora ez a felekezeti iskolarendszerben. Neveket sorjázthatunk csupán: Győrfy András, Nagy Lajos fiútanító, Hajdú József fiútanító... 1878. május 12-i jegyzőkönyvi határozat kimondja, innentől kezdve az új tanítók vezetik a presbiteri jegyzőkönyvet.

Hajdú József kántortanító 40 évig szolgált a vadászi iskolában.

1910-ben pályázatot hirdet a gyülekezet a megüresedett állás betöltésére: „A vadászi elemi fiúiskola tanítói állása, mely énekvezéri teendőkkel is egybe van kötve, református vallású férfi emberrel azonnal betöltendő. Javadalma a földet és a természetbeni járandóságokat pénzértékbe téve 1716 korona, ezen kívül tisztességes lakás és kert. Jó hang, orgonázni tudás és erős vallásos érzület megkívántatik.“

A leánytanítók sorában kiemelkedik Kiss Károly 32 éves szolgálata. Utána Vámos Lajos lesz az új tanító, akiről nagy tisztelettel emlékezik a presbiteri jegyzőkönyv. Sajnos, két év múlva meghal. Temetéséről a gyülekezet gondoskodik, özvegye pedig a férjének járó évi búzatermést kapja.

Végh Gábor, Borsos Endre, Váczy Lajos, majd Balogh József neve fémjelzi a vadászi iskola nevét. Utóbbi Vadászon gazdasági ismétlő iskolát szervez. Balogh József sokat nyomorog, mert a gyülekezet közben eladósodik.

1906-ban nagyobb fiúiskola építését határozzák el. 1913-ra felépült és a presbitérium Szilágyi Károlyt választja igazgatónak. 1910-ből való esperesi körlevél emlékeztet a vadászi gyülekezet 314 tanköteles gyermekére.

Az iskolaépítések krónikájából láthatjuk a vadászi gyülekezet áldozatvállalását, adományozók nagylelkűségét. A faluban élő más

felekezetűek gyermekei is ide járnak, részt vállalnak az építések költségeiben.

1904 januárjában, a pénzcseré nyomán (forint helyett korona), az új jutalmazások megállapítása közben belopakodik a politika Sátánja ide is. „Nem kell egyházadó – mert az iskolát államosítani akarják” –, ezt még elhallgattatják a gyülekezetben, de a tanítói díjlevelek megcsonkítását már támogatja a presbitérium is. Széll Kálmán esperes elutasítja ezt a szándékot, melyet két hangoskodó, félrevezetett egyháztag idézett elő, de botrány támadt a gyülekezetben. Hajdú Elek lelkésznek elege lett a sok huzavonából, és elmegy a gyülekezetből.

A gazdasági válság, az egyházkerület felé felgyűlt nagy adósság nyomán Balogh József tanítónak már másfél évi gabona illetménnyel tartozik a gyülekezet. Államsegélyből törlesztik a tanítók korpótlékát.

Ekkor hangzik el ismét: államosítani kell az iskolát. A lelkipásztor nem hajlandó kérni ezt, Balogh tanító úr elengedi a tartozás egy részét.

Örököld téma lesz most már a tanítók díjlevele, csonkítása. Láthatóan maga a gyülekezet akarja államosíttatni az iskolát. A püspök óvja levélben ettől a lépéstől a gyülekezetet.

1923-ban pályázat útján kerül Vadászra Nagy Sándor fiútanítónak, s felesége, Danszky Mária leánytanítónak.

1937-ben a baptista családok kérik, hogy a református egyháznak fizetett egyházadójukat 50 százalékkal csökkentsék. Iskolafenntartói járuléktól azonban nem mentesülhetnek, mert a gyerekeik is ott tanulnak. Ha pedig ezt sem akarják fizetni, akkor nem illeti meg őket a református iskolai oktatás, sem a református temetőbe való temetkezés joga.

Az iskolai ügyeket, az oktatást a presbitérium tagjai közül megválasztott iskolaszék ellenőrizte. Elnöke a mindenkori lelkész volt. Az iskolaszék tagjai hivatalba lépéskor fogadalmat tettek:

„Én N.N. esküszöm az élő Istenre, aki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy örök, igaz Isten, hogy miután iskolaszéki tagul elválasztattam, minden igyekezetemet arra fordítom, hogy az iskolák felvirágoztassanak, a gyermekek az iskolába szorgalmasan járjanak, a tanítók a felsőség által kiadott Útmutatás szerint tanítsanak...”

Az első világháború kitörése nyomán Vass Jenő lelkész Temesvárra kerül tábori lelkésznek. A tanítók közül is fogságba esnek. A lelkész és Molnár Ferenc tanító 1919-ben kerülnek vissza Vadászra.

Következik a trianoni országcsonkítás. A trianoni döntés nyomán megkezdődik a román fennhatóság alá került erdélyi és partiumi felekezeti oktatás tragikus szétfűzése. Egymást váltják a tanítók az egyre ingatagabb vadászi iskolában. A bécsi döntés nyomán Vadász közelében húzódik a határ. Bondár András tanító is magyar földre szökik, Nagy Sándor is készül, de marasztalják.



Az 1964-ben lebontott iskola. A felvétel az 1930-as évek végén készült



Szomorú szívvel dolgoztak a bontásnál

1940 szeptemberében Kogler Károly evangélikus tanító kezdi meg tevékenységét, de ő a simonyifalvai evangélikus gyülekezetben is dolgozik, ezért őt is elmarasztalják.

1946 augusztusában két tanítói állást hirdet meg a gyülekezet. Sebestyén Béla és Sebestyén József tanítókat választják meg.

1948-ban államosítják az iskolát. Felsőbb tanügyi rendeletre a tanítókat megbízzák az iskolai vagyoni ingó és ingatlan leltárának elkészítésére. Nagy István lelképásztor figyelmességének köszönhetően még megpróbálják menteni az egyházközség tulajdonát képező tanítói földeket. Nem sokáig. Azokat is elvették.

A református iskola épületében azután volt raktár, asztalosműhely, csirkefarm. 1964-ben a falu bírójának közbenjárására lebontják az épületet, mely egyébként a parókia mellett volt, jelképezve ezzel is a Templom és iskola (Reményik Sándor) összetartozását.

Így ért véget egy küzdelmekkel teli, mindent a református egyház megmaradásáért, iskolájáért vállaló több évszázados korszak, amely már soha nem tér vissza – legalábbis emberi látás szerint –, Vadászon biztosan nem.

SZAKÁCS OTÍLIA,

A vadászi református népiskolák története
című szakvizsga-dolgozatának részletei

● *Aki sértődékeny és indulatos, nem való vezetőnek. Bosszúálló pedig még beosztottnak sem való. Jaj, ha hatalomhoz jut.*

● *A Föld nem azért forog, mert van aki elhiszi. Ha nem hinnénk is forogna. Isten sem azért létezik, mert sokan elhisszük. Ha senki nem hinne, akkor is létezne.*

● *Akinek az értelmességét le akarod mérni, mondd neki egy viccet, azután figyeld meg, hogy a poén után mennyi idő elteltével kacagja el magát.*

● *Tudós a tudatlanok között olyan, mint szépasszony a vakok társaságában.*

Református Rogériusz

*„Szélfűtta levél a világ.
De hol az ág? De KI az Ág?“
(Zelk Zoltán)*

Rogériusz nagyváradi kanonok – Várad és környéke tatárdúlás utáni siratója – sem hitte igazán, hogy újra benépesedik majd kedvenc városa. Nyomorúságos éneke, a Carmen Miserabile, telve elkeseredés szülte letargiával – csaknem azt írtam: – meghasonlott, feladott hittel. Évszázadokkal később, Szalárdi János siralmas krónikája ugyanilyen hangvételű, ámbar bizonyíték is arra, hogy újra volt kiket siratni. Lett később is.

Az elmúlt évtizedekben Rogerius neve nem hivatalosan azonosult Nagyvárad Nyugati Lakónegyednek titulált városrészével, használatba jött pedig homályos. Sokak szerint az 1950-es évek végén elkezdett lakótelep-tervezés, magánházbontás, kilakoltatás, bolgárkertészeti-rontás láttán kezdték ismét emlegetni az egykori Rogerius utcát.



Nem csodálnám, ha így lenne, engem ugyanis még a 80-as évek munkatelepei is a tatárdúlásra emlékeztettek. De felépült. Otromba konglomerátumként, bűvópatakszerű utcákkal, sablontömbház sablonlakásaiba sablonpolgárt álmódó kommunista kishatalmasok országos receptjeire, befejezetlenül, de felépült. Parkok, sétányok, játszóterek, utak, garázsok, jórészt üzletek, iskolák nélkül, de felépült. Templomok nélkül – ami valószínűleg az egyetlen tudatos spórolás volt akkor –, de felépült. Ma már közel százezren lakják és egy évtized óta hivatalosan is Rogerius-negyednek nevezik. Számunkra, nem la-

tin eredetet bizonygatóknak, fonetikusan átírva és sajátunkként közhasználva: Rogériusz.

Csaknem észrevétlen nőtt itt fel egy generáció, akik közül sokan már a sárga villamosokra sem emlékeznek, pedig azok eléggé stílusosan zörögtek végig a néhány platánt őrző Török Ignác utcát, amit később Progresului-nak hívtak, s ma Apostol Sfântu Andrei-ra „szentesítettek“. Emlékeznek viszont a nyakban hordott lakáskulcsra, kenyérért-tejért-húsert és ... mindenért gyűlő sorokra, poros nyári hőségre, hideg és sötét telekre, felfakadó talajvizekre, mindinkább elrománosodó utcazajra. Ez a rogériuszi hangulat. Tranzitkorunk általános vonásain túl azonban felerősödött egy igény: helyzettudatnak hívják a szociológusok, identifikációnak a pszichológusok és közösség-igénynek az egyházak.

Az egyházkerületi rendelkezés már 1990-től előírta a 4500 léleknél nagyobb gyülekezetek megosztását. A nagyvárad-réti gyülekezetből így vált ki a Rogériuszi Egyházközség. 1993. március 14-től a rogériuszi közgyűlés presbitériumot választott és vasárnaponként 9 órától istentiszteletet tartott egyelőre a réti templomban. Ezt követőleg adott a Városi Tanács területet templomépítésre a szétdúlt és felszámolt Olaszi-temető nemzetközi főút felőli sarkán. A terveket Pafka Ernő nagyvárad-i műépítésszel együtt a rogériuszi presbitérium „szülte“ meg, közmegelegedésre. Nagyot álmodtunk, vagy ha úgy tetszik, merészet. Tőkés László püspökünk jelmondatát parafrázálva „Istennel a népért“ mertünk Istennek és népének tervezni. A templom 820 férőhelyesre készült és 1000-re tágítható az előcsarnokkal. A negyven méteres toronyban Skóciából kapott 580 és 420 kg-os harangok hívják a híveket.

Az építés 1995-ben kezdődött. A kivitelező cég (Ferogar Impex Kft.) vezetője, Garnai Sándor presbitere, majd gondnoka is lett a gyülekezetnek. Az önerő mellett főleg külföldi segítséggel épültünk, de a Városi Tanács is hathatósan segített. Folyamatosan tartottunk istentiszteleteket és ünnepélyeket épülő templomunkban, hogy a „lelki kövek“ beépülhessenek a lelki házba. A karácsony esték voltak talán a legbensőségesebbek.

Nágó László és Kovács Márton gondnokok nagy segítségére voltak a lelkipásztornak és a terhek alatt mindinkább összeállt a gyülekezet.

2000. október 31-én boldogan költöztünk be félkész templomunkba. Ajtók és fűtés karácsonyra, padok a következő két év alatt készültek el. De volt szószék és úrasztala, orgona. Kozma Gyula kántor szervezte az énekkart és gyarapodott a gyülekezet lélekszáma. Kezdetektől 9 és 11, valamint délután 6 órás vasárnapi istentiszteletek igazolják, hogy mekkora igény van erre a templomra. 2005. október 31-re elkészült tornyával impozáns templomunk 3200 lelkes gyülekezetet szolgál, amiért egyedül Istené a dicsőség!

FAZAKAS SÁNDOR
lelkipásztor

Virágzó gyülekezeti élet Érszőlősen

Első olvasásra szerénytelennek, legalábbis merésznek tűnik a fentebbi cím, de két dolog is arra ösztönzött, hogy ezt írjam. Egyrészt, amikor 2003. október 1-jén kinevezést nyertem az érszőlői gyülekezetbe, sok minden adva volt számomra, amit „csak” folytatni, továbbvinni kellett. A 90-es évek elején rendezett három-, négyszázfős ifjúsági találkozók gyümölcseként megújult, imádkozó életű gyülekezeti tagokra találtam, akik szervesen vesznek részt különféle szolgálatokban (főleg a vasárnapi iskola szervezésében és megtartásában). Egy másik áldásos dolog, a gyülekezet (egy részének) adakozókészsége. A gyülekezet 1994 óta, többnyire önerőből építi az új lelkési lakást, melynek alsó szintje beköltözhetővé vált érkezésünkre. Az áldozatkészség a bajba jutott testvéreink megsegítésében is megmutatkozott: mind az ázsiai, mind a bánáti árvízkárosultak megsegítésére a meghirdetett perselyezés alkalmából 10–10 millió lej gyűlt össze. Ez utóbbit természetbeni adományok kíséretében személyesen



Munkában a tevékeny nőszövetség

juttattuk el a rászorultak részére. A templomi látogatottság is elég magas (főleg érmelléki viszonylatban): 20–25 százalékos és a gyülekezetben szolgál az Érmellék egyik legjobb kórusa, amely nemcsak találkozókon hallatja a hangját, de rendszeresen szolgál vasárnapi istentiszteleteken, segíti a gyülekezetet az új énekek megtanulásában. A gyülekezet ugyanis 2004. október 31-től bevezetette az Egyetemes Református Énekeskönyvet, mely a régi Er-

délyit váltotta fel. Ezek az „adottságok“ készítettek elsősorban a fenti cím megfogalmazására. A másik okot talán úgy fogalmazhatom meg, hogy a virág *még* nem gyümölcs. Gyülekezeteinknek elsősorban nem virágzó hanem gyümölcsöző életet kell folytatniuk, vagyis mutatós a virág, de igazi áldás a gyümölcsökben van. A cím nem egy tökéletes gyülekezetet takar, hanem egy sok nyomorúsággal küzdőt, de amelyikben Isten Lelke munkálkodik.

A gyülekezet közelmúltjához szervesen kapcsolódik Székely Lajos nyugalmazott lelkipásztor élete és szolgálata. A jogtalanul bebörtönzött és meghurcolt lelkész a teológia utólagos elvégzése után az érszőlői gyülekezetbe kapott kinevezést és nyugdíjazásáig itt szolgált 22 esztendőn keresztül. A búcsúzás alkalmából olyanok is köszöntötték, akiket a tiszteletes keresztelt, konfirmált és házasságkötésüket is megáldotta. Szolgálata alatt tatarozták a templom külsejét és vásároltak egy új harangot a második világháborúban elhurcolt pótlására. A tiszteletes élete annyira összenőtt Érszőlőssel a 22 év alatt, hogy a faluban vásárolt magának házat és nyugdíjas éveit is itt tölti, rendszeresen résztvesz az istentiszteleti alkalmakon és a kórus szolgálatában.

A gyülekezet szervezeti életéről szólok a következőkben. A 600 lelkes gyülekezet 12 körzetre van felosztva, melyért 12 presbiter felelős. Az ő feladatuk a körzetben a családok látogatása, betegek, úrvacsorát igénylők jelentése a lelkészi hivatalban, valamint közmunkák megszervezése. A gyülekezet főgondnoka M. Szabó Lajos, aki egyben a község polgármestere, sok



Mindig szolgálatra kész a kórus



A sok fiatal a gyülekezet jövője

mindenben van a gyülekezet segítségére, többek között az énekvezérrel együtt az új parókia építésének gondolata és kivitelezésének irányítása is nekik köszönhető. A gyülekezet visszakapta 10 ha földjét, valamint 24 ha erdejét és a napokban megérkezett a végzés az egykori felekezeti iskola visszaszolgáltatásáról. Ez utóbbi sorsáról ezután dönt a presbitérium, illetve a közgyűlés.

A gyülekezetben ifjúsági csoport és nőszövetség is működik. Az ifjúság a szokásos szombati bibliaórákon kívül regionális csendesnapokat szervez és részt vesz hasonló alkalmakon. Ezen kívül a nyári bibliahét megszervezésében, a karácsonyi szeretetsomagok elkészítésében és a különféle munkálatokban is részt vállal. A nőszövetség feladatai között a betegek látogatását és a rászorulókat megsegítését emelném ki, ezenkívül bibliaórákon vesznek részt, melyet feleségem, Illyésné Gábor Zsuzsanna vezet, valamint a csigakészítésből befolyt adományokból különféle munkálatokat támogatnak (legutóbb a gyülekezeti terem felújítását).

A népmozgalmi mutatók reménykedésre adnak okot, hogy nem egy kiöregedő, kihalt gyülekezetről van szó. Az utóbbi tíz év adatai is ezt igazolják: 110 keresztelezés, 113 temetés, 49 házasságkötés és 77 konfirmálás történt. Természetesen a statisztikai adatok nem mindig mutatják a teljes valóságot, hiszen a 110 megkeresztelt között akad felnőtt (áttért neoprotestáns felekezetből) keresztsége is.

A gyülekezet idén elkezdte a templom teljes belső felújítását, melyet három éven belül szeretne kivitelezni, főleg önerőből. Idén a régi deszkás



Konfirmálók csoportja 2005-ben

mennyezetet cserélték ki, jövőre a templompadokra történik gyűjtés, 2007-ben következik a belső felújítás, melyre sikerült pályázaton 2500 Eurot megnyerni a GAW Alapítványtól. A templom felújítása mellett az új parókia folytatása és a régi parókia átalakítása is a tervek között szerepel. E munkálatokra támogatást remél külföldi kapcsolatokból és pályázatokból.

Végül, de nem utolsósorban az egyik legnehezebb szolgálatról szeretnék írni: a családlátogatásról. 2004 telén kezdtük el a gyülekezet kántorával, Dolhai Benjáminnal, idén folytattuk és jövőre érkezünk el minden református családhoz. Így körülbelül 90 család jut egy évre (főleg a téli időszakra). Sokrétű problémával találkozunk, nem mindig nyílnak meg előttünk az emberek, de akadnak nagyon őszinte és mélyreható beszélgetések is. Ezek a szolgálatok testileg és lelkileg is kimerítőek, de ugyanakkor a felüdülés áldását is magában hordozzák. Mindez pedig annak tudható be, hogy vannak, (ha még kevesen is), akik imádságban hordozzák a gyülekezet mindennapjait, szolgálatait. Mindezek után az érszólósi gyülekezetben is időszerű a mi Urunk Jézus Krisztus kijelentése: *„Az aratni való sok, de a munkás kevés. Kérjétek az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába”* (Mt 9, 37-38).

ILLYÉS TAMÁS ZOLTÁN
lelkipásztor

Aki nem álmodik iskolát, az a jövőt veszélyezteti

Szilágypanit

A kilencvenes évek vége felé egyre inkább körvonalazódott, hogy közösségünknek új iskola és óvoda épületre van szüksége. Azt is tudtuk, hogy az államtól hiába várjuk a segítséget, a falu pedig önerőből képtelen újat építeni. Közben az épületek állaga csak romlott és a tsz. volt bikaistállójaából kipofozott óvodában 35 négyzetméteren mintegy 40 óvodás zsúfolódott.

Gergely Istvánné, Tőkés Erzsébet tanárnő ötlete volt, hogy építsünk egy gyülekezeti központot, mely az oktatás problémáját is megoldaná. Mint minden kezdet, ez is nagyon nehéz volt. Először az önkormányzattól kellett telket szerezni, majd másfél éves huzavona után megtaláltuk a tervezőt. A tanárnő segítségével elindultunk a pályázatok rögzös és buktatókkal teli, de egyre eredményesebb útján, melyet járunk mind a mai napig.

2000. március 11-én tettük le az alapkövet ünnepélyes keretek között s az alap egy része el is készült. Kitűnő vállalkozót találtunk, akinek hűsége, embersége, becsületessége is nagyban hozzájárult az eredményességhez. 2002 novemberében felhelyeztük a gömböt a toronyra és felszereltük a kültéri



Felszentelték az új, modern iskolát



A gyermekek otthon érzik magukat

nyílászárókat. 2004. szeptember 14-én tartottuk az ünnepélyes tanévnyitót és az óvoda, valamint az 5–8. osztály az új épületben kezdhetette a tanévet.

Az első emeleten négy tanterem, igazgatói szoba, tanári és szertár található, valamint mindkét szinten a mellékhelyiségek. A külső vakolás és a tetőtér beépítése még hátra van, 2006 nyarára reméljük a befejezést.

Aki álmodik, az mindig tökéleteset álmodik, aki épít, a jövőnek épít, aki dolgozik tévedhet is, de a legrosszabbat az teszi, aki közömbösen vagy lemondóan viszonyul egy közösséghez. Aki nem iskolát álmodik, az a jövőt veszélyezteti, és nem érzi igazán szolgálatának kettős felelősségét.

Úgy érzem, mi mindent megtettünk és megteszünk a körülmények javítása érdekében, most pedig honatyáinkon a sor, hogy olyan oktatási, felekezeti és kisebbségi törvényt alkossanak, amely nem megnyomorítja, hanem felemeli a nemzetet. A legnagyobb felelősség mégis az ifjú családoké, hogy merjék vállalni a gyermekáldást, hogy legyen kiknek törvényt alkotni és legyen aki tanuljon az új modern iskolában.

Támogatóinknak ezúton is köszönetet mondunk:

Apáczai Közalapítvány

Illyés Közalapítvány

Pro Professione Alapítvány

Mocsári Lajos Alapítvány

Határon Túli Magyarok Hivatala

Királyhágómelléki Református Egyházkerület

SZILÁGYI ZOLTÁN
lelkipásztor

Magyar Gimnázium Németországban

Bajorországban, csodálatos természeti környezettel megáldott helyen van egy több mint 900 éves néhai bencés kolostor, melynek falai között most már lassan 50 éve, hogy a Magyar Gimnázium működik. Az épületkomplexum egy magával ragadó jelenség, igazi, mesebeli kacsalábon forgó várhoz hasonlít. Ezt a várat az 56-os forradalom után a Bajor Kormány bocsátotta a menekült bencés atyák és a református lelkészek rendelkezésére, hogy fogják egybe és ne hagyják elveszni a sok magyar menekült fiatalot. Folytassák azt a munkát, amit már tulajdonképpen az 1945–46-os menekülttáborokban kezdtek meg az akkori szerzetesek, apácák, református lelkészek, tanárok és volt katonatisztek.

A passauai menekülttábor feloszlatása után az „iskolát” helyszűke miatt négy felé osztották, majd néhány év múlva ismét egyesíteni tudták egy Karlsruhe melletti kis falu lakatlan vadászkastélyában. Már-már úgy látszott, hogy egy év és diákok hiányában bezárják az iskolát. Akkor tört ki az 56-os forradalom és heteken belül annyi menekült gyerek özönlött oda, hogy nem fértek el. Ekkor bukkantak rá a burg-kastli erődített kolostorra, melynek kettős várfalai, bástyái, toronnyal védett várkapuja ma is elbűvöli az embereket.

A tanítás kezdettől fogva kétnyelvű volt. Magyar, német, ehhez jött aztán az angol és negyedik nyelvként a latin, francia vagy az olasz. A menekült fiatalok nagy része otthon kötelező módon oroszot tanult, így önkéntes alapon,



Azt hinnénk, hogy erdélyiek ők a gyönyörű népviseletben, holott Németországban őrzik így a magyar kultúrát

aki akarta, az az orosz nyelvet vihette tovább. A bajor tanrend szerint folyt a tanítás, bajor érettségi oklevelet kaptak a diákok. A különbség csak annyi volt, hogy a bajor tanmenethez hozzá jött még a magyar irodalom, történelem, földrajz és általában minden, ami magyar vonatkozású volt. Rajzórakon „német virág” volt a „magyar kancsóban”. A magyar népművészet formakincseit tanították. Műszaki rajzból nem csak egy csavarmenetet, hanem a székelly kapu tervrajzát is méretarányosan ki kellett tudni rajzolni. A magyarságra való nevelésben nagyon fontos szerepet játszott a Magyar Gimnázium néptánc együttese, ami éppen olyan „öreg”, mint maga az iskola. Énekórákon természetesen magyar népdalokat tanultak a diákok. A templomban, a Szabad Európa Rádió havi adásában harsogott a diákok egyházi éneke. A cserkészlet is virágzott.

Amikor bezárták az innsbrucki Magyar Iskolát, akkor a diákokat átvette a kastli gimnázium. Ekkor kb. 340 diák járt Kastlba. Eddig, lehet majdnem szó szerint venni, a világ „minden” országából volt már „kastlis” diák. Alaszkától Venezueláig, Chiléig, Svédországtól Olaszorszáig, Spanyolországtól Kárpátaljáig, Székelyföldre, több ezer diák járt Kastlba. Bár közülük nem mindenki érettségizett, ha évente csak 25 érettségizettet számolunk, akkor is kb. 1200–1300-an végeztek Kastlban. Nagyon sokan magas pozícióba jutottak. Olajkutatók, egyetemi professzorok, orvosok és tanárok, tengerészkapitány, hivatásos katonák, rendőrtisztek, diplomaták, szerzetesek, lelkészek, sikeres vállalkozók kerültek ki a soraikból. A már külföldön született gyerekek közül sokan csak addig maradtak, míg megtanultak magyarul beszélni, írni, olvasni, de ezekért is érdemes volt küzdeni, mert becsületese magyar ember lett belőlük. Ez volt a Magyar Gimnázium régi rendeltetése. Még ma is vannak külföldön született, most már harmad-negyed generációs diákok. A rendszerváltás óta annyiban változott a helyzet, hogy ma már nem menekült szülők gyermekei járnak a Magyar Gimnáziumba, hanem „magyar gyerekek”, köztük néhány ösztöndíjas fiú és leány a határokon kívüli magyar településekről.

A diákság összetétele megváltozott, engedni kellett a „modernizmusnak”, de a Magyar Gimnázium eredeti célkitűzései nem változtak. Továbbra is azon igyekszik mindenki, hogy a fiataloknak megadja a továbbtanuláshoz szükséges alapokat. A tudás mellé emberséget és magyarságot kapnak a fiatalok. Az érettségizett diáknak aztán a becsületére van bízva, hogy ezekből a kincsekből mit és mennyit használ fel. Mint ahogy a Bibliában is meg van írva, mindenki másként kamatoztatja a reá bízott talentumokat.

M. GY.

Magyar óvoda és iskola Svájcban

Tizenkettedik tanévét kezdte idén ősszel a Zürichi Magyar Iskola.

Bizonyára sokan meglepődnek azon, hogy ilyen is van. Pedig van.

A Svájci Államszövetség ún. kantonok szövetsége. Ez azt jelenti, hogy minden kanton messzemenő autonómiát élvez az országon belül. Az oktatásban például minden kantonnak saját tanügyi rendszere és adminisztrációja van.

Zürich kanton Oktatásügyi Igazgatósága (Bildungsksdirection des Kantons Zürich) évtizedekkel ezelőtt engedett az olasz vendégmunkások követelésének, azóta az olasz gyerekek olasz nyelv- és kultúra oktatásban részesülnek. Kiharcolták maguknak ezt az emberi jogot. Példájukat követték más bevándorlók, spanyolok, portugálok, törökök stb. is.

Mára nagyot változott az oktatásról alkotott felfogás. Tudományos kutatások bizonyították, hogy a több kultúrában gyökerező, több nyelvet jól ismerő egyének a társadalom mai kihívásainak derekasabban megfelelnek, mint azok, akik csak egy nyelven beszélnek. A munkaadók is szívesebben alkalmazznak olyan személyeket, aki jól beszélnek és írnak különböző nyelveken.

Zürich kantonban kiegészítő általános iskola mélyíti el a több nyelven beszélő bevándorló gyermekek ismereteit származási országuk kultúrájából



Magyar osztály diákjai és tanáruk

és nyelvéből. Csak Zürich kantonban 17 ilyen iskola létezik. A fentebb említetteken kívül albán, dél-amerikai spanyol, francia, finn, görög, horvát, kínai, koreai, kurd, szerb, szlovén és magyar iskola működik. Az Oktatásügyi Igazgatóság szervesen beépítette az anyanyelv tanítását a svájci, pontosabban a kantonális rendszerbe. Heti négy óra fordítható anyanyelvi kultúra- és nyelvoktatásra. Bizonyítványt kapnak a diákok, amelyből az osztályzat bekerül a svájci bizonyítványba a többi tantárgy mellé. A zürichi Pedagógiai Főiskola rendszeres továbbképzést kínál a bevándorló gyermekeket oktató tanárok számára.

Első-, másod-, harmadgenerációs magyar gyermekek járnak az iskolánkba. Legtöbbjük magyarországi szülőktől, nagyszülőktől származik. Természetesen az utódállamokból, Erdélyből, Délvidékről bevándoroltak gyermekei is megtalálták hozzánk az utat. A vegyes házasságokból született gyermekek csak akkor jönnek magyar iskolába, ha az édesanya magyar. Kétiséget kizáróan az anyanyelv dönt.

Mit tanulnak nálunk a gyerekek? A magyar írást, olvasást, a helyesírást gyakorolják. Tollbamondással, fogalmazással könnyebben sajátítják el a népdalokat, népmeséket, népszokásokat, népi játékokat. Megismerkednek a tájszólásokkal. Svájcban élő gyermekeknek magyar prózai műveket, verseket tanulni és tanítani különösen érdekes. A mondákra, történelemre, bibliai történetekre nagyon fogékonyak a diákjaink. Tanítunk földrajzot, népismeretet, különös tekintettel a mai Magyarország területén kívül élő magyarokra.

Heti egy alkalommal, szombat délelőtt van magyar óvoda és iskola. Három osztályba osztottuk be az iskolásokat: első- és második, harmadik és negyediktől hatodikig. 28–40 diákunk és óvodásunk van évente. Négy pedagógus foglalkozik az iskolásokkal, egy az óvodásokkal.

Minden tavasszal közös kirándulásra megyünk a zürichi magyar cserkészekkel, megünnepeljük a magyar nemzeti- és egyházi ünnepeket.

Nem csak mi, pedagógusok tanítjuk a gyermekeket, de olykor tanulunk is tőlük. Végezetül ezért egy kis humorral kedveskednék az erdélyi olvasóknak. Egyik diákunk szerint, ha a macska dorombol, akkor a cica „kifejezi önmagát”. Történelmi ismereteink is bővültek, mert egy kislány azt írta a fogalmazásában, hogy Eger vár viadalánál a hős egri nők forró teával öntötték le az ostromló törököket. A szabadság fogalmát egy másik kislány így határozta meg: Nem kell dolgozni, nem kell iskolába járni. Kiegészítette még azzal: Magyarországon szabadság lett, mert kivonultak az oroszok.

Szeretettel küldjük üdvözlünket a Királyhágómelléki Református Egyház népének, a Kalendárium olvasóinak.

A Zürichi Magyar Iskola és Óvoda nevében:

PARRAGI LÁSZLÓ
igazgató

AZ ELVESZETTET MEGKERESEM

„Ezért mondom nektek: ne aggódjatok életetek miatt, hogy mit egyetek, és testetek miatt, hogy mivel ruházkodjatok, mert több az élet a tápláléknál, és a test a ruházatnál. Nézzétek meg a hollókat: nem vetnek, nem is aratnak, nincsen kamrájuk, sem csűrük, Isten mégis eltartja őket. Mennyivel többet értek ti a madaraknál!” (Lk. 12, 22-24.)

Misszió hajléktalanokért

A teremtmény és gondviselő Isten a világ minden anyagi javainak a tulajdonosa. A föld áldásait az embernek adta, akit arra hívott el, hogy uralkodjon a világ minden más teremtménye felett. A teremtménytörténetből levezethető az etikai elkötelezettség egymás és a világ iránt. Miután a jó és gonosz tudás fájáról ettek, a bűn következtében megromlanak az emberi kapcsolatok, az Isten által teremtmény rend. Ez kihat a társadalmi életre is. Így válik valóssá az a közmondás, mely szerint: „csak két család van a világon, a vagyonosak és a nincstelenek”. Gazdaságilag egyre megosztottabb világunkban egyre kevésbé vesszük észre a hajléktalanokat, a nincsteleneket, a nyomorgókat, a



A rendszeressé vált istentiszteleteken egyre többen örömmel vesznek részt

kiszolgáltatókat. Csak önmagunkkal vagyunk „elfoglalva”. Sokszor nem is halljuk hangjukat, elmegyünk mellettük, ők egyszerűen csak „vannak”, és gyakran nem is akarjuk tudomásul venni létezésüket.

És vajon a hátrányos helyzetbe került, társadalmilag is kitaszított emberek, hajléktalanok, hogyan élik meg ezt a helyzetet? Felismerik-e ebben Isten akaratát, célját, és a gazdag és szegény Lázár példázatának tükrében reménykednek-e abban, hogy e földi élet után a sorsok megváltoznak, vagy pedig nyomorognak egyik napról a másikra?

Elég csak kilépni az Teológiai Intézet kapuján, vagy kitekinteni az ablakból, és máris láthatunk egy-két hajléktalant. A szórvány-, illetve a kórházmisszió rendszeres végzése mellett szükségesnek tartottuk a foglalkozást ezekkel az emberekkel. Mindez a 2002–2003. tanév kezdetén történt. A kezdeményező és maga a misszió szervezője, Farkas Zsolt volt. Ő szorgalmazta, hogy ezekkel az emberekkel elbeszélgessünk, „megismerkedjünk”, és a TRAC Alapítvány támogatásából szendvicseket készítsünk, s így „közeledjünk” a hajléktalanokhoz. Az első két ún. „szendvicsses akció” után rájöttünk arra, hogy érdemes komolyabban is foglalkozni velük. Aztán kéthetente a szendvics mellett már teát is készítettünk, almát vásároltunk, meleg takarókat, ruhákat is vittünk nekik. Miután körbejártuk a város központi részét, lementünk a vonatállomáshoz, kisebb-nagyobb utcákba is betértünk. Amikor megláttunk egy hajléktalant, megállítottuk és megkérdeztük, hogy elfogad-e egy szendvicset, majd barátkozni próbáltunk. Megkérdeztük, hogy mikor és milyen körülmények között vesztette el lakását, most hol él, hogyan keresi meg a mindennapi falatot, végül pedig megegyeztünk, hogy a következő missziós napon újra találkozunk. Néhány hajléktalan elvitt bennünket saját „lakására”, és itt megemlíteném Csete Sanyi bácsit, aki egy tömbház hátsó részében, a szemeteskukák között lakott, vagy Aranka nénit és élettársát Sanyit, akik nyolc éven át a Szamos partján, egy fűzfa alatt éltek. Egyre több hajléktalant megismertünk. Találkoztunk olyanokkal is, akik elutasítottak, mert féltek, a bátrabbak elmondták, hogy a hatóság miatt félnek, mert azok összegyűjtik őket és kiűzik a városból. És itt kiemelném különösen a gyermekeket, akik néha szaladtak utánunk, és örömmel vették el a szendvicseket, azonban a nevüket soha nem merték megmondani. A támogatóknak rendszeresen beszámoltunk, fényképeket készítettünk, s a nyári szünetben, amikor Kolozsvárra érkeztek, újra megszerveztük a missziót. Ők is látták a misszió fontosságát, gyarapodott a támogatás, és ezután hetente megszerveztük, sőt, az ismerős hajléktalanoknak már ételcsomagokat készítettünk, gyógyszereket vásároltunk. Ennek következtében ma több mint tíz csoporttal tartjuk a kapcsolatot, akiknek hetente egy-egy ételcsomagot készítünk, a többieknek pedig szendvicseket adunk.

A cél azonban nem a szendvics vagy az ételcsomag, hanem az, hogy újra beilleszkedjenek a társadalomba, hogy bátran munkát vállaljanak, és

legfőképpen bízzanak és reménykedjenek, mert Isten nemcsak megteremtette a világot és benne az embert, hanem gondot is visel rá.

Az evangélium hirdetésével már az első évben is próbálkoztunk. A sok akadályt legyőzve, volt olyan alkalom, amikor összegyűjtöttük a hajléktalanokat a Szamos partjára és ott hirdettük az Igét. Vagy egy másik példát említsek: Lejan nevű hajléktalan egy alkalommal elmesélte, hogy félelem szállta meg, rosszat álmodik, és szeretné, ha imádkoznánk. Ezért az ő kis hajlékában is tartottunk román nyelven egy „háziistentiszteletet”. A legfontosabb pedig az, hogy sok nehézség után megengedték, hogy a kétágú-templom imatermében minden szerda este összegyűljünk. Elmondhatjuk, hogy 2004 óta a hajléktalanmisszió két részből áll: szerda este bibliaóra, amelyen gitárkísérettel énekeket tanítunk, majd az igehirdetést egy kis agapé követi (kb. 20–25-en jönnek el egy ilyen alkalomra). Csütörtökön pedig maga a misszió, amely szintén két részből áll: az egyik az, hogy a II. éves teológusok elkészítik a szendvicseket és szétosztják az utcákon talált hajléktalanoknak, a második részében pedig kihordjuk az ételcsomagokat az ismerős „testvéreknek”.

Természetesen találkoztunk itt az állapotban levő hajléktalanokkal is, őket is igyekeztünk megérteni, hisz egyik hajléktalan szavaival élve: „ha nem iszok meg egy pohárával, megfagyok”. Minden ilyen helyzetben megpróbálunk kiutat mutatni. Előfordult, hogy az alkohol fogyasztása miatt órák hosszat beszélgettünk egy-két hajléktalannal, de végül is megérté.

Siralmas dolognak tartom, hogy a megismert hajléktalanok többsége magyar, értelmes ember, s csupán egy rossz házasság, vagy a szülő halála után a testvéri viszály, vagy pedig a nagy adósság vezette ezeket az embereket az utcákra, ahol télen-nyáron, esőben-napsütésben, egy szál ruhában és éhes gyomorral éledegélnek egyik napról a másikra. Egyesek egyszerűen megbékéltek a helyzettel, és annyira megszokták már ezt az életmódot, hogy ha az államtól lakást kapnának, azt sem fogadnák el, azonban reménykednek abban, hogy egyszer majd jóra fordul az ő sorsuk, megváltozik az életük és fedél lesz a fejük fölött.

Úgy érzem, hogy szolgálatunk nem hiábavaló, s mint keresztyének és teológusok egyszersmind kötelességünk is „testvéreinken” segíteni.

„Mert ismeritek a mi Urunk, Jézus Krisztusnak a jótéteményét, hogy gazdag lévén szegénnyé lett érettetek, hogy ti az Ő szegénysége által meggazdagodjatok”. (2Kor 8,9)

NYÍRI HUNOR
III. éves teológus

Naplórészlet

Köszönöm Istennek a segítséget

Ezen a héten a misszió kicsit nehezebben ment, mert Nyíri Hunor kórházba került és így nem tudott segíteni. Az istentisztelet utáni napon kíváncsian indultam el misszióba, mert tudtam, hogy erről is szó fog esni a beszélgetések során. A parkban élő Jutkának és Lacinak megvásároltuk azt a gázpalackot és a hozzá tartozó kellékeket, amit már annyira vártak. Délelőtt elmenten Istvánhoz, Kuti Erzsébet édesapjához, hogy jöjjön velem mindezeket megvenni, mert ő össze is tudja szerelni. Nagyon szívesen jött és miután mindent megvettünk, be is szerelte azt a kis kunyhóba. Nagyon örültek, mert az idő már hidegre váltott és így fűtési és főzési lehetőségük is adódott. Mindez összesen 70 \$-ba került.

Délután először Máté Ilonához mentünk, aki megint nem volt otthon. Szellemileg fogyatékos és most egy használaton kívüli gyártelepen él. Hogy mi van most vele, nem tudom. Talán majd következő héten. Innen Lejanékhoz mentünk, akik elmondták, hogy már egy hete nem zaklatták őket a városházáról. Említettem, hogy ki akarták őket lakoltatni, és ettől nagyon megrémültek. Mikor ezt megtudtuk Buzogány professzorral felhívtuk a város alpolgármesterét, s talán ő tett valamit Lejanék ügyében. Reméljük, hogy végleg abbahagyják a zaklatást. Most kicsit felszabadultak és örülnek annak, hogy maradhatnak.

Lejantól Nándorhoz és Corneliához mentünk, akikhez végleg odaköltözött Anica néni is. Jól megvannak így hárman és segítik egymást. Felelősséget éreznek egymásért és ezt látni is lehet. Tőlük Pavelhez mentünk, aki most is azt mondta, hogy munkára lenne a leginkább szüksége, mert így önmagáról és feleségéről is tudna gondoskodni. Náluk is, mint minden helyen szóba került az előző napi istentisztelet és elmondták, hogy nagyon sokat kaptak, sokat jelentett számukra. Utolsó állomásunk Csete Sanyi bácsinál volt, akinek vittünk pokrócot és néhány pulóvert, mert a szigetelés nélküli helyiségben egyre inkább fázik. Visszaérkezve a teológiára már várt minket Sándor, akinek kicsi gyermeke van. Most ő is szerzett munkát, így van egy kevés jövedelmük, ami nagyon sokat jelent. Lakásuk most sincs, de a szerzett pénzből tudnak venni néhány szükséges dolgot a gyermeknek. Hadnagy István is a teológiára jött, mert későig dolgozott.

Már néhány hete egy Rác Ana nevű asszonnyal is kapcsolatba kerültünk, aki ugyan nem hajléktalan, de nagyon rossz körülmények között él. A házat, ahol laknak, a várostól bérlik, de nemsokára a fejükre dől. Édesanyjával él, aki hosszú ideje ágyban fekvő, megvakult és csak az ő nyugdíjából élnek, ami havi 35\$ jelent. Nagyon szegények és ezért kértek segítséget. Főleg ételre és pelenkára van szüksége, mert az édesanya nem tud az ágyból felkelni.

A másik csoport a Sora körül és a Mátyás téren végezte a misszióját és csak azokkal találkozott, akikkel az előző héten. Ezek az emberek nagyon örülnek mindennek, még ha csak egy szendvics is az, amit adhatunk. Isten igéjét mindenhol hirdettük és következő héten már román nyelven is volt igehirdetés. Ez is áldott alkalom volt.

* * *

Istennek hála, sok próbálkozás és visszautasítás után végre sikerült egy helyiséget szerezni, ahol megszerveztük és megtartottuk az első istentiszteletet a hajléktalanoknak. Azért mondom, hogy az első, mert bár valamikor múlt télen már tartottunk egyet a Szamos-parton és úgynevezett házi istentiszteleteket is rendeztünk, de ez volt az első olyan alkalom, amikor nem mi vittük a hajléktalanokat az istentisztelet helyére, hanem ők saját akaratukból jelentek meg. Még azért is tartom ezt az elsőnek, mert ez volt az első olyan alkalom, ahol teljes, a szó szoros értelmében véve istentiszteletet szerveztünk.

A teológia kapujában szerdán este 6.45-kor találkoztunk. 17 hajléktalan jött el, de már ekkor kaptam olyan jelzéseket, hogy következő alkalommal még másik 10 ember is ott lesz. Énekléssel kezdtük az összejövetelt, a Ne aggodalmaskodjál kezdetű éneket tanítottuk évfolyamtársammal, Sipos-



Ez a gyermek már hajléktalanként kezdi az életét



Bal oldalt Cornelia „hálószobája“, jobb oldalt a „konyha“

Vizaknai Balázssal, aki gitáron kísérté az éneket. Az elején nagyon bátortalanul énekeltek, de amikor kicsit felszabadultak, már az ének is sokkal szebben hangzott és valóban Istent dicsérte. Ezt az igehirdetés követte, amely a Jn 3,16 alapján szólt. Nagyon figyeltek a prédikációra. Egy példa: a prédikációban arra is kitértem, hogy azt a segítséget, amit kapnak, elsősorban nem az amerikai testvéreknek vagy nekünk kell megköszönni, hanem Istennek, hiszen Ő az, aki mindezt megcselekszi. Másnap, amikor többen is mentünk, úgy köszöntek el, hogy „köszönöm Istennek a segítséget”.

Az igehirdetés után újra énekeltünk. Az volt a csodálatos, hogy olyan lelkesek voltak, hogy még kánonban is sikerült elénekelni. Mindezek után az előre elkészített szendvicsek és tea előhozásával egy úgynevezett szeretetvendégséget tartottunk, miközben nagyon kellemes beszélgetés zajlott le. Miután feloldódtak, sokkal szívesebben beszéltek önmagukról és problémáikról. Többen elmondták, hogy nagyon jól érezték magukat ezen az istentiszteleten és, hogy mindenképpen eljönnek a jövőben is. Áldott alkalom volt, éreztük Isten jelenlétét és azt, hogy valóban mindannyian az Ő gyermekei vagyunk.

* * *

A mai missziót Balázs Ilona néninél kezdtük, aki szellemileg kicsit visszamaradott. Egyedül él és enyhe üldözési mániája van. Nehezen lehet

vele társalogni, mert mindig csak a saját dolgairól beszél, és ilyenkor nem lehet leállítani. Ő egy elhagyott gyártelepen él, napközben a várost járja és minden olyan helyre elmegy, ahol valami segítséghez juthat. Nagyon jóindulatú, de nem szabad minden szavának hitelt adni. Neki egy kisebb ételcsomagot adtunk.

Tőle a parkban élő Jutkához és Lacihoz, valamint a kisgyermekhez mentünk. Laci és a gyermek volt ott, s mivel sikerült néhány ruhát szereznünk, elvittük és adtunk nekik is. Laci azt is elmondta, hogy nagyon sokat jelent számukra az a gázpalack és a tűzhely, amit vásároltunk, mert így a gyermeknek minden este meleg teát főzhetnek és még a barakk is bemelegszik egy kicsit.

Innen Lejanék felé vettük az irányt és ott boldogan mondták el, hogy amióta szoltunk az alpolgármesternek az ő ügyükről, azóta nem zavarták és zaklatták őket a városházáról. Akkor nagyon megijedtek, mert azt mondták nekik, hogy napokon belül el kell menjenek onnan. Így most fellélegezhetnek.

Kuti Erzsébethez is elmentünk, azonban az autóval nem lehetett a kunyhóig eljutni, mert olyan nagy volt a sár. Ezért azt beszéltük meg, hogy feljönnek az úthoz minden alkalommal, és ott találkozhatnak. Most is így történt. Nekik is adtunk néhány pokrócot, mert bár van melegítés a kunyhóban, azért hideg van.

Corneliával és Nándorral megbeszéltük, hogy ők is feljönnek az útra, de amikor odaértünk, ők még nem voltak ott. Ezért nekivágtunk a sártengernek, amelyben szinte otthagytuk a cipőnket. Ráadásul náluk még agyagos is a föld, így sokkal ragadósabb. Félúton lefele találkoztunk. Elmondták, hogy nagyon jól érezték magukat az istentiszteleten és minden alkalommal, amikor az Isten megsegíti őket eljönnek. Nagyon rendes emberek. Amint már említettem, velük él Anica néni is. Jól kijönnek egymással és segítik egymást.

Tőlük Pavelhez és újdonsült feleségéhez mentünk, akik éppen egy kisebb kunyhót építenek, mert mások is odaköltöztek hozzájuk és így a régi kunyhó már kicsinek bizonyult. Pavel nagyon ügyes ember. Most is a temetőben dolgozik és az minden álma, hogy egy állandó munkahelye legyen, ahonnan fizetést kaphat. Nem tudja, hogy miből fog élni a télen, ezért megpróbál minél több pénzt félretenni. A következő Csete Sándor volt, aki napról napra szebbé teszi a kunyhóját. Feleségével szépen élnek és most odakerült a feleségének a lánya is. Sanyi bácsi napközben gyűjtőget, hogy a betevő meglegyen.

A második csoport ellátogatott a Szabó családhoz, akik régi helyükről elkerültek. Most is a piac körül élnek. Ők is szellemileg fogyatékosak, de képesek magukat ellátni.

FARKAS ZSOLT
teológus

Teológusok a mezőségi szórványban

*„Tiszteletes úr, egész nap számoltuk
az órákat, csak hogy jöhessünk...”*

Bibliai idézettel kellene kezdeni egy ilyen jellegű beszámolót, de a fenti véletlenül elejtett mondat minden idézetenél pontosabban fejezi ki, hogy mit jelent a szórványmissziós munka az elszigeteltségben élő református embereknek. A komlói Annuska néni, amikor félhangosan kimondta ezt a mondatot, nem is sejtette, hogy ezzel megannyi kérdésre, kételkedésre adta meg a választ. Milyen kérdésekre?

A rendszeres szórványmissziói munka már több éve elkezdődött a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben. Az erdélyi és a Kárpátokon túli missziós utak mellett a mezőségi lelkészhiány miatt merült fel az igény, hogy a teológusok rendszeresen járjanak ki a Kolozsvárhoz aránylag közeli tájegység lelkész nélküli falvaiba prédikálni, családokat látogatni. Az ötlet cselekedetet is szült, és rövid időn belül több teológus vágott neki minden vasárnap a sokszor nem is könnyű útnak, hogy eljusson a magányos, eldugott falvakba istentiszteletet tartani. Beszámolók és fényképek egész sora tanúskodik arról, hogy milyen volt ez a kezdeti időszak. Egy Ford Sierra, a mezőségi szórványmisszió legendás kocsija állt a teológusok rendelkezésére. Az autó nem egyszer elsüllyedt a szinte félméteres sárban. Ha elsüllyedt – kitolták, vagy a traktor kihúzta, de istentisztelet nemigen maradt el a falvakban. Azóta az „infrastruktúra” fejlődött, már több kocsi indul a Mezőség távolabbi falvaiba, mint például a Kolozsvártól közel 100 km-re levő Oroszfájára és Komlódra.

A falvak száma, ahova rendszeresen járunk, változó. Volt olyan időszak, amikor 14 faluban minden második hétvégén volt istentisztelet. Csak néhányat sorolok fel: Feketelak, Gyeke, Cege, Kispulyon, Vasasszentegyed, Noszoly, Esztény, Oroszfája, Komlód, és még folytathatnám. Azóta több helyre lelkipásztor került, s ők járnak a környéken levő falvakba is szolgálni. Ahol viszont az egyházközséghez tartozó filiák messze esnek, ott továbbra is besegítünk.

A teológus ifjúság pozitív hozzáállását mutatja az a tény is, hogy a diákság kérésére a Tanári Kar a mindenkor III. évfolyamra bízta a szórványmissziós szolgálatot. Eszerint minden III. éves teológus hallgatónak félévente legalább kétszer kell részt vennie szórványmissziós szolgálaton. Nem csak a gyülekezetek számára hasznos ez, hanem a diákoknak is, akiknek így a teológia elvégzéséig már lesz fogalmuk arról, hogy mi is a szórvány, milyenek ott az emberek és hogyan kell ott a szolgálatot végezni.

A havi két istentiszteleti alkalom kevésnek bizonyult. Ezért született meg az az ötlet, hogy legyen minden nyáron a Mezőségen is egy „missziós hét”. Kétségtelen, hogy a szórványmunkának ez a fénypontja. Minden év július első hetében tartjuk a nyári szórványmissziós hetet. Aki évközben szolgált a falvakban, egy hétre többedmagukkal kiköltöznek a gyülekezetekbe. A júliusi hét lehetőséget nyújt az alsóbb éveseknek is, hogy megismerkedjenek ezekkel a gyülekezetekkel. A program sikerét mutatja az is, hogy szoros kapcsolat fűződik egy-egy teológus és gyülekezet között. Volt olyan teológus, aki négyszer egymás után minden nyáron ugyanabba a gyülekezetbe ment, annyira megszerette a falut, s a gyülekezetet őt.

A szórványhét alatt a diákok a gyülekezeti tagokkal együtt élénk tevékenységet folytatnak. Délben családot látogatnak, délután, ahol van gyerek a faluban, ott kétórás gyerekprogramot, vallásórát tartanak, s minden este istentiszteletet. Az egyhetes együttlét úrvacsoraosztással, és egy faluban – minden évben máshol – szórványtalálkozóval zárul. A szórványtalálkozókat már két éve az esztényi völgyben tartjuk: tavaly Alsótökön, idén Esztényben volt találkozó. Az ünnepi program istentisztelettel és úrvacsoraosztással kezdődött, majd a helyi kultúrházban néptáncal, énekléssel, előadással és ebéddel folytatódott. Egy-egy ilyen találkozón legalább százán összegyűlnek, de volt olyan év is, amikor több mint háromszázan voltak.

Az idei találkozó végén, miután mindenki hazament, s én egyedül maradtam a kopott, üres kultúrházban, egy pillanatra megálltam az ajtóban. Hirtelen arra gondoltam – van-e értelme ennek a munkának? Van-e értelme a szórványmissziónak, amikor tudjuk, hogy olyan falvakba járunk, ahol emberi szemmel nézve nincs jövő. Olyan falvakba, ahol tíz év múlva már nem lesz magyar hang, nem lesz ki énekelje kissé hamisan a Tebenned bízunk-at, s csak az omladozó templomfalak fognak ideig-óráig tanúskodni arról, hogy valaha ott magyarok éltek... És akkor megjelent előttem néhány arc. Néhány munkától megfáradt mezőségi arc, néhány hang, s közülük legtisztábban Annuska néni hangja:

– Tiszteletes úr, egész nap számoltuk az órákat, csak hogy jöhessünk...

A választ megkaptam – megkaptuk, s már csak imádkozni tudunk: „a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá nekünk, a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá nekünk.”

SIPOS DÁVID
III. éves teológus

FELHÍVÁS

A Vakok Világossága Társaság szeretettel hívja vak testvéreinek pontírásos Bibliáit és minden evangéliumi szellemű kiadványát azzal a kéréssel, hogy vegyék kézbe naponként és olvasásuk lelki épüléssel Isten dicsőségére s ha tehetik, juttassanak anyagi javaikból Társaságunk céljára a mellékelt 31.290. számú befizetőlapon felhasználásával, vagy adják át ezt olyan tehetősebb ismerősöknek, akik szívesen áldoznak a vakok pontírásos Bibliájára s más, evangéliumi szellemű kiadványára.

Már évi egy pengővel is pártoló tagja lehet Társaságunknak minden magyar állampolgár, míg rendes tagjaink évi kettő pengőt, alapító tagjaink pedig egyszersmindenkorra ötven pengőt fizetnek. Ezenkívül hála-megajánlással havonta, önkéntes adománnyal időnkint bárki segíthet nemes törekvésünkben, melyen a mindahányunkon legyen jó Istenünk megáldó kegyelme.

Szíves üdvözléssel a

VAKOK VILÁGOSSÁGA TÁRSASÁG.

Kérjük kedves testvéreinket, hogy bibliaigénylésüket s minden levelüket e címre továbbítsák.

Figyelem! A fentebbi szöveg pontírással is megvan e lap második felén vak testvéreink számára.

A VAKOK PONTÍRÁSA

a	á	b	c	cs	d	e	é	f	g	gy	h	i
i	j	k	l	ly	m	n	ny	o	ó	ö	ő	p
q	r	s	sz	t	ty	u	ú	ü	ű	v	w	x
y	z	zs	nagybetűjel	elválasztójel	számjel	kérdőjel	vessző	kettőspont	pont			

„Tegyétek tanítványokká a vakokat“

Matolcsy Miklósné
(1874 – 1936)

Pásztor Jánosné könyve az egyik hajnali olvasmányom. Önmagában nem nagy anyag, mégis egy ékszer élet megrázó foglalata, amilyenből sok kellene. Köszönetünket fejezzük ki Pásztor Jánosnénak, Matolcsy Miklósné unokájának, aki engedélyezte írása rövidített változatának közlését.



Matolcsy Miklósné

1874 Karácsony estéjén, egy gazdag kereskedő családban született. Nagyszülei apai és anyai ágon egyaránt német származásúak, a Romeiser és az Éberling családokból. A megszületett kislány a Pálma nevet kapta a keresztségben. Az Éberling nevet bátyjával együtt Nagy-ra magyarosították, mert akkoriban egy Éberling nevű súlyos bűnözőről írtak sokat az újságok, és társaságban igen kellemtelen volt ezen a néven bemutatkozni.

A jó módban növekvő gyermek életébe hirtelen érkezett az édesapa halála, két évvel később az édesanya is elment. A Romeiser nagyszülőknél élt tovább, úri házhoz illően neveltetve. Németül tanult, angolul és franciául beszélt, zongorázott. Szerette a szép zenét és szívesen énekelt.

Tizennyolc éves korára ragyogó szép nő lett belőle. Elegáns társaságok világában, az egyik megyei bálon ismerkedett meg dr. Matolcsy Miklóssal, aki némi illetlenséggel ugyan, de egész estére lekötötte vele a táncokat, s aztán az életét is.

A Romeiser nagyszülők nem örültek a friss diplomás orvos-gyógyszerész tanársegéd vőnek, de a szerelem legyőzte az ellenállást.

A Kálvin téri református templomban Szász Károly püspök eskette őket, aki rokona volt a református Matolcsy családnak.

Pálma asszonyt már másodszor támadta meg a veszélyes köhögés, a tüdőbetegség, amikor első gyermekét várta. Farmosra költözik, vidékre, ahol a tiszta levegő és a bőséges táplálkozás volt a gyógyulás reménye.

Tíz év alatt nyolc gyermeknek adott életet, ezek közül kettő pici korában meghalt.

A családi előkelőség és felekezeti különbség árnyéka rátelepedett Pálma asszony életére és házasságára. Buzgó katolikusként minden reggel misére ment, mígnem anyóspletyka nyomán onnan is elmaradt. Gyermekei vették körül, de nem ölelgethette magához, nem csókolgathatta őket anyaként, mert félték a tüdőbajtól.

Magába roskadt, céltalannak látta életét.

Egy napon Vargha Gyuláné Szász Póla – az eskető püspök leánya – látogatja meg, aki istenes verseiből olvas fel, s mélyen megérinti az Istenétől is elszakított Pálma asszonyt.

A beszélgetés másnapján Szász Póla egy Bibliával a kezében jelent meg. Ez a könyv egyre jobban kinyílt Pálma előtt. Az élő Isten szavát olvasta és hallotta belőle, s egyre több vigasztalással telt meg a szíve. Aztán együtt énekelték Az Úr csodásan működik éneket, Szász Póla fordítását.

Főleg református, evangélikus lelkészek jártak, de nőket is befogadtak egy körbe, amelybe Pálma asszony is belekerült. A család nem ellenkezett, hiszen Póla is egy püspök leánya volt. Itt találta meg a szomorú szívű asszony azt, amit évek óta keresett: a lelki békességet. Matolcsy Miklósné később áttért reformátusnak. A nyolcadik gyermek mozdult meg szíve alatt, de nem félt, hanem kifejezetten örült neki. A Péter nevet szánta neki, ha fiú lesz. Csakhogy majdnem az életébe került. Két napi eszméletlenség után tért csak magához.

1914-et írtunk akkoriban, a fiatalok dalolva mentek a háborúba és csonkán, megnyomorodottan tértek haza. Matolcsy Miklós megszervezte a hadsereg gyógyszer-ellátását, 1922-ben kitüntetést is kap érte. A gyöngye Pálma is sebesültek ápolására jelentkezik.

Az első világháborúban használták a srapel lövedéket, amely felrobbanva ezer repeszdarabra fröccsent szét, megsebesítve, megvakítva, akiket elért. Korabeli adat szerint legalább 30 ezer vak élt akkoriban Magyarországon. Akik valamikor láttak, igen keservesen viselték az örök sötétséget.

Matolcsyné megérezte: itt a helye. Leült a vakok ágya mellé, beszélgetett velük. Itt kezdte olvasni Vargha Gyuláné verseit, s váratlanul nagy érdeklődés követte az istenes verseket. A Bibliából olvasta az Igét: „Jézus ismét megszólalt és ezt mondta nekik: Én vagyok a világ világossága, aki engem követ nem járhat sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága...” (Ján 8,12.) Bánó Miklós megvakult katonát Matolcsy Miklósné hozta össze – mint kiderült – ugyancsak vak menyasszonyával, amikor mindenik le akart mondani a másik szabadságáért. Ravasz László prédikált az esküvőjükön. Egyik vak katonáról megállapították az orvosok, talán megmenthető a látása. Az egész kórterem Matolcsynéval imádkozott. Amikor megjött a látása, a döbbenetes élménytől megőrült.

Matolcsynét, a sokgyermekes anyát a vakok szolgálatába állította a világosság Ura. Szerzett egy vakírógépet és azon másolatot készített a Bibliából, s megtanította őket olvasni. Matolcsy doktor sok embert meggyógyított, de egy csirkét sem fogadott el sohasem.

Mégis jött a rossz hír.

– Méltóságos elvtárs úr, rejtőzzön el a fiaival együtt, mert ... maguk is a listán vannak. A Farnos melletti nádasba menekültek. Az édesanya egész éjjel imádkozott, hogy meg ne találják őket.

Másnap délelőtt megint jött a hírnök.

– Méltóságos elvtárs asszony, a vonat jött, de nem állt meg Farnoson, talán azért, mert az állomáson jó néhányan ott voltunk, vasvillával...

Néhány nap múlva elkobozták a szénát a gazdagoktól.

S megint jött egy ember.

– Professzor úr, vagy elvtárs, nekem már csak méltóságos úr, mi megbeszéltük a faluban, hogy a Matolcsyék szénáját haza „rekviráljuk” a pajtáinkba, aztán ha vége lesz ennek a felfordulásnak, visszahozzuk.

Megint jött valaki a községházáról az éjszaka leple alatt.

– Méltóságos úr, a hajnali vonattal menjenek el mind Pestre, az a hír járja, hogy a vörösök csapatai jönnek a faluba, nehogy kárt tegyenek magukban.

* * *

Pesten egymás után alakulnak a különböző egyesületek, intézmények. Elkezdődik a vasárnapi iskolai mozgalom, megalakul a KIE, és a Soli Deo Gloria Szövetség. Matolcsy Miklósnét választják meg a Vakok Világossága Társaság elnökének.

A vakok számára készülő nyomtatványok ügyével kezdett foglalkozni. Frommer Lajos fegyvergyárosnál felfedezte a vakírásos nyomdagépet, s már látta is maga előtt a vakok Bibliáját. Ám Frommeréknek szerződésük volt a Vakok Intézetével különböző könyvek kinyomtatására. Matolcsyné meggyőzte őket, mindennél fontosabb lenne a Biblia.

Ravasz László püspök is nagyon megdicsérte a Pálma asszony önfeláldozó munkáját. Neki is köszönhető, hogy előbb egy falubeli házba, azután a Matolcsy-birtokra, a Burda-házba került a nyomda.

Frommer Lajos találmánya volt az a vakoknak készült egyedi nyomdagép, melyért 40 ezer koronát kért. Meglepően nagy összeg volt ez. Az összeg hallatán az asszonyok kezdik leszedni ékszereiket, Matolcsyné a kor divatja szerint a derekán viselt vastag aranyláncot áldozta a nyomda érdekében. Kiterjedt levelezés kezdődik további gyűjtés érdekében.

Egyik napon sok levelet hozott a posta, közöttük egy Angliából érkezett. Pálma asszony kezébe vette, s mielőtt felnyitotta volna, azt mondta:

– Látjátok, itt a válasz! Isten meghallgatja az ember imádságát.

Két idős angol hölgy ajánlotta fel a segítséget a vakok bibliájára, Az angol fontban küldött adomány pontosan 40 ezer magyar koronát ért.

* * *

Ez a nyomdagép egy konyhaasztal méretű mázsás nehezek súlyával zuhant a papírokra és nyomta azokra a betűknek megfelelő pontok sokaságát. Matolcsyné elve az volt, hogy a vakok ingyen kapják meg a Bibliát. Posta hozta-vitte a kinyomtatott, kiolvasott köteteket. A megnőtt postaforgalom folytán lett Farnosnak is postahivatala.

A mázsás teher egy óvatlan pillanatban lecsapódott, egyik munkatárs két összeroncolt ujját kellett eltávolítani. Később Matolcsyné hüvelykujja is a gép áldozata lett. Zongorázni már nem tudott, de annál többet énekelt.

Egészségét kikezdte a nehéz munka, gyomrával szenvedett állandóan, s fájni kezdett a szeme. A Budapesten megállapított glaukoma, zöldhályog operálása azt jelentette, egyik szemét ki kell venni, hogy megmentse a másikat. A műtét után a másik szemét biztonsági okokból bekötötték. Aki életét a vakoknak szentelte, most ott feküdt maga is vakon. Melanie leányával a Hinni taníts Uram, hinni taníts c. éneket énekeltette a kórházi ágyon. Leánya megértette, édesanyja nemcsak a látását veszítette el, hanem lelki krízisbe került. A 139. zsoltárt kérte, hogy olvassa neki:

„... Ha azt mondom: A sötétség bizonyosan elborít engem és a világosság körülöttem éjszaka lesz, a sötétség sem borít el előled, és fénylik az éjszaka, mint a nappal, a sötétség olyan, mint a világosság...”

Megtanulta azokból, amiket szenvedett, hogy sírni lehet, de feladni soha nem szabad.

Németországból hozatott műszemmel élt tovább, csak a másikkal látott, saját életében tapasztalta meg mit jelent vaknak lenni, hogy még inkább szeresse a vakokat.

A betegség egyre jobban eluralkodik rajta, szélütés éri, s a beszédképességét támadta meg az agyvérzés.

Bánó Miklós valamikor megvakult katona három napi utat gyalog tesz meg fehér bottal Budapestről Farnosra, hogy meglátogassa. Utiköltséget nem fogad el, és nem akar felszállni egy járműre sem.

A vakok misszionáriusa az égi világosságba készülődik.

A falu közepén egy házhelyet a tápiószelei egyházközségre hagyatott. Még volt ereje megnézni, valóban az egyház nevére írták-e a telket. Mindig arról álmodott, hogy legyen ott egy kis református templom. Az 1945-ös államosítás során minden az állam nevére ment, kivéve ezt a telket. Később eladták a telket, s az árából renoválták a templomot. Az ünnepségen már szóba sem került, hogy kinek a telkéből sikerült a templom felújítása.

A nyomdát a Református Egyházra hagyja a haldokló asszony, s kiköti, hogy a vakok mindig ajándékba és ingyen kapják a Bibliát.

Temetésén Ravasz László püspök hirdette a vigasztalás igéjét. Meghagyta, hogy a koporsóba tegyék bele a Bibliáját, a Filippi 4,13-nál kinyitva: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.”

Egyházfegyelmezés

Szilágyballa a 18–20. században

Egyházi Kánonunk harmadik főrészének mindhárom paragrafusa kimondja, hogy az „egyházfegyelmezés” nem vezetőinek önkényeskedésén vagy személyes érdekein alapul, hanem az egyház fejének, az Úr Jézus Krisztusnak az Egyház idejére vonatkozó parancsán, valamint az Egyházak működésére vonatkozó törvény paragrafusain (1. §).

A fegyelmezés Kálvin szerint fék, ösztöke és atyai vessző, melynek hármas célja van: az egyház tisztaságának megőrzése; ne romoljanak meg azok is, akik jók; a fegyelmezetlenek jó útra térjenek (Inst.IV.12.6.) (2.§).

Többet és pontosabbat nem tudunk a Szilágyballai Református Egyházban történt fegyelmezésekről, mint amit az egyházi jegyzőkönyvek megörökítettek. Ezek egy részét áldott emlékezetű Fodor Béla esperes úr, aki 31 évet szolgált egyházközségünkben, A Szilágyballai református egyház története című, 1930-ban A Szilágysági Református Naptárban megjelent tanulmányában közreadta. Nem tehetünk mást, mint kivonatoljuk.

Az egyházfegyelmezésre vonatkozó részeket és a jobbitás szándékával ismételten közreadjuk. Ugyanakkor levéltári kutatásaim során újabb eseteket is sikerült találnom, amelyek mind ékes bizonyosságai elődeink egyházszeretetének és hithűségének. Olvassuk ezeket figyelmesen és szolgáljon tanulságul a ma nemzedékének.

„Az igazi hithűségnek azonban van még ebben az egyházban – a jó cselekedeten és adakozókészségen kívül (szerk. megj) – egy sokkal dicsérendőbb dokumentuma is: a legszigorúbb kálvini egyházfegyelem gyakorlása”.

Ma, amikor a legtöbb egyházban az egyházfegyelemről még beszélni sem mernek, vagy ha itt-ott azt egy-egy szelídebb formában alkalmazni merik, úgy a „vastag nyakú” kálvinista magyar minden lelkiismeret-furdalás nélkül hátat fordít egyházának, hitének: jónak látom, ha innen-onnan példaképpen a megsárgult, régi írások fakó betűit újra leírjam épülésre, okulásra a ma élő nemzedéknek.

1798-ban Hentes Mihály, mert részegen ment a templomba „a Consistoriális Törvény Székünk eleibe hivatvatván vala, arra ítéltetik, hogy a jövő szüretkor fizessen 13 kupa bort az Ecclesia számára. De midőn azon Isten Háza megfertéztetéséért büntetésből fenn hagyott 13 kupa mustot tsalárdul igen semmirekellő zavarékkal (ide értvén a papi borbért is) akarta volna kifizetni... úgy találtatott, hogy említett Hentes Mihály az Ecclesiát és Prédikátort meg akarta tsalni, ami legnagyobb, az Isten számára Szenteltetett részt ellopni: Nobile Consistorium végezte, hogy ezen kétszeres hibájáért fizessen 3 Máriásokat, amit ha fizetni nem akarná, a falu Biró keze által adattasék 15 páltza ütésekre”.



A Szilagyballai Református Egyházközség kórusa

„Hat páltza ütésekre ítélik ugyanazon esztendőben Horvát Józsefet és feleségét, Batzoni Katát, mert „Jó Istenünket bosszantó és Keresztyéni Gyülekezetünket megbotránkoztató háborúság támadván közöttük“ a férfi káromkodó szitkozódásával, a nő „motskolódó nyelvelésével“ kiérdemelte az egyházi törvényszék szigorú büntetését.

Az egyház előjáróinak a figyelmét a legkisebb rendetlenségek sem kerülnek el, így az egyháztanács 1799. október 16-án egy határozatot hoz, mely szerint: „Tapasztaltatván, hogy a Ballai Ifjúság között némely legények sőt gyermekek, mikor az Isten Házába Közönséges Isteni Tisztelet tartatik, a Templom körül ostorokkal szoktak pattogatni, lármázni a Keresztyén hívek nagy botránkozására... azért végeztetett, hogy akit ilyen hibában fognak találni, az a falusi Bíró által kemény Páltza veréssel büntettesék“.

A Consistorium tagjai azonban nem csak a gyülekezet tagjaival, de magukkal szemben is gyakorolják a fegyelmet. Így Ballai Pétert, mint consistoriális személyt 1800. szeptember 17-én azért zárják ki az egyházi tanácsból, mert nevezett „mind Consistoriumba kérés, dorgálás vagy megfeddés által, mind más privát jó emberek társaságába való gyakori intés mellett jóra semmiképpen nem hozhatván, újra részegeskedett... ezen okra nézve méltónak ítéli Consistoriumunk, hogy ezen szent Társaságtól elszakasztassék, mint jobbíthatatlan“.

Említésre méltó az is, hogy ha valaki valami törvénybe ütköző cselekedete miatt a polgári bíróság büntetését el is szenvedte, tartozott az Eklézsiát is megkövetni. Például Király Bálint és Ballai István egyháztagokat, miután a „Nemes Vármegye által Páltza veréssel megbüntettettek“ a templomban való eklézsia követésre ítélik.

Domokos Marci, Bálint Laci, Elekes Gergely, Mátis Márton „ifjú legények“ 1803-ban azért kerülnek a Consistorium elé megdorgálás végett, mert „csúnya magok viselkedésükről, rodhadt parázna beszédükről“ győződtek meg a Tanács tagjai.

Zsigó Márton és felesége, Gál Erzsébet, azért adatnak „a Helység Bírójának Testi büntetés alá”, mert a karácsonyi „penitentiális” héten templomba nem jártak és Úrvacsorával nem éltek.

Igen érdekes az a feljegyzés is, mely 1813-ból származik. E szerint: „Tapasztaltatván ezen Ballai Református Consistoriumba az a hiba, mely szerint a Nemes Ecclesiába eshető holmi nehézségeknek és egyéb tárgyak jobbitására és igazítására nézve Consistoriális gyűléseknek kellett tartatnia, némelyek a Consistoriális esküdtek közül minden helyes ok adás nélkül a Consistoriumból magokat elvonják. Erre való nézve ezen hibák jóvátételére a Consistorium közönségesen megegyezett akaratból határozza, hogy amely Consistoriális személy minden bevehető ok-adás nélkül a Consistoriumba való megjelenését elmulasztja ... az olyan elsőben 12 krajtzárokig, másodszor a megpirongatás mellett 30 krajtzárokig, harmadszor pedig 1 forintig büntetődjenek. Ha ezek is semmit sem használhatnának, abban az esetben a consistoriális hivatalból gyalázatosan kitsapassanak”.

A parázñaság bűnével szemben az ebben az időben legszigorúbb büntetést: az eklézsia-követést alkalmazták mindig. Egy ilyen esetről vétetett fel az alábbi jegyzőkönyv: „...1826-ban Április 23-án Ballai Mátis Erzsébet paráznalkodván, miután bűnét megbánva Penitentia tartás végett a Templomba való felállását önkéntesen kérte volna Fungens Pap T. Kállai Nagy József úrtól és Fő Kurátor Mátis András, S. Kurátor Nagy Andrástól, ezennel a consistoriumtól határozottatott Bűnösnek Penitentia által való megtérésén örvendve igenis megengedtetik. Ki is az egész héten templomba feljárva április 30-án a szokott Czeremónia szerint absolváltatott”.

Mivel a következő ötven esztendőnek a jegyzőkönyvei hiányoznak az egyház levéltárából, újabb fegyelmi esetekkel csak az 1800-as évek végéről szolgálhatunk, nevezetesen 1886. november 30-tól, amikor is:

„... özv. Mátyás Péterné panaszt tesz a Consistorium előtt, hogy róla azon hírt terjesztette el Király Erzsébet és Bonczidai Sára, hogy nov. 16-án 1886, este 9-órakor Dézsi Ferencet a templom kerítés mellett róla lehúzták, erkölcstelenség bűnével vádolják s őtet már gúnyolják úton-útfélen, utána kiabálják, hogy Dézsi Ferenc özv. Mátyás Péternével paráznalkodott”.

Consistorium miután alaposan (két ülésen is) végigtárgyalja az ügyet, panasztevőt, azaz:”özv. Mátyás Péternét a gyalázattól felmentettnek tekinti, a rágalom terjesztők pedig a szokásos bírságolásban elmarasztaltatnak...”

1887. június 2-án Domokos Bálint panaszolja a Consistoriumnak, hogy: „... felesége nem akar vele élni, háborgó életet élnek, s már annyira vannak, hogy egymástól válni kénytelenek. Felesége őtet a házból elutasította s kimondta, hogy sem testének sem lelkének nem kell. Kiss Erzsébet, Domokos Bálintné inkább felakasztja magát semhogy férjével éljen, semmi feltétel mellett sem hajlik a békességre. Domokos Bálint meg van elégedve a feleségével, kívánja a békességet, eddig sem bántotta a feleségét, ezután sem bántja s kéri a feleségét, hogy éljenek együtt becsületesen.”

Consistorium bölcs döntést hoz ebben a ma már kényesnek és családi belügynek számító esetben is: „... nyolc napi gondolkodási idő adatik, melynek lejárta után a további lépés megtétele véget a békességre nem hajlandó fél tartozik jelentést tenni. Ha pedig időközben kibékülnének, jelenteni sem tartoznak, éljenek egyetértésben...”

Egy a fentihez nagyon hasonló de részleteiben még bizalmasabb eset is a Nagyságos Consistorium elé került, amit érdemesnek találtam az ismertetésre.

„1893. szeptember 29-én tartott presbiteri gyűlésen, Elekes Károly ballai lakos, ev. ref. vallású egyháztag panaszolja, hogy „őtet a neje, Domokos Zsuzsanna a háztól elutasította s vele hitvestársi viszonyban nem él már két hét óta”. Kéri az Egyházi Tanácsot, hogy feleségét kérdezze ki, micsoda szándéka van? Akarja-e magát házassági esküje szerint ahhoz tartani, mit egy férj feleségétől jogosan megkövetel, mert Elekes Károly panaszló feleségével továbbra is együtt akar élni.”

Az Egyháztanács, szabályainak értelmében Elekes Károly panaszost 8 napi gondolkozással kívánja tanácsolni, ezalatt többször kérje feleségét a vele való élésre, értesse meg feleségével, hogy a házasságot csak törvényesen lehet felbontani. A 8 nap letelésével ismét megjelenik, s bejelenti eljárásának eredményét.

A 19. század hanyatlásával (a jegyzőkönyvek tanúsága szerint) a komoly egyházfegyelem is lankadni kezdett. Még két egyező esetet találtam, amely úgy érzem méltó az ismertetésre. Nem tartalma miatt, hanem azért a belső indíttatásért, ami a Presbitérium elé vitte nevezetteket. A lelkiismeret szaváért, amit ma leginkább elaltatnak és nem hagynak szóhoz jutni.

1889. február 2-án Mátyás Mária és Zsigó Mária jelenti a presbitériumnak (külön-külön), hogy parázna életükkel Istent és az Anyaszentegyházat megsértvén, eklézsiát kívánnak követni, hogy Istentől bűnbocsánatot nyerve, az Anyaszentegyházban is botránkoztatás nélkül élhessenek és annak javaiban is botránkoztatás nélkül részesülhessenek. Büntetését egyik sem nevezi meg, de mindkettő eklézsiakövetésre bocsáttatott, s ezzel az egyházrendtartásnak eleget tévén, az Egyházjavakban részesülésre engedélyt nyertek, s botlásuk többé szemükre nem hántható senki által büntetés nélkül.

1889-től az eklézsiakövetés nem a templomban, hanem a lelkipásztor és néhány tanú előtt történik, aminek már jóval kisebb súlya van a megjobbulás szempontjából:

1889. július 27-én egyházunk rendtartása szerint eklézsiát követett Mátyás Márton, Domokos Sára és özv. Mátyás Péterné Szilágyi Zsuzsa – önként jelentkeztek –, mely alkalommal jelen voltak: Kis Gergely főgondnok és Király István algondnok, mint tanúk, Dobay Lajos ev. ref. pap.

1890. augusztus 16-án önként jelentkezett Balla Borbála és eklézsiát követett. Azt megelőzőleg a templomba egy hétig rendesen feljárt. Az eklézsiakövetésen jelen voltak: F. Demjén Márton, id. Bóné Márton, Osváth Albert kántortanító, mint tanúk, valamint Dobay Lajos ev.ref.pap.

1891. június 6-án Domokos Júliánna önként jelentkezett eklézsiakövetésre, a megtartott gyakorlat szerint eklézsiát követett Domokos András, Balla Ferenc, Osváth Albert, Dobay Lajos ref. pap jelenlétében. Bűntársát nem nevezte meg.

1892. február 12-én Kiráy Anna (Andrásné) eklézsiát követett. Bűntársul megnevezte Gombos Mihály ballai lakost. Jelen voltak az eklézsiakövetésen: Domokos András, Balla Ferenc, Dobay Lajos ref. pap.

1892. július 2-án eklézsiát követett Szigeti Sándor és Rácz Katalin, egybeházasodási szándékuk kijelentése mellett. Jelen voltak az eklézsiakövetésen: Domokos András, Balla Ferenc, Dobay Lajos református pap.

A jegyzőkönyvek a legteljesebb részletességgel számolnak be a hűt-

len, vagy viszálykodó házastársak megbüntetéséről, különösen a Faragó József esperes haláláig. Aztán többé-kevésbé a Dobay Lajos idejében is vezetettnek, ám az 1900-as évek, azaz a 20. század fehér foltként maradt.

Az egyházfegyelmet illetőleg nagyon kevés említés történik olyan esetekről, amikor fenytést alkalmazott volna az egyház. Tudomásunk van arról, hogy az egyházközségben nem eskették meg az ifjakat a templomban, amennyiben kiderült, hogy a menyasszony várandós. Ilyen esetekben az irodában vagy az imateremben tartódott és tartódik meg az esküvő. Ha voltak is fegyelmezések, eklézsiakövetések az elmúlt száz évben, az egyházi jegyzőkönyvek mélyen hallgatnak ezekről. Milyen igaza volt Fodor nagytiszteletű úrnak, amikor azt írta, hogy: „... ma az egyházfegyelemről beszélni sem mernek, ... mert a „vastag nyakú kálvinista“ magyar minden lelkiismeret furdalás nélkül hátat fordít egyházának...”

Egyházunk presbitériuma a 4/2001. számú határozatában kimondja, hogy szükségesnek tartja, hogy az egyházi fegyelem fenntartassék, de azt is belátja, hogy igazodni kell a mai kor követelményeihez. Éppen ezért az eklézsiakövetés terén elrendeli, hogy az a presbitérium előtt történjen és ne a gyülekezet előtt.

Pozitív példaképpen és hattyúdalként hadd álljon itt egy eset ebből a századból, bizonyoságul annak, hogy a lelkiismeret szava még ma is megszólal egyesekben és, hogy az egyház iránti szeretet visszahívja és visszavárja a külső tényezőktől rövid időre megtántorodtakat. 2000 nyarán D. Á. egy-



**Háborús áldozatok emlékművének
felszentelése Tőkés László püspök úr
jelenlétében**

háztag minden lebeszélés ellenére kitért egyházunkból, amiről lelkész kérésére nyilatkozatot is adott. Kitérésének mondvacsinált oka, hogy az ortodox lelkész nem esketi meg román nemzetiségű férjével, csak ha áttér. Az időközben megszületett gyermekét a református egyház szertartása szerint részesítettük a keresztség sákramentumában. 2003 tavaszára egyháztagunkban megérlelődött a visszatérés vágya és elfogadta az egyházba való visszatérés kritériumát, az eklézsiakövetést. A presbitérium előtt megjelent és az egyházunk szertartása szerint a lelkész bevette tőle a hitvallást és fogadalomtételt, ami után feloldozta és egyházunk rendes tagjává nyilvánította. A presbitérium örömmel fogadta a visszatérőt és szeretettel várja az egyházi alkalmainkra (elsősorban a húsvéti bűnbánati alkalmakra és az Úr szent asztalához), amit eklézsiakövető örömmel tett és tesz meg azóta is.

Íme a múlt! Mely itt-ott jelentkező árnyoldalai mellett sok ragyogó példát állít a jövő elébe. Ezt a gyülekezetet egykor a hithűségből fakadó áldozatossága tette anyaegyházzá. A hithűség megingott, amikor tagjainak egy része más egyházhoz pártolt, megbontva ezzel egy színmagyar és református gyülekezet egységét. Az áldozatosság azonban még él és ez a szeretetből táplálkozik. Adja meg a kegyelem Istene, hogy a 21. század több jót és több áldást hozzon egyházunkra és népünkre. De ezért nekünk is tenni kell valamit,... valamennyit...!

BOROS ÁRPÁD
lelkipásztor



Krisztus útját követő konfirmálók 2005-ben

Presbiterek az egyházban

Tudom, hogy a gyülekezet Krisztus tulajdona, melynek tagjai vagyunk, akiket vérén szerzett magának. Erre a „Jézus testre, a gyülekezetre nekünk vigyázni kell. Felelősséggel gondozni, ápolni, karbantartani, mind fizikailag, mind lelkileg...

A presbiterség számomra szolgálatot, megbízatást jelent. – Ezért naponként kérem a gyülekezet Urát és rendszeresen keresem a vele való kapcsolatot, hogy Ő tegyen alkalmassá Igéje és Szentlelke által a feladatok ellátására abban a gyülekezetben, amely az övé, amelynek és is tagja lehetek... mint akik az Úrnak szolgálnak és nem embereknek (Ef. 6,7).

A gyülekezet működése érdekében különböző feladatok elvégzésére van szükség. A presbitérium a lelkipásztorral egyetértésben határozza meg a feladatokat. Nagyon fontosnak tartom a munkamegosztást. Amit Isten rám bízott, ne várjam, hogy más csinálja meg helyettem.

NERADA MÁTYÁS, újpest-belsővárosi presbiter

Hétköznapi hitvallók

Dora József presbiter atyánkfia harcteret megjárt ember. 1943-ban az utolsók között vonult vissza a Don-kanyarból. „Villám”-gépfegyver kezelő volt. Percenként sok száz lövedéket zúdított az ellenfélre. Sok száz áldozat árán fenntartotta az arcvonalat. Felelősségre nem vonták soha. A parancs az parancs. Próbálta volna megtagadni...

Már eltelt vagy harminc „békeév”. Lelke azonban szüntelenül háborgott. Ő Isten előtti felelősségről is tudott! Eközben családot alapított, földet művelt. Szálfaegyeses, katonás ember. Őt tették meg a falusi önkéntes tűzoltók parancsnokává. Egyházközsége is megválasztotta presbiternek. Kurátor is volt egy ideig.

Az önkéntes tűzoltókat mindig Pünkösöd napjára hívta egybe a parancsnokság a megyeszékhelyre. Tűzoltóversenyen értékelték ki ilyenkor az egyes egységeket. Díjkiosztás után beszéd következett. Ezt ebéd követte. (E versenyeket azért tették Pünkösdre, mert a megye templomai ilyenkor zsúfolásig megteltek. Így falunként öt-tíz férfit távol lehetett tartani a templomtól.)

Ama bizonyos Pünkösöd napján is szokásos menetrend szerint alakult minden. A tűzoltó ezredes rövid beszédében – továbbképzés címén – azt taglalta, hogy „nincs Isten”. Legfőbb érve az volt: „Ő még sohasem látta”. Ez pedig nagyon komoly érv... Felszólította az állományt: „Szóljanak hozzá elvtársak”. Mélységes csend. – Dora József presbiter szólásra jelentkezett. Szívesen és örömet adtak szót a legeredményesebb csapat parancsnokának.

A hozzászólás rövid és velős volt.

– Parancsnok elvtárs! Beszédét értettem. Még nem látta Istent. Van magának esze? Mert én sem látom azt.

A gyűlést feloszlatták. Az állomány mehetett ebédelni. Hamarabb hazakertek, mint máskor.

(Átvettük a *Presbiter* című lapból)

ESKETÉS, VÁLÓPEREK, EGYHÁZFEGYELEM A ZSINATI HATÁROZATOK ALAPJÁN

Magyar nyelvterületen a reformáció századának közepe táján már érvényes házasságjogi szabályokat hoztak és léptettek érvénybe a reformátori zsinatok. Annak ellenére, hogy a házasságot elsődlegesen polgári szerződésnek tekintették és létrejöttéhez nem kellett kötelező módon az egyház hozzájárulása, mégis fenntartották, hogy a házasság Isten törvénye alá van vetve.¹ Ezzel szemben a katolikus egyház a tridenti zsinaton újra megerősítette, hogy a házasság sákramentum, és mint ilyen kizárólag a katolikus egyház hatáskörébe tartozik, amibe a világi hatalom nem szólhat bele. Ez veszélyeztette a protestáns egyházaknak a házassági ügyekben való beleszólását, arra hivatkozva, hogy a protestánsoknak úgy sincs érvényes joggyakorlatuk. Ezt a hiányt pótolták először Erdélyben a szászok a Honterus aláírásával 1547-ben megjelenő Reformatio ecclesiarum Saxonicarum című irattal, majd követték a magyar protestánsok az 1554-i óvári és az 1555-i erdődi zsinaton hozott házassági jogszabályokkal.² A gönci zsinat és az Articuli majores (Nagyobb cikkelyek) szigorúan megtiltották az esketést ünnepnapon és vasárnapon, a két korábbi zsinat rendelkezéseit pedig kiegészítették azzal, hogy a házasulandó személyek esküjét tanúkkal kellett igazolni.³ A hercegszőlősi zsinaton, 1576-ban a szombat és vasárnap mellett a hétfői esketést is megtiltották, az Úr napjának a szentsége miatt.⁴ A 16. század magyar reformátori zsinatai nagyvonalakban tisztázták a házasság teológiai kérdését, és a 17. századra már egy rendezett házasságjogi gyakorlatot vittek át, amit csak néha kellett módosítani.

Házasság szabályozása

Az erdélyi református zsinatok egyházfegyelemi döntéseinek nagy többsége az esketéssel, házassággal és a válással kapcsolatos. Feltehetően a

gyülekezetek mindennapi életében a paráznság, a jegyesség felbontása volt leginkább a megbotránkozás oka. Egyéb fegyelmi esetről (káromkodás, lopás, becsületsértés, csalás) kevés tudósítás maradt fenn. Ez az aránytalanság nem az utóbbiaknak a hiányát jelzi, hanem inkább azt, hogy nagyobb bűnnek tartották a házasságtörést, mint a többit. Azért, hogy a házasság minden előírásnak megfeleljen, részletes szabályokat dolgoztak ki.

A jegyességet a következőképpen határozták meg: *a mátkaság, kézadás, eljegyzés a jövődöbeli egybekelés aránt egymásnak tett ígélet, vagy a férfi és asszony személy között a jövődöbeli Házasság aránt tett alkalom, mely a Házasságot meg szokta előzni.*⁵ Mivel az eljegyzést úgy tekintették, mint Isten előtt lélekben megkötött házasságot, részletesen kidolgozták szabályait. Erre csak hiteles tanúk előtt kerülhetett sor, ahol a szülők (általában az apák) minden részletkérdésben megegyeztek. A szülőknek természetadta joguk volt az eljegyzést meghiusítani, ha úgy látták jónak, de ha már egyszer megegyeztek a hozományt illetően, a fiatalok pedig gyűrűt váltottak és az eljegyzésre sor került, azt többé már nem lehetett következmények nélkül felbontani.⁶ 1791-es zsinat jegyzőkönyvében ezzel kapcsolatosan konkrét esetre történik hivatkozás: Josintzi József báró kárpótlásként 500 forint kifizetésére kötelezte magát, hogy ha a jegyesség az ő hibájából felbomlik.⁷

A megegyezést csak akkor lehetett büntetlenül felbontani, ha a valamelyik fél nem a valóságnak megfelelően nyilatkozott (pl. nemesnek mondta magát, holott jobbágy volt). Ha valaki nem csak egy személlyel jegyesedett el, azt a paráznság esetében alkalmazott büntetéssel sújtották.

A rendelkezések értelmében a jegyesség idejére is figyelni kellett, és a vétkezt szigorúan büntették ha e téren hibásnak találták.⁸ Rendellenességnek számított továbbá az, ha valaki a jegyességet megalapozott ok nélkül felbontotta. Az 1642. évi nagyenyedi zsinat hasonló esetben 12 forint büntetést szabott ki, amelyet megtoldott azzal, hogy a vétkesnek talált személy addig nem mehetett férjhez, vagy nem házasodhatott meg, meg amíg a sértett fél házasságot nem kötött.⁹ Ezt nevezték *ligázásnak*. Egy évvel később a Marosvásárhelyen tartott zsinat ugyanezen tárgyban különböző büntetés összegeket határozott meg, amelyek a szóban forgó személyek társadalmi rangjához igazodtak: a székely egyházmegyékben a jegyesség felbontásáért nemes embernek 12 forintot, lófőnek 6-ot, darabontnak vagy jobbágnak pedig 3 forintot kellett fizetnie. Abban az esetben, ha a házassulandók között valamilyen szintű rokonsági fokra derült fény, a jegyességet felbontották, de sem pénzbüntetést nem szabtak ki, sem ligáztatást nem alkalmaztak, csupán a felbontás körülményeit kellett tisztázni és igazolni.¹⁰ Az 1644. évi nagyenyedi zsinaton további határozattal egészítették ki a korábban hozott döntéseket: ha a jegyesség ideje alatt gyermek született, *az olyan személy két hét alatt adstálván kövessen eklézsiát* – hangzik a határozat szövege.¹¹ A vétkes nőnek két hétig kellett a templomba feljárnia

az istentiszteleti alkalmakra és az ott kijelölt helyen, fekete ruhában kellett bűnbánatot gyakorolnia, mely penzum teljesítésével a gyülekezet visszafo-gadta. Ha a házasságkötése után, de időnap előtt gyermek született, akkor is ekléziakövetésre kötelezték, de a nőnek csak egy hétig kellett a temp-lomban a kijelölt helyen ülnie, míg a férfit nem büntették meg.

A házasságot megelőlegező eljegyzést, házassági ígéretet vagy kézfogást a visszaélések miatt 1786-ban a császári udvar betiltotta. II. József egyik 1786-ban kiadott rendeletében kimondotta, hogy a kézfogót vagy eljegyzést semmisnek kell tekinteni, vagy ha mégis megrendezik, a házasság megkötésére nézve semmi kötelezettséget nem jelent. Újításnak számított a rendelet azon része is, mely kimondta: a jegyesség ideje alatt történt teherbeesés esetén a jegyeseknek nem kell kötelező módon összeházasod-niuk. A rendelet idegen országban kötött eljegyzés kérdésében is rendelke-zik, mondván, hogy az nem bír kötelező érvénnyel a birodalom területén.¹²

Az esketés szabályai

Esketés előtt a lelkésznek kötelessége volt megbizonyosodni afelől, hogy semmiféle házassági akadály nem áll a házasság útjában: a házasulandók között nincs negyedfokú rokonság, a lány betöltötte a 14. életévét, a legénynek bajusza van (az 1567. évi debreceni zsinat szerint be kellett töltenie legalább 16. életévét), a házasulandó fél *szabad* (nem áll fenn a bigámia esete).¹³ A házasságot kizáró akadályok elkerülése végett a lelkésznek kétszer vagy háromszor kellett kihirdetnie a nagy nyilvánosság előtt (a templomi szószékről) a házasulandók neveit. Melius rendelkezése szerint erre legalább egy héttel az esketés előtt sort kellett keríteni. A 16. századi zsinatok is több-kevesebb eltéréssel a két–három kihirdetést tették kötelezővé. A nagyobb biztonság végett a távolról érkezett házasulandóknak levelet kellett felmutatniuk arról, hogy a házasság megkötésének semmi akadályja nincs. 1643-ban a székely rendek azt kérték, hogy a főemberek gyermekeinek neveit házasságkötés előtt a templomba ne kelljen kihirdetni. A zsinat részben engedett a követelésnek, amikor így határozott: *A fő jóságos nemes emberek gyermeke is, ha valami akadály benne nem léssen, hirdetés nélkül is ám copulálják, ha attól oly igen irtóznak.*¹⁴

Az esketés időpontja

A 16. századi zsinatok, elsősorban a gönci és az *Articuli Majores* (*Na-gyobb cikkelyek*) szigorúan tiltották a vasárnapi esketést, hogy az Úr nap-jának szentsége megmaradjon. A hercegszőlősi zsinaton ezt kiegészítették azzal, hogy se szombaton, se hétfőn ne eskessenek. A szigorítás indoklása

így hangzik: *Sem szombaton, sem hétfőn mert az emberek az ő mértékletlen életökkel [!] italokkal az Úr napjának meg szentelésére magokat így alkalmatlanná tennék. Ugyan itten mindentől azt is megkívánjuk, hogy éhóra és józanon esküssenek és esküdgyenek.*¹⁵ A *Ruberiánus kánonok* 28. paragrafusa tiltotta meg ugyanezt.¹⁶ Az 1621. évi nagyenyedi zsinat határozata szerint az udvarhelyszékiek nem eskethetnek vasárnap, mert ez addig nem volt gyakorlatban, a háromszékiek viszont igen, mert azt korábban is gyakorolták. Az 1639-ben tartott marosvásárhelyi zsinat viszont minden gyülekezetnek megtiltotta azt, hogy vasárnap eskessenek, aki pedig ezt a törvényt nem tartotta be, annak 12 forint büntetést kellett fizetnie.¹⁷ Hétköznapi is csak akkor lehet esketni, ha a házasulandó felek már jó előre felkészültek (minden törvényes kötelezettségnek eleget tettek). Az 1640. évben Nagyenyeden hozott határozat szerint a hétköznapra kitűzött esketést a lelkészek nem halaszthatják el, mert az *sok illetlen dolognak* lehet az alapja, mint például *idő előtti egybefekvés.*¹⁸

Az 1642. évi zsinaton határoztak a lelkészek büntetésére nézve is: *Akik adventben, vagy a főünnep előtti két hétben házasulókat esketnének egybe, büntetésük 3 forint.*¹⁹ A nagyobb ünnepeket megelőző hetekben nem szabadott esketni, mert azok bűnbánati nagyheteknek számítottak, az esketés pedig és a lakodalom megzavarta volna a gyülekezet méltó felkészülését az úrvacsoraosztásra. Mivel az idők során úgy alakult, hogy a lakodalom időtartama három napra nyúlt, az erdélyi református egyház egyedül csak a keddi napot jelölte ki az esketés napjául, az alább már említett indoklással, hogy ti. az istentisztelet szentségét semmi meg ne zavarhassa. Úgy tűnik azonban, hogy a tiltásnak nem lett foganatja legalábbis ezt jelzi az 1761. évi bögozi zsinat egyik határozata: *Jött olly panaszis nimelly Tractusokból, hogy igen sok Házasok, szoktak magok Lakadalmakat terminalni Hushagyo Hetre, és a miatt az egész penitentialis hét tobzodásban telik el, és így magukott az Ecclesiabeliek, nem készithetik a Sz[en]t Sacramentumhoz; Mellyről a végeztetett hogy ezután a Loci- Ministerek, hirdessék meg, hogy senki olly időre ne hadgya a Lakadalmazást, mert nem Copulaltatik.*²⁰

Mivel a legtöbb zsinati rendelkezés előírta, hogy az esketést csak gyülekezet jelenlétében történhet, és az erdélyi református egyházban csak a 17. század első felétől terjedt el általánosan a hétköznapi istentisztelet, az esketésre mindig vasárnap került sor. Melotai ehhez a szokáshoz igazodott, amikor az esketés rendjéről a következőket állapította meg: a házasságkötés megáldása vasárnap reggel, a prédikáció, vagy a könyörgés után legyen.²¹ Melotai előírása mellett csak egyetlen zsinati határozatot ismerünk, amely az esketés időpontjára nézve döntött: 1776-ban vasárnap reggel 9-re tették, mert faluhelyen előfordult, hogy a később rendezett templomi szertartáson *lövöldözések és okádások voltak.*²²

Az esketési szertartás helye és formája

A szertartás helyéül minden egyes zsinati határozat kizárólag a templomot jelöli meg. De bizony akkor is akadt kivétel. 1640. évi gyulafehérvári zsinaton megengedték, hogy ahol nincs templom, vagy *más vallású emberek bírják a templomot, mint Hátszeg vidékén, háznál is megesküdhetnek.*²³ A már említett 1643. esztendőben a székely rendek kérvényezték a zsinattól, hogy főemberek és távoli faluból érkezők esetében háznál is lehessen esketni. A zsinat az indítványt elfogadta: esketésre háznál is sor kerülhet, amikor a násznép megérkezik, de csak azzal a feltétellel, hogy illedelmesen viselkednek, és a szertartást ne halasszák késő estére.²⁴

Az esketési szertartás Melotai szerint a vasárnapi istentisztelet után történik, az alábbi liturgiai elemek szerint: 1. Házassági beszéd Zsid 13 alapján, 2. Miatyánk, 3. Három kérdés házasulandókhoz, 4. Esketés, 5. Áldás. Benkő László, aki Bod Péter Synopsis juris connubialis című munkáját 1836-ban lefordította és néhány megállapítással kiegészítve közzétette, a szertartásról a következőt állapította meg: *a házassági megegyezésnek az egyházi szolga előtt közönségesen a gyülekezetben vagy a tanúk jelenlétében a kiszabott egyházi rend szerint, melyet megelőz már azelőtt a házasulandóknak két hiteles tanúk előtt külön külön, a nem kényszerítés aránti kikérdezések.*²⁵

A 18. század folyamán több kifogás is felmerült Melotai ágendájával kapcsolatosan. Első ilyen feljegyzés 1765-ből való: *Minthogy a néhai püspök, Verestói Györgynek nem volt hatalmában a házassági esketés formájából ezen záradékot – valameddig tisztaságában és tisztességében megmarad, kihagyni, ajánlja a Főkonzisztorium a zsinatnak, hogy szükség lészen a zsinat nevében őfelségéhez folyamodni aziránt, hogy mivel ezen záradék a seculis és a reformáció kezdetétől fogva bévétetett, ehez képest vallásunknak megerősített szabad folyása közé számítván ezt is, ennek régi gyakorlatában bennünket meghagyni méltoztassék.*²⁶

Az említett rendelet kiadása Mária Terézia nevéhez fűződik, aki egy főúri házasság felbontása alkalmával rendelte el a sérelmezett eskü szövegében található formula *(valamíg tisztességében és tisztaságában megmarad)* törlését. A parancsnak nem sok foganatja lehetett, ugyanis 1770-ben a királynő a rendeletet ismételten kiadta, de továbbra sem tartották be.²⁷ II. József 1781-ben újra érvényt kívánt szentelni anyja rendeletének, ezért azt megerősítette, és betartásának elmulasztását súlyos büntetéshez kötötte.²⁸

Válóokok

A vizsgált időszak egyházfegyelmi döntései túlnyomó többségben a válóperekkel kapcsolatosak. A legtöbb esetben paráznaság miatt bontották fel a házasságot. De bőven adódtak egyéb okok is: jegybelépés előtt a házasulandó nem mondott igazat (nemesnek vallotta magát, holott jobbágy volt); vala-

mely felet kényszerítették a házasságra, a hozomány ügyében történt egyezkedésnek nem volt valós alapja; valamely félnek a házasság előtt már rágalymos betegsége volt és azt jegyese előtt titkolta. Ide tartozott továbbá a házastársi köteleességek elmulasztása, a be nem jelentett, mástól való terhesség, a rokoni fokozat, a részegen tett házassági ajánlat. A házasságot viszont nem bontották fel akkor, ha kiderült, hogy az élettárs tudott a paráznaságról vagy beleegyezésével történt, netán a férj még kényszerítette is a feleségét arra. Akkor sem bontották fel, ha mindkét házastársról kiderült a házasságtörés. Nem tekintették paráznaságnak az asszonyon elkövetett erőszakot, vagy *ha az asszony tudatlanságból fogadta az ágyba azt, kit férjének gondolt.*²⁹ Magtalanság esetén sem bontották fel a házasságot, egyrészt azért, mert az többnyire gyógyítható volt, másrészt bibliai példával érveltek: Isten Ábrahámot és Sárát öreg korukban ajándékozta meg gyermekkel. Az 1620. évi generális zsinat szerint a házasságot akkor is fel lehet bontani, ha az egyik fél megakadályozza a másik hit-gyakorlatát.³⁰

A válóokok között furcsaságokat is találunk: 1760-ban Pákéban történt, hogy a férj felesége rossz szájszagát hozta fel oknak és ez alapján kérte elváltását tőle.³¹ 1773. évi zsinat Diószegi József és Kádár Judit válóperében mondott végleges döntést ugyancsak szokatlan házassági szertartásuk miatt: Diószegi József *csudára méltó helyen*, gyalog ment másodmagával Némába, ahol minden jegyváltás és leánykérés nélkül pap után küldött és összeházasodott Kádár Judittal. Mivel a férfi szülei nem tudtak a házassági szándékról (és az ifjú férj a szülők asztaláról élt), a házasság felbontását kérték. A zsinat a kérésnek helyt adott és a szülők akarata ellenére kötött házasság felbontását engedélyezte.³² 1790-ben került sor Bethlen Farkas és Bánfi Zsuzsanna válóperére Erdőszentgyörgyön. A férj bizonyított házasságtörése miatt kezdeményezett válás azért is érdekes, mert az asszony feloldozást kért magának a házassági tilalom alól, és kérte a zsinatot, hogy egyetlen gyermekük nevelésére maga kapja meg a jogot. A férj azzal védekezett, hogy felesége nem tett eleget házastársi kötelezettségeinek és ezért *ifjúi gondolatlan forró indulatában* más nőhöz fordult. A válást kimondták: Bánfi Zsuzsanna bármikor újabb házasságot köthet, a per költségét a férjnek kell kifizetnie, a gyermeket az anya nevelheti és közös megegyezés alapján megállapított gyerektartási támogatást kap volt férjétől. A bizonyított házasságtörés miatt Bethlen Farkast ligázták.³³ Szalatsi Mihály nagybaconi lelkész feleségétől, Seffer Annától azért vált el, mert a felesége megmérgezéssel fenyegette. A zsinat döntése ebben az esetben eltért a szokványostól: Szalatsi Mihálynak megtiltották, hogy feleségét visszavegye (ez ugyanis már 1790-be egyszer megtörtént), közös gyermekük nevelését a férjre bízták, a házasságtörő asszonyt ligázták és exkommunikálták. Az 1791. évi küüllővári zsinaton tárgyalta válóperben a férj paráznasággal, törvénytelen gyermekkel vádolta feleségét, aki a maga rendjén szintén házasságtöréssel vádolta férjét. Ebben az ügyben salamoni ítélet született: a feleket nem választották el, mivel a férj tudott felesége házasságon kívüli viszonyáról és visszafogadta őt, az asszony-

nak pedig levelekkel sikerült bizonyítania férje házasságtörését.³⁴ Ugyancsak 1791-ben valaki azért kérte házassága felbontását, mert férje többször is megverte, de mert a vádat nem sikerült bizonyítani, a zsinat nem szavazta meg a válást. Az erőszakos férjet megintették, és azt határozták, hogy *külső erő által* kell megzabolázni. Az asszonnak pedig *minden kicsiny megfeddetéséért az urától vagy még mérséklett verésért is elszaladozni külső büntetésnek következtében* alatt tiltották meg.³⁵

1796-ban a zsinat tiltása ellenére Kelemen László újraházasodott, de a válóperében kimondott végleges zsinati döntésig a második feleségétől ideiglenesen újra elváltak.³⁶

1800. évi jegyzőkönyvben új válóokról olvashatunk: a felek tartós különélés miatt kérték a házasság felbontását. A generális zsinat az ügyet a partiális zsinathoz utalta, azzal a paranccsal, hogy a férjet szólítsák meg, aki ha ez után sem akar együtt élni feleségével, akkor indítsák be a válópert.³⁷

A válóokok tárgyalása során kiemelt helyet foglalt el a 16–17. században általánossá vált fogságban lévők kérdése. Ezt többnyire csak 17. századi határozatok szabályozták. Első alkalommal a *Ruberiánus Kánonok* (1606) foglalkoztak a kérdéssel, azt követően, hogy Basta, illetve Mihály havaselvei vajda erdélyi uralkodás idején, majd a Bocskai szabadságharca során sokan estek fogságba. Mivel a foglyokról szinte semmit sem tudtak, és az idő múlásával egyre kevesebb esélye volt annak, hogy valamikor hazatérjenek, az itthon maradtak közül egyre többen kérték a házasság felbontását. 1606-ban úgy rendelkeztek, hogy a fogságban hurcolt házastársakra addig kell várni, amíg valami biztosat megtudnak sorsukról. Ha semmi hír nem érkezik, az asszonyoknak három évig, a férfiaknak négy évig kell várni, utána új házasságot köthet. Ha az asszony nem akarna visszamenni férjéhez, maradjon özvegyiségben addig, amíg törvényes férje él.³⁸ Ugyanígy rendelkezik a Geleji Kánon is.³⁹

Tasnádi Ruber Mihály törvényeinek szellemében intézkedtek az 1657–1658-ban török-tatár fogságba esett személyekről is: a kánonban előírt három-, illetve négyévi várakozást három évre csökkentették (a három évet a fogságba esés napjától kellett számítani). Ennek leteltével csak akkor szabadítottak fel valakit házassági esküje alól és engedték új házasságra, ha a partiális zsinaton eskü alatt kijelentette, hogy sem írásban, sem szóban társáról hírt nem kapott. Ha a várakozási időt nem tartották be és törvénytelen kapcsolatra léptek, eklézsiát kellett követniük és három évig nem engedték új házasságot kötni.⁴⁰

A válás kérdése

A felsorolt okok alapján lehetett kérelmezni a válást a zsinaton. Első fokon a partiális, vagyis az egyházmegyei zsinat volt az illetékes fórum, amely a benyújtott iratok, panaszok alapján tárgyalta az ügyet és döntést

hozott. A közemberek és kismemesek válást teljes mértékben az egyházmegyei zsinat rendezte, döntését csak a generális zsinaton lehetett megfellebbezni. A parciális zsinaton az ügyek kivizsgálása sokáig eltarthatott: ha valamelyik fél sorozatosan megfellebbezte a döntést vagy újabb terhelő/felmentő bizonyítékokat nyújtott be, a válás kimondása akár évekig is elhúzódhatott. 1634. évi generális zsinat figyelmeztette a partialisokat, hogy ha valamelyik fél nem jelenik meg, ne siessenek kimondani a határozatot, de minden akadály ellenére is igyekezzenek a harmadik ülésen döntést hozni. A főrendű nemesek válási kérelmüket egyenesen a generális zsinathoz intézhették, ugyanis a partialis zsinatnak nem volt kivizsgálási joga személyükre nézve.⁴¹

A partialis jog- és hatáskörét az 1696-ban hozott döntés korlátozta, mely szerint csak nyilvánvaló paráznaság esetében bonthatott fel valamely házasságot.⁴² A partialis zsinatok viszont nem siettek engedelmeskedni az előírásnak, amiért az 1716., 1728., 1729. évi generális zsinatokon a döntést újra megismételték. Külön kérdést jelentett a főurak válópere, amelyet a generális zsinat intézte. Ez, sejtethető okok miatt, nem igazán volt ínyére a főúri társadalomnak. A Főkonzisztórium 1729-ben a kérdést úgy látta megoldhatónak, hogy a kivizsgálás és elválasztás jogát a maga hatáskörébe utalja. A zsinat az ajánlást a kánonokra hivatkozva visszautasította.⁴³

Kívételt csak a székely gyülekezetek és egyházmegyék jelentettek. Itt az ország többi részétől eltérően (a nyilvánvaló paráznasági eseteken kívül) a válást a Háromszéki Komunitás⁴⁴ mondta ki, amelynek döntését megfellebbezni ugyancsak a generális zsinatnál lehetett.

A partialis zsinat válást kimondó jogkörét a generális tehát visszaszorította, amelynek oka részben a római katolikus egyház támadásában kereshető, amely többször is kifogásolta a református egyház e téren alkalmazott joggyakorlatát, melynek okát részben a református egyházmegyék kommunikációs gondjaiban kell keresni, hiszen többször is megtörtént, hogy ugyanazon válási ügyben két különböző egyházmegyei fórumon homlok-egyenest ellenkező döntés született.

1696-ig kétféle elválasztást gyakoroltak. Első szinten a feleket ideiglenesen elválasztották az ágytól és asztaltól. Az intézkedés békítő céllal történt, hogy a feleket jobb belátásra bírják. Súlyosabb törvénytelenység esetén pedig azonnal és végérvényesen elválasztották őket, tehát a házasságot semmisnek nyilvánították, akit pedig vétkesnek találtak, azt súlyosan megbüntették. A leggyakrabban előforduló vétek a paráznaság volt. Ha egyszeri paráznaságról volt szó, akkor csak eklézsiát kellett követni, ha másodszori, vagy többszöri házasságtörést bizonyítottak valakire, akkor a vétkest eklézsiakövetés mellett megvesszőzték (nőtlen paráznák), és addig nem lehetett visszaengedni a gyülekezetbe, amíg a püspököt erről nem értesítették. Házasságtörők esetében a *legenyhébb* büntetés az eklézsiakövetés volt: a zsinaton megszabott ideig (általában egy-két hétig) az istentisztelet alatt a

templom ajtajában kellett állniuk, vagy a templomban kijelölt padban fekete ruhában kellett ülniük. A bűnös a kiszabott vezeklési idő letelte után a gyülekezet jelenlétében nyilvánosan bűnvallást tett, majd a lelkész a gyülekezet nevében visszafogadta. Az 1642. évi zsinat határozata szerint a lelkész csak a partialis tudtával és beleegyezésével fogadhatta vissza az eklézsiakövetőt. A másképpen cselekvő lelkészt 6 forinttal büntették.

Súlyosabb büntetésnek számított a *kiközösítés* (excommunicatio), amikor a vétkest kizárták az egyházból: nem élhetett úrvacsorával, az egyház szolgálatait (keresztelés, temetés stb.) nem vehette igénybe, és a ligáztatták (emlékeztetőül: *ligáztatás* = a perben vétkesnek talált személy addig nem köthetett új házasságot, amíg az ártatlannak bizonyult fél újabb házasságot nem kötött).

A 18. század második felétől már a gyermektartás is megjelenik a zsinatok válóperekkel kapcsolatos határozataiban. A gyermek vagy gyermekek nevelését mindig az ártatlan félre bízták, de nem rendelkeztek afelől, hogy a vétkesnek mekkora összeggel kell hozzájárulnia a gyermekek eltartásához (ennek nagysága a két fél egymás közötti megegyezésétől függött).

A perköltséget a válás indítványozójának kellett fizetnie, mely összeg, az 1634. évi rendelkezések értelmében, társadalmi rangtól függően változott: a nemesek 24 forintot, a nem nemesek 12 forintot fizettek.⁴⁵ Az következő száz-egynéhány esztendőből fennmaradt és rendelkezésünkre álló zsinati jegyzőkönyvekben a válási perköltségről újabb szabályozást nem találtunk. 1749-ben a zsinat már részletesen közli a válóperek differenciált költségeit: jobbágyot tartó nemes 24 forintot, egyházi nemes [lelkészek?], lófő és polgár 12 forintot, paraszti sorban lévő személy pedig 6 forintot fizetett.⁴⁶ Továbbá érdekes és sokatmondó azon rendelkezés is, miszerint a ligáztatás megváltható bizonyos pénzösszeg befizetésével. A ligázás megváltása a nemesnek 12, lófőnek 6, parasztnak 3 forintot kellett fizetni az egyházmegye pénztárába. A pénz fele a püspöknek, fele az esperesnek jár.⁴⁷

A válóper lefolyása

Az alábbiakban Benkő László kutatásaira támaszkodva mutatjuk be a válóper lefolyását: a válási keresetet a zsinati ülés előtt legalább nyolc nappal kellett benyújtani. Az esperesnek le kellett pecsételnie a válási kérelmet, amelynek tartalmaznia kellett a tanúk és az alperes neveit is. A tanúkkal levélben közölték a gyűlés pontos színhelyét, időpontját és az ügy részletes leírását. Az ülés napján kihirdették a pert és a kérelmező lefizette a perköltséget. Az első ülésen kinevezték a biztosokat és ügyvédek, majd az ügyvéd ismertette a felperes panaszát, és részletesen bemutatta az ügyet. Ha az alperes jelen volt, akkor megnevezte az ügyvédjét és ügyvédjén keresztül vagy kifogásolta a törvényszék munkáját és a felperes panaszát, vagy elismerte a sérelmet és kinyilvánította hajlandóságát együttműködni a

törvényszékkel. Ha ez megtörtént, akkor a bíró kötelessége volt kísérletet tenni a haragosok megbékítésére. Ha ez nem járt sikerrel, az alperesnek joga volt kérni a per felfüggesztését, hogy összegyűjthesse az ügye mellett szóló bizonyítékokat. Ha az alperes nem jelent meg, a jegyzőkönyvbe ezt írták: az I. részről nincs senki. A per ideiglenes szüneteltetése alatt a felek tanúkat kerestek és azokat megnevezték, az egyházi bírák pedig ellenőrizték hitelességüket és amennyiben mindent rendben találtak, tanúságtételre alkalmasnak nyilvánították őket. Ez után kezdődött el a kihallgatás.

A második ülésen a felperes kérte, hogy kérését teljesítsék, igazának bizonyítására pedig bemutatta bizonyítékait. Ezután az alperes is bemutatta bizonyítékait, majd a bírók ítéletet hoztak és azt kihirdették, amely azonnali hatállyal jogerőre emelkedett, amennyiben nem fellebbezték meg. Fellebbezést ez ellen csak az országos zsinathoz lehetett benyújtani, amely végleges döntést hozott. Az országos zsinaton a parciálisról továbbított iratcsomóból a fontosabb részeket felolvasták. A tények ismeretében a zsinat jóváhagyta, vagy kiigazította a korábbi döntést, de előfordult az is, hogy formai hiányosságok miatt az ügyet visszaküldték a partialis elé. Az országos zsinaton hozott döntést csak az uralkodónál lehetett megfellebbezni.⁴⁸

Valamely köznemes valóperének teljes költsége meghaladhatta a száz forintot is, ha pedig a generális zsinathoz fellebbezett, a per újonnan történt felvételének a költségei megduplázódtak.⁴⁹ Bár az 1749. évi marosvécsi zsinaton részletesen megszabták a perköltség tételeit, a válaszok pontos költségeit mégsem lehet kiszámolni. A perköltség tehát a válasz kérelmező társadalmi rangjától függött, továbbá pedig attól is, hogy hány ülést tartottak, hány tanút kellett beidézni, milyen hivatali ügyintézésért kért stb.

A zsinati rendelkezések szerint a nemesi perköltségből egy forintot a püspök kapott, egyet pedig az esperes. Az 1643. évi rendelkezés a fennmaradó összegről így rendelkezett: annak kétharmad részét a törvénytevők kapják, egyharmad részét pedig az ártatlanul perbe idézett fél.⁵⁰

Vegyes házasságok

Vegyes házasságról az első zsinati feljegyzés 1640-ből származik. Ekkor szabták meg azt, hogy Háromszéken unitárius–református házasság esetén a házasulandókat a férfi papja eskesse össze, de csak ha ebbe a leány beleegyezik. A zsinat egyetlen kitétele az volt, hogy unitárius pap nem mehet be református templomba, de máshol (pl. háznál) megtarthatják az esketést.⁵¹ Az egy évvel később tartott zsinaton az előző évi döntést megismételték, kiegészítve azzal, hogy az esketésre csak háznál kerülhet sor és nem kocsmában, vagy más illetlen helyen. Az 1643. évi rendelkezések szerint, ha férfi más faluból jött, a helybéli lelkészről meg kellett kérdeznie, hogy a gyülekezetébe tartozó személy házasságra bocsátható-e.⁵²

A 18. századtól kezdődően egyre több gondot jelentett a katolikus–református vegyes házasság és válóper. 1722. évi zsinati jegyzőkönyv egy kolozsvári katolikus–református vegyes házasság felbontásának törvénytelen körülményeit írja le. A református férfit katolikus feleségétől a szerzetesek elválasztották, hogy a férfit áttérésre kényszerítsék, az asszonyt pedig rávették, hogy ígérje meg férjének: csak áttérése esetén megy vissza hozzá.⁵³

Az erdélyi református egyház hatáskörébe tartozó válóperek 1786-tól II. József intézkedésére átkerültek a világi törvényszékre. A császári rendelet indoka az volt, hogy a felekezetek kölcsönösen vádolják egymást a válóperek intézése miatt, különösen a vegyes házasságok esetében. A visszaélések elkerülésére tehát 1786-tól a függetlennek számító, de valójában katolikus bírókból álló világi törvényszék intézte a válóperes ügyeket. A rendelet zsinati emléke a következő: Az házassági szövetségben élők között eredendő, és bírói ítélet közben jötte által igazítandó egyenetlenségeket méltóztatván felséges urunk és kegyelmes királyunk a papi törvényes ítéletek alól kivenni és a világi bírák, vagy magistratusok ítélete alá adni, az őfelsége ez iránt költ kegyelmes rendelkezését olly véggel és ajánlással küldi által ezen úttal fennebb említett deputatussai által Consistoriumunk, hogy az efféle házassági egyenetlenségek iránt eredett, és eddigelé a generalis és partialis szent zsinatok eleiben vitettetni és ottan elláttatni szokott pereknek elítélésében ennekutánna maga a Generalis Szent Sinat bé ne ereszkedjék, és hogy a partialis szent zsinatoknak praesessei esperestyei és az egész partialis synodus az efféle pereknek ellátásoktól tellyességgel megszűnnyenek, szorosson megparancsollya, azon hozzátétellel és bővebb kimagyarázattal, hogy ha mi efféle perek, akár a generalis, akár pedig a partialis szent zsinatok ítéletek eleibe vitettetvén ottan már függőben volnának, azokat mind a generalis, mind pedig a partialis zsinatok az alperesnek illendő ítélőszékére, akár vármegyebéli törvényes tábla, akár pedig helységbeli magistratus légyen az, által írni és egyszersmind a per folyásnak állapottyát is, hol?, miben?, és mennyiben állott meg, feljegyezni, a peres felek által pedig még eddig nem folytatott, hanem ezután a generalis és partialis szent zsinatokon vijendő pereket bé nem venni, sőt azokat egyenesen az azokat illető törvényes táblákra vagy magistratusokra utasítani és küldeni maga a Generalis Szent Synodus el nem mulattya, és egyszersmind ezen kegyelmes parancsolatnak tökéletes teljesítése végett a partialis synodusok praesesseihez is illendő rendelkezéseket téssen.⁵⁴

1790-ben II. József a halálos ágyán többek között a válóperekre vonatkozó rendeletét is visszavonta. Az egyházak elválasztási jogát II. Lipót uralkodása alatt 1790. évi országgyűlés állította vissza eredeti formájába.

KOLUMBÁN VILMOS
teológiai tanár

Jegyzetek

¹ Révész Imre: Magyar református egyháztörténet, 1520–1608. Budapest 1938. 214. (A továbbiakban: Révész).

² Az óvári zsinat idevonatkozó határozata szerint a házasulandóknak azért kell megesküdniük, hogy egybeköttetésük szilárdabb legyen. A második erdői zsinat sokkal részletesebben foglalkozott a házasság kérdésével: figyelni kell az életkorra, figyelni kell a rokonsági kapcsolatra, a házasságkötés előtt két–három alkalommal ki kell hirdetni. Az esketést csak gyülekezet előtt lehet elvégezni. Kiss Áron: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései. Budapest 1881. 39. (A továbbiakban: Kiss)

³ Gönci zsinat iratait lásd a Kiss Áron könyvében a 444. a Nagyobb Cikkelyek idevonatkozó határozatait ugyanott 575., 577. oldalon

⁴ Kiss 683.

⁵ Benkő László: Házassági törvényrajz vagy a házassági törvényekről való tanítás. Kolozsvár 1836. 1. (A továbbiakban: Benkő)

⁶ A szülők közti egyezkedés legtöbbször nem vette figyelembe sem a leány, sem a férfi akarát, hanem a házasság biztosítékát szolgáló vagyona helyezették a hangsúlyt. Hogy a visszaéléseket kikerüljék, alkalmazták az ún. parafernum levelet, amiben a legapróbb részletességgel írták le a nő hozományát.

⁷ Erdélyi református zsinatok iratai. IV. 1790–1800. Sajtó alá rendezte Buzogány Dezső, Dáné Veronka, Kolumbán Vilmos József, Sipos Gábor. Kolozsvár 2001. 29. (A továbbiakban: ERZSI IV.).

⁸ A korabeli házassági jogi szabályokat Bod Péter gyűjtötte össze és adta ki 1763-ban, Nagyszebenben, Synopsis juris connubialis cím alatt.

⁹ Illyés Géza: Az erdélyi Református Zsinatok végzései. Kézirat az Erdélyi Református Egyházkerület Gyűjtőlevéltárában. 1940–1942. 72. (A továbbiakban: Illyés). ill., Bod Péter: Erdélyi református zsinatok végzései, 1606–1762. Kolozsvár 1999. 50. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányokat Buzogány Dezső és Sipos Gábor írta. (A továbbiakban: Bod).

¹⁰ Illyés 81.

¹¹ Illyés 89., Bod 53.

¹² Benkő 209.

¹³ Kiss 578.

¹⁴ Illyés 81.

¹⁵ Kiss 683.

¹⁶ Copulationes conjug[um] et nuptiar[um] celebrationes diebus sabbathi et Dominicis studiose caveantur propter abrogationem cultus Divini. Priusquam autem conjuges copulentur matrimonia futura pastores ecclesiar[um] pro concione prius promulgent et sic tandem copulationes in publico loco decenter instituant in Personis liberis comparibus et connubio idoneis. Grad[us] consanguinitatis et affinitatis prudenter cognoscant et observent sub poena in tali casu observari solita. Bod 35.

¹⁷ Illyés 62., Bod 47.

¹⁸ Illyés 67., Bod 48.

¹⁹ Illyés 70., Bod 49.

²⁰ Illyés 251.

²¹ Melotai Nyilas István: Ágenda, az az Anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való tselekedet... Gyulafehérvár 1621. 283. (A továbbiakban Melotai).

²² Illyés 309.

²³ Illyés 66., Bod 43.

²⁴ Illyés 81.

²⁵ Benkő 44.

²⁶ Illyés 256.

²⁷ Vádoltatnak papjaink azzal, [...] hogy a házasulandók egybenadattatások módgyáról való Agendából és esketés formájokból, ezen clausulát: „Valameddig tisztességében és tisztaságában megmarad“ mind e máj napig is ki nem hadgyák, hanem azt állhatatoson megtartván a

juramenti formulában elmondgyák és aszerént copulálnak. Erdélyi református zsinatok iratai. III. 1771–1789. Sajtó alá rendezte: Buzogány Dezső, Dáné Veronka, Kolumbán Vilmos József, Sipos Gábor. Kolozsvár 2001. 150. (A továbbiakban: ERZSI III.)

²⁸ ERZSI III. 158.

²⁹ Benkő 115.

³⁰ Illyés 42.

³¹ Nagy Árpád: Az egyházfegyelem alakulása az erdélyi református egyházban. In: Theológiai Szemle 1999. 85.

³² ERZSI III. 27.

³³ ERZSI IV. 17.

³⁴ ERZSI IV. 30.

³⁵ ERZSI IV. 34.

³⁶ ERZSI IV. 113.

³⁷ ERZSI IV. 191.

³⁸ Illyés 20., 56.

³⁹ Benkő 195.

⁴⁰ Illyés 107., Bod 56.

⁴¹ Illyés 48., Bod 43.

⁴² Extra manifest[um] adulterii cas[uum] hogy a partialisokban divorti[um] ne légyen sub amissione honoris decernaltatott. In casu autem infidelitatis in Partiali prorsus ne légyen, hanem ha a Kanon szerint megbizonyosodik valakinek hitetlensége, úgy s a szerint decernalhat a partialis de a deliberátumot megmutatni a Szent Generalisnak tartozzék a Partiális. Hanem akinek fáj, keresse a Generalist. Akik pedig propter manifest[um] adulterium prorsus ne absolvaltassanak. Bod 63.

⁴³ Sok nehézség vagyon e punctumban, melynek cum moderatione judicii kell fontoltatni. In Synodo Nationali authentice confirmalt canoninkat nem lehet meg vetnünk és simpliciter elmellőznünk, egyéb iránt a m[éltóság]s Sup[remum] Consistorium ez előtt lett kegyes intimatiojának engedelmeskedvén a Szent Gen[eralis] a divortium dolgában nagy részbeli correctiot tett, s ez után is arra szorgalmasan fog vigyázni, láthatni e dologról az 1696 és 1726 iratott deliberatumokban. Ha ez után is a Szent partialisok ne ventillalják a causasat, in bona forma azokat nem is transmittalhatják a Szent Generalisra és ha in casu manifesti adulterii nem divortialhatnak a Szent Generalisnak két-három hétig is nem lehet a controversiakat decidalni. Meg szorit[lat]nak mind az által a tiszteletes seniorok és partialisok sub poena certissime irroganda, hogy a botránkoztatást omni nisu et vigilantia eltávoztassák. Az úri és nagy rendű nemeseknek causasok pedig a Szent G[enera]lisra transmittaltatnak és in causis gravioribus a Szent Generalis correspondeal a m[éltóság]s fő kurator urakkal. Azt ide adjuk a felsőbbdolgok felől, hogy contra processu[m] juris volna a partialisokon mint alsóbbszékeken a causasat nem kezdeni. Bod 83.

⁴⁴ Háromszéki Komunitás a sepsi, kézdi, orbai és erdővidéki református egyházmegyék képviselőiből álló testület volt. Elnöke a négy egyházmegye legöregebb esperese. Hatásköre kiterjedt az egyházmegyékét közösen érintő kérdések megtárgyalására, és az egyházmegyei törvényszéki határozatok felülbírlására.

⁴⁵ Illyés 80.

⁴⁶ Illyés 239.

⁴⁷ A ligában vetett személyek a partialistól ugyan fel szabadíttatnak, ha lehetséges mindenkor ezen consensus Superintendentis, de az onusnak a felét a Superintendens, felét a senior vegye fel, az onus pediglen legyen, mint a repudiumban. Illyés 241.

⁴⁸ Benkő 195–202.

⁴⁹ Uo. 202–206.

⁵⁰ Illyés 48.

⁵¹ Illyés 66., Bod 48.

⁵² Illyés 81.

⁵³ Illyés 200.

⁵⁴ ERZSI III. 222.

LAKITELEKI NÉPFŐISKOLA

1991 februárjában Lezsák Sándor MDF-es parlamenti képviselő és felesége megalapította a Lakitelek Alapítványt, mely tevékenységét azóta is állami támogatás nélkül végzi.

1992 augusztusában az Alapítvány létrehozta a Lakiteleki Népfőiskola Alapítványt.

A Postabanktól felajánlásért kapott négyhektáros területen intézmények, vállalkozók, bankok, hazai és határon túli barátok támogatásából épült fel az a kis birodalom, amely a jövőképeben megrendült Magyarország újjáépítését kívánja szolgálni.

A Kölcsey-ház 150 személyes konferenciatermében egymást követik a nemzeti kultúrát, tudományt kínáló programok. A konferenciaterem karzatát körben a Ferenc Béla Amerikában élő fafaragóművész által készített magyar vármegyék címerei díszítik.

1997. augusztus 17-én szentelték fel a Szent István-kápolnát.

Ahogy megálltam előtte, az az Ige jutott eszembe: „Olld le a te saruidat, mert szent a hely, ahol állsz.”

A kápolna előtt a keresztény panteonból hitvalló, vértanú egyházfők bronzba öntött arcképei néznek ránk biztatólag, és ezek az áldozatos életek oltalmazzák az akáctuskókkal körbe kerített magyar hazát. S azóta sem tudtam elfeledni a babaharangot, melyet anyák napján háromszor húznak meg: az édesanyák tiszteletére, a megszületett gyermekek tiszteletére, és a meg sem születettekre gondolva.



A lakiteleki Szent István-kápolna előtt meghatóan kedves a Babaharang. Ezzel tisztelnek az édesanyáknak, a megszületett gyermekeknek és ezt húzzák meg a meg sem születettekre gondolva. Sok ilyen harang kellene a Kárpát-medencében...



A lakiteleki Kispantheonban méltó helyet kaptak: Józan Miklós unitárius püspök, Márton Áron erdélyi római katolikus püspök, Mindszenty József bíboros, Ordas Lajos evangélikus püspök, Ravasz László református püspök és Romzsa Teodor görög katolikus püspök.

Reménységünk a nemzet reneszánsza

A Lakiteleki Népfőiskola egyetlen kurzusán vettem részt, amelyen Lezsák Sándor országgyűlési képviselő vezette a napi programokat. Szembetűnő, hogy a mindenkihez van egy jó szava, mindenben tájékozott, percnyi pontossággal becsenget a következő előadásra. Sugárzása van a pár mondatos bevezetőinek vagy kiértékelőinek.

– Képviselő úr, Ön megfogalmazott egy csiszolt mondatot az elmúlt napok alatt, aztán többször is utalt rá, ezért elég nehéz lett volna figyelmen kívül hagyni: reménységünk a nemzet reneszánsza. Látható, hogy minden ennek a szellemében történik ebben a birodalomban, amelyet Ön álmódott és épített ki és töltött meg értékkel, tartalommal, s ide gyűjtögeti mindazokat, akiknek mondanivalójuk van a nemzet számára. Jól érzi magát ebben a birodalomban?

– Legfontosabb, hogy egymást is érezzük, mert csak így érezhetjük jól magunkat. Erkölcsei, gazdasági és politikai válságban van nemcsak a Kárpát-medence, a történelmi haza, de Európa is. Ebben a feszültségben, ellentmondásban a mi népünk vagy éli tovább a vegetálás bizonytalan helyzetét, vagy pedig sikerül kimozdítani ebből. Minden jel, minden egészséges mozgósító erő jelen van ahhoz, hogy a nemzet reneszánsza megtörténjen. A Partiumban, Erdélyben, Kárpátalján, Felvidéken, Délvidéken, Horvátország és Szerbia szórványtelepülésein is ott vannak azok a megújítást szolgáló erők, személyiségek, fiatalok és idősebbek, akiket eggyé kell szervezni. Sokszor tapasztalom, hogy a jószándékok inkább kioltják egymást, mert rossz időpontban, rossz helyen és rossz körülmények között próbálják a jót tenni. A veszélytudat ugyan működik, de gyakran nincs meg az a történelmi ritmusérzék, ami kell ahhoz, hogy együtt mozduljunk, egy felé húzzunk. Ez bizonytalanítja el azokat a cselekvő erőket, amelyek léteznek Somogyban vagy Csallóközben, szerte a Kárpát-medencében. Azért érzem jól itt magam, mert most is éppen a pedagógusok együtt mozdulását látom, akik részt vettek a Klebelsberg Szabadegyetemen. Nem sok ez a százegynéhány pedagógus a Kárpát-medencéből, de egy folyamat és akiket képviselnek, fokozatosan egy irányba mozdulnak. Egy évtizede folyik ez a sereggyűjtés, kisiskolások versenyeitől a pedagógusok szakmai találkozásáig. Hatalmas erő van ebben a népben, hatalmas erő... Nem véletlenül maradt meg ez a nép az elmúlt ezerszáz esztendőben. Ennek oka van... Ezt az erőt kell egészségesen mozgósítani. 2004. december 5-e után teljesen nyilvánvaló, hogy mélyponton vagyunk...

– Erről külön akartam kérdezni – nap mint nap érzékeljük, hogy mély sebet hagyott a határokon kívül élők lelkében. Mit üzenne a csalódottaknak?

– Tudja, én a kudarcaimból tanultam igazán. A sikerélmények bátorítanak, örömet adnak, de igazán a kudarcaimból tanultam. Ez esetben is kemény leckét kell megtanulnunk, azt, hogy nem csak a határokon túliakra kell ügyelnünk s nemcsak ott kell összefogni a szülőföld megtartása végett, hanem a határon belüli magyarságra is ügyelnünk kell. December 5-nek ez a legnagyobb tanulsága. Tehát jobban oda kell figyelni, hogy milyen élmények, milyen hazugságok torzítják el az emberek jó szándékát.

– *Tőlem mégis csak azt várják, hogy valami kapaszkodót kapjanak az otthoniak, az erdélyiek. Magyarán szólva: lesz-e kettős állampolgárság?*

– A nemzetrészek egyesítése megállíthatatlan folyamat. Olykor lehet egy lépést tenni előre, máskor iszonyatos türelem kell kivárni a következőt. Ennek a folyamatnak vélhetően a hazai belpolitikai változás adhat majd egy újabb lendületet, de az európai változások is segíthetnek. Én nem szavaztam meg az Európai Alkotmányt, elfogadhatatlannak tartottam, hogy Mindszenty bíboros országa elfogadjon egy olyan alkotmányt, amelyből a kereszténységre való utalás is kimarad. A jelenlegi, hatalmon lévő kormányzati többség arra sem volt alkalmas, hogy legalább a preambulumba kerüljön bele a kereszténységre való utalás. Úgy tűnik nekem azonban, hogy Európában búvópatakként él ez a gondolat. Ebből talán okulnak a keresztény egyházak is, hiszen olyannyira türelmesek voltak, hogy most egyszerűen nem veszik őket tudomásul. Tanulnunk kell ebből a kudarcból is, mert így mindent újra kell gondolni, az Unió válságát is, a 2004. december 5-e utáni helyzetet is.

– *Képviselő úr egy hatalmas erőről szólt, amely ebben a népben van. De az az igazság, hogy sokan mondják ezt. A politikai skála különböző pontjain állók valamennyien hivatkoznak erre. Baloldalon állók és jobboldalban reménykedők egyaránt?!*

– Meggyőződése, hogy az egészséges keresztény erkölcsi erő, a hit az alapja a megújulásnak. Igenis ragaszkodunk ahhoz, hogy a bennünket ezer esztendőn át megtartó keresztény erkölcsi értékekben lássuk a folytatást, a megújulást.

– *Örömmel láttam, hogy Ön elmélyült, hitvalló katolikus ember.*

– Igen, számomra nagy élmény is az, hogy Lakiteleken az iskolaszék elnöke a lakiteleki református lelkipásztor, az iskolaigazgató a katolikus egyháztanács elnöke, jómagam is tagja vagyok az egyháztanácsnak. A református lelkész felesége itt dolgozik a Nép főiskolán, a plébános úr szinte együtt lélegzik a vendégekkel. Olyan közösség van itt, ami folyamatosan biztosítja, alakítja ezeket a lakiteleki programokat, másrészt ez a keresztény lelki közösség segíti az én parlamenti munkámat is. Olyan üzeneteket, olyan valóságismeretet kapok, amelyeket aztán parlamenti felszólalásokban, javaslatokban adhatok tovább.

– Megvallom, arra számítottam, hogy országgyűlési képviselőként fog hangsúlyosabban megnyilatkozni ezen a rendezvényen, de teljesen a kultúra magaslatain, a rendezvény szellemében merült el...?!

– Mindent a maga helyén. Parlamenti feladatokat a parlamentben, népfőiskolai kérdéseket itt, s a család gondjait a családban kell megoldanunk. S amit nem tudok megoldani azt megírom, – az a költészet, az az irodalom...

– Lehet, hogy kicsit korai még, de a levegőben azért már ott lebeg a jövő évi választások kérdése. Miben reménykedjünk?

– A Szövetségben. Általában a többpártrendszerben az a gyakorlat, hogy a választásokon győztes és hasonló gondolkodású pártok koalícióra lépnek. Most először lesz a rendszerváltoztató folyamatokban másképpen. A koalíciót előre megkötjük, Nemzeti Szövetséget kötöttünk és ezért írtuk alá Orbán Viktor elnök úrral a megállapodást. Ez nem csupán szövetség, hanem mögötte program van. Előre egyeztetjük szándékainkat, hogy minél kevesebb vita tegye tönkre a jó szándékot. S mindent megteszünk azért, hogy az ország jobb irányba haladjon.

– Képviselő úr láthatóan elfoglalt, sokat vállaló és sikeres ember. Olvasóink biztosan szívesen tudnának egy keveset a magánéletéről is.

– Három nagyszerű gyermekem van. A fiam filozófiát végzett az egyetemen és kaszkadőr. A filmekben látható bravúros jelenetekben gyakran az ő teljesítményét láthatják. Mellette kulturális antropológiát hallgat az egyetemen. Felesége francia–történelem szakos tanár és egy kis faluban élnek, ahol Levente fiam önkormányzati képviselő. Botond unokám az ő gyermekük. Középső gyermekem ezekben a napokban várja újabb kis unokámat, egyébként népvándorláskori régész és az Akadémia Történettudományi Intézetében dolgozik. A kisebbik leányom itt él Lakiteleken, ő joghallgató, Máté unokám anyja. Nagyszerű feleségem van, akivel nemcsak fölneveltük a három gyereket – sajnos több nem lehetett –, de nekem munkatársam is, aki negyvenévesen kezdett el néptáncolni, most éppen Németországban van a kecskeméti Kurácsi táncműhellyel, ugyanakkor a Népfőiskola igazgatója. Most hívom össze a Lezsák családot egy találkozóra, melyre nyolcvanöt éves édesanyám és testvéreim is érkeznek.

– Képviselő úr, eleinte úgy tűnt, hogy Ön egy befele forduló ember, aztán megnyilvánulásaiából egyre inkább a kifele sugárzást láttam. Élő hite, parlamenti vagy népfőiskolai küldetése, családi háttere, melyikből fakad ez a sugárzás?

– Együtt valamennyi, együtt, együtt...

– Köszönöm a beszélgetést és kérem Isten áldását életére és munkájára.

– Én is köszönöm és gratulálok a Kalendáriumához. Nagyon sokszínű, olvasmányos. 20–30 év múlva egy kitűnő helyzetképet fog adni az egyház életéből, a partiumi történeésekről. Nagyon jól csinálja. Folytassa...

Magunkhoz öleljük határon túli testvéreinket

Mert amit nem lehetett kimondani itthon, azt kétségbeesetten kiabálták a világba.

Amit nem lehetett megírni itthon, azt megírták és eljuttatták mindenhová odakint.

Amit nem lehetett megtenni itthon, azt ők megtették odakint.

Szabó Ilona, Szabó Tamás lakiteleki lelkipásztor felesége 1993-tól a Népfőiskola munkatársa, az Emigrációs Gyűjtemény vezetője. Készségesen eligazít a számomra alig ismert témában.

– *Mit is értünk emigrációs irodalmon?*

– A rendszerváltás után megnyílt a lehetőség annak, hogy bántódás nélkül haza jöjjenek és bemutatkozzanak itthon az emigrációban élők. Össze gyűjtöttük azt az egyébként tekintélyes anyagot, amely tükre az emigrációba kényszerültek nemzetért érzett felelősségének. 1990-ig tabu témának számított, ám mostanra szép és hatalmas gyűjteménnyé nőtte ki magát ez a drámai hagyaték. Előbb Budapesten, Antall József miniszterelnök nyitotta volt meg, azután ide került Lakitelekre. Őrzünk minden írásos és tárgyi dokumentumot, amelyek a világ minden táján élő magyaroktól érkeznek. Könyvek, folyóiratok, fotók, festmények, filmfelvételek bizonyítják, hogy az 1956 és után kivándoroltak, elüldözöttek, elmenekültek féltő felelősséggel gondoltak az elveszített hazára, ápolták a magyar kultúrát, a hagyományokat.

– *Nem nyomasztó egy ilyen anyaggal dolgozni?*

– Néha megdöbbenve olvasunk mi is bizonyos eseményekről. Maga az emigráció azonban egy szabad világban folytatott szabad élet volt. Ők megtehették, hogy március 15-ét, Szent István napját, október 23-át szabadon megünnepelelheték, míg mi az anyaországban sokáig nem. De ha azokra gondolok, amiket sokan elmondtak, hogy a lelkükben mit éreztek idegen országokban, akkor bizony nagyon szomorú dolgokkal is szembesülünk.

A Népfőiskoláról kérdezem tovább Szabó Ilonát:

– *Látom, hogy szép számban vagyunk itt határon túliak is. Tekintélyes kiadást jelenthet ez a Népfőiskolának.*

– Kezdetől fogva magunkhoz öleltük a határon túli testvéreinket, tisztában vagyunk azzal, hogy támogatásra, biztatásra szorulnak, de gyakran mi kapunk erősítést, példát kitartásból. Magánszemélyek, civil szerve-

zetek adományaiból, pályázatokból, saját vállalkozásunkból igyekszünk fenntartani magunkat és elérni céljainkat.

– *Elég nagy odaadás kell ehhez a munkához!*

– Nagy elhivatottság szükséges, de hála Istennek, Lezsák elnök úrban lobog az elhivatottság, s minden munkatársa igyekszik legjobb tudása szerint támogatni.

– *Hosszú a sora a lakiteleki rendezvényeknek. Mire emlékszik különösen szívesen?*

– Rendezvényeink sokszínűek, mindeniknek sajátos arculata van, s mindenik élmény-számba megy. Nem is tudnék kiemelni egyet vagy más. Minden rendezvényünknek sajátos üzenete van.

– *Érdeklődni szeretnék a református gyülekezetéről is, melynek férje, Szabó Tamás a lelkipásztora?!*

– A reformátusok háromszázan lehetnek, de a férjem egy másik gyülekezetet is pásztorol, a kettőben ötszáznyi a hívek száma.

– *S milyen a gyülekezet lelkülete?*

– Mint minden közösségnek, a mienknek is van egy magja, a presbiterek, nőszövetségek, bibliakörösök, fiatalok, ők pedig gyűjtögetnek, hívogatnak. Tényleg tisztelettel nézünk az erdélyiekre, talán ott még nem következett be olyan mértékben az elvilágiasodás, meg kell próbálni feltartóztatni. A mi népünknek a keresztyénységben van csupán megmaradása.

BERECZKI ANDRÁS



A Szent István-kápolna téli csendben

BANDEL LAJOS

Dalos üzenet

*Egy Bécsben élő
magyar festőművész barátomnak*

*Szeretem a magyar népünk minden szép szokását,
Szeretem a népdalait, cigánymuzsikáját,
Szeretem a magyar róna minden vadvirágát,
Balatoni madaraknak szárnya csattogását.*

*Szeretem a Duna, Dráva suttogó folyását,
Augusztusi éjszakában csillagok hullását,
Szeretem a báránnyelűket, melyek délre szállnak,
És falum felett álmodozón, néha meg-megállnak.*

*Szeretem hallgatni gólyák kelepelését,
Tavi békák hangos brekegését,
Szeretem, ha a magyar éjben tárogató játszik,
Szeretek én mindent, mindent,
Amiből magyarság sugárzik.*

MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN

Próbatévő idők járnak felettünk

Csapó Endrével a Lakiteleki Népfőiskola egyik rendezvényén, a kistelepüléseken tanítók országos konferenciáján ismerkedtem meg. Szerénysége rögtön jelezte, nem felejtette el a gyökereit, és igen tanulságos beszámolót tartott az Ausztráliában élő magyarság életéről.

Paptamásiban készültünk ismét találkozni, ám családi betegség hirtelen visszaparancsolta Ausztráliába. A beszélgetésről azonban nem akartam lemondani, megtettük azt villámpostán.

– Endre bátyám, az ausztráliai magyarságról vallásából és hézagos szóváltásainkból nem túl nehéz felismerni, kettős tüzet éget a lelkében, egyikkel a távoli világrészen élőket, másikkal az itthoniakat melegítené. Úgy tűnik, Lakitelek pedig e „felsőleges tűz csiholója”?!

– Köszönöm a kérdést és a lehetőséget, hogy szólhatok a kitűnő Református Kalendáriumban, amelynek idei példányát lelkipásztor honfitársamtól megkaptam. A hit megőrzése mellett él ebben a gazdag tartalmú kötetben a nemzet szeretete is, ami persze nem különlegesség, hiszen ismerjük a történelemből, a reformátusság őrizte legszebben, nehéz időkben is a nemzet-hűséget. Családom református ágában ez külön kimutatkozott. Másik kötődésem: Királyhágómellék Észak-Erdély részeként magyar felségterület volt, amikor ott teljesítettem a haza iránti szolgálatot, dunántúliként Kolozsvárra hívtak be. Ezen az alapon egy kicsit földiekhez szólok most – úgy érzem.

Nekünk, nagyon távolra szakadtaknak lelki szükséglet, hogy fogadjon a Szülőhaza, és ezt legigazabban és legőszintébben Lezsák Sándor intézménye adja meg. Ott legalább megvalósul a tizenötmilliós együvé tartozás gondolata, aminek a mintegy harminc éve létező kapcsolat az alapja a nemzeti emigrációval. Most már mi, távol élő magyarok oda járunk találkozni egymással, ahol megmarad szellemi hagyatékunk az Emigráció Múzeumban. Ez nagyszerű dolog.

– A szép haza melyik vidékéről, mikor és miért sodorta sorsa egészen Ausztráliáig? Hogyan sikerült talpon maradni?

– A háború számomra Budapest védelmében tett szolgálatom során orosz hadifogsággal végződött, ami szerencsémre csak hat hónapig tartott. Bizakodtam, mint az ország népe, azt mondtuk, kibírjuk a megaláztatást, a kifosztást is, míg a megszállás tart. 1948-ban már nyilvánvaló volt, hogy nem lesz felszabadulás. Számomra nemcsak kilátástalan, de már veszélyes is volt a helyzet – irány a zöld-határ, a kis családdal együtt. 1949 végére már Ausztráliában voltunk, fiatalon, tele tettvágygal, aminek nemsokára meg is volt az eredménye.

– Hány magyar élhet ma Ausztráliában? Közösségi, egyházi, kulturális életükről bizonyára szívesen olvasnának a Kalendáriumban. A magyar fiatalságnak sikerül-e megőrizni őseik anyanyelvét?

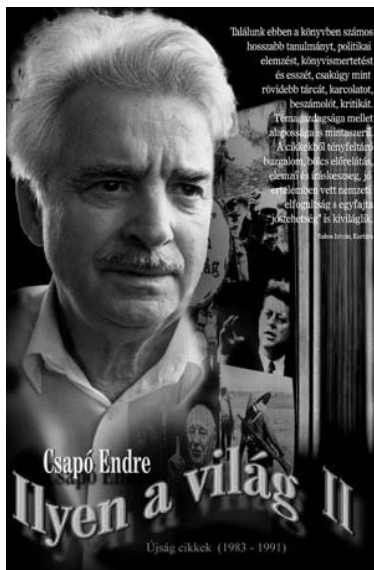
– A magyarság létszáma Ausztráliában mintegy 60–65 ezerre tehető. Vagy féltucat egymástól messze fekvő nagyvárosban szétszórva élünk. A közösségi élet ilyen nehézségek mellett is felvirágzott, számos egyesület jött létre, majd idővel saját tulajdonú magyar kultúrházak épülhettek. Az igazán nagy összejövetelek a nemzeti ünnepek voltak, kezdetben a fővárosi városházán ezres tömeg jött össze. A magyarok élelmes, szorgalmas nép lévén, megállták a helyüket, közülük sokan sikeresek voltak vállalkozóként vagy tudományos pályákon is.

Az anyanyelv megtartásának kérdése igazán csak az Ausztráliában felnevelkedett korosztály esetében okoz gondot és feladatot. Az ausztráliai magyar szervezetek kezdettől fogva szorgalmazták a gyermekek magyar nyelvű oktatását. Ennek érdekében szerveztek irodalmi, történelmi és színjátszó köröket. Érdekesség, hogy a kereklabdás futballt az ottani Budapest Futball Klub tette népszerűvé. A Délvidékről érkezett magyarok összetartozása példaértékű. Sydney és Melbourne magyarsága hamar megérezte az összefogás szükségét és örömet. Gyermekeik szívesen eljártak a magyar falut idéző szüreti- és aratóbálókra. Szent István ünnepén rendszeresen megjelent közöttünk a szövetségi állam minisztere, a bevándorlási hivatal minisztere. A későbbi fiatal nemzedék angol szöveggel tanulta a magyar népdalokat.

Ahol ápolt a családi élet, ott a nyelv- és a magyarságismeret az utódnemzedék sajátjává válik. A hitélet is ezekben a családokban maradt meg igazán úgy, hogy az immár felnőtt korba kerülő második nemzedék gyülekezik az oltár előtt, és folytatja a gyülekezeti életet.

– *Endre bátyám tudtommal komoly közösségi szolgálatot végez, az ausztráliai Magyar Élet című újság főszerkesztője. Mutassa be ezt a munkát és lapot.*

– Emigrációban újságot létrehozni és fenntartani külön hősköltemény. Semmiféle állami támogatás erre nincs, mecénás sem jelentkezett. Évtizedekbe telik, mire a magyar közösség elfogadja az újságot. Szerencsére nekünk sikerült, a Magyar Élet egységes és mint ilyen, egyetlen hetilap Ausztráliában és Új-Zélandban. A hetilap ma 47. évfolyamát járja, jobb időkben 32 oldalon több mint ötezer példányban jelent meg. Valóban a közösség lapja, itteni életünk krónikája, ugyanakkor a világ dolgait, főleg a magyar nemzet egészének eseményeiről tudósítunk. Jómagam ötven éve tevékenykedem az ausztráliai magyarság magyar nyelvű tájékoztatása terén. Közösségi feladatokat is elláttam évtizedeken keresztül, mint az Ausztráliai Magyar Szövetség főtítkára. Ilyen minőségben magyar érdekű, angol nyelvű tájékoztatókat, füzeteket, memorandumokat fogalmaztam, illetve adtam ki. Mindezt természetesen a kenyérkereseti



munka mellett, hiszen a magyar feladatok ellátására nincs „személyzeti pénztár”.

– *Úgy tudom, önálló kötetben is megírta Endre bátyám, hogy Ilyen a világ?*

– Valójában Három kötetről van szó. 1961–1983 után 1984–1991 közötti, illetve 1992–1997 közötti írásaim gyűjteménye az Ilyen a világ, kötetenként 320 oldalon. Budapesten a Püski Kiadónál megkaphatók a kötetek.

– *Többen vannak odakinn, akik szívükön viselik a Kárpát-medencei magyarság sorsának alakulását, akár erkölcsileg, vagy éppen tekintélyes anyagi támogatással. Milyen tevékenység folyik ezen a téren?*

– Örülök ennek a kérdésnek, hiszen a szovjet-orsz meg szállás egész idejében csak az emigráció volt olyan helyzetben, hogy a magyarság helyzetét a világ elé tárja. Ezt az emigráció fel is vállalta, és ennek során kiemelten foglalkoztunk az elszakított országrészek sorsának megismertetésével. A tájékoztatás terén főleg Amerikában jöttek létre szellemi műhelyek, olyan személyek vezetésével – hogy csak néhányat említsek –, mint gróf Wass Albert, gróf Teleki Béla, Magyaródy Szabolcs, Sisa István, akiknek köszönhetően a világ vezetőinek módjában állhatott tájékozottnak lenni a magyarság Trianon-sújtotta részeinek sorsával.

Az elszakított területek magyarság-megtartó képességének intézményes támogatását végzi a sydneyi Magyar Kisebbségi Alap, amely főleg az elszakított részek szegény sorsú diákjainak teszi lehetővé a tanulást, de sok támogatást vittek kárpátaljai iskoláknak. Napjainkban éppen a székelyföldi és csángóvidéki árvízkárosultaknak rendeztek nagyon sikeres gyűjtést. Ezen felül más városok hasonló szervezetei, de egyéni adakozók is jelentős mértékben támogatják hadizsákmány-sorsra ítélt magyar testvéreinket.

– *Hogyan látják onnan az itthoni magyarság pillanatnyi helyzetét?*

– A Kárpát-medencei magyarság csak úgy tud erőre kapni, ha létrehozza nemzeti és gazdasági egységét. Az egypártidiktatúrák letűnése és a nemzetközi helyzet változásai, az európai átalakítások eseményei számos kedvező helyzetet teremtettek a trianoni eredetű vesztégzárak feloldása, a magyar nemzet egységének helyreállítására. A kétségtelen eredményeket ismerjük. Mindamellet közismert, hogy kevesebbet ért el a nemzet, mint amire lehetősége nyílt. Több egyetértésre lenne szükség, főleg a vezetők részéről, és készenlét a magyarság érdekeinek mindenek fölé helyezésére. Ezt fogalmaztam meg az Egy a nemzet mozgalom meghirdetésével. Akinek van követelni valója, az ne azt nézze, mit szólnak az akárcik. A magyarországi politikai elit részéről több nemzeti elkötelezettség kívánatos.

– *Valóban nehéz villámpostán helyettesíteni az élő beszélgetést, de kérem, pótoljon hozzá, ha valamit fontosnak ítél.*

– Hosszú élet áll mögöttem, amit nagyrészt tépelődéssel töltöttem. Úgy látom, hogy hívó ember lehet csak jó magyar, s aki magyarnak hitvány, annak a hite is olyan. Erősítsük egymást hitben és magyarságban, mert próbatevő idők járnak felettünk, mindkettő egyaránt veszélyeztetett.

BERECZKI ANDRÁS

Elindultam szép hazámból

A Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium 100 éves évfordulójára szervezett ünnepségek egyik meghívottja volt egy Svájcban élő magyar, aki nagylelkűen támogatta a visszakapott gimnázium épületének felújítási munkálatait. Erről a Tanügyi Osztályon értesültem. A vacsoránál szemben ülünk egymással, éppen beszélget a közeli vendégekkel. Kibetűzőm félre fordult kitűzőjéről a nevét: Ormós Ajtony. Aztán hamarosan megtörténik a szabályszerű ismerkedés is. Jelképes névkártyájáról, beszélgetésünkéből pedig kiolvasható az évtizedek alatt megőrzött kálvinista magyarsága, szerénysége, kiváló embersége.

– Mikor és hogyan hagyta el Magyarországot?

– 1956. november 23-án hagytam el szüleimet, bátyámat és tizenhárom éves öcsémet. Tizenöt évesen vettem nyakamba a világot. Két nappal ké-



Az Ormós család az édesapa 90. születésnapján.
Az édesanya büszke fiaira. Zsolt, Ajtony és Szabolcs igazi testvérek

sőbb, hajnalban értünk át Ausztriába. Az utolsó négy kilométert tíz óra alatt tettük meg, már a szovjet vonalon csúszva-mászva. Mivel „kiválasztott” család voltunk, tudtuk, hogy meg kell osztani a családot a túlélés reményében. Hála legyen Istennek, mindnyájan túléltek a kommunizmust.

– *Hogyan illeszkedett be a svájci társadalomba, hogyan találta meg az érvényesülés útját?*

– Volt egy címünk, s oda igyekeztünk a szabad világban. Bár ott is kerültek „jóakaróink”, akik a tengeren túlra akartak tessenek bennünket. 56 karácsonya helyett csak 57 júliusában sikerült Winterhurba jutni, ahol három idős néni fogadott be bennünket, és a környezetük is pártfogásába vett. Így aztán „könnyű dolgunk volt...” Megtanultuk a nyelvet és beiratkoztunk az iskolába. Ám az átélt események és az erőltetett élet tizenhét éves koromban migrénes fejfájást váltott ki, melytől a mai napig nem sikerült megszabadulnom. Kénytelen voltam félbehagyni a középiskolát és egy mezőgazdasági szakiskolát végeztem el, de később levelező szakon mégis befejeztem a középiskolát és tanulmányaimat az agrárfőiskolán folytattam Zürichben. A svájci „Stasi”, a Bundespolizei akadályozta előbbre jutásom, máig sem tudom miért, netán utolérték a kommunista kezek? Ennek ellenére vittem valamire. Jelenleg a gazdasági helyzet bennünket is a fennmaradásért való küzdelemre kényszerít.

– *Úgy tudom, tagja volt a zürichi magyar gyülekezet presbitériumának, most is tagja a lakóhelyén működő gyülekezetnek. Mondana néhány mondatot arról, hogyan működik egy svájci protestáns gyülekezet és benne a presbitérium?*

– Egyik alapító presbitere voltam a zürichi magyar gyülekezetnek, s tizenkét évig szolgáltam tovább. Ugyancsak tizenkét esztendeje már, hogy lakóhelyem gyülekezete is megtisztelt a presbiteri méltósággal. A gyülekezeti élet szervezése a mi feladatunk, lelkészt a presbitérium közvetítésével választ a gyülekezet. A lelkipásztor az igei szolgálattal van elfoglalva, minden egyéb a presbiterek kötelessége. Október hónapban rendszerint már elkészítjük a jövő évi ütemtervet, gyűlések idejét és témáját megállapítva jó előre. A presbitérium gondoskodik a gyülekezet anyagi biztonságáról, szintén előre készített költségvetés alapján.

Gyülekezetünkben ebben az évben már kilencven felé jár a rendezvények száma. Az istentiszteletre érkező híveket egy-egy presbiter fogadja és távozáskor egy presbiter és a lelkipásztor elköszön tőlük. Az Úrvacsora alkalmain szintén két presbiter segít. Vannak rendezvények, melyeket maguk a presbiterek szerveznek, vezetnek, kívánságukra a lelkipásztor köteles részt venni.

– *Kérem, mutassa be olvasóinknak a svájci magyarságot. Hányan élhetnek odakinn, milyen közösségi szervezeteik vannak, mennyire ápolják a szülőfölddel való kapcsolatot. Mennyire érdeklődnek a határon túlra szakadt magyarság sorsa iránt, vannak-e gyülekezeti testvérkapcsolatok?*

– 1956 után a svájci nép úgy 12 ezer menekültet fogadott be, közöttük betegek, rokkantak, de börtönből szabadultak is voltak. Politikai és köztörvényes bűnözők egyaránt érkeztek az országba. Kiválogatni nem lehetett, Svájc figyelmeztetett, a bűnözést szigorúan büntetik. Ma körülbelül 20 ezerre tehető a magyar származásúak száma az országban, bár a nyilvántartás elég körülményes. Sajnos, a bevándorlaskor nem az etnikai hovatartozást jegyezték, hanem az állampolgárságot.

Az itteni magyarság dicséretes szervezettségben, egyházi és világi csoportosulásokban őrzi nyelvét, kultúráját, a protestáns-katolikus ökuméniát ápolják az egyházban. Oda megyünk magyar szóért, ahol hallható. A Világszövetséggel is jó a kapcsolatunk. Protestáns Szabadegyetem, történelmi irodalmi körök működnek. A honosodás után legtöbbször igyekeztünk hazalátogatni, otthoni kapcsolatokat újraéleszteni. A nyugat-európai magyar lelkigondozói szolgálatok igen korán felvették a kapcsolatot a lecsatolt területekkel is. A maga módján szinte mindenki hazafelé dolgozik. Szervezeteink igyekeznek minden módon segíteni. Sorstársaimmal beutaztam magam is Erdélyt, Kárpátalját és Felvidéket, Szlovéniát. Személyes kapcsolatok nyomán születnek gazdag áldások.

– *Mivel foglalkozik a Magyar Lelkigondozói Szolgálat?*

– Feladata, nevéhez híven a hívők rendszeres elérése. Igyekszünk lelkészt küldeni azokba a gyülekezetekbe is, ahol nincs a közelben magyar lelkész. Egyébként önfenntartó a Szolgálat, személyes tagjai és tagegyházai szerény tagsági díjjal járulnak hozzá a költségekhez. Mi pedig ebből



A finn származású feleség barátságos erdei házuk előtt

támogatjuk részünkről a Világszövetséget és a Tanácsadó Zsinatot. Évi összefüggéseinket is kizárólag saját adományainkból fedezzük.

– *Ormós Ajtony Svájcban élő magyar atyáinkfia jeles támogatója a kommunista állam által elkobzott és most nagyon leromlott állapotban visszakapott Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium újjáépítésének, de gondolom nem csak ezt vállalta magára. Mi indítja e nemeslelkűségre?*

– Csicseri Ormós családom 1107 óta őrzi eredetét. Édesapám, mint a Magyar Közösség tagja munkálkodott előbb a nácik, majd a kommunisták ellen. A debreceni református tanítóból lett jogi doktort 1947-ben a kultuszminisztériumból „szabadították fel”. A negyvenes években tanfelügyelő volt, Nagyváradon is. Börtöne után újra „beilleszkedett a társadalomba”, s többszörös sztahanovista villanyszerelő lett belőle. 1956-ban baráti köre nyugatra távozott, ő maradt. Szinte minden „jóakaróját” túlélte, 93 éves korában költözött az Úrhoz, 2003-ban.

„Terhelt vagyok.” Ezzel az örökséggel igyekszem segíteni szerény lehetőségeim szerint a Kárpát-medence magyarságának. Meggondoltan és nem ész nélkül, jelenléttel, hasznos dolgokkal és ha szükséges és lehetséges, pénzzel is.

– *A magánéletéről, családjáról is szívesen hallanánk! Úgy tudom „finnugor” házasságban él és amikor haza látogat, jóféle magyar sarjában fényezi kaszáját, nem feledte el a gyökereit. Kik élnek még szép magyar családjában?*

– Debrecenben születtem, ahol az unokatestvérekből élnek többen. A beregi Tiszahátra, Jendre járok haza, édesanyám falujába. Gyerekként itt vészeltük át a háborús éveket, itt töltöttük a nyarakat gazdálkodó „kulák” anyai nagyapánknál. A falu jelentős részével közelebbi-távolabbi rokonságban állok. Itt nyugszik a temetőben szépnagyapám, nemzeti Koncz Pál és neje, Kölcsey Johanna.

Feleségem finn – Angliában ismerkedtünk meg egy nyelvtanfolyamon. A jó Isten itt is megáldott, kedves rokonsággal is ellátott. Szívesen töltök évente egy pár hetet az apósoméktól örökölt tóparti nyaralónkban.

Jövőre nyugdíjas leszek. Jándon saját telkem van. Testvéreimmel együtt műveljük közös gyümölcsösünket, s több hektáros erdőnkben gazdálkodunk. Szakmámat is folytathatom így, ha Isten még ad kegyelmet hozzá. Mezei munkától, szabad ég alatti tanyázástól soha se húzódoztam, az iroda nem vonz annyira. Két leányom is örökölte részben apjuk szabad természetét. Egyik sem rabja a manapság oly divatos computernek.

– *Mire gondol majd a jándi erdőt járva?*

– Arra biztosan, hogy az idegenbe szakadásnak is ára van, korántsem olyan egyszerű, mint ahogy így utólag hangzik, s arra, hogy mindig lehet és kell valami értelmeset alkotni, s valami nagy ügyet szolgálni.

BERECZKI ANDRÁS

CSALÁDI KÉRDÉSEK

Egy első osztályos kislány megkérdezte a nagymamáját.

– Mondd, Nagyi, én hogy jöttem a világra?

– Téged a gólya hozott – válaszolta a Nagyi.

– Hát anyu...?

– Ő a rózsafán termett...!

– Hát te?

– Engem a káposztaföldön találtak.

Másnap a kislány a következőképpen számolt be az iskolában erről a beszélgetésről: a mi családjunkban egyetlen normális szülés sem volt nemzedékek óta.

A keresztyének házassága jel a világban

Nemcsak azt láthatjuk a fenti szellemes kis történetből, hogy a gyerekek gyakran sokkal többet tudnak a valóságról, mint ahogy azt feltételezzük, hanem azt is, hogy egyre kevesebb a „normális” család.

A házasságról általában azt tartjuk, hogy az egy nagyon jó dolog. Sok boldogságot kívánunk a fiataloknak az esküvő után. A szellemesség jegyében érdemes azonban arra figyelni, hogy a Bibliában megtalálható boldogmondások között nincs egy olyan, hogy boldogok a házasok... Ugyanakkor nem gondolhatjuk azt, hogy nincs boldogság a házasságban...

Tudjuk a Bibliánkból, hogy Isten ötlete volt, hogy az embernek segítő-társat szerezzen, hozzáillőt. Jó ötlet volt? Azt gondolom, hogy nagyon jó ötlete volt ez Istennek. Az emberi kivitelezés azonban nem mindig helyes. A bűn rontotta el ezt is, mint annyi minden mást az életünkben.

Érdemes elgondolkodni, honnan ered a magyar nyelvben a házasság szavunk. Valamikor a legény ha feleséget vett, akkor új házba költözött, *megházasodott*. Az első bibliai híradásban már találkozunk a házassággal. Erre teremtette Isten az embert. Ott van azonban az is, hogy a *maga kép-mására* teremtette az embert, azért, hogy Istent kép-viselje ebben a világban.

Isten megáldotta az embert és két fontos feladatot adott: *szaporodjatok és sokasodjatok!* A házasság szent kötelékében tervezte Isten mind a kettőt.

A teremtéskor a teremtett világ feletti *uralkodásra* hatalmazza fel Isten az embert. A természet helyett azonban egymáson uralkodnak. Nép nép fölött, egyik társadalmi réteg a másik fölött, férfi a nő fölött, a természetet pedig kifosztjuk, tönkretesszük. Elég a környezetszennyezésre gondolni. S mindez miért: Mert történt egy tragédia: a bűneset.

Az őstörténetekben benne rejlik az ember küldetése: Isten képviselte a földön, – de benne van az ember tragédiája is. Hogyan? Az Istentől kapott természet feletti uralom céltévesztésében. Az első „humanista filozófus” – kígyókosztümben – megjelent az Édenkertben és azt mondta: ember, légy a magad istene. *Olyanok lesztek mint Isten... És ettek annak a fának a gyümölcséből, a jónak és gonosz tudásnak fájáról.* Valójában az erkölcsi megítélés fájáról ettek. Azt jelenti ez az allegória, hogy Isten ne szóljon bele az életünkbe. Mi magunk akarjuk eldönteni, mi az erkölcsös és mi az erkölcstelen, mi jobban tudjuk, hogyan kell egy párkapcsolatot kialakítani. S mindent Isten nélkül. Hát ez a bűn lényege.

Kezünkben van a tudás hatalma, rossz erkölccsel – ez az ember tragédiája. A tudomány megannyi vívmánya éppen ilyen körülmények között hozott annyi rosszat is az emberiség életébe.

A természet feletti helytelen uralkodás, visszaélés eredményezi a házasság romlását is. Ott van Ádám és Éva, akik bizonyára szeretik egymást. A bűneset után pedig „megnyílt a szemük és észrevették, hogy meztelenek”. Hogy-hogy? Addig nem tudták? Dehogynem, hiszen ezt is írja a Szentírás, de nem zavarta őket. Ez is jelképes üzenet. A bűneset előtt ez természetes volt, nem zavarta őket, nem volt titkuk egymás előtt. Nem kellett



Farkas Zsolt nagyvárad-rogériuszi segédlelkész és Lebovics Anikó orvostanhallgató konfirmálásuk óta ismerik egymást. 2005 őszén kötöttek házasságot

takargatni, rejtegetni semmit. Most már van titkuk. Most már vannak titkos gondolatok, rejtett indulatok, rejtett fantáziák. Nevetséges, hogy elbújnak a kert fái közé, mert rejtőznek Isten elől. Nyilván, tudja Isten hol vannak, hiszen előle elrejtőzni nem lehet. Azért kérdezi Isten, *hol vagy*, hogy tudjon válaszolni az ember, hogy az elrontott kapcsolatot helyre tudja hozni.

Milyen különös Istennek ez a szeretete. Az emberiségnek e legtragikusabb pillanatában nemcsak egyszerűen megtörténik a bűneset, hanem közben „megnyílik a szemük“. Mert még nagyobb a baj, ha nem is látjuk, nem is akarjuk látni. Kegyelem az, hogy Isten szól: *az asszony magja a kígyó fejére tapos*. Ez az ősevangélium, az első utalás Jézusra.

A hívő emberek házasságáról beszélünk. Vajon nincsen benne semmi baj, mindig megértjük egymást, nincsen közöttünk kommunikációs zavar? Dehogynem. A bűneset következményeit mi is hordozzuk. Mi is öregsztünk, mindannyiunkra vár a biológiai halál. Megbetegszünk, megbetegednek, elromlanak a kapcsolataink is.

Pál apostol arra kéri a keresztyéneket, hogy *legyenek feddhetetlenek és tiszták, Istennek szeplőtelen gyermekei az elfordult és elvetemedett nemzetség közepette, akik között fénylenek, mint csillagok a világon* (Filippi 2,15).

A keresztyén házasság és család jel kell hogy legyen a világ számára. Fényjel. Miért is kell ez? Azért, mert sötét van, eltévedtünk.

A sötétség gyakori szó a Szentírásban, egyik szinonimája pedig a halál. *Ti a sötétség fiai voltatok régen, most pedig világosság az Úrban, mint világosságnak fiai, úgy járjatok* (Ef. 5,8), máshol: *titeket is megelevenített, kik holtak voltatok vétkeitek és bűneitek miatt* (Ef. 2,1).

A bűnben halottak vagyunk. *Amely napon esztek arról a fáról, meghaltok*. Ádám és Éva abban a pillanatban meghaltak Isten számára, bár még hosszú ideig éltek, kiűzetve az Édenből. A Biblia azt tanítja, akié a Fiú, azé az élet. Akiben nincs az Isten Fia, az élet sincs meg abban. Jézus azt mondja: *Eljön az óra, és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának hangját, és akik meghallották, élni fognak* (János 5,24).

Sötét van! Csökken a szülések száma. Csökken a házasságkötések száma, növekszik a válások száma. Egyre többen élnek vadházasságban, élettársi viszonyban. Növekszik a művi abortuszok száma. E közben nem szólnak a statisztikák azokról a házasságokról, amelyekben kihűlt a kapcsolat, csak élnek egymás mellett, páros magányban.

Feminista félremagyarázás az, hogy valamelyik fél fontosabb a házasságban. Szó sincs róla. A Szentírásban azt olvassuk, hogy Az Úr Jézus egyformán ontotta vérért értünk. Inkább szereptévesztés van egyre több a házasságban. Gondoljunk csak arra, amikor a férj anyukámnak szólítja a párját, mire a feleség kisfiammal válaszol. Házassági szereptévesztésről van ilyenkor szó. Ilyen és hasonló okok jelzik azt a bizonyos sötétséget, amelyben eltéved a házasság.

Sötétség az is, hogy egyre többen vannak a szüleikkel együtt élő árvák. A gyerek otthon alszik, de nem otthon él. Nem beszélgetnek, nincs közös

téma. Házi bálványunk a televízió. Olykor többet foglalkozik a családfő a televízióval, mint családja tagjaival.

Sötétség szállt a párkapcsolatra a fogyasztói szemlélet miatt. A nemi élet is csak egyszerű fogyasztássá válik, amikor éppen megéhezik a férj. Jól érzékeljük a fogyasztói szemléletet a nótánkból is: *„Nékem olyan asszony kell, ha beteg is keljen fel. Úgy várja várja, úgy várja haza az urát.”* Női változata: *„Nékem olyan férfi kell, aki pénzzel halmoz el, tőle lehet gyerekem, társadalmi presztízsem.”*

Sötét felhő az emberiség felett a globális fenyegetettség. Hirosima és Nagaszaki pusztulása óta növekedett az atomveszély, csak nem gondolunk rá. A hatvanas években röppent fel a hír, hogy egy norvég hajós olajfoltokat látott a tengeren. Azóta hatalmas szállítóhajók balesete nyomán lepték el hatalmas olajfoltok a vizeinket. Kilyukadt az ózonpajzs, globális felmelegedésről beszélnek, megannyi fenyegetettség. Az ember azonban nem gondol a veszélyekre, nem számol vele.

A liberalizmus szellemének engedtek utat mai társadalmunkban, ez pedig rombolja az Istentől eredő erkölcsi rendet, a házasságét is. Nem a szabadság, hanem a szabadosság honol. A liberalizmus szellemét látjuk éppen az oktatásban is. A szabadosság sötét felhői között eltévedt a házasság is.

A bibliai őstörténet szüntelen emlékeztet: elszakadtunk Istentől.

Mit rejthet a jövő? Az eltévedt ember keresi az utat, a kiutat... Alkohokban, drogban, mesevilágban, okkultizmusban, s közben még jobban eltéved. Számolnunk kell azzal, hogy minden, ami bibliai hitünkön kívül áll, a természetellenesség sötétjébe vezet.

Mi a teendő? Rousseau azt hirdette, térjünk vissza természethez, mert az emberiséget megrontotta a civilizáció. A természetes életrendet, a természetes gyógyszereket ajánlgatják.

Nem a természethez, hanem a természet Alkotójához kell visszatérni. Isten teremtményei között az ember kivételes, mert bár Isten a földnek porából teremtette, ugyanabból az anyagból mint minden más élőlényt, de életnek lelkét lehelte bele. Ilyen szempontból kivételezett az ember. Mi lehet akkor az élet értelme? Krisztus életének megvalósulása bennünk. Az ezzel együtt járó bibliai értékrend is így valósul meg. Ebben az értékrendben lesz testvér az ember, akinek szolgálhatok, akinek adhatok, akit építhetek. Megértem, hogy nagyobb öröm adni, mint kapni. Elmondhatom az evangéliumot a másik, az elveszett embernek.

Ilyen értelemben a jövő mennyei perspektívákat rejt az ember számára. A krisztusi értékrend és erkölcs kell meghatározza a család életét. A fogyasztói értékrend és liberális erkölcs sötétségében a házasság válságával népünk jövője is veszélybe sodródott. Egyedül bibliai értékrendben és bibliai erkölcsben áll helyre a házasság Istentől kapott rendeltetése, felelőssége és boldogsága.

DR. PÁLHEGYI FERENC

Névadás és önazonosság

A nevet nagyon fontosnak tartották eleink. Az én öreg anyám Dél-Vas megyében a név felőli faggatózásomra azt válaszolta, azért kell a név, hogy Isten megtudjon szólítani azon a néven. Isten megszólította a bűnbe esett embert is: Ádám, hol vagy?

Tudjuk a krónikáinkból, hogy valamikor, amikor Sarolt, István édesanyja áldott állapotban volt, akkor szólt az Úr Saroltnak, hogy a magzata fiú lesz, és az István keresztnévet kell neki adnia. A régiek hitében Isten adja a keresztnévet valahányunknak. Régen nagyon fontos volt az, hogy milyen nevet kap a megszülető gyerek, amelyen Isten meg tudja szólítani őt.

Ma hihetetlen nagy gondban vagyunk a névadással. Ez a nagy gond onnan származik, hogy a hitnek, Isten szeretetének nemzedékről nemzedékre öröklődő teljessége lassan kikopik a környezetünkből, a vasárnapi vallásosság lesz az általános. A régi ember minden pillanatban odafigyelt Istenre, nem volt olyan apró dolog, amit ne az Ő segítségével kezdett volna el és nem volt olyan eset, hogy ne köszönte volna meg a teremtő Istennek, hogy elvégezhetette apró dolgait is. A vasárnapi vallásosságban, ebben az értékzavaros fogyasztói világban az emberek divatból választják a neveket. S azok a nevek, amelyeket divatból választottak, lánynévként pl. Mercedesz vagy Kitty és sorolhatnánk – ezek a nevek sehová nem kötik az ideszülető embert. Ismétlem, sehová nem kötik az ideszülető embert.



A kislány a keresztségben az Imola nevet kapta

Másféle gond is van a névadással: az, hogy a régi nevek héber, görög, latin, germán vagy szláv eredetűek. Én pedig magyar nevet szeretnék adni gyermekemnek, hogy a magyar közösséghez kössém őt. A magyar nevekről – Álmos, Árpád, Csaba vagy Attila – az értelmező szótár viszont azt írja, hogy ezek török eredetűek. Magyar eredetű név ezek szerint nincsen. Nekem az a véleményem, ami itt Erdélyben, Székelyföldön vagy Kalotaszegen, úgy mint a csángóknál és az egész Kárpát-hazában eleink véleménye, hogy azok a nevek, amelyek régóta bekerültek a naptárunkba és azok a nevek, amelyek egy-egy napnak a tartalmát hordozzák, magyarrá váltak. Ki merné azt mondani, hogy az Anna vagy a Mária, a Sebestyén, a Bertalan, a Miklós, a Márton, a Mátyás nem magyar név.

A régiségben azért volt fontos a névadás, hogy Isten kapcsolatot tudjon velünk teremteni, meg tudja bennem szólítani az egyszери létezőt, ezen kívül pedig azért, hogy Isten családhöz kössön bennünket. Az én nevem József, édesapám is az volt. Úgy kaptam nevet, hogy március 17-én születtem, elsőszülött fiúgyerekként, s az elsőszülöttnak tovább kellett vinnie azt a személyiséget, amit a családfő képviselt, hogy a megszületett elsőszülött gyermek személyisége se szoruljon háttérbe. Mi az az újság, amit az ember, az elsőszülött és minden más gyerek képvisel a családban? Részben velünk születik ez az újság, hiszen apánk, anyánk azonossága, tulajdonsága, másrészt saját személyiségünk mássága van bennünk.

Régen fontosnak tartották azt, hogy a megszületető gyermek *hozza magával a nevét*. Mit is jelentett ez? Ha például egy leány születése ideje november 19-re esett, akkor természetesen az Erzsébet nevet kapta. Ez Árpád-házi Szent Erzsébetnek az ünnepe. Azok voltak a legszerencsésebbek, akik ilyen módon hozták magukkal a nevüket. Azért volt fontos ez, mert ez esetben Árpád-házi Szent Erzsébet neve kötelezte őt. Régen nemzedékről nemzedékre öröklődtek azok a történetek, amelyek egy adott nevet Isten akaratából nagyon fényesé tettek. A név kötelez, a név meghatároz, a név befolyásol, a név alakít engem. A névhez kötődő legenda alakít engem. Ráadásul az a nap, amely Erzsébetet hordja, az a nap Isten kegyelméből annak az időszaknak a kezdete, amikor az ember már karácsonyra készül, amikor a környezetünkben a gyilkolásnak vége van, hiszen az előző napokban, egyik napról a másikra földre csupaszul mindaz, ami élő, hogy a következő évben majd anyja ágya legyen az áldozatból újuló életnek. Erzsébet korában már az Atya kegyelme érvényesül a környezetünkben és a lelkünkben is. Egy Erzsébet-legenda teszi ezt érthetőbbé számunkra. Ő a megtestesült és lelkesült alamizsna. Ő Isten kegyelmének megvalósítója az esztendőnk rendjében minden alkalommal. Legendaként maradt fenn, hogy télidőben, Erzsébet neve napja környékén, az ő ura, a türingiai gróf, Lajos, kiment vadászni. Miközben az ő ura vadászott, egy sok sebből vérző koldus jött be az őrgrófi kastélyba. Erzsébet megszánta ezt a beteget ezt a sok sebből vérző koldust és belefektette az ő urának az ágyába. Apósa és anyósa úgy gondolták, hogy ez a Magyariból Türingiába került leányzó elfecsérelti az őrgrófi vagyont az ő alamizsna osztogatásaival. Alig várták, hogy

hazaérkezzen Lajos és amikor megérkezett, egymás szavába vágva mondták: itt az ideje Lajos, hogy megszabadulj ettől a bestiától, mert arra vetemedett, hogy a te ágyadba fektetett egy beteg koldust. Lajos, mint minden férfi ebben a helyzetben, indulatba jött, kirántotta kardját, berúgta az ajtót, azzal a szándékkal, hogy végez a koldussal és a feleségével is. Amikor fölrántotta a takarót, kiderült, hogy nem a koldus feküdt ott száz sebből vérezve, hanem maga Jézus. A kard kiesett a kezéből, odaborult a felesége elé, átkarolta a térdét és azt mondta neki: mától kezdve minden úgy történik, ahogy te akarod. A történetnek többféle olvasata létezik. Az egyik olvasata azt az időszakot érzékelteti, amikor a gyilkolás időszakára átváltozik az alamizsna, a kegyelem és szeretet időszakába, a karácsony időszakába. Ezért volt fontos, hogy valaki a nevét a születésnapja közelében kapja. Ezért volt fontos az, hogy az ember a nevét élje, mert bekapcsolódott az örökké változó, mégis mindig ugyanaz, élő teremtettség mindenekbe, a teremtettség Isten világába. A neveken minden ember bekapcsolódott a saját családjába is, a család bekapcsolódott egy nagyobb egységbe, a falu vagy város egységébe, ezek pedig a nemzet részei voltak.

Ha valaki a nevét mondja, már tudni lehet, hogy az országnak melyik részéből való.

Székelőföldön hihetetlenül sok az ószövetségbeli név: Ábel, Áron. A nyugati székelőségben, az Órségben, Göcselyben a nyugati határvidéken, nagyon sok Szilárd, Iván és néhány különös, furcsa név. Matyóvidéken sok Mátyással fogunk találkozni. Minden vidéknek meg van a sajátos névtára. Érdekes odafigyelni arra, hogy a matyók azért adják szívesen gyermekeiknek a Mátyás nevet, mert annak idején, amikor Mátyás király a csehekkel hadban állt, a matyók fölajánlották segítségüket és a győztes csata után Mátyás kiváltságot adott a matyók városának, Mezőkövesdnek. Ettől kezdve, hálából, gyakran adnak Mátyás nevet a fiúgyerekeknek.

Érdekes arra is odafigyelni, hogy olyan nevet nem adtak, amely néven valaki már meghalt a családban. Azt tartották, hogy ha az elhalálozott nevét adják, az idő előtt elmegy ebből a világból.

Nagyon fontos a névadás, mert a név lehetőségét adja annak, hogy az ember hozzá formálódjék, részese legyen az élő Isten világának, annak, hogy az ember gyökerét érezze a családban, a faluban és a hazában, ahol született. Nálunk nem honos neveken, amelyeknek ebben a hazában se íze, se zamata nincsen, akaratlanul is tönkre tesszük a gyermekeinket. Nem érzik magukat kapcsolódónak senkihez és semmihez.

Azt tanácsolhatjuk, hogy egyre inkább figyeljenek oda a szülők névadásra. Főleg a városi emberek azok, akik már csömört kaptak divatnevektől, az amerikai szappanoperákban szereplők neveitől és visszatérni látszanak a régi nevekhez.

A régmúltban, ameddig a gyermeket meg nem keresztelték, addig nem szólították a néven. Bár tudták, hiszen sokszor előre megállapodtak a születő gyermek nevében, a megkeresztelésig pogánykának, nevenincsnek szólították, csak a nevét nem volt szabad kiejteni. Azt tartották ugyanis, hogyha a keresztleletlen gyereket néven szólítják, akkor a rossz, amely ott

ólálkodik az ember környezetében, meg tudja szólítani, hozzá tud érni a nevéhez, lelkéhez.

Mi, magyarok a legfontosabb névnek Jézus nevét tartottuk. Átala a közénk született Isten lehetőségét adta annak, hogy közvetlen módon, nevéen szólíthassuk őt. Jézus nevét annyira tiszteletben tartja mai napig ez a nemzet, hogy Jézus névre senkit nem keresztelnek. Bár valamennyiünk lelkében lakozik, de valamennyiünk fölött áll. Akiről úgy érezték, hogy nagyon közel van mindahhoz, amit a közénk született Isten képviselt ebben a világban, annak János nevet adtak. Különösképpen akkor, ha János névnapja közelében született.

Létezik egy ősgesztánk, ami a székesfehérvári nagy levéltár elpusztítása után megmaradt. Egy magyar származású török tolmács lefordította török nyelvre és a 19. század végén visszafordították azt magyarra. Ennek a krónikának az a címe: Magyarok története. Azt olvashatjuk benne, hogy Nagy Sándornak a papja azt jósolta, hogyha a világ ura akar lenni, akkor a Kárpát-medencébe kell jönnie, s miután elfoglalta azt, a Kárpát-medence kellős közepén fel kell építenie a Nap városát. A krónika szerint Nagy Sándor elindult a sereggel, de a mai Bulgária területén megrekedt, s nem tudott tovább jönni. Ez a nagysándori törekvés azóta is állandóan él. A Habsburg is azért próbálta gyökértelenné tenni ezt a népet. Elvette ennek a népnek saját történelmi tudatát, s kitalálták azt a teljesen tudománytalan elméletet, amit a mai napig egyetemeinken tanítanak, hogy mi a finnugoroktól származunk. Harminc évi népi műveltséggel és népi vallásossággal való foglalkozásom nyomán biztosan merem állítani, hogy semmi közünk nincs a finnugorokhoz. Alaphazugság, azért akarták gyökértelenné tenni ezt a nemzetet, hogy innen uralkodjanak az egész világ fölött. Köztudott, hogy a Habsburgoknak világhatalmi törekvéseik voltak.

Igyekezzünk olyan nevet adni gyermekeinknek, amely név neveli, növeli őt. Hiszen a név a lélekbe fészkelő óhajítás, az Istennel való találkozás egyik igen fontos és a Teremtőtől kapott ajándék eszköze. Törekedjünk arra, hogy a Kárpát-hazában honos nevekre kereszteljük gyermekeinket, s amennyire lehet, vegyük figyelembe a régi, íratlan szabályokat, mert így marad meg ez a nemzet a Kárpát-hazában, így marad veszett körülmények között is összetartatlan, teljes, egész. Nagyon régtől törekednek arra, hogy ebből az országból ki-, elűzzék mindazt, aki őshonos ebben a hazában, hogy elűzzék a magyart. Számos módon tettek ellenünk, és folyamatosan tesznek ellenünk. Ordas-hadak törekednek arra, hogy birtokba vegyék a Kárpát-medencét.

Nemsokára az Európai Unió tagjai leszünk, ott pedig igen nagy szelet támasztanak, és az a szél a gyökértelen embert, aki nem tartozik a családhoz ilyen módon is, azt az embert hamar kifújja a szél a Kárpát-medencéből. Erdélyből és az anyaországból igen sokat kifújt már a szél.

MOLNÁR V. JÓZSEF
tanár

Kopjafák

Az ura éccaka levágta fűvet, hogy reggelre napszámba mehessen. Éppen csak beszólt az asszonyhoz.

Ha a harmat felszárad, valahogy próbáld meg, hátha el tudnád verni a rendet. Igaz, hogy nehézkes vagy, de hátha megsegít az Isten!

A kicsi menyecske biztatta:

– Végezze csak a dolgát, Béni, a kaszálót én eligazítom.

Indult is pitymallatkor. Az erdei kaszálókon még érintetlen volt a fű, s az arasznyi menyecskének a szeméig ért. Egészen átverte a harmat, míg át-úszott a dús mezőkön.

A patak mellett megtalálta a pár leveles ágból összerótt kalyibát, s az ura tűzének a hamvát. Tudta, hogy a lombhajlékot neki csinálta, s még tűzre valót is gyűjtött.

– Áldott ember! – örvendezett.

Ez még semmi. A kalyiba földjét meghordta frissen kaszált fűvel jó vastagon, hogy legyen, hol megpihenhessen az ő kicsi, lihegő madara. Az élő szenet betakarta hamuval, hogy még a tűzrakással se kelljen bíbelődnie.

– Óh, hogy szeret! – kacagott az asszony.

Felakasztotta a tarisznját a kalyiba oldalára, hogy a hangyák hozzá ne férhessenek, megbolygatta a tüzet, vetett rá, mert szerette a lángot és a kék füstöt, hideg patakvízzel telebugyogtatta a korondi korsót – egyszerűen eljátszadozott még egy kicsikét.

– Jaj, hol az eszem! – riadt fel későbbben, és kapja a villát, hogy a rendeket szétverje.

De hullott is aztán szerteszét a fű a villa hegyéről. Az élet zamatának édességét érezte a nyelvén, s párás illatfelhőt vert a teste. A teremtés lehelete omlott a magasból.

A földre szakadt áldás tisztaságában dolgozott a gyermekasszony. Ledobta felesleges ruháit, keszkenőjét, s kibomlott haja lengett utána, mintha az ősasszony volna, ki az erdei tisztáson harmattáncát járja. Az erdő varázsában az ősi ösztönök vad szépségét hordotta magán. Néha úgy rezzen fel, mint az őz, kitágult orrlikkal szimatolva, és harcos erő borzongott a bőrén. Az erdőmező gyermeke volt, kit minden reggel megtisztít az élet kártevő bajaitól.

Félig behunyt szemmel dolgozott, mert úgy szebbek a színek, édesebb a fény, az elterített fű, virágok végtelen szemfedővé folynak össze s az egészet a nap, mintha lassan magához emelné, mint a vizekből kiemelt színes hálót.

Egyszerre csak véget ért a nap-játék és az asszonyon éles kín hasított végig.

– Jaj!

Az élet megmozdult a szíve alatt. Egész testét görcs fogta el, és kínosan megindult a kalyiba felé. Órája elérkezett.

Sokszor összeesett, míg a fűágyhoz vánszoroghatott. A halálos veszedelem, elhagyatottság félelme összeverte fogait, és kétségbeesetten sikoltott.

– Segítség!

Tátva feledett szájába mintha forró eső hullana, és e szédület alaktalanságában a fák elefántokká változtak. A kínok későbbben pillanatonként újultak meg. Tekergő vörös kígyók hullottak az égből, a patak tengerré szélesedett, amelynek közepén egy asszony a hajával koporsót mosott. Végül agya elsötétedett, és egy végső sikoltással a puha semmibe süllyedt...

Lassan tért magához. A világ fokozatosan kivilágosodott. Elgyötörten, vértelenül feküdt. Hirtelen megrándult, mintha vesszővel megütötték volna a szemét és nyögve félig felemelkedett a fűágyon.

Meglátta gyermekét.

Lelke ösztönösen élte át a nagy változást. Finoman elmosolyodott és magához kaparta kicsinyét:



Buday-Ortutay: Nyíri és rétközi parasztnesék

– Édös, drága fiam!

A csecsemő kis teste hideg volt. Az élete még nem ért le a földre. Szívecskéje nem lüktetett, lélegzete meg se mozdította az anyja haja szálát.

– Mindjárt meghal! – rémült fel az anya, mert nem tudta, hogy holtan született. – Keresztleletlen hal meg! – jutott eszébe és arra gondolt, hogy név és nyom nélkül nem engedheti a másvilágra.

– Meg kell körösztolnöm!... De nincs szenteltvizem!

Hiszen ott van a patak, de az nem szentelt víz. Nem templomi dolog.

– Azt kéne először megszentelni! – gondolta. – Mi lenne, ha én megszentelném!

Érezte, hogy joga van hozzá, csak azt nem tudta, hogyan kell megszentelni a patakot. Törte a fejét, hogyan csinálhatja a pap. Arra emlékezett, hogy sót tesz bele az is. Kínosan felemelkedett, és leakasztotta a kalyiba oldalán függő tarisznyát. Előkereste a sót, az egészet tenyerére öntötte, és együgyű szavakkal rákiáltott a patakra.

– Te patak, én téged megszentellek a só szent nevével!

Beleszórta és csodálkozott, hogy nem lett fehér tőle a víz. Igen rövidnek is találta a maga csinálta szertartást, amely nem elégítette ki.

– Mit kéne még csinálni? – töprengett.

Majdnem felcacagott örömeiben. Hátha belevetné a kenyeret is! Annál osztán szentebb, drágább ezen a földön semmi sincs!

Mint a madárcáknak szokás, úgy morzsolta szét a tenyerén, és bedobálta morzsáinkint.

– Patak, én téged megszentellek az áldott kenyérrel, Urunk szent testével!...

A patakra árnyék esett és barna lett, mint Urunk szent teste.

Hogy érvényesebb legyen a szentelése, beleürítette minden élelmiszerét. Vetett a habokba sokféle virágot, szép és jó füveket, falombot, anyaföldet, szórt bele a tűz síró paraszából, és mindannyiszor imádkozta hozzá az igéket:

– Te patak, én téged megszentellek!

Akárki akármit is mond, bizony szentelt volt az a patak, ha el is olvadt, tűnt benne a só, kenyér, fű, tűz, föld és virág.

Egész korszóval merített belőle az asszony s míg a korondi korsó lassan bugyborékol, szüntelen zengette:

– Patak, én téged megszentellek!

Aztán megkeresztelte kicsinyét édesapja nevére. Háromszor végigöntötte a kereszt jelével:

„Béni, én keresztellek téged az Atya, Fiú, Szentlélekisten nevében, ámmen!”

Egy árnyalatot szállott a nap. Az asszony a kicsi halottnak fűből bölcst csinált, az volt a ravatala. Fát vetett a tűzre s mikor fellobogott, az volt a halotti gyertya fejéhez. Amikor mindennel készen volt, maga is leroskadt melléje és siratozni kezdte. A vére lassan folyt, és ő is csendesen elaludt.

Az Isten forgatta helyette a rendeket.

Temetőink, temetéseink

Egyszer éppen csendes nótázásba kezdtünk Kovács Jóska barátomnál a 9. emeleten. Magyarul jól beszélő felesége megjegyezte: Nektek magyaroknak a nótáitok tele vannak temetővel...

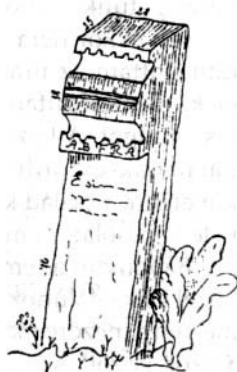
Természetes, hogy elveszített édesanyák, hitvestársak, szerelmesek, katonafiak fájdalma sír fel valóban sok szomorú népdalunkban, nótánkban. De nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy Mohács óta népünk génjeiben is a pusztulás szomorú szimbóluma lett a temető.

1941-ben kiadott, alig negyven oldalas, Temető-kultúra című kicsiny könyvecske került a kezembe, abból is tíz lap hiányzott. Hatvan év múltával nem is sok aktualitás van benne, csupán indítást adott az életünk végső földi nyughelyével kapcsolatos kérdések felvetésére.

A magyar temetőink elhanyagoltságáról szól a régi tanulmány is. Az egyházközségeink általában több évszázados temetőket birtokolnak, melyek lassan telnek be, az üres területek pedig gyakran elbokrosodnak, elvadulnak. Más esetben gazdasági művelésben hasznot hoznak az egyházközségnek. A betemetett részeken, főleg az újabb kori betonsírhelyek védnek az elvadulástól, de gyülekezetek, családok, presbitériumok hozzáállástól is függ temetőink állapota. Hol a presbitérium nézi szomorúan a családok nemtörődömségét, hol éppen értetlen híveink várják el, hogy a presbitérium tartsa rendben.

A magyarságkutatók találkoztak és vitatkoztak már azon, hogy temetőink gyakran azért elhanyagoltak, mert őseinktől örököltük a szokást. Ebben annyi az igazság, hogy harcos, nomád, vándorló ősmagyarok az utak mellé temetkeztek, amerre éppen útjuk vezetett. Kopjafával jelölték meg a helyet, ahová harcosukat teljes fegyverzettel eltemették, a szügyön szúrt lóval együtt. A vándorló, hadakozó életmódban ennél többet aligha tehettek volna halottaikért.

A letelepedett magyarság temetőiben a hajdani kopjafa-jelzésből maradt fenn a fejfa, a kereszt vagy síremlékek használata. Vidékektől, helyi körülményektől, felekezettől, kulturáltságtól függően alakultak ki a különböző formájú, díszesebb vagy egy-



szerűbb síremlékek. A jó mód vagy a szegénység, a jó ízlés és igénytelenség példatára is olykor a temető. A Partiumi füzetek sorozatban megjelent Hol sírjaink domborulnak című könyv nyújt bőséges tájékoztatást a neves-nemes elődeink, temetőink fellelhető síremlékeiről.

Már a rómaiak kijelölték a város széli utak melletti temetőket. A keresztyén üldözések idején a föld alatti katakombák voltak a kedvelt temetkezési helyek. Úgy tudjuk, hogy a katakombák falaiba vésett írások között nem találtak egyetlen kétségbeesett feliratot sem, mert nagyon hősiesen vállalták a mártírhalált Krisztusért.

Az 5–6. századtól kezdve a templomok körül vagy a közelben alakultak ki a temetők, földben pihenő kedvesek között mentek be a templomba, s közöttük tértek haza. Természetes, hogy sokkal nagyobb tisztelet övezte a templomot és a temetőt is. Norvégiában, Svédországban ma is a templomok körül van a temető. Nem töltik fel magasra a sírhalmokat, legtöbb esetben azonnal gyepkockákat helyeznek el a földdel egyenlően, szerény sírkövek előtt pár tő virágot ápolnak, s gyönyörűek. Rendszeresen nyírják a fűvet, könnyebb is karban tartani, valóban inkább ápolt parkra hasonlít a temető, de mindenképpen látszik, hogy nem költekeznek olyan pazar módon, mint az mifelénk szokás.

1878. évi magyar törvény kimondja, *tilos a vallásos érzelmek elleni cselekvés a temetőben, a vallásos tisztelet elleni büntetendő vétségnek tekinti.*

Napjaink szentségromboló áramlatában, különösen városon láthatjuk, hogy a kápolna előtti koporsó közelében rágyújtanak, s talán nem mindig a szegénység miatt, de illetlen öltözetben jelennek meg. Különösen riasztóak templomban és temetésen az Adidas-cipős gyászolók, vagy a borotvátalan, rendetlen külsejű és ittas sírásók, sírhantolók. Falusi temetőink gyakran távolabb vannak a lakóhelytől, esős-sáros időben nehéz lenne tiszta csizmában, ruhában hantolni, de hát nem csorog mindig az eső... Ha a gyülekezet anyagi tehetsége megengedi, érdemes néhány rend gyászöltönyt varratni.

Újabban ravatalozó kápolnák épülnek a temetőkben, amelyek nagy könnyebbiséget jelentenek a család, a gyülekezet, a lelkipásztor és kísérete számára egyaránt. Ha már a lelkészi lakás és a templom rendben van, ajánlatos megfontolni az építést. Mivel egyre több ravatalozó építése várható, néhány megszívlelendő tanáccsal szeretnénk szolgálni. Méreteit az átlagos gyülekezeti részvételhez viszonyítva próbáljuk meghatározni. Keressük meg a temető szélétől védettebb és legkönnyebben megközelíthető pontját. Gondoljunk a villany, esetleg víz elérhetőségére. A tervezésnél ajánlatos szakember segítségét igénybe venni, hiszen a több évtizedre tervezett ízléses, puritán egyszerűséggel kivitelezett ravatalozó is enyhítheti a gyászolók fájdalmát, a komor hangulatot, de akár művészi értéket is képviselhet. Ajánlatos egy kisebb helyiséget tervezni több halott, illetve orvosi boncolás esetére, és érdemes egy kis szobát betervezni a papi öltözet és kellékek számára, különösen ahol esetleg más felekezettel együtt használják.

Az elmúlt kommunista rendszer hatása nem került el a temetőket, a temetkezési rendet sem. Valamikor külön kijelölt helyre temették a megkereszteletlen vagy halva született gyermeket, illetve az egyházi temetésben nem ré-

szesülöket (öngyilkosokat). A pártállam szorításában nem mindig lehetett szóvá tenni, hogy történelmi egyházaink több százados temetőjébe minden feltétel nélkül temetik a szaporodó szekták híveit, akik ráadásul éppen a saját egyházukat hagyták el. Az egyház- és magyarellenesség évtizedek alatt falvainkban megfigyelhető a falu jeles halottairól, háborúban elpusztult katonákról, de még kántortanítóik, lelkészeik sírjait is bozótban kell néha megkeresni. Többnyire gondozatlanok és ismeretlenek a faluban egykor élt zsidók sírjai. A láthatatlan falurombolást és egyházrontást bizony nem mindig vettük észre.

Ravatalozó tervezésénél, temető rendezésénél ajánlatos egy kis panteon helyét is meghatározni, ahova az egyházért, közösségért végzett szolgálatban kitűnteket, a település jeles szülötteit temetik. A népi, nemzeti, egyházi jellegű megemlékezések, koszorúzások méltó helye is lehet ez. A múltat, az ősokeket tisztelő népünk itt gyűjthet erőt magának a megmaradásra.

A kápolna valamely oldalán hagyjunk helyet a sírhelyek újra felhasználása esetén előkerülő csontok tisztességes elhantolására.

Emlékezetem szerint szülőfalumban (Kémer) gyermekkoromban még nem tartották a halottak napját, hanem Nagypénteken vittek koszorút szeretteik sírjára, s tavasz lévén, legkedvezőbb alkalom volt a sírok és a környezet rendbetételére. A protestáns egyházak szép gyakorlata volt ez, mára azonban általánossá vált a Halottak napi koszorúzás, gyertyagyújtás. Örökzöld téma, s még mindig kevés eredménnyel, hogy ne használjunk művirágkoszorúkat sem temetésen, sem ünnepeken, sem templomban.

Megbotránkoztató, hogy városban temetés után ellopják, esetleg másnap újra eladják a drága virágokat. Szégyenletes, hogy magánszemélyek a temetőkből lopnak fát, szőlőkarót, de olykor majorság és háziállatok legelnek benne, s feldúlják a szépen rendben tartott sírokat is. Sok temetőben megfigyelhető a sírhelyek elhelyezése alapján is a gondatlanság, az ízléstelenség, az önzés. A presbitériumok igyekezzenek szabályozni a bekerített, bebetonozott sírhelyek méreteit, szép rendjét, sorok kialakítását. Nem ritka, hogy fölöslegesen nagy méretű, idomtalan sírhelyeket kerítenek el, s aztán pár év múlva rá se néznek.

Javasoljuk az egyházközségeknek, készítsenek térképet a temetőről, feltüntetve a sírokat név és temetési év szerint, bejelölve az üres, elhagyott, gazdátlan sírhelyeket, hozzanak átfogó rendszabályokat minden fontos temetői kérdésben. Sok későbbi haszna lehet a kimutatásnak, de jövőbeli kutatók számára is értékes lesz egyszer. A temetőink bizonyítják legtovább, hogy élt itt egy nép...

Több gyülekezetünkben, éppen a nagy távolságok miatt, a templomból történik a temetési igehirdetés. A temetéseken általában népesebb a gyülekezet, még a perselyes adakozás is nagyobb, a gyülekezet számára pedig bevételt jelent.

A temetéseken, személytől, családtól, ismertségtől, tisztelettől függően több-kevesebb koszorút hoznak. Szót kell ejtenünk arról, hogy Erdély egyes vidékein, különösen ahol kisebb a gyülekezetek létszáma, az a bevett gyakorlat, hogy csak a legközelebbiek helyeznek el egy-két koszorút, az érintettek viszont egy-egy koszorú árát a gyülekezetnek adják, koszorú-megváltás címén. Következő vasárnapon a hirdetések rendjén a lelkipásztor ismerteti az adományozókat. Talán idegennek érezzük tájainkon ezt a gyakorlatot, pedig

érdemes elgondolkodni rajta, milyen nagy segítség lenne sok szűkölködő gyülekezetnek. A tisztesség, a kegyelet pedig nem szenved csorbát. Az elkerülhetetlen halállal is az élő gyülekezetet szolgálhatnánk így is. Nagy ritkán hallani arról is, hogy az ilyenkor begyűlő pénzt az éppen érintett szegény család, árván maradt gyermekek támogatására szánják. Az evangéliumi lelkület szerinti „igazi istentiszteletnek” biztosan ez felel meg jobban, s nem kellene idegenkedni tőle.

Itt jegyezzük meg, hogy sok gyülekezetben ősztendő estéjén emlékeznek név szerint is az elmúlt esztendő halottaira. A szomorú azonban az, ha ilyenkor az érintett család nem vesz részt az istentiszteleten.

Általános gyakorlat, hogy tehetős családok beton sírhelyeket, kriptákat építtetnek, igen drága áron, de zúgolódnak, ha a fenntartó temetőtulajdonos közösség is kér érte bizonyos összeget, holott ezek örökre foglalt helyek lesznek. Az önzésnek, az egyház iránti szeretetlenségnek szomorú példái ezek.

A kommunista rendszerben helyenként komoly gazdasági bevételt jelentettek a temetőink. A nagyobb kaszálókat, művelhető területeket hasznosították, gyümölcsösök, szilvások jövedelméből építhettek, javíthattak. Ennek ellenére is jó tudni, hogy a temetőbe nem illenek a gyümölcsfák. Kisebb temetőkben ajánlatos lehetőleg nem túl magasra növő díszfák, díszcserjék meghonosítása, öröközödek, fenyők, tuják szaporítása. A sírhelyeket ápoló magán-személyek által ültetett fák a temető fenntartójának tulajdonába mennek át.

Megfigyelhető, hogy a templomosabb gyülekezeteknek ápoltabb a temetőjük is. A sivárabb lelkületű gyülekezetekben találhatóak azonban a kirívó méretű és formájú családi sírboltok, kripták, melyek gyakran nem az egyházas lelkület szimbólumai. Jézus ezért nevezte, „meszelt síroknak” a kívül hivalkodó, belül lelketlen farizeusokat.

Fejfák, sírkövek a temető beszédes bizonyosságai egy-egy gyülekezet sajátosságainak. Különösen ügyeljünk a szép, ízléses kivitelezésre. A fejfákat sok helyen falubeli faragók, asztalosok készítik, írják rá a vésett szövegeket. Számtalan helyesírási hibás fejfát találhatunk. Szokás Igéket vagy rövidke verssorokat felíratni. Válasszunk inkább Igéket, ha magunktól nem sikerül, kérjük a lelkipásztor tanácsát.

Faluhelyen még mindig a százados rend szerint, szomszédok, barátok, rokonok ássák ki a sírokat. Olyan faluról is tudunk, ahol a szükségesnél jóval többen jelentkeznek. A falu, az ember, a felebarát tiszteletének megbecsülendő hagyományai közé tartozik ez. Sajnos, kialvóban van,



Fejfák a Szatmár megyei Kisbábony temetőjében

pedig nem kellene. A magyar faluhoz méltatlan a gyakran drága pénzt kérő sírásók alkalmazása, akik eleve tudják, kénytelen fizetni az amúgy is váratlan kiadásokkal terhelt család.

A hagyományokat jobban őrző gyülekezetekben temetés esetén közbenjárót kérnek fel, aki az egyházi, temetői teendőket intézi a gyászoló család nevében. Több helyen funerátornak nevezik, ami számomra nagyon idegen.

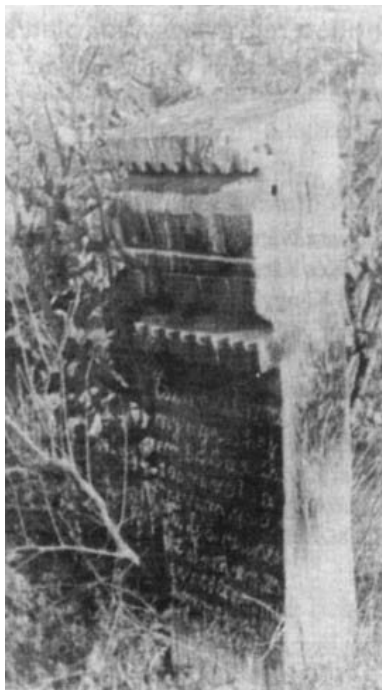
* * *

Sajátosan egyházi, teológiai jellegű kérdések is felmerülnek a temetési szertatás körül, melyekről szintén ritkábban beszélünk és sok a tájékozatlanság, a pogányos gyakorlat és elvárás. Több gyülekezetben gyakorolják a virrasztást. A reformatori felfogás nem ajánlja, de ahol él e hagyomány, ott ügyelni kell a keretekre. Nagyon visszatetsző a némely helyen gyakorolt, virrasztással egybekötött ivászat vagy éppen kártyázás.

Nyírségi kis faluban vettem részt egy temetésen. Egyházat szerető és szolgáló nagynéném temetésén meglepően sokan voltak. Méltóságos főhajtással rótták le kegyeletüket a feketébe öltözött családok. Halk gyászzene szólt míg a lelkipásztort várták, még fülbesúgott beszédet se lehetett észrevenni, nemhogy illetlen zsidvásári mormolást. Csendes magunkba szállás illik ilyenkor, a memento mori (gondolj a halálra) jegyében.

Nem ajánljuk a nyitott koporsó melletti temetést. Ilyen elvárások esetén is nevelni kell a gyülekezet tagjait.

Szintén örökzöld téma a temetési szertartás kérdése. Istentisztelet a temetés is. Az evangéliumi szellemben élő gyülekezetekben nem a halott felmagasztalását várják el, hanem a valóban evangéliumi vigasztalást. Mi tagadás, nagy fokú igénytelenséget látunk e tekintetben is. Olykor lelkészek maguk is rájátszanak, aztán maguk sem tudják már fokozni, a családok pedig csalódottan távoznak a temetőből, mert nem dicsérték meg eléggé a halottat. Gyakran azok kényesek a nagy magasztalásokra, akik vajmi keveset tettek a gyülekezetükért. Túlzott elvárásokat táplálunk a búcsúztatásokkal kapcsolatosan is. Megesik, hogy szegény lelkész kifelejt egy távoli sógornőt, vagy éppen rosszul mondták el neki a családfát, azt rögtön szóvá teszik. Vannak, akik mindig észreveszik, ha nem pontosan szólal meg a harang, vagy éppen áramingadozás miatt elhalkul a hangja, s mindent szóvá is tesznek, csak éppen az igei vigasztalást nem értékelik. A lelkipásztor számára nem kis



gondot jelent az elvárásoknak megfelelni. A feltűnően, olykor szándékosan is nagy sírás zavarja az igehirdetést, de a résztvevőket is.

Különösen a falvak lelkészei ritkán hallgathatják kollégáik igehirdetéseit. Megfigyelhető a hatásvadász „búcsúzik szívében-lelkében” untalan ismételt szótorlódás, mert tudják, hogy ezt várják. Méltatlan a személyeskedő jellegű, olykor kegyeletsértő kioktatás az igehirdetésben. Ilyenkor bizony nem árt a lelkipásztornak sem felülvizsgálni a rosszul értelmezett papi autonómiát. Hála Istennek, az utóbbi időben megjelent Tőkés István vagy Bustya Dezső temetési igehirdetése nagy segítséget jelentenek az igehirdetőknek.

Sajnálatosan leépült a gyülekezeti éneklés. Éppen olyan fontos az is, mint a megjelenés, a végtisztesség. Talán nem ártana konfirmációi előkészítőkön felkészíteni gyermekeinket a temetéseken való részvételre. Jó, ha kórusa van a gyülekezetnek, de nem helyettesítheti teljesen az elhanyagolt gyülekezeti éneklést. Nem szégyen magunkkal vinni az énekeskönyvet. Néhol külön jutalmazást is kap a kórus, de nem illik szerződösszerűen pénzt kérni, vagy éppen borban egyezni.

Temetési énekeink egy részét is felül kellene vizsgálni, még akkor is, ha sok gyülekezetben közkedvelt a „kihült tetemei, nyelve kerekei megmerevedtek” szövegű ének.

Vidékenként különböző szokások, még ma is élő babonák kötődnek a temetéshez, mint például a szemfedélből leszakítani egy darabot. Mások félnek abban a szobában aludni, amelyben a kedves családtag örökre megpihent. Ismét mások azon emésztik magukat, hogy esetleg nem tettek meg mindent, vagy nem tudtak elbúcsúzni. Sem önvád, sem babona nem pótolhatja a Krisztusba vetett hitet. Ő éppen azért jött erre a földre, hogy biztosítson az örök életről. Megszűnőben vannak a nagy halotti torok, ebédek, vacsorák. Ahol még tartják is – hiszen a távolról érkezett vendégeket illendőnek tartják megvendégelni –, ott is illetlen a gyászban, rendezkedésben az amúgy is kimerült család asztalánál sokáig maradni, vagy éppen önfeledt beszélgetésbe melegedni. A következő vasárnapon a gyászoló család megjelenik a templomban, a gyászolókért hangzó imádság, a gyülekezet együtt-érzése olykor közelebb vezeti az elidegenedett testvéreket is a gyülekezet közösségéhez.

Református népünk számára a II. Helvét Hitvallásban találunk – a fentieket is alátámasztó – eligazítást:

„Maga a mi reménységünk is megköveteli, hogy a hívők tetemeit tisztességesen, de fényűzés és babonaság nélkül, illő módon és szépen temessük el.”

A halál, végtisztesség, evangéliumi gondolkodás, vidékek és gyülekezetek, több százados hagyományok, mind-mind olyan sérülékeny kérdések, melyeket tőlem telhető egyszerűséggel próbáltam érinteni – azzal a céllal –, hogy népünk temessen keresztyéni méltósággal és evangéliumi reménységgel.

Somogyban Lélekkertnek nevezik a temetőket...

BERECZKI ANDRÁS
lelkipásztor

Egy kiöregedett tengerész

Dávidházy András senior kapitány fohásza

Uram, Jobban tudod nálam is, hogy öregszem és egy szép napon öreg leszek. Kérlek, tarts vissza attól a végzetes szokástól, hogy kényszerítve érezzem magam minden felvetődő témához hozzászólni.

Ne engeddd, hogy mások kicsinyes, ügyes-bajos dolgaiba beleavatkozzam.

Add, hogy együttérző legyek, de nem szomorkás, segítségre kész, de nem erőszakos, tolakodó.

Te tudod Uram, mily vétek nem használni hosszú évek során át gyűjtött tapasztalataimat, de biztos azt is tudod, hogy életem vége felé azért mégis csak szeretnék pár barátot magam körül.

Engedd, hogy mondanivalóm mindig csak a fontosat adja, a lényegtelen részletek hosszú, sokszor unalmas meséje nélkül.

Ne engeddd, hogy kicsinyes bánatomat és fájdalmaimat emlegetsem. Ezek napról napra szaporodnak és ismétlésük minden múltó órával kedvesebb lesz.

Nem merem kérni Tőled, hogy élvezzem mások meséit sérelmeikről és szenvedéseikről, de engeddd, hogy türelmesen és részvétellel hallgassam azokat.

Nem kérhetlek Uram emlékező tehetségem megjavítására, de tégy elég alázatossá, hogy észrevehessem emberi gyarlóságomat, amikor emlékeim ellentétbe kerülnek mások élményeivel. Taníts meg Uram, hogy néha én is tévedhetek.

Tarts meg vidámnak és bizakodónak. Nem akarok olyan lenni, mint a szentek – hidd el Uram, némelyikkel olyan nehéz kijönni –, de egy besavanyodott öregember az ördögi rosszakarat koronája.

Add, hogy meglássam a szépet és a jót a leghetetlenebb helyen és helyzetben és észrevehessem a tehetséget, az „isteni szikrát” – ott és abban az emberben, akitől a legkevésbé várhattam.

És add meg nekem Uram a becsületes bátorságot, hogy ezt meg is mondjam neki.

Ámen!

VÁRAD NEVEZETESSÉGEI

*„csak megnézném, hogy kék-e még az ég
és van-e még magyar dal Váradon?”*

Juhász Gyula

Elfogult városismertető

Ha egy megrögzött lokálpatriótát arra kérnek fel, hogy beszéljen városa nevezetességeiről, akkor vészhelyzet alakul ki. Mert egy ilyen személy csupa szépet, jót akar mondani, nem riad vissza a túlzásoktól sem, mindent el akar mondani, nincs tekintettel hallgatósága türelmének, érdeklődésének hatáira sem. Ezt a helyzetet elkerülendő, megpróbálok mégis rendszerező és visszafogott lenni, s mondanivalómat a túréhatáron belüli keretekbe szorítani.

Nem szándékom városunk építészeti, szobrászati, városrendészeti jellegzetességeiről, nevezetességeiről beszélni, mivel azt alkalmuk lesz a városban tett sétáik során megismerni. Ehelyett inkább arról beszélek, hogyan látták, értékelték, jellemezték Váradot a történelem folyamán az itt lakók vagy ide látogatók, híres és kevésbé nevezetes, avagy ismeretlen személyek, és milyen szerepe volt a városnak népünk történelmében, kultúrájában, művészetében.

Először megpróbálok felsorolni s megmagyarázni azokat az állandó jelzőket vagy pusztá megállapításokat, amelyek évszázadok során városunk nevéhez kapcsolódtak.

Hunfalvy János a 19. században „Ósi, féltett és pompás fekvésű város”-nak nevezte. Ósi, mert már a kő- és bronzkorban is lakott terület volt, hévi-zeit már a rómaiak is ismerték, sőt talán itt alapították az Ulpinum nevű várost is. A népvándorlás kori régészeti leletek arra utalnak, hogy fontos útvonala és pihenőhelye volt a vándor népeknek. Féltetté azért vált, mert alapítója, Szent László király itt lelt végső nyugalmat, sírhelye és ereklyéi fontos zarándokhellyé tették, amit féltetni, védeni kellett a későbbi időkben keletkezett számos történelmi értékével együtt. Pompás fekvéséről a költő, Dutka Ákos így írt: „Úgy ült ez a város Erdély nyugati ablakában, hátával a bihari havasoknak fordulva, mint egy franciásan bájos, könnyelmű, de nem szemtelenül tehetséges, daloló szonett, két lázas, remegő karját kinyújtva a Sárrét s a Berettyó-völgy zsíros káptalani földjei felé.”

1. „Szent László városa” – a legismertebb, a legtöbbet használt s legigazibb jelző, hisz köztudott, hogy ő volt a város alapítója. Először 1080 körül egy prépostságot alapított 24 kanonokkal, majd az 1090-es évek elején a püspökséget is áthelyezte Biharról Váradra. A város első írásos említése „populum

Varadienszen de Bihar“ formában történt, Várad első püspöke a király unokaöccse, Kálmán volt, aki később Könyves Kálmán néven lett magyar király.

2. A későbbi századokban „a templomok városa“ jelzöt is megkapta Várad, Magyarország legnagyobb vármegyéjének, Biharnak (Biharország) a központja volt, s mint hatalmas püspöki székhely számos szerzetesrend és plébánia létezett benne. Egyes túlzó értékelők mintegy 75 templomról beszélnek, hogy annyi állott benne az Árpád-házi királyok, illetve a központosított magyar királyság virágkorában.

3. „Az újkor műzsájának fészke“ elnevezést a 15. században kapta. Első sorban a tudós humanista püspök, Vitéz János idejében (1445–1465) élte igazi fénykorát, amikor olasz és német művészek, tudósok alkottak, építettek itt s „görög és latin klasszikusok szelleme szállt Várad fölé“. A püspöki könyvtár a későbbi Corvina előhírnöke volt. A tudós püspök unokaöccse, Janus Pannonius, a nagy humanista költőnk így írt a Búcsú Váradtól című versében:

*„Isten veled, te régi-régi könyvtár,
hol annyi híres író t ismertem meg,
itt székel Főbusz is, mert helyét
elhagyta rég, s a műzsák sem sietnek
Kasztíliába, hűs erdőbe vissza,
fel hát az útra, társaim, siessünk.“*

4. „Boldog Várad“ – civitas felix elnevezés szintén a reneszánsz kori hatalmas fellendülésre utal. Ezt a jelzöt a dubnici krónikában, az 1480 körül Váradon lejegyzett fontos, történelmi forrás értékű kódexben használták.

5. „Magyarország kulcsa“ a 15. század elején lett Várad, amikor megkezdődtek a törökök támadásai, melyek nem csak Magyarországot, de a nyugati államokat is fenyegették, s Várad vára volt a legfontosabb akadály előrenyomulásuk megállítására.

6. „A nemzeti királyok fővárosa“ címet, rangot a 16. században kapta, amikor Magyarország három részre szakadt, s a megmaradt magyar résznek Zápolya János, majd Izabella királynő és János Zsigmond uralkodása alatt valóban fővárosa volt Várad.

7. „Erdély végvára, Erdély éltető szíve“ az erdélyi fejedelemség virágzása idején, a 17. század első kétharmadában volt, amikor a váradi vár harmadik átépítése után elnyerte azt a formát, melynek maradványait ma láthatjuk, s melynek megőrzése, pusztulásának megállítása sürgető feladat kellene hogy legyen.

8. A „gőgös város“ jelzöt egy jóval későbbi korban, a 19. század elején kapta Várad Csokonai Vitéz Mihálytól, aki a gazdag arisztokrata Rhédey Lajos meghívására érkezett városunkba, s nem érezte igazán jól magát a debreceni cívis élethez szokott költő az arisztokratikus környezetben, sőt, amint közismert korai halálát is az itteni szereplése során bekövetkezett megbetegedése okozta.

9. „A magyar Birmingham“ nevet nem kisebb személyiség, mint Kossuth Lajos adta városunknak, elismerésként azért az áldozatos munkáért, amelyet az ittlakók a szabadságharc folytatásához szükséges hadieszközök gyártásában kifejtettek. Valóban, Várad a forradalom hadieszköz- és felszerelésgyártó központja volt 1849 első felében.

10. „A Pece-parti Párizs“ – a félig komoly és félig gúnyos jelző a 19. század végén, a 20. század elején született meg. Ekkor a gazdasági fellendülés következtében kialakult nagypolgári réteg pompás, fényűző palotáival, fényes szállodáival, vendéglőivel, kávéházaival, színházával és mozitermeivel igazi nagyvárosi, világvárosi hangulatot igyekezett teremteni.

11. „A fekete Nagyvárad“ jelzőt Ady Endre adta a város feletti uralmát mindenáron fenntartani akaró katolikus klérus ellen írt publicisztikájában – találóan jellemezve a korabeli helyi állapotokat.

12. „A vér városa“ elnevezés szintén nagy költőnktől, Adytól származik, ez viszont nem publicisztikai, prózai megfogalmazás, hanem sokat sejtető költői kép. Robotos Imre egykori váradi író A vér városa, Nagyvárad címmel írta meg visszaemlékezéseit. (Debrecen, 1992)

13. „Város, kinek nem látni mását“ jelzőt Juhász Gyula fogalmazta meg Várad című versében, utalva a város lendületes fejlődésére, különleges atmoszférájára a 20. század első évtizedeiben. Egyébként Fleisz János ezt a címet adta a dualizmus korabeli Nagyváradról szóló monografikus kötetének.

14. Várad, kicsi magyar élet – egy Juhász Gyula vers címe, mellyel a költő városunknak a magyarság sorsának alakulásában játszott szerepére utal.

15. A Holnap városa címmel Dutka Ákos írt regényes korrajzot a 20. század eleji Váradról, az új, modern magyar irodalom szülővárosáról.

16. Ugyancsak Dutka Ákostól származik „a kétlelkű város“ megfogalmazás, mely városunk lakóinak két egymással szemben álló világszemléleti megosztottságát fejezte ki.

17. Hasonló jelzőt választott Tabéry Géza, aki A kétarcú város címmel írt átfogó tanulmányt Várad történelméről, bemutatva annak mindenkori kettősségét; a hagyományokhoz való ragaszkodást és az újra, megújulásra, haladásra irányuló törekvést.

18. Somlyó Zoltán Várad, villanyváros című versében így ír:

„...*Ó város: villanyváros! Szívemnek villanya*
Ó Nagyvárad, királyi és dús álomtanya.“

Napjainkban a budapesti Nórán Könyvkiadó e cím alatt számos váradi vonatkozású könyvet jelentetett meg.

19. Igen találó költői kép a Szabó Zoltán által használt jelzős szerkezet: „Nagyvárad, költők kedvese“.

20. Városunk történetének egy szomorú szakaszáról, a két világháború közötti években bekövetkezett hanyatlásáról írt szociográfiai tanulmányt Adorján Péter A halott város címmel. Ő már 1927-ben a váradi Újságíró Klubban tartott előadásában Váradról ezt mondta: „Várad, Ady véres és

aranyos városa, Roda Roda szerint a legszebb nők városa, Várad a Holnap városa, ma már bizony csak a tegnap városa“. Ezt az állítását bizonyította be az alapos szociográfiai felmérések alapján megírt kötetében.

21. Szintén szomorú, sőt tragikus kicsengésű „A tegnap városa“ jelzős szerkezet, mely a zsidó holocaust nagyváradi áldozatainak emléket állító, Tel Avivban 1981-ben kiadott kötet címe.

Végül, már csak a két utolsó meghatározás keltett lehangoltság oldására álljon itt egy olyan jelző, amelyben bizonyára van némi túlzás, de a hozzám hasonló lokálpatrióták szívét melengeti. Bíró Béla, az ismert erdélyi filozófus, politológus, író Várad, a világ közepe címen írt előszót Szabadkőművesek Nagyváradon című könyvemhez. Ez a meghatározás akár összegzése is lehet a felsorolt 21 meghatározásnak, s tudjuk, hogy a 21 a kártyában nyeroszám – miért ne lenne az városunk esetében is.

Ha megfordítjuk a jelzős szerkezetet, s a jelzett szót jelzőként alkalmazzuk, akkor is találunk néhány olyan szókapcsolatot, amely városunk nevezetességeire utal. Tekintettel a hallgatóság túréhatárára, ezekből nem sorolok fel huszonegyet, csupán mutatóban egy néhányat.

Elsőként a Várad Regestrumról szólunk – mely a várad székeskáptalan első ismert jegyzőkönyve, benne 389 per, illetve tüzespróba lajstroma. Ez az 1208–1235 között keletkezett okiratgyűjtemény rendkívül érdekes és fontos történelmi forrás arról az időszakról.

Hasonló érték a várad püspökség tizedjegyzéke, az első fennmaradt tizedjegyzék 1291–1294-ből.

2. Várad béke – elnevezés alatt két ilyen eseményt megörökítő okirat ismeretes, 1444. augusztus 15-én Váradon I. Ulászló ratifikálta a Muradin szultánnal kötött békét s Hunyadi János esküt tesz rá – utána a király mégis felrúgta a békét, s a várnai csatában vereséget szenved és meghal. Ezután lett Hunyadi Magyarország kormányzója.

1538. február 24-én I. Ferdinánd és Szapolyai János kötött békét Váradon, felosztva egymás között Magyarország megmaradt részét. (Ezt a békét sem tartották be.)

3. Várad országgyűlés két alkalommal volt, 1291-ben III. András, 1444-ben Zsigmond hívta össze városunkba a megyék képviselőit.

4. Várad táblák vagy várad meridián (Tabulas varadiensis) Georg Pernerbach osztrák csillagász műve, aki az 1400-as évek közepén Vitéz János püspök udvarában élt és dolgozott. A Körös partján csillagvizsgálót létesített s a Föld északi és délkörökre való felosztásán dolgozva, Váradon vezette át a 0 (kezdő) délkört, s kétszáz éven keresztül ez olyan világfogalom volt, mint manapság Greenwich. A csillagász itt számolta ki a hold- és napfogyatkozások időpontjait a Tabulas Varadiensis – várad táblák alapján.

5. Várad zsinat 1562-ben elfogadta a protestáns hitet és megválasztotta szuperintendensnek Melius Juhász Pétert.

6. Várad disputa – 1569 októberében a kálvinizmus és az unitarizmus jövőjét döntötte el.

7. Várad Biblia – Szenczi Kertész Ábrahám várad nyomdájában szedték ki s kezdték nyomtatni Károli Gáspár bibliafordítását 1660-ban, de Várad eleste után Kolozsváron fejezik be nyomtatását.

A továbbiakban csupán vázlatosan és a teljesség igénye nélkül felsorolunk néhányat városunk történelmi, művészeti, szellemi, kulturális nevezetességeiből, illetve eseményeiből.

1. 1130–1131-ben II. István megtelepítette Várad-hegyfokon Magyarországon első premontrei apátságát. A premontreiek a továbbiakban jelentős szerepet játszottak városunk történelmében.

2. 1243-ban Rogerius várad kanonok a *Carmen Miserabile* című művében leírta a tatárjárás borzalmas pusztításait. Ez a „siralmas ének” fontos történelmi forrása, alapvető dokumentuma a 13. századi tragédiának.

3. A várad székesegyházban összesen hét királyt, illetve királynét temettek el. Szent Lászlót, II. Istvánt (1131), I. Endrét (1235), III. Endre feleségét (Fenenna királynőt 1295-ben), Károly Róbert feleségét (Luxenburgi Beatrixt 1319-ben), Mária királynőt, Zsigmond feleségét (1395-ben) Zsigmondot (1437-ben). Ezen kívül Váradon gyilkolták meg Báthory Gábor erdélyi fejedelmet, s itt halt meg a török-tatár csapatokkal Fenesnél vívott ütközetben megsebesült II. Rákóczi György is, de őket nem itt temették el. A székesegyházban temették el viszont I. Basarab havasalföldi vajda lányát, Erzsébetet is (1367). A gótikus székesegyház elpusztulásával megsemmisültek a királyszerűek is, hatalmas veszteségére városunknak és történelmünknek.

4. Ugyanúgy elpusztultak a székesegyház előtt álló gótikus-korareneszánsz királyszobrok, a Kolozsvári testvérek, Márton és György felbecsülhetetlen értékű alkotásai: Szent István, Szent László és Szent Imre egész alakos bronz álló szobrai, melyek 1370 körül készültek. 1390-ben készült el Szent László lovas ércszobra, amely a középkori Európa első szabadtéri lovas szobra.

5. Jelentős várostörténeti forrás az 1374-ben elkészült Statutum, melyben részletes leírás található a székesegyházról, a káptalanról, püspökségről, a káptalan tulajdonában lévő városról és a káptalani iskoláról, az első várad iskoláról.

6. Szintén fontos kordokumentuma a város történetének a Mátyás király által 1474-ben kibocsátott szabadalomlevél, melyben Várad-Olaszi, Vadkert és Velence oppidumok (mezővárosok) szabadságát nyilvánítja ki. Városunk két másik alkotó része a vár és a tőle nyugatra elterülő Péntekhely továbbra is a várad püspökség fennhatósága alatt maradt. A király ezzel a szabadalomlevéllel kívánta elősegíteni az 1474. február 7-i véres farsangként ismert török pusztítás következményeinek gyors felszámolását.

7. A 16–17. századi Várad, a már említett nemzeti királyok fővárosa és Erdély végvára címek mellett 1566-ban megkapta a „fejedelmi civitas” rangot. Ebben az időben kezdte működését városunk első nyomdája, Hoffhalterék nyomdája. Ekkor épült fel a vár belsejében a fejedelmi palota (Bethlen Gábor idejében), létesült a református iskola, mely később kollégium, akadémiai rangú főiskola lett.

8. Az 1660–1692 közötti török megszállás alatti iszlám építkezésnek, dzsámiknak, iskoláknak, fürdőknek csupán írott emlékei maradtak fenn, de így is említésre méltóak.

9. A 18. századi nagy építkezések a barokk jegyében kialakították a város újkori arculatát. Ezek a műemlékek, elsősorban a római katolikus püspöki palota, a katolikus székesegyház, a Kanonok sor épületei, de városunk többi barokk templomai is jelentős és fontos nevezetességei, nagy kulturális értékei városunknak.

10. Ez a század jelentős haladást hozott Váradon az oktatás és a művelődés területén is. 1765-ben az Orsolya-rendi apácák tanító és nevelő intézetet alapítottak lányok számára, így a nőoktatás korai kezdeteivel is dicsekedhetünk városunkban. 1766-ban létrehozták a nemes ifjak neveldejét – a convictust –, majd 1780-ban megnyílt a katolikus akadémia, előbb csak bölcsészkarral, de 1788-tól már jogi kar is létesült. Ez utóbbi egészen 1919-ig Királyi Jogakadémia néven folytatta működését. Utána még 1925-ig volt jogászképzés városunkban, de megváltozott intézményi keretek között. A közoktatás bevezetése is korai dátumhoz kapcsolódik, 1789-ben fogadták el a kötelező oktatásra vonatkozó rendeletet, s így alakultak meg az első népi iskolák városunkban is.

11. Igen nagy múltú a színháztudomány is városunkban. 1798-ban tartották itt az első magyar hivatásos színielőadást, 1814-ben alakult meg az első önálló színtársulat, 1858-ban épült meg a 200 férőhelyes nyári színpark, amelyet 1870-ben 600 férőhelyesre bővítettek. 1900-ban avatták fel az állandó színház épületét, mely ma is (kopott) dísz városunknak.

12. Befejezésül még két fontos dátumot említünk meg városunk gazdag történelméből. 1850. január 4-én egyesült az úgynevezett négy központi város (városrész) Újváros, Olaszi, Velence és Váralja. Hivatalosan ettől a naptól kezdve használták a Nagyvárad elnevezést.

1870-ben pedig Nagyvárad törvényhatósági város lett, ez által új lehetőségek és távlatok nyíltak meg a gyors fejlődés, a modernizáció, a haladás útján, de ezeknek a megvalósításoknak a felsorolása meghaladja előadásunk kereteit.

KUPÁN ÁRPÁD
történész

A református oktatás epizódjai

Az egyházaknak és az általuk közvetített hitnek társadalomszervező és megtartó szerepe volt, van és lesz az emberiség történetében. Ékes bizonyítéka ennek a magyarság ezeréves történelme, az államalapítástól napjainkig, és ugyanezt példázza a magyar református iskolaügy több évszázados múltja.

A nagyváradi református oktatás fejlődésében több szakaszt különböztethetünk meg:

1557–1660 – az európai híru nagyváradi református kollégium

1784–1869 – a debreceni kollégium nagyváradi partikuláris iskolája

1905–1948 – a nagyváradi református tanítóképző és a polgári leányiskola

1991–2005 – a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

Jelen tanulmányunk a második és harmadik időszak eseményeibe nyújt rövid betekintést.

A 17–18. századokban a kollégium jellegű iskolák terjedtek, ezeket a szakirodalom három típusba sorolta: kisközségi, nagyközségi és az akadémiai-bölcséleti tagozat.

Magyarországon és Erdélyben az 1770-es évek táján az alapfokú oktatás mellett a különféle középszintű iskolák széles körű hálózata állt a tanulók rendelkezésére. A protestáns iskolahálózat is sokszínű és széles körű volt.

Ennek a periódusnak az egyik sajátos jelensége az átfejlődés, vagyis az alapfokú népiskolából hosszú idő alatt kis-, majd nagyközségi létesült. Ennek egyik oka, hogy a református iskolákban az alsó és középszintű oktatás szervezeti és tartalmilag összemosódott és ez a statisztikákban sem különül el.

A református iskolaügy másik sajátos jelensége az ún. partikuláris iskola. A 18. század közepéig – az egyházkerületek kialakulásáig – egyes kisebb iskolák szorosabb kapcsolatot alakítottak ki bizonyos nagyobb kollégiumokkal, s onnan kértek vagy kaptak iskolarektorokat. Ez később megváltozott.

Az oktatástörténet egyik fő kérdése az iskolai élet történeti folytonossága. Ez figyelembe veszi a helyi történeti egymásutániséget, az átfejlődéseket.

A protestáns iskolarendszerben 1850-ig egyetlen szervezeti keretben tanultak az ábécés gyerekektől a teológus öregdiákokig. Az egyetlen felnőtt főhivatású pedagógus az iskolarektor (mellette helyenként néhány tanár), aki az akadémiai tagozatot tanította, a gimnáziumi és elemi részleg tanulóit pedig a nagydiák segédtanítók.

A korabeli körülmények tehát ismét megfeleltek az iskolaalapításnak, annál inkább, mivel elődeink el sem tudták képzelni az egyházat iskola nélkül. Emiatt 1784. január 20-án kimondták, hogy Debrecenből Horváth Györgyöt ideiglenes kántornak és tanítónak felfogadják. Akármilyen kezdetlegesnek ígérkezett is ez az iskola, mégis csak utódja volt a reformáció korabeli európai

hírű kollégiumnak. Az iskola a működését a Páris-patak mellett fekvő Oláh József csizmadiamester szoba-konyhás lakásában kezdte meg, de így is pár nap múlva százra emelkedett a fiúk és lányok száma. Rövidesen azonban gr. Haller József panaszt emelt a Helytartótanácsnál a református elemi iskola ellen. Ennek kivizsgálása, majd rendezése az egész tanévet igénybe vette és csak az 1784–1785-ös tanévben kerül minden a rendes mederbe.

Horváth György nem bizonyult jó tanítónak, így 1785 végén elbocsátották, helyébe 1786 áprilisában Kovács László iskolamestert alkalmazták. Időközben az iskola a templomhoz közelebb, a Markovics-házba költözött. A német nyelv bevezetését itt sem tartották be, emiatt az állam az egyházi iskolákat nem nézte jó szemmel.

A váradi iskola szépen fejlődött, erősödött. 1786 januárjától egy segédtanítót alkalmaztak. Kovács László rektor mellett, aki a nagyobb gyermekeket tanította, az első preceptor Mikola István volt.

1789-ben a presbitérium rektor-káplán és preceptor-kántor hozatalát határozta el. A rektor-káplán Kovács László, a preceptor-kántor Fábíán Mihály volt, később gyakran váltották őket.

A 18. század utolsó negyedében elkezdődött az állami oktatás kiépülése is, melynek alapja az 1777-es Oktatási Nevelési Rendszer (Ratio Educationis) és 1781-ben a Norma Regia, amely Erdély iskolaügyét volt hivatott korszerűsíteni.



2003-ban sikerült visszaszerezni a nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium épületét. 2005-ben ünnepeltük a gimnázium fennállásának 100. évfordulóját, melynek tiszteletére sikeres Emlékkönyv jelent meg

Az 1790–91. évi országgyűlésen megszavazott 26. törvény teljes autonómiát biztosított a protestánsok számára és ezzel iskolai tananyagukat maguk állíthatták össze.

A Tiszántúli Egyházkerület oktatási rendszerét (Ratio Institutionis) 1807-ben, Debrecenben adták ki. E szerint a gimnázium két tagozatra oszlott: négyosztályos kis- és három osztályos nagygimnáziumi tagozatra. 1849-ig lényeges változás nem történt, viszont terjedt a magyar nyelv és 1833-tól már minden tantárgyat magyarul tanítottak. Megjelent a minőség kérdésköre, de ez a nagydiák-preceptorok ténykedése és a hatalmas növekedés létszám közepette nehezen haladt előre.

1802-ben már a rektor-káplánon kívül két tanítója is volt a váradi partikuláris iskolának, az egyik a fiúkat, a másik a lányokat oktatta.

1806 karácsonyán az első tanítói székbe professzort hívtak, vagyis olyat, akinek teljes képesítése volt. Az első professzor, aki 1807–1812 között működött, Papp István volt.

A tanulók létszámának emelkedésével, a tantermek számát is növelni kellett. Az egyház telkének szomszédságában megvásárolták a korabeli vármegyeházzal szemben lévő Csanády György szolgabíró házát, ahol berendezték a leányiskolát. Az iskola, amely a debreceni kollégium partikulájaként működött, szépen fejlődött és az iskola udvarát a templomkerttől elválasztó kőfalon is ajtót nyitottak.

Papp Istvánt hasonlóan jó tanítómesterek követték, közülük kiemelkedett Zákány József és Szabó György (1824–1844), akinek a keze alatt nevelkedett Imre Sándor, a későbbi egyetemi professzor és Csengery Antal politikus. Ebben az időszakban az iskola olyan jó hírűvé vált, hogy a Bihar megyei szülők inkább küldték gyerekeiket ebbe az iskolába és csak azután a debreceni Kollégiumba.

Könyves János után 1846 és 1859 között Kis Bálint tanított, aki az erős lábakon álló iskolát még a szabadságharc nehéz ideje alatt is bölcsen vezette. Az ezt követő Entwurf (Rendelet) bevezetése idején is küzdött az iskoláért.

Minden fejlesztés ellenére, a hajdani kollégium nem tudott újjáéledni és megmaradt a debreceni Kollégium partikulái között, ezek szintjén az első helyet kivívva magának.

A tanítási rendet egy 1844-ben kiadott presbitériumi rendelet szabályozta, amely szerint összetétele akkor a következő volt: I. elemi iskola – két osztállyal, II. polgári iskola – három osztállyal, III. gimnázium – hat osztállyal.

Eötvös 1848-as rövid életű reformterveit 1849 októberében az Entwurf követte. Ez létrehozta a nyolcosztályos gimnáziumot (algimnázium I–IV. osztályok és a gimnázium V–VIII. osztályok), meghatározta a főbb tantárgyakat és az iskolatípusokat. A rendelet csorbát ejtett a protestáns iskolák autonómiáján, mivel csak akkor kaptak nyilvánossági jogot, ha megfeleltek a követelményeknek. 1851-ben a nyilvánossági jogot nem kapott gimnáziumok diákjai az ország hét városában érettségizhettek, köztük Nagyváradon is.

Az addig virágzó iskola az önkényuralom idején hanyatlani kezdett, olyanmódra, hogy az Entwurf bevezetésével sem nyilvános, sem magán reáliskolává nem tudták alakítani.

Újbóli kezdeményezés 1858-ban indult, amikor az Entwurf felfüggesztése hatására ismét felvetődött az iskola gimnáziumi rangra emelése. Nagy István olasz református lelkész különösen buzgólkodott az iskola ügyében. 1861-től újra fokozottabban respektálták a protestáns autonómiát, így a református iskolák visszatérhettek a saját tantervre.

1865-ben ismét foglalkoztak az ügygel, s ezúttal a presbitérium nélkülözhetetlennek tartotta a gimnázium visszaállítását. Az iskola jó eredménnyel működött és megnyitották a második gimnáziumi osztályt, később már a III. osztályba is jelentkeztek, ezért szükség lett egy újabb tanárra. Több gyűlés és határozat megfogalmazása után pályázatot írtak ki, amely által Bacsoni Ádám székelyudvarhelyi lelkésztanár kapott kinevezést.

1868 elején Nagy István esperes még örömmel jelentette a presbitériumnak, hogy a gimnáziumi osztályok jeles előmenetellel dicsekedhetnek, azonban az iskola sorsa váratlanul kedvezőtlen fordulatot vett.

1868 augusztusában megjelent Eötvös József oktatási törvénye, mely szerint az új középiskola háromtagozatos: kisgimnázium I–IV., gimnázium V–VI., líceum VII–VIII. osztályokkal.

A következő időszakban a nagyváradi református gimnázium ügyében kinevezett bizottság több határozatot hozott az iskola anyagi helyzetének rendezése és az esetleges fejlesztések ügyében. A presbitérium elé nem kerültek ezek a határozatok, így az iskola helyzete a válság felé sodródott. Miután a város kimondta a községi elemi és polgári iskolák felállítását és megvonta a 600 forint segélyt, 1869. augusztus 15-én Tar Imre főgondnok Nagy István lelkész távollétében összehívta a presbitériumot, amely tekintetbe véve a főgondnok által előadottakat, a gimnázium megszüntetését határozta el, illetve azt, hogy az iskola épületeit a városnak mérsékelt bér mellett oktatási célra átadja. A jogilag vitatható körülmények között megszületett döntés annak a korszellemnek volt a szülötte, amely abban a hitben élt, hogy az állami iskolák megoldják a felekezeti oktatást is.

A szülők minderről csak az iskolai év kezdetén értesültek, amikor az épület és a tanító a régi volt, csak a tulajdonos változott. A vallástanítás és a mindennapi templomba járás abbamaradt. A szülők egy része tiltakozni próbált az iskola feladása ellen és beadványt intézett az iskola visszaállítása érdekében. A presbitérium 1870 januárjában határozott e kérvények tárgyában, ebben azt hangoztatva, hogy a református egyház nem rendelkezik a kellő anyagi és szakmai feltételekkel ahhoz, hogy az állami iskolákkal vetekedő saját oktatási intézményt tartson fenn. A végzés az iskola három évre való felfüggesztését jelenti ki, mindaddig „míg az egyház boldogabb anyagi helyzetben nem lesz.” Az iskolák feladását „az egyház iránti szeretetként” értékeli, s szerinte „visszaállításuk az egyház teljes megrontása lenne”.

Ezen elhamarkodott döntés által a váradi református oktatási intézmények 35 évi hallgatásra ítéltettek, és ennek súlyos következményei voltak a református öntudatra, amely halványulni kezdett.

Az 1883-as középiskolai törvény szerint a világi hatóság csak a legfelsőbb felügyeletet gyakorolta és e jogi helyzet egészen az 1919–20-as tanévig fennmaradt, de ez már nem került bevezetésre, hiszen 1869. és 1905. között a református egyházközségnek nem volt a város területén egyetlen iskolája sem. Látván a kedvezőtlen eredményeket, Sulyok István és Ritoók Zsigmond tevékenységének köszönhetően, a 19. század végén létesítettek egy leányinternátust, amelyet 20. század első évtizedében tovább fejlesztettek.

Ekkor jött létre a református tanítóképző, amely rövid idő alatt igen népszerű vált. Így az 1913–14-es tanévben 4 évfolyamon, 8 tanteremben, 16 tanár irányításával 141 diák tanult. 1908-tól beindult a református tanítónőképző is, ahol az említett 1913–14-es tanévben 6 évfolyamon, 6 osztályban, egy tanteremben egy tanár vezetésével 45-en tanultak. A dualizmus vége fele a városban összesen 72 oktatási intézmény volt, ebből 41 felekezeti (57 százalék).

A 20. század elején a református oktatás is lassú korszerűsödésen ment keresztül.

Nagyvárad Romániához való csatolása az oktatás terén is gyökeres változást hozott, az addigi helyzet teljesen átalakult az új államszervező hatalom igényei szerint.



A Kálvin-címeres zászlót a gimnázium centenáriuma-ra készítették az öregdiákok

Az 1919–20-as tanévben Nagyváradon is kezdetét vette az oktatás úgynevezett nacionalizálása, amelyet – mivel még a békeszerződések aláírása előtt történt – a magyarság iskoláik elrablásaként élt meg. A diktátum jellegű trianoni békeszerződés után elkezdődött a magyar anyanyelvi oktatás háttérbe szorítása. A megkülönböztető intézkedések közül kiemelhetjük azt, amely előírta, hogy a felekezeti iskolákban nem tanulhatott más vallású tanuló, vagy például ahol a régi magyar földrajzot és történelmet tanították, azokat az iskolákat bezárták. Nagy-Románia oktatáspolitikájának alapelvei, akkor is a centralizáció és az államosítás voltak. A felekezeti oktatás nyomorítása különösen napirenden volt. Így a nagyvárad-velencei református iskolát bezárták.

Az 1922–23-as tanévben a Bihar megyei iskolafenntartók küldöttsége Sulyok István református és gróf Széchenyi Miklós római katolikus püspökök vezetésével indult Bukarestbe. Ennek az ígéretek ellenére sem volt eredménye, hiszen rövidesen kötelezték a hűségeskü letételét, betiltották a magyarországi tankönyveket és létrehozták a „kultúrzonát”.

Az 1925-ben megjelent magánoktatási törvény a felekezeti oktatást a magánjellegű oktatás körébe utalta, tiltotta a tanítóképzők és egyetemek létesítését.

A magyar felekezeti oktatás szellemét a román közoktatásügyi politika a kezdetektől igyekezett határozott intézkedésekkel befolyásolni. Így románul kellett tanítani a román nyelven kívül a történelmet, földrajzot és az alkotmányt. A románosítás terjedésével nőtt a felekezeti iskolák iránti kereslet, ahol csak ezt a négy úgynevezett nemzeti tantárgyat kellett románul tanítani.

1926–27-es tanévben, a törvény értelmében elkezdődik az iskolák nyilvánossági jogának elismertetése. A református egyház által patronált nagyváradi Polgári Leányiskolának hosszú ideig nem sikerült visszaszerezni a nyilvánossági jogot.

Az 1928-as középfokú oktatást rendező törvény két típust ismert: elméleti és gyakorlati. Nyolc osztály helyett hét lett és a felső ciklust egysége-sítették.

1928–29-es statisztika szerint a Nagyváradi Leánygimnáziumban a 75 beírt növendék közül megfelelt 21 (28 százalék).

A jelentős hagyományok miatt a felekezeti oktatás Nagyváradon fontosabb maradt az állami oktatásnál, annak ellenére, hogy állandó küzdelmet kellett vívjanak a nyilvánossági jogért. Szabadabb légkör csak 1931-től köszöntött be, akkor a Nagyváradi Leánygimnázium megkapta a nyilvánossági jogot, működése sikeresebbé vált.

Nagyvárad továbbra is egyike volt a térség legfontosabb oktatási központjainak. 1937-ben 97 tanintézet működött itt, ezek között volt a Református Leánygimnázium, az I. számú Református elemi iskola, a II. számú Református elemi vegyes iskola és a Református óvoda (Ósi). A statisztikák csak kevésbé mutatják ki azt a nagyfokú térvessztést, amelyet a magyar nyelvű oktatás elszenvedett.

Az 1939–40-es tanévben a román állam először részesítette segélyben a felekezeti tanítókat, e tanév a kettőség jegyében folyt.

Az 1940. szeptemberi hatalomváltás új helyzetet teremtett a középiskolák új életet kezdtek. Az 1940–1941-es tanévtől Nagyváradon a Lorántffy Zsuzsanna Leánynevelő Intézet néven folytatódott a református középfokú oktatás, lényegében egészen az 1948-as államosításig, amikor a helyi szakiskolát létesítenek.

(1945 júniusában a Nagyvárad Református Egyházkerületet az Erdélyi Református Egyházkerület joghatósága alá rendelik. 1946. november 27-én a Nagyvárad Református Egyházkerület közgyűlésén elhatározza a visszaalakulását. 1947-ben a püspök Csernák Béla, főgondnok Thúry Kálmán, főjegyző Arday Aladár. 1948-ban a püspök Arday Aladár lett. Mindezek azonban már nem tudják megakadályozni a felekezeti oktatás megszüntetését.)

Összességében a nagyvárad református oktatás meghaladja a helyi jelentőséget, és fontos részét képezi mind az egyetemes felekezeti, mind pedig az egész református oktatásnak. Fejlődése azonban ellentmondásos. A nemzetközi szintű eredményeket hozó időszakok váltakoztak a református oktatás szünetelésével. Művelődési, nevelési szerepe így is kimagasló.

E nagy hagyományok ma is tette köteleznek a református oktatás fejlesztésében. Ahhoz, hogy ez eredményes legyen, magas fokú felelősségre, összefogásra, következetességre és kitartásra van szükség, hiszen közösségi sorsunkról és jövőnkéről van szó.

DR. FLEISZ JÁNOS–FLEISZ JUDIT

Forrásjegyzék

Bíró Sándor: Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok 1867–1940. Csíkszereda, 2002 (reprint)

A Debreceni Református Kollégium története. Bp., 1988.

Csernák Béla: A református egyház Nagyváradon 1660–1885. Nagyvárad, 1997.

Fleisz János: Város, kinek nem látni mását. Nagyvárad a dualizmus korában, Nagyvárad, 1996, 1997.

Fleisz János: Egy város átalakulása. Nagyvárad a két világháború között 1919–1940. Nagyvárad, 2005.

Krausz Godefréd László: A nagyvárad tanintézetekre vonatkozó történelmi és statisztikai adatok. Nagyvárad, 1867.

Magyar Művelődéstörténet. Szerk. Kósa László. Bp., 1998.

Mészáros István: Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája; Bp., 1988.

Molnár János: A Királyhágómelléki Református Egyházkerület története. 1920–1942, Nagyvárad. 1999.

Molnár János: A Nagyvárad (Királyhágómelléki) Református Egyházkerület története 1944–1989, Nagyvárad, 2001.

Nagy Lajos: A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában. Kolozsvár, 1944.

Sulyok István. Fejezetek az egyházszervező püspök és politikus életéből. Nagyvárad, 1996.

Tisza Kálmán emlékezete

Születésének 175. évfordulóján méltó feladat, sőt erkölcsi kötelesség a nagy államférfi emlékének, eredményekben gazdag munkás élete történetének felidézése.

1830. december 16-án született a Bihar megyei Geszten, gyermekkorát és életének bizonyos szakaszait a nevezetes váradi Tisza-házban töltötte. Apja, Tisza Lajos Bihar vármegye adminisztrátora (főispánja), anyja, gróf Teleki Júlia, hat fiútestvére volt.

Az 1848-as forradalom idején az alig 18 éves Tisza Kálmán önkéntes nemzetőr, majd a Vallás és Közoktatási Minisztérium fogalmazója, 1849-ben a forradalmi kormányt Debrecenbe is elkísérte. A szabadságharc leverése után testvéreivel külföldre távozott, másfél évig a berlini egyetemen tanult.

1851-ben hazatért és a szalontai egyházmegye segédgondnokává választották. 1859-ben nagy visszhangja volt bátor kiállásának, tiltakozásának az egyháza önkormányzatát csorbitó „protestáns pátenst” ellen. 1860-ban feleségül vette gróf Degenfeld-Schönburg Ilonát. Három fiuk és egy leányuk született, elsőszülött fiuk, Tisza István, a későbbi miniszterelnök.

1861 tavaszán Debrecen küldte az akkor megnyíló országgyűlésbe, a jövő egyik hivatott harcosát látták benne. A fiatal Tisza Kálmán tekintélyének bizonyítéka, hogy az országgyűlés első alelnökévé választja. Rokonával, gróf Teleki Lászlóval a radikálisabb Határozati Párt tagja, mely szemben állt a Deák Ferenc által vezetett mérsékelt Felirati Párttal. Teleki öngyilkossága után (1861. május 8.) a párt vezetését Tisza Kálmán vette át, de nem tudta pótolni azt a nagy tekintélyvesztést, amelyet Teleki halála okozott, így az addig többségben lévő Határozati Párt meggyengült. A Deák Ferenc által vezetett mérsékelt szárny végül kevés szótöbbséggel két feliratot fogadott el, melyben visszautasítják a Magyarországra ráerőszakolt új alkotmányt s kiállnak az 1848-as törvények mellett. Az uralkodó az országgyűlést feloszlatta, és ideiglenesen visszaállították az önkényuralmat.

1867-ben a megváltozott nemzetközi viszonyoknak s nem kis mértékben Deák érdemeinek tulajdoníthatóan létrejött a kiegyezés, amit Tisza Kálmán a balközép vezéréként lojális ellenzékként bírált, de nem utasított el. 1868-ben Tisza közreadta a „bihari pontokat”, melyben bírálta a közös ügyeket, mint Magyarország függetlenségének korlátozóit, de igyekezett az ellenzéknek fékezni, a szenvedélyeket csillapítani, az elszakadásra is kész vérmes személyeket lehűteni. 1875 elején a bihari pontok „szegre akasztásával” (feladásával) megindította, majd megvalósította a balközép és a Deákpárt fúzióját és az így létrejött Szabadelvű Párt vezére lett. Így Deák és Tisza gyémánt jelleme, elismert nagy tekintélye meghozta a békét, a rendet és a fejlődést.

1875 márciusában belügyminiszterként tagja lett az új országgyűlés megválasztásáig létrehozott báró Wenckheim Béla vezette átmeneti kormánynak.

Az új országgyűlés megválasztása után, melyben a Szabadelvű Párt nagy többséget szerzett, 1875. október 20-án Deák Ferenc és gróf Andrássy Gyula javaslatára I. Ferenc József Magyarország miniszterelnökévé nevezte ki Tisza Kálmánt. Tisza Kálmán nevéhez a magyar történelem leghosszabb miniszterelnöksége kapcsolódik, 1890-ig maradt a magyar kormány élén. Kormányzása nem volt zavartalan, konfliktusoktól, támadásoktól mentes. Tisza Kálmán jó szándékát gyanakvás és féltékenységi árnyalta be, pedig ő a cselekvés és elhatározás bátorságát a helyzet parancsoló szükségességéből merítette. Véget vetett egy hosszan húzódó parlamenti válságnak és megnyitotta az utat az egységes magyar állam kiépítése felé. Helyzetmentő munkásságát nagy áldozattal vállalta, vállalta a szélsőségesek vádjait, hogy azért tagadta meg ellenzéki álláspontját, hogy a hatalom birtokába jusson. Pedig ő igaz, önzetlen hazafi, de ugyanakkor bölcs réalitipolitikus volt. A közvélemény, sőt az ellenzék jobbik része is elismerte becsületességét. „Fő feladatának a kiegyezés megvédését tekintette, és nem az egyéni hatalmát féltette” – írta róla Apponyi, aki egyébként politikai ellenfele volt.

Tisza Kálmán úgy értelmezte az 1867-es kiegyezési alapot, hogy a magyar közjogi felfogás érvényesüljön. Mint miniszterelnök, tizenöt évi békét biztosított, mely alatt gyors és nagyarányú fejlődés bontakozott ki Magyarországon – a „boldog békeidők” eredményei, megvalósításai. Érvényt szerzett a nemzeti egységnek, nemzeti politikája a magyarság fejlődését, nemzetiségi politikája a nemzetiségi kérdés békés rendezését célozta. Számos fontos reformot valósított meg a közigazgatás, a jogrend, a pénzügy, az államháztartás, közlekedés, városfejlesztés, művelődés területén.

Tisza Kálmán zárkózott ember volt, udvarias, de rideg, minden ízében konzervatív, a szó nemes értelmében. Mikszáth Kálmán, aki talán a legjobban ismerte, azt írta róla: „Azért hordja azt a szigorú, sötét színű szemüvegét, hogy eltakarja vele tekintetének galambszelídségét. (...) Tiszát szerették párthívei, pedig hideg, zárkózott volt, nem nyájaskodott, nem közölte terveit. Szerették azért, mert ő is szerette embereit, ügyükben-bajukban meghallgatta, segített rajtuk. Ha valakinek azt felelte kívánságára „majd meglátom“, az annyit jelentett, mindent megteszek. Ha azt felelte „talán“, az annyit jelentett, biztos.”

Hatalmas volt tekintélye hívei körében, ezért ragadt rá a *generális* név. Bécs valósággal félt tőle, nagy befolyásától. Az ellenzék viszont mamelukoknak nevezte támogatóit, párthíveit. Tisza Kálmán végigszenvedte mindazt, amit a magyar politika a hatalomban meggyűlölték számára kimérhetett. Miniszterelnökségének utolsó évében a megerősödött ellenzék egyre hevesebben támadta, főleg a véderő törvényjavaslata és a honossági törvény terve miatt. Az utóbbi felvetette Kossuth Lajos honosságának a kérdését, amelyet I.

Ferenc József ellenzett. A miniszterelnök ezt úgy értékelte, hogy elvesztette a király bizalmát, s realpolitikus lévén, 1890. március 13-án lemondott. Képviselői mandátumát ugyan megőrizte, de a napi politikai csatározásokban többé nem vett részt. 1901-ben Nagyváradon nagy csalódás érte, régi kerületében, családjának ősi fészkeben vereséget szenvedett a képviselőválasztáson, az aradi függetlenségi párti jelölt Barabás Bélával szemben, s csak a pótválasztáson jutott be a parlamentbe az abrudbányai választási körzetből.

Tisza Kálmán hitbuzgó református volt, aki sokat tett egyházáért, anyagilag is támogatta missziós és nevelő tevékenységét. (Később özvegye is jelentős összeggel támogatta a nagyváradai református tanítónőképző létrehozását, épületének felépítését.) Az 1850-es években Nagyszalontán az egyházmegye segédgondnoka volt, miniszterelnöksége idején, sőt utána is haláláig a Tiszántúli Egyházkerület főgondnoki tisztét nagy odaadással és úgyszeretettel látta el.

A Magyar Tudományos Akadémia 1881-ben igazgatójává, 1888-ban tiszteletbeli tagjává választotta.



**Tisza Kálmán tulajdona volt
a mai Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium sportpályája**

A sors nem volt kegyes hozzá. Dicsőséggel teljesítette történelmi küldetését, a modern magyar állam megteremtését, mégis csalódottan, megkeseredetten kellett visszavonulnia a politikai életből, s csak halála után ismerték el igazi érdemeit.

1902. március 23-án bekövetkezett halála hatalmas vesztesége volt az egész magyar társadalomnak.

„Szelleme tovább él azokban az intézményekben, amelyeket alkotott. A haza megmentésében és megtartásában a nemzet egyik nagy vezetője volt, s a kormányzás művészetében első volt az elsők között” – mondta róla Vécsey Tamás egyetemi tanár a Magyar Tudományos Akadémia emlékező közgyűlésén.

Halála hatalmas részvétet váltott ki Nagyváradon, ahol soha nem volt annyi ünneplője, mint gyászolója. Temetése napja gyásznapi volt Váradon, a helyi újságok hosszan és részletesen idézték életének, pályafutásának mozzanatait, az ország, a város érdekében végzett munkájának érdemeit.

Már akkor megszületett a kezdeményezés, hogy emlékének megőrzésére utcát, teret neveznek el róla, ahol felállítják szobrát. Szoborbizottságot választottak, gyűjtést indítottak a szoboralap javára, s a gyűjtés országos méretűvé vált, sőt Budapesten is kezdeményezték, hogy ott is állítsanak szobrot.

Az utca, illetve tér elnevezése hamar megvalósult, eldönteni könnyű volt, a Tisza-ház eleve meghatározta, hogy hol legyen. Az őshonos váradiak még ma is, száz év eltelte után is Tisza Kálmán térnek hívják a mostani Traian parkot.

A szoborállítás ügye azonban elhúzódott, pedig 1913-ban már eredményesen lezárult a szobor készítésére kiírt pályázat. A világháború kitörése következtében a terv megvalósítása késett. A szoboralapra összegyűlt pénzt békekölcsönökbe fektették. Az 1919-ben bekövetkezett impériumváltás lehetetlenné tette, hogy Váradon Tisza Kálmánnak szobrot állítsanak.

A szobrot, illetve szoborcsoportot, a pályázatot megnyerő Szentgyörgyi István elkészítette és 1928-ban Berettyóújfaluban állították s avatták fel. Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés után az akkori magyar kormány úgy határozott, hogy az eredetileg eltervezett helyre kell költöztetni, és így 1942-ben felavatták a váradi Tisza Kálmán téren.

1945 után az új hatalom sietett eltávolítani a számukra idegen és ezért gyűlöletes szobrot. A szobor sorsáról ma sem lehet tudni, csupán feltételezés, hogy beolvasztották az értékes anyagból készült műalkotást. Idős váradiak mesélték, hogy állítólag évekig ott heverték a megsérült szobrok a gépgyár (Infrățirea) udvarán. A szoborcsoport nagyméretű talapzata hosszú ideig üresen állott, mígnem 1970-ben Barbu Ștefănescu Delavrancea mellszobrát állították a helyébe...

KUPÁN ÁRPÁD

MÚLTUNK ÖSVÉNYEI

*„Visszaszorítanak hátrább, egyre hátrább...
Azt mentsd, azt a talpalatnyi helyet...
Ahogy lehet...”*

Reményik Sándor

Történelmünk mérföldkövei

Az Úr 2006. esztendeje több olyan kerek, vagy majdnem kerek évforduló megemlékezésére kínál alkalmat, melyek Kárpát-medencei ezeregyszáz éves ittlétünk sorsfordító eseményeire irányítják figyelmünket. Ezek közül négy olyan történelmi évfordulót említünk meg, melyeknek tanulsága ma is beépülhet jövőt feszegető tudatunkba. Időrendet tartva, megállunk a nagy nemzeti romlás kezdetét jelző mérföldkőnél, Mohácsnál. Röviden bár, de felidézzük a reformáció elindítójának, Luther Mártonnak életútját, halála évfordulója kapcsán. Szólunk a hajdúk fejedelmének, Bocskai Istvánnak 1606-os fegyvertényeiről és haláláról, s megpróbáljuk visszapergetni történelmünk képzeletbeli kerekét, hogy azok emléke se merüljön feledésbe, akik a gályákon vérrel-könnyel tettek vallást megváltó Urukról.

I.

1526. augusztus 29-én, azaz 480 éve roppant meg az addig egységes középkori magyar királyság a törökkel vívott Mohács mezei csatában. Az 1241–1242-es tatárjárás talán több emberéletet követelt és nagyobb anyagi romlást okozott IV. Béla királyunk országára nézve, mint I. Szulejmán Közép-Európát kószoló magyarországi hadjárata és mohácsi győzelme, de ez utóbbi mindmáig ható következményekkel járt nemzetünkre nézve. IV. Béla újra felépítette országát, de Mohács az az első, mindmáig intő mérföldkő történelmünk útján, amelytől kezdve a nemzetnek a széttagoeltság állapotával kellett és kell szembe néznie azóta is.

De lássuk azokat az előzményeket, amelyek Mohácsig vezettek.

Mátyás országának ereje és tekintélye a nagy király váratlan halálával, 1490 húsvétján porba hullt. Az őt követő Jagelló-házi király, II. Ulászló (Dobzse László) szinte még árnyéka sem lehet a nagy reneszánsz uralkodó alakjának. Ulászló eseménytelennek mondható uralkodását nem zavarják bel- és külpolitikai események, de ebbe a látszat-csendességbe előrevetül

Mohács árnyéka. A terjeszkedő Török Birodalom, meghódoltatva a Balkánt, kész arra, hogy Magyarországon át akár Közép-Európát is megcélozza. A Habsburg-ház spanyol ága – élén a német-római császárrá emelt V. Károlylyal – az ősi nagy riválissal, Franciaországgal néz farkasszemet és vív hosszantartó küzdelmet Itáliáért. Érthető, hogy Nyugat-Európa államait a legkevésbé sem érdeklik, hogy a nyugati keresztyénség keleti előőrse, a magyar királyság milyen végveszélynek néz elébe. Nyugaton sem politikai akarat, sem pénz nincs arra, hogy hathatós támogatást nyújtsanak Ulászló országának. De így – kissé ugyan később – Nyugat-Európa is szembe kell nézzen az oszmán előrenyomulással

II. Ulászló erélytelen országlása „eredményeként“ pedig a déli védvonalak várai lépésről lépésre török kézbe kerülnek. Az ország alkalmatlan vezetésének „gyümölcse“ Mohácsnál érik be. Ehhez társul a X. Leó pápa által meghirdetett 1514-es parasztfelkelés, és az azt követő megtorlások szülte vérveszteség. Az ország – Mohácsot megelőzve – önmagát veri meg, mielőtt Szulejmán hadai rátörnének Magyarországra.

1516-tól a tízéves gyermekkirály, II. Lajos lesz a magyar korona örököse, de nagykorúsításáig ezt a koronát a király gyámjai „viselik“. A mind jobban tornyosuló vészfelhőket nem lehet nem észrevenni. A nyugat felé küldött segélykérésekre jelentéktelen adományok érkeznek, melyek korántsem elegendőek ahhoz, hogy Magyarország tényleg védőbástyához méltóan tudjon ellenállni. Az ország határain megjelenő török ármádia hírére véve, kapkodva hirdetik meg a nemesi felkelést, mozgósítást, s a fiatal király és csapatai is késve érkeznek Mohács alá. Szapolyai János (Zápolya) erdélyi vajda sincs a küzdőtéren. Testvére, György képviseli Erdély urát Mohácsnál. Augusztus 29-én mintegy 25 ezerre tehető a király serege, amikor arra vállalkozik, hogy megkísérelje a lehetetlent és útját állja Szulejmán harcedzett hadseregének. Az első roham ígéretesnek tűnik a magyar sereg részére, de a második hullámban induló királyi csapatok már a török sereg addig elrejtett ágyúival kénytelenek szembenézni. Fejvesztett menekülésbe csap át a magyar támadás és rövid másfél óra után a csatatéren marad Magyarország főnemeseinek és főpapjainak színe-virága, maga a fővezér, Tomori Pál is. Ismert a tény, hogy az ifjú király a közben megáradt Csele-patakban leli halálát.

Magyarország nyitva áll a fényes padisah előtt, a szabadjára engedett martalócainak nincs is más dolga, mint hogy felpredálják a király és vezetőréteg nélküli országot.

A török nem marad Magyarországon, visszahúzódik a déli határok vonalára, de onnan folyamatosan szemmel tartja az ország vergődését, hogy ha eljön a kedvező pillanat, hatalma alá hajtja azt.

Mindaz, ami Mohács után következett, jól ismert. Az ország három részre szakad. A nyugati és északi országrész az 1526 végén királlyá választott Habsburg herceg, Ferdinánd kezére kerül. Az ország keleti része – Er-

dély – török jóváhagyással Szapolyai János ellenkirály jogára alá kerül, míg az előbbi két király uralmi területe közé ék gyanánt nyomul be a félhold uralma, hogy közel másfélszáz évig sanyargassa a magyarok földjét.

Mohácsnál végleg elveszíti a nemzet önrendelkezésének javarészét, és csak 1918-ban csillan fel a remény, hogy az ősi földön e nép ismét a maga ura lehet.

2.

1546. február 19-én, 460 évvel ezelőtt adja vissza bátor lelkét Urának az európai reformáció elindítója, Luther Márton. Feltehetjük a kérdést, miért említjük a német föld és Wittenberg nagy professzorát hazai történelmünk megidézettjei között? Mindenekelőtt azért, mert benne Isten olyan ajándékát kapta népünk, Európa más népei között, akinek rettenthetetlen kiállása kínálta Mohácsnál megroppant népünknek az Istenbe vetett hit reménységét: újra lehet és újra kell kezdeni az életet. Mert a történelem ura nem a szultán és egyik vagy másik uralkodó, hanem a gondviselő Isten.

Luther Mártont 1546. február elején hívják haza szülővárosába, Eislebenbe, hogy helyi perlekedő hatalmasságokat békítsen össze és reformátori tekintélyével lezárjon egy áldatlan birtokpert. A már egészségében megroppant reformátor itt is nyugszik meg Krisztusában. Halála előtt írt sorai méltóak a nagy reformátorhoz: „...koldus élete van az embernek, így igaz...”

A szászországi parasztbányász fia, aki 1483. november 10-én látta meg a napvilágot, fiatal diákévei során egy nyári vihar után tesz fogadalmat, hogy Istennek szenteli életét. Istent kereső útja gyötrelmes és hosszantartó, de nem eredménytelen. A Szentírás üzenetével vívott belső küzdelmében Ura nem hagyja elveszni, engedi, hogy irgalmas orcáját is megpillantsa Teremtőjének. Isten az ő Fiában, a Krisztusban irgalmas. S azt a lelki eszközt is megadja szolgájának ingyen kegyelméből, amit a Szentírás hitnek nevez. Minden más emberi próbálkozás és kísérlet bálványimádásnak mondható. A hitében megüresedett egyház legfőbb dolga, hogy keresse az Ige és a Szentlélek által a kegyelmes Istent, és csak neki szolgáljon.

Ezen a biztos lelki alapon állva a reformátor nem retten meg sem a császártól, sem a fejedelmektől, sem az őt kiátkozó régi egyháztól, de hízelt ajánlatok sem téríthetik el útjáról. Ismert tény, hogy Werbőczy István kancellárunk és jogtudósunk is ott tartózkodik a híres wormsai birodalmi gyűlésen és Luther tiszteletére vacsorát ad, hogy meggyőzze a reformátort hite megtagadására – de tudjuk –, eredménytelenül.

Istennek gondja van a reformátorra, s amikor a birodalmi gyűlés végzése nyomán Luthert bárki megfoghatja és akár meg is ölheti, oltalmazó fejedelme „elraboltatja” s Wartburg várába „zárátja”, hogy bántódása ne essék. Az itt töltött néhány hónap alatt ajándékozta meg Luther Márton

népét a német nyelvre lefordított Újszövetséggel, amely Szeptemberi Biblia néven vált ismertté.

Visszatérve professzori katedrájára – az evangéliumi hit iránt érdeklődő diákok százai keresik fel Wittenberget s viszik szerte Európába Isten lelki táplálékát.

Adat van arra nézve, hogy 1518-ban, vagyis egy évvel a híres 95 reformátori tétel kihirdetése után már a magyar királyság nyugati megyéiben többen ismerik Luther reformációs tanításait. Előbb az ország német ajkú polgárai, kereskedői, diákjai, majd a mohácsi veszedelem után a magyarság is megismeri az evangélium tudományát. Isten véghetetlen kegyelmét kell látnunk abban, hogy mikor egy nép fizikai és lelki ellenállóképességének a végére jut, akkor adatik számára a felemelő szó, úgy, amint azt a kolozsvári reformátor, Heltai Gáspár krónikájában lejegyezte: ... és akkor vilámlani kezdett Isten Igéje...

És Isten felvillanó Igéje visszatükröződött a lelkeken. Bátor szerzetesek, a régi egyház korábbi szolgálói szertehordozták elcsüggedt népünk között az evangélium meggyújtott fáklyáját. Az Ige Úra gondoskodott arról, hogy akik ezt a fáklyát bátran felemelték, azok ne maradjanak oltalom nélkül. Hitben járó főurak, nemes emberek, mezővárosok magisztrátusai és polgárai nyújtottak védelmet azoknak, akikben Isten követit ismerték fel.

Négyszázhatvan év távlatából is úgy tekintünk vissza Isten bátor

**Luther Márton
síremlékének fedőlapja**



szószólójára, az eislebeni bányász fiára, mint aki engedte – mint üvegen át a Nap melege –, hogy rajta is átsüssön Isten hozzánk érkezett kegyelme és szeretetét, s a félelmek között élő világ – egykor és ma is – megszűnjék vétkei között vergődni.

3.

Az 1606-os esztendő az a harmadik idői mérőöldkő, amely mellett 400 év múltával sem mehet el érzéketlenül a nemzeti emlékezet és kegyelet. Ezzel az évszámmal egybeforrt Bocskai István országot-hitet mentő áldozatos élete, de – sajnos – ehhez az 1606-os esztendőhöz kapcsolódik hirtelen bekövetkezett halála is.

A költőkről állította a régi latin világ, hogy nem lesznek, hanem születnek, mindenki más, aki életét népért, nemzetért, a másik emberért áldozza, annak sokszor göröngyös és zezugos utat kell végigjárnia. Ez utóbbi megállapítás a nagy fejedelemeire nézve is igaz.

Régi, a Tisza felső szakaszánál megtelepedett nemesi család gyermekeként látja meg a napvilágot – olyan időszakban, amikor Erdély uralomváltásának nehéz pillanatait éli át. Életútját, hazájáért hordozott szolgálatát – azt mondhatjuk – akár előre vetíti, hogy születési helye Kolozsvár, nem messze a nagy uralkodó, Hunyadi Mátyás szülőházától. Az időpont: 1557. január 1.

Családja Habsburg-hú. Prágában, Bécsben tanulja a nemes ifjakra váró teendőket, a hadi tudományokat és a diplomácia megannyi fogását. 1576-ban tér haza Erdélybe. Házasság révén tetemes birtok ura lesz. Előbb Kereki várának kapitánya, majd Bihar főispánja és váradi főkapitány. Az akkor megosztott erdélyi nemesi társadalomban keresztül tudja vinni, hogy a törökellenes párt győzzön. Erőfeszítéseket tesz, hogy a trónját többször elhagyó erdélyi fejedelem, Báthori Zsigmond és Rudolf császár között szövetség jöjjön létre, s így tömörüljenek közös frontba a török ellen. Amikor azonban Báthori András foglalja el az erdélyi fejedelmi széket, Bocskai kegyvesztetté válik és az új fejedelem birtokait elkoboztatja. Bocskai egy darabig Prágában él, majd hazaérkezve pályát vált. Hátat fordít a Habsburgoknak s a mind nagyobb terheket hordozó nép oldalára áll. A hajdúkat maga köré gyűjti, s Bocskai újból politikai tényezővé válik Erdély és Magyarország számára. Az ellene küldött Belgiojoso kassai császári kapitány seregét 1604. október 15-én az álmódi-diószegi ütközetben megveri és megfutamítja. Hadai tovább erősödnek a Felvidék hozzá csatlakozó szimpatizánsaival, s az általa elfoglalt felvidéki területek a Garamig terjednek. A Bocskai oldalára állt székely csapatok segítségével Erdélyt is megnyeri. Közben Marosszerdán Erdély, míg a Szerencsen tartott magyarországi országgyűlésen a nagyobbik haza fejedelmévé választják. A szultán díszes koronát küld Bocsk-

kainak, aki azonban nem tekinti az ajándékot a szultán királyságra utaló kinevezésének. 1605 nyarára a Dunántúl is Bocskai kezén van. Novemberre a harcok elcsitulnak és adott a lehetőség Bocskai sikeres hadjáratai nyomán, hogy a következő év januárjában megkezdődjenek a béketárgyalások a Habsburg-udvarral a nemzet további politikai-vallási jövőjére nézve. 1606. június 23-án írják alá a nemzeti és vallásszabadságot biztosító bécsi békét, amely először ébreszt reményt a nemzetben Mohács után elvesztett függetlensége visszaszerzésére. A császári ház kénytelen visszavonni az 1604. évi XXII. törvénycikket, amely a vallásüldözés alapjait kodifikálta és a gyakorlatban is lehetővé tette a protestáns egyházakkal szemben.

A bécsi béke végleges elismerésére 1608-ban került sor a Rudolf császárt követő új uralkodó, II. Mátyás részéről, aki hitlevélben biztosította az országot, hogy a bécsi béke pontjait maradéktalanul be fogja tartani.

Bocskai nemzetéért és a protestáns egyházakért való kiállása arra tanította kortársait és a nyomába lépő fejedelmeket, Bethlen Gábort, majd pedig I. Rákóczi György fejedelmet is, hogy a túltengő uralkodói hatalommal szemben fel kell lépni, s ha a jogi-alkotmányos eszközök kevésnek bizonyulnának, akkor akár a fegyverek erejével is.

Nem adatott meg a fejedelemnek, hogy felügyelje a bécsi béke cikkelyeinek betartását, mert e korban oly gyakori vesebetegségben (vízkórban) még a békekötés évében, 1606. december 29-én Kassán meghalt. Földi maradványait Gyulafehérváron temették el.

Bocskai István hitéért, nemzetéért vívott harcának Európa-szintű megbecsülését és elismerését mutatja, hogy kőbe véssett alakja ott található a Reformáció Genfi Emlékművének elismert alakjai között, Kálvin, Knox, Cromwell, Coligny oldalán. Itthon a katolikus hitbe keresztelt költőnk, Illyés Gyula állít maradandó emléket a hajdú-fejedelemnek A reformáció emlékműve előtt címen ismert csodálatosan szép költeményében. Álljon itt az első szakasz a nagy fejedelem emlékét idézve:

*„Száznegyvenhármát léptem: ez a hossza
az emlékműnek. Hírnök, ki megölt
milliók végső tisztelgését hozza,
úgy mentem el a szobor-sor előtt.
Kálvin, Knox, Farel, Béza! S bika-fővel
a hadrakelt hit zord hadnagyai,
a Vilmosok! és Coligny és Cromwell
– ők néztek rám – s a szablyás Bocskay...
Hátrálnom kellett közelükből: mindet
nem fogta össze csak messzebb tekintet.
Fölhúzódtam a kert felé, a fákig
s lelkemben is hűs tárgyilagosságig.“*

A debreceni Nagytemplom és a Kollégium közötti emlékpark keleti oldalán egy emlékmű áll. Rajta egy évszám: 1676. február 11., majd egy holland név: de Ruyter, s ezt követően negyvenegy prédikátor neve. A hitüket vérükkel megpecsételő magyar református és evangélikus prédikátorainak állít emléket az obeliszk. Azoknak emlékét idézi, akik 330 évvel ez előtt szabadultak ki a nápolyi spanyol gályákról, ahova a Habsburg önkény és szövetségese, a katolikus főpapság adta el őket személyenként ötven aranyért.

Amíg Bethlen Gábor, majd I. Rákóczi György a nagy előd, Bocskai István nyomdokain védelmezte az országot és a protestáns hitet, addig a bécsi és a linzi béke cikkelyeit a Habsburg-háznak be kellett tartania. Amikor azonban II. Rákóczi György lépett apja örökébe, az erdélyi fejedelmi trónra, és kinyújtotta kezét a lengyel korona után, semmivé váltak azok a remények, melyeket vérrel s fegyverrel szereztek és biztosítottak nagy elődök. Erdélyben kaotikus állapotok lettek úrrá, I. Lipót, az új osztrák uralkodó pedig csak a pillanatra várt, hogy mind a bécsi, mind a linzi béke erőteljesen papírossá válhassék. Egyeduralkodói törekvéseinek keresztülvitelét attól



A fogoly prédikátorok
bántalmazása

tette függővé, hogy meg tudja-e törni a magyar nép, s elsősorban a protestáns egyházak ellenállását. A protestáns templomok erőszakos elfoglalásával kezdte el ellenreformációs támadását, majd ezt követte a protestáns prédikátorok és tanítók sorozatos zaklatása. Akik megtagadták hitüket, vagy külföldre mentek, azok szabadok lettek. Az üldözések széles kiterjesztését jelezte annak a háromszáz prédikátornak a perbefogása, akiket 1674-ben idéztek a pozsonyi vérbíróság elé. Hamis tanúvallomások alapján, a vád: szövetkezés a török hatalommal a császári ház ellen. Halálbüntetést helyeztek kilátásba azok számára, akik hajlandók megtagadni vallásukat és elhagyni lelkészi állásukat. Mintegy százan voltak, azok, akiket semmilyen fenyegetéssel nem bírtak megfélemlíteni. Őket a Dunántúlra vitték, börtönbe zárták, kalodába kényszerítették és kínozták. Egy részüket végül erős katonai fedezet alatt Itáliába hajtották, hogy a nápolyi vizeken levő spanyol evezős gályákra eladják. Az úton is többen meghaltak. Sorsuk reménytelen lett.

Amikor Nyugat-Európa protestáns államai, Hollandia, Anglia, Svájc tudomást szerzett a bécsi udvar embertelen tetteiről, tiltakozásba kezdtek Bécs ellen. A holland követ számtalan próbálkozással igyekezett kieszközölni a gályarabságot szenvedő prédikátorok szabadon bocsátását, de ezek a kísérletek elégtelennek bizonyultak.

A megoldást a kényszerre a kényszer adta. A Földközi-tengeren tartózkodó holland hajóraj admirálisának, Ruyter Mihálynak kellett fellépnie a nápolyi alkirálynál, s hadihajóival is nyomatékosítsa követelése komolyságát, s csak ezek után hulltak le az evezőlapáthoz láncolt, halálra szánt prédikátorok bilincsei és lettek szabaddá. A megmaradt negyvenegy prédikátor olyan gyenge volt, hogy közülük többet a holland matrózok ölben vittek át az admirális hajójára, ahol a tisztikar és a megszabadultak együtt énekelték a hálaadó zsoltárt, hogy hitüket megtartották és uruk reájuk tekintett mérhetetlen szenvedéseik között.

A megszabadult prédikátorokat kézzől kézre adták Svájcban, Hollandiában, s gyűjtést szerveztek számukra, hogy életüket újra kezdhessék.

Amikor templomainkban felcsendül a gályarabok éneke, ne felejtsük el, hogy a hitvalló elődök sorsán-példáján át Isten figyelmeztet: A hitet bármi áron megtartsátok!

ZSIGMOND JÓZSEF
lelkipásztor

Trianon kései következményei

A magyar nép legmélyebb, és begyógyíthatatlannak tűnő sebe 1920. június 4-én, a trianoni békediktátum alkalmával keletkezett. Az első világháború vérvesztését követte a nemzet testének feldarabolása. Ez az állapot ma is letagadhatatlan valóság. Ennek következménye, hogy Magyarország minden oldalán saját magával határos. A háborúk nyomai eltűntek, de a szétszakíttatást sem lelki, sem testi vonatkozásban semmi sem szüntette meg. Úgy tűnik, ezt a folyamatot nagyon kevesen kívánják véglegesen lezárni. Sajnos ezt nemcsak a bitorló országok részéről tapasztaljuk, hanem az anyaországiak között is, sőt most már a leszakított részeken is egyre megadóbbak az emberek. Bizonyára sokaknak feltűnő volt az európai unióba való csatlakozás kapcsán a Szlovákiával, azaz a Felvidékkel való határ-légiesítés egykedvű fogadása. A trianoni sebeket még ma is öncenzúrával, vagy ostoba óvatossággal közelíti meg a magyarok többsége, és ennek következtében a kisajátítók felbátorodnak. Szomorú, hogy jussunkért elnémulunk (korábban elnémitottak, most magunktól is megtesszük), miközben meglopóink a zsákmányukkal ország-világ előtt kérkednek.



Amikor napjainkban az ingatlan-visszaszolgáltatás huzavonájának vagyunk koronatanúi, meg kell örökötenünk utódaink számára nemcsak azt, hogy a román hatalom miként hátráltatta a törvényt, hanem annak tényét, hogy miként lopta át a magyar javakat az övéik birtokába. Ma, ha Várad-hegyalja felé veszi útját a vándor, a város szélén hatalmas ortodox kolostort, óriás görögkeleti templomot talál. A terület a római katolikus Vincés nővérek tulajdonában volt, rajta gyönyörű gyümölcsös, amelyet először kollektivizáltak, majd a változás után bizántin módszerrel a bizánci szellemű egyház kezére játszottak. A Körös jobb partján így elkezdődött a pompázatos kolostori élet, ezzel átellenben a folyó bal partján cigányok ezrei sínylódnak fertőben és pizsokban. Hatalmas szimbólumnak tekinthető a látvány. Ez a mai román társadalom. Amit meg akar építeni, azt megépíti. Amit elhanyagol, azt mesteri fokon teszi. Közben közöttük mindig teljes az összhang, különösen, ha a magyarokkal szemben van intézni valójuk. A magyar nemzet Erdélybe eső részét megbénítják, hogy az a tehetetlenség terhével megnyomorítva vergődjön, hogy reménytelenségükben egymásnak feszüljenek, ellenségeskedjenek, de a többségieknek így sem kellene, és így sem tetszenek. Trianon óta nemcsak tehetetlenségre vannak ítélve, hanem állandó fe-

nyezetettségre, ebből származik a halálfélelem (a nemzet halálának féelme is), amitől egyre többen szenvednek.

A magyarok sajnos egyelőre képtelenek minden magyart integráló társadalommá lenni. A nagy nemzeteket csodálattal nézhetjük, amikor jelentős kérdéseket oldanak meg, félretéve mindent, ami megkülönbözteti az egyéneket a közösségben. Nagy célok elérésében csak így lehet eredményeket felmutatni. Viszont egészen fiatal népek is tudnak hasonlóan viselkedni. Figyeljük meg a románokat, hogyan tudnak a legtávolabbi pozíciókból is egymáshoz érkezni, és együtt állást foglalni, különösen a magyarok kárára. Nagy átká nemzetünknek, hogy összetartó társadalom helyett mindig megosztott nép volt. Alig találunk történelmi példát arra, hogy annyira megfeledezhet egy ország a róla letépett részről, mint ez megtörtént a kommunizmus éveiben éppen Magyarországgal. Hihetetlen agymosást végeztek néhány évtized alatt. Ennek fájdalmas mai eredménye, hogy még mindig csodálkoznak az erdélyieken szép magyar beszédük miatt, vagy még mindig vannak politikusok és politikailag vakok, akik a kettős állampolgárság jogát nemzettársuktól megvonják. Ha arról hallunk, hogy árokásás van, akkor tudnunk kell, hogy ezzel a létező szakadékot igyekeznek eltakarni. Illetve a nem létező egészséges társadalom hiányát. A magyarországi közéletet eluralja a kormányközpontúság. Egyszerű adóforrásokká minősülnek le a polgárok. Az a látszat, hogy fent gondolkodnak, és alant minden időt az adópénzek összegyűjtésére kell fordítaniuk. Ezzel teljesen lekötnek minden energiát. A társadalom már nem tud odafigyelni azokra a kérdésekre, amelyeket a kormány nem tud, vagy nem akar megoldani. A civil szervezetek éppen azért gyengélkednek, mert nagyon vékony lekötetlen energia marad, amit felhasználhatnak, s azok is bizonytalan folyamatosságot jelentenek. A határokon túli magyarok felé beinduló akciók közös jellemzője majd mindenikének, hogy szeretetből fakadnak, de sajnos áldozatul esnek az elerőtlenedésnek és a közönynek. Ha keressük az okokat, akkor rövid úton rátalálunk a legfontosabbakra, az erkölcs mellőzésére. Ott, ahol egy nemzetet bizonyos nagyhatalmi szeszély miatt feldarabolhattak, majd kifoszthattak, ott az erkölcs meghalt. Ott, ahol elavult társadalmi rend osztályharcosai ragadják





magukhoz a hatalmat, az erkölcs elpusztul. Ott, ahol tilos a nemzet tragédiájáról beszélni, vagy a határokon kívül rekedtekről megemlékezni, ott az erkölcs megszűnik. Ez lett Trianon szomorú következménye. Ebbe nem lehet tovább belenyugodni.

A társadalom talpra állításában az egyháznak nemcsak része van, hanem szigorú

kötelessége. Sebeket kell enyhíteni, gyógyítani, de ellene állni azoknak is, akik újabb sebeket kívánnak kiosztani. Az egyház társadalmi modellje nem elégedhet meg azzal, amit a világ bár hirdet, de nem tart be, hogy ugyanis egymást támogató kölcsönösségben fejlődjön az emberiség. Nekünk Krisztus üzenetét kell ehhez a modellhez csatolnunk, mintegy elengedhetetlen követelményt magunkra és másokra alkalmazva. „Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jutalmát veszitek? Avagy a vámszedők is nem ugyanazt cselekszik-e?” (Máté 5, 46). A család modelljét ki kell egészítenünk azzal a nem világbarát figyelmeztetéssel, amit Krisztus Máté 10, 37-ben mond: „Aki inkább szereti atyját, és anyját, hogynem engemet, nem méltó énhozzám; és aki inkább szereti fiát és leányát, hogynem engemet, nem méltó énhozzám.” A Szentírás szigorú kijelentései már a próféták korában is, és Jézus ajkán is, a kor kritikái voltak. A megfogalmazott követelmény viszont nem alárendelő hatással bírt, hanem ellenkezőleg, felszabadító ígérettel. Erkölcsi forrása van annak, aki nemcsak viszonzszeret. Erkölcsi ereje van annak, aki családját nagyon szereti, de Krisztus által mindenkit szeretni tud. Ez a felfogás nemcsak éldegélésre elegendő, hanem önfeláldozásra is. Ebben van a keresztyén ember autonómiája. Ezt az életformát kéri és követeli a keresztyénség. Ami ezzel ellentétes nem keresztyéni, nem is találhat elfogadhatóságot, tehát ítélet alatt van. Az önmagával foglalkozó ember, vagy nemzet gyümölcstelen, az önfeláldozó ellenben gazdag áldásokban bővülködő. Az önfeláldozást Krisztusban gyakorló ember autonóm személyiség. Ő az, aki erkölcsi és isteni erőket hasznosít a világban, országában, városában, családjában, saját életében. Az autonóm személyiség mindig irritálta a környezetét. Megfigyelhető, hogy kik és miért nem akarnak most sem autonómiáról beszélni. Trianon

Magyarország autonómiája ellen volt. Erdély autonómiáját sokan ellenzik, mert nincs meg bennük az erkölcsi és isteni erő, amivel építhetnék saját új modelleken alapuló jövőjüket. A függetlenedéstől félők tartanak attól, hogy nem lesznek meg azok a javak, amelyeket kívülről megkaptak. Az ilyenek sem a belülről, sem a felülről jövő erőket nem képesek megérteni, s elfogadni. Inkább maradnak a megszokott régiben, még akkor is, ha abban csak megaláztatás van, s ezen kívül semmi más.

Az emberhez méltó társadalmat az autonóm ember építheti fel. Sokat emlegetik a harmonikus társadalom szükségességét. Még a diktatúrák is ezt teszik. Persze, elképzelésük szerint akkor harmonikus egy társadalom, ha benne az elnyomott ember hallgat, és mindent csendben eltűr. A harmonikus társadalmat a harmonikus, azaz autonóm személyiségek építhetik fel. A harmónia nem más, mint az erkölcsi, isteni erők működése az emberekben, és rajtuk keresztül az általuk létre hívott társadalomban. A sátáni erők (ide tartozik Trianon gonosz szelleme is) ezeket a harmonikusan összefonódó erőket bontogatják szét, de ha kell, tépdelik, vagy szétrombolják. Trianon késői áldozataiként, vagy újkori autonómiánk küzdőiként igen nehéz és szép feladatot kaptunk. Tudott dolog, hogy a bajban lévő, mindig nagyobb erővel küzd céljai eléréseért, a halálveszély mindig több erőt kiold az életre kívánczóból. Hivatásunk, emlékeztetni a könnyebben feledkezőket, az anyaországban is, a magyar nemzet közösségének valódi megteremtésére. A mi sokszor megaláztatott állapotunk, nemcsak vakmerőbbekké tesz bennünket, hanem autonómiaigényünket is erősíti. Hadd legyen ez az igény minden magyar igénye. Legyen ez sürgős igény, mivel egyéni és közösségi méltóságunk alapul ezen.

A harmonikus élet naponként építendő. Benne van ebben a mondatban a bátorítás és a figyelmeztetés is. Bátorít az a tudat, hogy naponta tudatosan készíthetjük utunkat a majdnem tökéletes identitástudat felé. Ha figyelünk az isteni és erkölcsi erők működésére bennünk, akkor érzékelni tudjuk önmagunkat annak, akinek Isten látni akar, és akik megmutatkozunk társaink előtt. Felső erők alatt erősödünk, s leszünk azzá, akinek lennünk kell. Csak ezzel az erős Isten- és én-tudattal állhatunk szemben azokkal az erőkkel, amelyek ellenünk működnek. A meggyengült én sokasodó zavarok közé keveredik, elbizonytalanodik, kételkedni kezd, s lassan az önfeladás veszi birtokába. Hasonlóan jár az a nép, amely elveszíti a világosságot, és sötétségben kezd el járni. A pokol erői diadalmaskodni készülnek. Vigyázzunk és imádkozzunk.

Megbűnhötte már e nép a múltat, a jövőt pedig több áldozattal ideje már elkezdeni.

CSÚRY ISTVÁN
főjegyző

1956 – Devictus vincit!

„A magára maradt Európában csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk, amiért a magyar harcosok életüket adták (1956-ban), és soha, sehol – még közvetve sem – igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minekünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revidiálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és a halál erőivel, melyek elhomályosítják a történelmet – bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

A magyar munkások és értelmiségiek, akik mellett annyi tehetetlen bánattal állunk ma, tudják mindezt, sőt azok, akik mindennek mélyebb értelmét velünk megértették. Ezért, ha szerencsétlenségükben osztoztunk – miénk a reményük is. Nyomorúságuk, láncaik és száműzöttségük ellenére királyi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot, amelyet ők nem nyertek el, de egyetlen nap alatt visszaadták nekünk!”

(Albert Camus: A magyarok vére)

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc félszázados évfordulójára emlékezünk, arra az eseményre, amely a 20. század egyik jelentős mozzanataként írta be nevét a világtörténelembe. Olyan történéseket idézünk ötven év távlatából, amelyek méltók a Kárpát-medencei magyarság ősi hagyományaihoz, következetes folytatásai a szabadságharcos előzményeknek, s ugyanakkor előremutató iránytűt és reménysugarat jelentettek más népeknek is a szovjet imperializmus ellen vívott küzdelmében. Büszkén tekintünk vissza arra, hogy 1956 világraszóló jelentőségét újságcikkek ezrei, majd könyvek százai értékelték külföldön; idegen költők népünket dicsőítő ódáiból Gloria Victis címmel antológia is készült. Minderre jellemző volt Milovan Djilas szerb politikus jóvendölése: „A magyar nép forradalmával új fejezet kezdődött az emberiség történelmében. A magyar felkelés talán nem kisebb jelentőségű, mint a Nagy Francia Forradalom, vagy az orosz forradalom... Ez a kommunizmus végének kezdetét jelenti...” Végül is beigazolódtott a jóvendölés.

Mint ahogy az elmúlt ötven esztendő azt is bizonyította – a hatalom „elvtársai” bármennyire is tagadták, kendőzték –, 1956-ban *Magyarországon demokratikus forradalom és nemzeti szabadságharc* sepiet végig, közvetlenül választott néphatalmi szervek két-három szintes hálózata alakult ki, többpártrendszeren nyugvó országgyűlést és kormányzatot készítették elő. Országszerte legalább négyezer munkahelyi, települési, kerületi, járási, megyei és térségi néphatalmi testület működött. Kiáltványaik, követeléseik, cselekvési terveik az ország független és semleges jogállására, a népi és a polgári demokráciát egyesítő sajtóságos társadalmi-politikai rendszer megteremtését tűzték ki célul. Ebben a helyzetben a túlnyomó többség elutasította a hatalom erőszakos központosítását és ragaszkodott a népfelség hatalomgyakorlásához. Mindez pedig nemcsak a kommunista diktatúrának vetett véget, hanem túllépett a reformkommunista belső hatalommegosztáson is, amely 1917-től az államszocializmust valójában avégett korszerűsíti, hogy megőrizhesse.

Ötvenhat nemzetközi kisugárzása végig pásztázta a Kárpát-medence keleti és ;syaki térségét. Magyar szempontból, ha csak egyetlen történelmi pillanatra is, feltámasztotta és megerősítette a nemzeti hagyomány és összetartozás tudatát. Erdélyben és Kárpátalján az egyértelmű és természetes célok, fogalmak keltettek vonzalmat. Magyar csoportok támogató és csatlakozó mozgalmakat szerveztek a nemzeti kisebbség, a szellemi, az oktatási, az egyházi önrendelkezés és általános szabadságjogok megszerzésére. Mivel ezek az eszmék a szovjet birodalmi függőség és a kommunista diktatúra ellen fordultak, románok és szászok, ukránok és ruszinok is osztották a ma-



Nagy Imre megérkezik a Parlamenthez



Nagy Imre beszél a Parlament erkélyéről

gyar kezdeményezést. Mind a kezdeményezésben és a cselekvésben, mind a leveretésben, eltiprásban és a megtorlásban így kerülnek kölcsönhatásba a magyarországi és az erdélyi, valamint kárpátaljai események.

Előzmények

Sztálin halála után (1953. március 5.) elvileg megnyílt a lehetőség a desztalinizációra a megszállt, ún. népi demokratikus országokban. Ez a reformkommunista kísérlet azonban több feltételtől függött. Így például: miként vélekedik erről az SZKP új vezetése; hogyan viszonyulnak a kérdéshez a párton belüli csoportok; a kommunista pártok akarják-e a nevükkel fémjelzett korszak felülvizsgálását; végül pedig figyelembe kellett venni a világpolitikai erőviszonyokat és a nemzetközi kommunista mozgalom, mindennek előtt Kína magatartását. Az SZKP három irányzata – a desztalinizációban a pártapparátusra támaszkodó Hruscsov, a vele szemben álló Molotov és Kaganovics, továbbá a gazdasági reformok és a politikai élet liberalizmusát meghirdető Berija, valamint Nagy Imre protektora, Malenkov – egyetértett abban, hogy bizonyos változások elengedhetetlenek. Terveik között szerepelt a kollektív vezetés, az amnesztia, a büntető törvénykönyv módosítása, a politikai nyomás enyhítése, a nemzetközi feszültség oldása, a személyi kultusz bírálata. Ezt javasolták testvérpártjaiknak is. Moszkvában azonban még javában dúlt a belső hatalmi harc. 1953 júliusában ennek áldozata lett Berija is. A Berija-perrel egy időben a Kremlbe rendelték a csatlós országok vezetőit, akik a Kominform ülésein megkapták az útmutatásokat az új irányvonallal kapcsolatban. Mindaz, ami itt elhangzott –, hogy Sztálin túlértékelte saját személyét, megsértette a kollektív vezetés elvét, tévedett az ország irányítását, gazdasági életének kialakítását illetően – egyáltalán nem nyugtatta meg Ulbrichtot, Rákosit, Bierutot, Gheorghiu-Dejt, Hodzsát, akik úgy tettek, mintha a személyi kultusz bírálata rájuk nem vonatkozna.

Ugyanebben az időszakban, 1953. június 16-án lobbant lángra az elégedetlenség Kelet-Berlinben és az NDK több városában a szocializmus építésének felgyorsítása és a normaemelés miatt. Ezek leverésében döntő szerepet játszott a megszálló szovjet hadsereg. A kommunista hatalom pedig 45 személyt halálra ítélt és több mint 20 ezret bebörtönözött.

Ilyen körülmények között a szovjet vezetésnek rendkívül fontos volt, hogy hiteles képet kapjon a közép- és kelet-európai országokról. A szovjet szakértők elemzése a gazdasági, politikai és társadalmi helyzetről mélységes aggodalommal töltötte el a moszkvai vezetést. A Magyarországról készült jelentésből például kiderült, hogy az elégedetlenség elérte a kritikus pontot, s ezt a nagy ipari központokban a munkásság sztrájkokkal juttatta kifejezésre. Ezért a szovjet pártelnökség 1953. június 13-án Moszkvába rendelte a magyar vezetőket, Rákosi Mátyás főtítkárt és miniszterelnököt, Gerő Ernő és

Nagy Imre miniszterelnök-helyetteseket, valamint más fontos párt- és állami beosztottakat. A szovjet vezetők megállapították, hogy Rákosiék a hadigazdálkodással, a túlzott iparosítással, a beruházási politikával, az erőszakos szövetkezetesítéssel, az állami szervek önállóságának megsértésével, a kormány és törvényesség semmibe vételével, valamint azzal, hogy félresöpörték a kollektív vezetés elvét és a titkárság, valamint a Politikai Bizottság kizárásával „a négyesfogat” idegen származású tagjai – Rákosi, Gerő, Révai és Farkas – döntöttek minden országos kérdésben, a katasztrófa szélére sodorták az országot. Mindez elsősorban a magyar népi demokratikus rendszer válságaként érzékenyen érintette a különben szintén hibás szovjet vezetőket, mert azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a szovjet birodalmat is megrendítheti. Moszkvában elrendelték a felsorolt hibák sürgős kijavítását; Révait és Farkast menesztették, Gerő maradt a párt legfelső vezetésében, de



A Sztálin-szobor ledöntésének előkészítése

Rákosinak le kellett mondania a kormányfői tisztségről, helyette a Malenkov által támogatott Nagy Imre került a miniszterelnöki székbe. Bár az új kormány programja a tömegek lelkesedésével találkozott és bizalommal töltötte el a kibontakozó reformmozgalom híveit, mégis ez az elkeseredett politikai küzdelem kezdetét jelentette; a Rákosi vezette konzervatív sztálinista erők első perctől küzdöttek ellene.

1953. szeptember 7-én a Szovjetunióban N. Sz. Hruscsov lett a párt első titkára. Kérdés volt, hogy ez vajon a személyi kultusz békés felszámolását vagy éles hatalmi harcokat jelent-e majd. Mindenesetre a külpolitikai barométer mutatója erősen ingadozott, bizonytalan politikai időjárást jelzett. 1954-ben a tőkés nagyhatalmak Délkelet-Ázsiában létrehozták a SEATO katonai szervezetet, 1955 májusában a NATO felvette tagjai sorába Nyugat-Németországot. A szocialista tömb a Varsói Szerződés létrehozásával próbált ellensúlyozni. Közben a szovjet birodalomban személycsere is történt: Malenkov helyett Bulganyin került a miniszterelnöki székbe, ami valószínűsítette Hruscsov személyes hatalmának erősödését. Mindenesetre Nagy Imre elvesztette egyik legfőbb moszkvai támogatóját. S ebben Rákosi a visszarendeződés jelét látta. Támadást indított Nagy Imre ellen, aminek következtében „antimarxista pártellenes nézetei és frakciós tevékenysége” miatt kizárták a párt csúcsvezetéséből és leváltották a kormányfői tisztségből is. Helyére Hegedűs Andrást ültették. Ez a döntés tovább fokozta a munkásság elégedetlenségét, a parasztságot pedig a beszolgáltatási rendszer újbóli szigorítása és a termelő szövetkezetek ismét megindult erőltetett szervezése keserítette el.

Közben bebizonyosodott, hogy a Rákosi-csoport külpolitikai helyzetértékelése tévesnek bizonyult. Ugyanis Hruscsov hatalomra jutása a sztálini diktatúra végének reménységét és a nemzetközi élet enyhülését jelentette. 1955 májusában a négy nagyhatalom külügyminiszterei Bécsben aláírták az osztrák államszerződést, Genfben 15 országot – köztük Magyarországot – felvettek az ENSZ-be. Hruscsov Belgrádba utazva, napirendre tűzte a jugoszláv kérdés rendezését. Ennek következményei voltak Magyarországra nézve is: az 1949. évi Rajk-pert felülvizsgálták. Rákosi – közeli bukásának előjeleként – kénytelen volt beismerni, hogy a Rajk-per provokáción alapult, s hogy ő személyesen is felelős a törvénysértésekért.

1956 februárjában a XX. szovjet pártkongresszus eredményei és határozatai szintén az enyhülés irányában hatottak. A magyar kommunista párton belül kibontakozott egyre élesebb harc lehetővé tette, hogy azok a társadalmi erők, amelyek eddig nem jutottak szóhoz, megfogalmazzák igényeiket és követeléseiket. Ezek szinte egyöntetűen Nagy Imrében látták azt a személyt, aki a hibás vezetéssel szemben képes lesz az igazi reformok megvalósítására és a magyar nemzeti érdekek érvényesítésére. Létrejött a Petőfi Kör, mely csakhamar tömegeket átfogó mozgalmá szélesedett. A Kör vitái sorra vették át a magyar társadalom sorskérdéseit, egyre nyíltabban tárták

fel a hibákat és keresték a kivezető utakat. A másik kiemelkedő jelentőségű fórum a magyar íróknak az Irodalmi Újság köré szerveződött reformmozgalma volt, mely a kultúrpolitikában elkövetett hibák orvoslását, az 1953-as kormányprogram szelleméhez való visszatérést követelte. Mindezen társadalmi elégedetlenség mellett a szovjet birodalommal szembeni ellenszenv is erősödött, ugyanis az osztrák államszerződés megkötése ellenére a szovjet csapatok nem hagyták el Magyarországot, holott állomásozásuk elvi indoka az Ausztriába vezető út biztosítása volt.

Ugyancsak erőteljesen hatott a magyarországi belpolitikai helyzetre a Lengyelországban kirobbant felkelés. 1956. június 28-án Poznanban a munkásság fegyvert fogott, s ezt a hadsereg súlyos véráldozatok árán verte le. Ám utólag a lengyel államvezetés a munkásmegmozdulást jogosnak ismerte el, s igyekezett orvosolni a sérelmeket. Ez Magyarország számára is példaként szolgálhatott volna. A pártvezetőség azonban ismét csak félmegoldáshoz folyamodott: menesztette a sztálinista Rákosit, de utóda az ugyancsak konzervatív, bürokrata Gerő Ernő lett; személyi változásokat eszközölt, de a kulcspozíciók a sztálinisták kezében maradtak. Ez a látszatzmegoldás és némely gazdasági intézkedések azonban nem csillapították a közhangulatot. Sőt, Rajk László és társainak októberi ünnepélyes temetése még inkább felszította azt. Tízezrek döböntően kérdezték: Hogyan történhetett ilyesmi? Ki a felelős ezért a szörnyűségért? És milyen megtorlás lehetséges? Az ünnepi szónok azonban a párt létét nevezte meg garanciaként arra, hogy a jövőben ilyesmi ne történhessen meg...

Forradalom és szabadságharc

Közben rendkívüli események zajlottak Lengyelországban is. A Kommunista Párt Központi Bizottsága 1956. október 19-én azzal a céllal ült össze, hogy a hatalomra került sztálinizmus-ellenes Gomulka első titkár javaslata alapján befejezze a reformintézkedéseket. Az ülésen váratlanul és hívatlanul megjelent Hruscsov, Zsukov és Mikojan. A Szovjetunió mindenre felkészülve a lengyel határ közelében csapatösszevonásokat hajtott végre. Gomulka azonban meggyőzte a szovjet vezetőket, hogy nem követeli a Lengyelországban állomásozó csapatok kivonását, s nem lépnek ki a Varsói Szerződésből. Ugyanakkor tudomásukra hozta: kitart a szocializmus építésének sajátos nemzeti útja mellett s hangsúlyozta a vallásszabadság biztosításának, a gazdasági reformok bevezetésének, a termelőségvetkezetek felosztatásának fontosságát. Hruscsov némi habozás után elfogadta ezt a változatot. Folytatódhatott a lengyel vértelen forradalom. Ezzel vállalt szimpátia tüntetést a budapesti egyetemi ifjúság október 23-án.

Akárcsak a társadalom minden rétegében, rendkívül nagy feszültségek halmozódtak fel az ifjúságban is. Az egyetemisták sorra léptek ki a DISZ-ből

és szervezték újra egykori szervezetüket, a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségét, a MEFESZ-t. Szociális és politikai követeléseik majdnem mindegyikéből kicsendült a Nagy Imre iránti bizalom, s az ő rehabilitása felé hatott a jugoszláv kérdés rendezésének folyamata is, hiszen Tito a sztálinista pártvezetőkkel szemben Nagy Imrében inkább megbízhatott. Nem véletlen tehát, hogy 1956. október 13-án visszavették a pártba, néhány nappal később visszakapta akadémiai tagságát, 24-én pedig ő lett a miniszterelnök.

Október 23. Évszázadok hagyományaihoz híven a lengyelek és a magyarok, mint fegyverbarátok, gyakran hasonló szellemben válaszoltak a történelem kihívásaira. Ezúttal a magyar ifjúság fejezte ki rokonszenvét a lengyel forradalommal. A szimpátianyilvánításban azonban ott voltak a magyar társadalom égető kérdései is. Tizenhat pontban foglalta össze a MEFESZ követeléseit: többek között a szovjet csapatok kivonása; új pártkongresszus összehívása; Nagy Imre kormányalakítása; általános egyenlő és titkos választások; többpártrendszer; az ország adottságainak megfelelő gazdasági tervek kidolgozása; általános amnesztia stb. A jugoszláviai útjáról hazatért Gerő vezette küldöttség számára a legrosszabbkor jött ez a diáktüntetés, ugyanis a pártvezér külpolitikai sikerét, a Titóval történt látványos kibékülést hatalmának megszilárdítására akarta felhasználni, s elrendelte a felvonulás azonnali betiltását. Délután három órára azonban teljesen megtelt a pesti oldalon a Petőfi tér. A felvonulók kezében nemzeti színű és vörös zászló, valamint néhány lengyel zászló lobogott; a transzparenszen a magyar–lengyel barátságot, Lengyelországot éltették. Rövid koszorúzás után Sinkovits Imre elszavalta a Nemzeti dalt, majd ismertették az egyetemi ifjúság követeléseit. Innen átvonultak Budára a Bem-szoborhoz, ahol Veres Péter felolvasta az Írószövetség Nagy Imre kormányát követelő, de a diákoknál sokkal mérsékeltebb kiáltványát. Közben a tömeg egyre nőtt; munkások, katonák, a katonai akadémiák hallgatóinak csoportjai csatlakoztak hozzá. Mintegy 200 ezren érkeztek vissza a Kossuth térre, senkinél nem volt fegyver és a szónokok sem buzdítottak erőszakra. „Nagy Imrét a kormányba!” – hangzott a jelszó, amelyhez egy másik, ijesztőbb társult: „Ruszkik haza!” Estefelé Nagy Imre egy rövid és óvatos beszédet mondott az Országháznál; ez azonban nem aratott sikert. Gerő Ernő estére beharangozott rádióbeszéde pedig egyenesen felháborodást váltott ki, olaj volt a tűzre. Ezek után az utcákon hömpölygő tömeg Gerő távozását követelte. Ám nem Gerő volt az, akit ekkor a hatalom csúcsáról letaszítottak, hanem bálványa, Sztálin. Hatalmas szobra sokáig dühítette Budapest lakosságát. A nap eme leglátványosabb eseménye a Dózsa György úton zajlott le, ahova az emberek tízezrei özönlöttek a nyolc méter magas szobor köré, amely hatalmas talapzaton állt az alábbi bevesséssel: „A nagy Sztálinnak a hálás magyar néptől”. Nehezen sikerült a kolosszus meglazítása, majd acetilén lángvágókkal a szobor térdeit

olvasztották meg, így az földrengető robajjal lezuhant. A tömeg nagy lelkesedéssel hozzálátott a szobor földarabolásához. Csak Sztálin ember nagyságú csizmáit, mint a zsarnok bukásának jelképeit hagyták a talapzaton sértetlenül...

Közben tömegek gyűltek össze a Szabad Nép szerkesztősége előtt és a Rádió épületénél. Mélységesen elkeserítette a tüntetőket, hogy Gerő esti rádiószózatában kűtmérgezőknek és ellenforradalmároknak nevezte őket. Éppen ezért azt követelték a Rádiótól, hogy olvassa be az ifjúság pontokba foglalt követeléseit. Itt robbant ki először a fegyveres harc a felfegyverzett forradalmárok és a Rádió őrizetére kivezényelt karhatalmi alakulatok között.

A felkelők 23-ról 24-re virradóan jelentős mennyiségű fegyverhez jutottak a Lámpagyárból, a Timót utcai fegyverraktárból, a Bem és Beloiannisztaktanyákból, valamint a Danubia gyárból. Fegyverszerzés céljából hatoltak be a Kossuth Tűzértishti Iskolába, a Kilián és a Petőfi laktanyába. Már este kilenckor tény volt: fegyveres felkelés tört ki. Ennek hírére Nagy Imre elfogadta a miniszterelnöki tisztséget, de ugyanakkor a dogmatikus szárny, élén Gerővel, az eseményeket ellenforradalomként értékelte. Gerő kérésére a szovjet főtanácsadó a fővárosba rendelte Székesfehérvárról a szovjet különleges gépesített hadtestet, de Kecskemétről és Ceglédre is elindultak az ott állomásozó alakulatok. Miután ismét átalakult a párt Központi Vezetősége, 24-én reggel kihirdették a kijárási és gyülekezési tilalmat és a statáriumot. Ezúttal azt is bejelentették, hogy rendteremtés céljából behívták a szovjet csapatokat. Bár jelenlétüket egyelőre erődemonstrációnak, megfélemlítésnek szánták, ezzel új fejezet kezdődött a felkelés történetében. Eddig a nép fordult szembe az országot vezető kormánnyal, a kommunista párttal és annak erőszakszerveivel, azokat akarta elsöpörni, ettől kezdve a Rákosi-rendszer elleni népfelkelés *nemzeti függetlenségi harccá alakult át.*

24-ére virradóra meg is érkeztek a szovjet páncélosok, de nem érték el a Berlinben kiváltott hatást. A felkelők felvették ellenük a harcot, emellett általános sztrájkot hirdettek és a tömegtüntetések a vidéki városokra is kiterjedtek. A vállalatoknál, intézményeknél spontán módon forradalmi bizottságok, munkástanácsok jöttek létre, hogy az új politikai és társadalmi élet szervezői legyenek. Egyes helyeken a pártállam fegyveres erői, az ÁVH-alakulatok brutálisan igyekeztek vérbefojtani a forradalmat. Október 25-én hatalmas tömeg vonult az Országház elé „Vesszen Gerő” kiáltásokkal és Nagy Imrét éltetve. A tömeghez ágyúcsövükre lyukas magyar zászlót erősítve szovjet tankok is csatlakoztak, de a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről gépfegyvertűzet zúdítottak a tüntetőkre. Rengeteg halálos áldozat árán fojtották vérbe a tiltakozást. Ez Gerő „hatyúdalát” jelentette. Lemondott, s a Szovjetunióba menekült, helyére a párt első titkárának tisztségébe Kádár János került. Másnap, október 26-án Nagy Imre

miniszterelnök az eseményeket *nemzeti demokratikus forradalomnak* minősítette, s azt is kinyilvánította, hogy a harc nem a rendszer ellen, hanem a demokráciáért és a nemzeti függetlenség biztosításáért folyik. Nagy Imre és csoportja felismerte, hogy a demokratikus megújuláshoz nem elegendő 1949-hez visszatérni: az egypártrendszer nem elégíti ki a magyar társadalom igényeit. Ám a legégetőbb feladat a harcok beszüntetése volt. A felkelők benzines palackokkal (Molotov-koktélokkal) lángra lobbantották a szovjet harckocsikat, a szűk utcákban felállított páncéltörő ágyúkkal lőtték a tankokat. Nagy Imre kormányának végül sikerült tűzszünetet kieszközölnie: a szovjet csapatokat – a városi harcok régi szabályai szerint – kivonták Budapestről, hogy a városon kívül rendezzék soraikat. Október 28-án a miniszterelnök bejelentette, hogy tárgyalások kezdődnek a szovjet csapatokkal az ország kiürítéséről és lépéseket tesznek a Varsói Szerződésből való kilépésre. Ezzel egy időben megindult a volt koalíciós pártok újjászervezése; november 2-án pedig megalakult az új koalíciós kormány. Vagyis: az 1947-es állapotokhoz tértek vissza. Ez általános örömet és bizakodást váltott ki országszerte.

Természetesen az ország helyzetét akkor is a nemzetközi viszonyok határozták meg, azok pedig korántsem nyújtottak alkalmat optimizmusra. A nagyhatalmak a hidegháború korszakában is ragaszkodtak a jaltai és potsdami megállapodásokhoz, melyek szerint többek között Magyarország is a szovjet befolyási övezetbe tartozott. A második világháború után létrejött két világrendszer ellentétesen is feltételezte egymást. Ez a „furcsa egyensúly“ az osztrák államszerződés aláírásával, a szovjet csapatok Ausztriából történő kivonulásával megbillenni látszott, hiszen Moszkva mintegy jelzést kapott, hogy esetleg Közép-Kelet-Európa más térségeiről – így Magyarországról is – esetleg le kell mondania. Ennek ellensúlyozására hívta életre 1955-ben a Varsói Szerződést. Az 1956-os magyarországi forradalom ilyen helyzetben egy óriási világmérfőzés kicsi központjává lett. Magyarországot nem engedte kilépni saját befolyási övezetéből a Kreml. De a Nyugat is hagyta, nem akart ujjat húzni a szovjet birodalommal e miatt. Mint ahogy nem kedvezett Magyarországnak az ekkor kirobbant szuezi válság sem, hiszen megosztotta a világ figyelmét és jócskán megnövelte a Szovjetunió kelet-európai játékterét.

Ennek ellenére Hruscsov gondolkodóba esett. Bár a magyarországi események hallatán első pillanattól a fegyveres beavatkozás híveként lépett fel, elindítása mégis kockázatot rejtett. Felsejlett ugyanis a harmadik világháború kitörésének veszélye. De mérlegelendő volt az is, hogy a nyugati kommunista pártokat elidegenítheti a fegyveres beavatkozás. Így Hruscsov először a kínaiakkal tárgyalt, akikkel békés megoldásban állapodott meg, utóbb azonban az erőszakos fellépés mellett döntött. Ezután a lengyelekkel folytatott megbeszélést, majd Bukarestben is jóváhagyatta a magyar forradalom fegyveres vérbefojtását. Erről a tanácskozásról érdemes idézni

Hruscsov emlékiratait: „Bukarestben a román elvtársakon kívül jelen volt a Novotny vezette csehszlovák és a Zsivkov vezette bolgár küldöttség. A románok és a bolgárok azt mondták, ők is szeretnének katonai segítséget nyújtani Magyarország forradalmi munkásainak az ellenforradalom elleni harcukban. Azt válaszoltuk: elegendőek lesznek a szovjet csapatok, amelyek a potsdami szerződés értelmében amúgy is Magyarországon állomásoznak. Még tréfálkoztunk is a román elvtársakkal arról, milyen buzgók most, hogy bele vessék magukat az ellenforradalom elleni harcba; bezzeg 1919-ben Románia az ellenforradalmárok pártján állt, amely szétzúzta Kun Béláék forradalmát. A román elvtársak jót nevettek. Aztán sok sikert kívántak nekünk, és kérték: siessünk.” Végül a szovjet vezetők Titóhoz repültek Brioni szigetére; itt a várakozás ellenére a jugoszláv vezető szintén támogatta a beavatkozást. Amikor Konyev marsallt, a Varsói Szerződés csapatainak főparancsnokát Hruscsov megkérdezte, hogy „mennyi idejébe kerülne a rend helyreállítása és az ellenforradalmi erők szétzúzása Magyarországon, az gondolkodott egy pillanatig, majd így válaszolt: – Három napba. Hruscsov erre azt mondta: – Akkor lásson hozzá, készítse elő! Majd szólunk, ha eljön az ideje!”

A szovjet képmutatás netovábbja, hogy közben november 3-án délelőtt Budapesten megindultak a katonai tárgyalások a végleges kivonulásról, „kedvező mederben” folytak a megbeszélések, majd a szovjet fél javasolta, hogy délután Tökölön a szovjet főparancsnokságon folytassák. Ott viszont letartóztatták a magyar tárgyaló küldöttséget...

És térjünk ki még egy epizódra: november 3-án az esti órákban az egyházak vezetői szóltak a rádióban. Ravasz László, az elmozdított református püspök, Ordass Lajos, a börtönviselt evangélikus püspök és Mindszenty József esztergomi érsek, akit október 30-án szabadítottak ki a börtönből. Mindhárman a lelkiismereti szabadság, a szabad vallásgyakorlás, a keresztény szellemiség mellett tettek hitet. Mindszenty megállapította, hogy forradalom nemzeti szabadságharc. Most a nemzet léte és a mindennapi kenyér a fő gond.

Megszállás és megtorlás

1956. november 4-én hajnal előtt 16 szovjet páncélos hadosztály kétezer tankkal, „Forgószél” elnevezéssel nagyszabású offenzívát indított az ország, de különösen a főváros ellen. A bevetett haderő nagysága hasonló volt a Hitler által 1940-ben Franciaország megszállására mozgósított hadsereg ütőerejével. Kora reggel Nagy Imre bejelentette a szovjet támadást a magyar népnek és a világ közvéleményének, az Egyesült Nemzetek Szövetségének segítségét kérve. Az orosz csapatok gyorsan elfoglalták a repülőtereket, az országúti és vasúti csomópontokat és hidakat. Súlyos harcokat jelentettek

Csepel, Kőbánya és Újpest munkáskerületeiből. Gyórnél szovjet ejtőernyősöket vetettek be. Pécsett magyar csapatok szálltak szembe az urániumbányát és a repülőteret elfoglalni készülő szovjet erőkkal. Budapest belterületén mind véresebb utcai harcok bontakoztak ki. Kádár János, aki titokban néhány társával átment a szovjet oldalra, új kormány megalakítását jelentette be, átállását azzal indokolva, hogy: „1956. október 23-a és november 4-e között Magyarországon lezajlott fegyveres felkelés célja az alkotmányos társadalmi rend erőszakos megdöntése volt a fasiszta Horthy-rezsim visszaállítása érdekében”.

Haláltusa jellegét öltötte a hátralévő küzdelem. Noha az ellenállás egyes területeken folytatódott – a szabad rádióállomások november 9-ig tovább sugároztak, a Csepel-sziget munkásai november 14-ig ellenálltak – a magyar szabadságharcot a szovjet hadigépezet végül is eltiporta.

Mindez pedig felbecsülhetetlen következményekkel járt. Magyarországon valóságos hajtóvadászat indult 160 ezer ember ellen; ennyi személy ellen folytattak vizsgálatot. Körülbelül 480 embert végeztek ki; 300–400-an pedig sortűzek áldozatai lettek. Összesen a magyar halottak és sebesültek 25 ezer körül voltak. 24 ezren kerültek börtönbe, internáló táborokba, s mintegy 40–50 ezer ember viselt el kisebb-nagyobb idejű letartóztatást, kitelepítést, vagy elkülönítést. Körülbelül 150 ezren jutottak az országon belül olyan helyzetbe, hogy nem lehettek teljes jogú polgárok... De Magyarország a legnagyobb veszteséget mégis azzal szenvedte, hogy 200 ezer – többségükben fiatal – honpolgára a szabad világba menekült. Nagy Imre és társai előbb a jugoszláv követségen kaptak menedéket, majd Romániába szállították, majd onnan kiadták őket a Kádár-rendszer igazságügyi szerveinek, akik a felkelés vezetőit 1958 júniusában kivégeztették.

Erdély és Kárpátalja – mint a magyar '56 kisugárzásának térsége, számos szervezkedés, diákmegmozdulás helyszíne – az esetek tartalmához mérten sokkal szigorúbb büntetésben részesült. A Székelyhidi Ágoston szerkesztette *Magyar '56* című kétkötetes kiadványból tudjuk, hogy Erdélyben, a Partiumban és a Bánságban 260 település neve szerepel a büntetőperек aktacsomóiban. Ugyanebben a kiadványban mutat rá Tófalvi Zoltán, hogy „a romániai többpártrendszer bevezetésére tett Szoboszlai Aladár magyarpécskai plébános nevével fémjelzett kísérlet, a temesvári egyetemi hallgatók 1956. október 30-i tüntetése, a Bolyai Tudományegyetemen Várhegyi István harmadéves történész hallgató által szerkesztett programtervezet, a Dobai István-féle „ENSZ-memorandum”, az egész Székelyföldre kiterjedő Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége, az érmihályfalvi-csoport, a Kis-Küküllő menti „röpcézők” és más kezdeményezések bemutatása nélkül az egész magyarságot átfogó forradalom és szabadságharc történetét nem lehet megírni.... Erdélyben, Romániában a budapestihez hasonló forradalmi megmozdulást előkészítő politikai áramlat nem volt, 1956 őszén és később a fegyverek sem dörögtek a nagyvárosok utcáin, de

egész tájegységeken igenis forradalmi volt a hangulat, s a parázs alatt izzó elégedetlenség robbanáshoz vezethetett volna. 1956. október 23-a és november 4-e között az erdélyi magyarság újból visszanyerte önbizalmát, a gerincek kiegyenesedtek, az arcok kisimultak.” A román párt- és államvezetés ellenben pánikszerű félelembe esett. Tizenkétezer személy ellen indított vizsgálatot. S az ítéletek jóval súlyosabbak voltak a magyarországiaknál: a Szoboszlai-per 57 vádlottja közül tízet halálra ítélték és ki is végeztek, az „érmihályfalvi-csoport” 31 elítélte közül Sass Kálmán református lelkipásztort és dr. Hollós István hadbíró századost a szamosújvári börtönben 1958 decemberében lőtték agyon, az „ENSZ-memorandum” kilenc bebörtönözöttje közül kettőt halálra kínoztak. A börtönbüntetések átlagideje itt hat év és két hónap, míg Magyarországon két év és egy hónap volt. Kárpátalján ugyanígy történt: itt átlag kilenc év börtönbüntetéssel sújtották a résztvevőket és rokonszenvezőket. Ez volt a megtorlás! Annyit hozzátehetünk: 1849 óta a Kárpát-medencében ilyen iszonyú terrorhadjárat nem pusztított!

1956 bebizonyította a szovjet rendszer csődjét. Ez okozta az első hasadást a szocializmus falán; majd jött a Prágai Tavasz 1968-ban és következett 1980-ban a lengyel Solidarnost hatalmas megmozdulása és végül 1989–90, az összeomlás. 1956-ban világossá vált, hogy a nemzeti összetartozás és a nemzeti érzés még mindig az egyik legerősebb kohéziós erő egy társadalomban, s ettől nem lehet eltekinteni. Nagy tanulsággal járt ez Hruscsov és társai számára is; a magyar mozgalmat nem lehetett Konyev marsall ígérete szerint három nap alatt elintézni...

A magyar forradalom és szabadságharc nemzetközi jelentősége azonban mindenekelőtt abban rejlik, hogy ez volt a szovjet politika első igazán nagy kudarca a második világháború után, melynek során egy egész ország társadalma megmozdult.

Magára hagyott hősi küzdelme a túlerővel szemben végül is elbukott, de a Magyar Ötvenhat legyőzve is győzött. Devictus vincit!

MIHÁLKA ZOLTÁN
történész

Bihar megyei Fráter-kúriák

Az ippi és érkeserői származású, legendás Fráter család patinás udvarházakat épített, melyekből néhány még ma is áll Bihar megyében.

A család Dobra-nemzetségtől való származtatása – Vajay Szabolcs genealógus és heraldikus kutatása szerint – tévedés. Ez a tévedés onnan ered, hogy a későbbiekben majd többször említett I. István felesége, Suselich Horváth Ilona jussán megszerezte a Dobra nemzetségből származó Bács megyei Kiskesziek levéltárát és birtokigényét. Valójában a család a királyválasztó 12 horvát ősnemzetség egyikéből, a Mogorovichok törzséből ered, melynek első említése Könyves Kálmán (1095–1116) 1102. évi koronázási oklevelében maradt fenn. Ősi birtokuk a Lika folyó (Gospic) völgyében volt, ahol a 13. század végén már váruk is állt. (Ika Micac). Ez az 1527-es török hódításig meg is maradt. Leszármazásuk az 1350 táján élt Stankótól nyomon követhető, akinek Máté fia, Utisent Zsigmond 1412-es oklevele említi. Utisent Ratko fia, Pál 1464-ben említve van. Három fia közül Gergely, Fráter György bíboros helytartó apja, fivére Dortók a Kisapponyi Bartakovich család őse harmadik testvérüktől, Páltól származik a Fráter család. Pál kiskorú árváit a bíboros nevelte, akinek egyházi ragadványneve családnévükké vált. A Fráter név felvétele és a család I. Páltól követhető története ma megegyezik a korábbi kutatások eredményével.



A Fráter-kúria Asszonyvásárán

Az 1703-ban meghalt II. István huszti várkapitány, a család valamennyi ágának közös őse. A 16. századtól Biharban is honos ág református vallású, az erdélyi ág katolikus maradt, egyházuk világi vezetői és támogatói voltak.

A család később Szatmár, Szabolcs, Ung, Máramaros megyében és Debrecenben, valamint házasság útján Heves, Gömör, Nógrád, Pest és Szolnok megyében is élt. Nemességüket 1783-ban igazolták. Közülük többen képviselők, szolgál- és táblabírók, katonatisztek, orvosok és ügyvédek voltak. Mihály, Barnabás és László Bihar, Pál Nógrád alispánja volt. Négyen a nemesi testőrségben katonáskodtak, Alajos – 48-as kapitány – Kossuthot kísérte el az emigrációba. Fráter Lóránd az ismert dalköltő, Gedeon pedig a pesti Operaház karnagya volt. A magyar királyi belügyminisztérium előneveiket és címerüket legutóbb 1942-ben igazolta. Ma az Egyesült Államokban, Kanadában, Magyarországon, Svájcban és persze Romániában is élnek.

A család évszázados ittlétének emlékét őrzik a Bihar megye területén meglévő udvarházak.

Az alábbiakban ismertetésre kerülő Fráter-kúriák nem tartoznak a kiemelt műemlékek sorába, ellenben épített örökségünk jelentős emlékei. Az épített környezetünknek identitás megőrző ereje van, településtörténeti és településképi jelentőséggel bírnak a műemlék jellegű kúriák. Építészettörténeti, kulturális szempontból igen fontosak.

Az említett Fráter család udvarházainak egyike az érmelléki *Asszonyvásárán* van. A Székelyhíd közelében lévő falu első írásos emléke 1203-ból való Forum Reginae – Királyasszonyvására formában. Az érmelléki egyházi birtokok előbb királynéi birtokok voltak, melyek a Cserehát nyugati peremétől Szentjobbig nyúltak. Asszonyvására a 12. században már egyházi birtok: a váradhegyfoki premontrei rend tulajdona lett. A Szent István-káptalan tulajdonában van 1566-ig, amikor az kénytelen beszüntetni tevékenységét, ami az utolsó bihari hiteleshely megszűnését is jelentette.

A Fráter családból I. Pál az ippi részbirtokok mellett Báthory Istvántól a régi nemesség megerősítését és címet is kapott 1582-ben. Ekkor kapta a család a szomszédos Érselinddel együtt az asszonyvásárai birtokot is, ahol az említett I. Pál fia, I. István 1600-ban nemesi udvarházat épít. Ez előbb feltehetően egy háromosztatú egyszerű épület lehetett, amint fokozatosan bővítették a szokásos hatosztatú, kétmenetes megoldással. A jelenlegi, 37,80 x 14,10 méteres kúria üresen, gazdátlanul áll. Az 1989-es fordulat előtt a mezőgazdasági szövetkezet magtára volt. Módosított belső tere ma is 12 teremből áll. Megfosztották eredeti ablakaitól, ma kis méretű rácsok éktelenkednek az épületen. A kúriákra jellemző nagy terem ma is megvan, két oldalán elhelyezett lakó és más rendeltetésű szobákkal. A kétmenetes épület eredeti kéményei már hiányoznak. Egykor központi kémények szolgáltak a kívülről fűthető kályhák felmelegítésére. A kályhamélyedések még több helyen megvannak. A bolthajtásos, szabadkéményes konyha



Öregotthon működik a csésteleki Fráter-kastélyban

részben még áll az épület nyugati részében, ami a kúria legrégebbi szárnya. Itt a padláson is áll a szabadkémény egy része, alatta pedig az L alakú dongaboltozatos pince, amelynek járósíntje feltöltődött, lejárata, boltozata megsérült. Téglával lerakott padlása néhol még ép. A francia tetővel fedett épület árkádos kocsifeljáróját késő barokk oromfal díszíti. A kis és középneemesi lakóépületekre jellemző tornyot, bástyát utánozó épületrész mozgalmassá teszi az összhatást. A főhomlokzat két oldalán levő toronyszerű rész a nemesi kiváltság szimbóluma is. Hasonló épületeknél a várak, várkastélyok négy bástyája helyett egy-két ezeket utánozó építmény maradt meg. A több szakaszban felépülő kúria a főhomlokzati részen egységes, szimmetrikus. A vájatos-fejezetes pilaszterekkel díszített kocsibehajtó az épület legszebb része. Az épület főhomlokzatának nyugati és keleti végén lévő toronyszerű részek az előbbieken leírt pilasztermegoldás nyomai még kivehetők. A tizenegy tengelyes főhomlokzatnak feltehetően egykor barokkos keretezésű ablakai lehettek. A kúria mellékhomlokzata nem szimmetrikus, a kiugró rizalit nincs középen. Itt feltehetően egy oszlopos-timpanonos rizalit volt készülőfélben, ami végül nem valósult meg, mivel az épület keleti meghosszabbítása a terepviszonyok miatt nem volt megoldható.

A kúriát egykor park vette körül, széles kapujának téglából rakott oszlopai még állnak. A parkot körülvevő téglakerítés egy része is áll még, a



A gálospetri Fráter-kúria

melléképületek alapfala részben nemrég a felszínre került. Az udvaron szintén van egy pince, mivel az előbb említett L alakú kicsinek bizonyult a régi udvarházhoz méretezve. A családnak a pincesoron is volt egy pincéje, amely megsemmisült, monogramos tégláit még megtaláltam.

Egyes források szerint Asszonyvásárán már 1600-ban állt a Fráter István szentjobbi kapitány udvarháza – ez egy kisebb nemesi lakóház lehetett. Az 1582-ben kapott birtokot biztonságos helynek vélte a környező várak védelmében. Várad, Körösszeg, Zsáka, Bajom, Kereki és a közelebbi Pocsaj, Szentjobb, Adorján és Székelyhíd erősségei szinte védhető lakóhellyé tették Asszonyvásárát, amit a későbbi hajdútelepülések gyűrűje még fokozott. Fráter István Bocskai rokona és szentjobbi kapitánya volt, akit a diószegi–álmosdi csata után árulással vádoltak. Tisztázhatta magát, mert 1606-ban már a fejedelem titkára volt, tőle kapta ebben az évben a közeli Fancsikát is. Végrendeletében úgy emlékszik meg róla Bocskai, mint akivel szemben tartozása van. I. István titkára Báthory Gábornak is, akitől 1608-ban Cséhteletet kapta – közben fejedelmi követ és erdélyi ítélőmester. Bethlen Gábornól 1622-ben Bozsajt kapta, 1626-ban pedig Érkeserút. A család mindkét ága használja ettől kezdve az érkeserúi előnevet. Testvére, II. Pál II. Rákóczi György hajdúkapitánya volt, ebben az időben –1652-ben – Selinden a család vámjoggal rendelkezett. 1654-ben Bélmezőre és Rogozra kaptak adománylevelet. Ebben az évben Álmosd egyötödét is megszerzik II. György révén, akinek felesége Veér-leány. Bélmező és Rogoz után a bélmezei

és rogozi előnevet is használták. Bélmezőt az említett hajdúkapitány szerezte meg korábban, majd rövid időre, Kemény alatt el is veszti. Ő már 1638-ban is használta a bélmezei előnevet, amit az érkeserői református egyházközség tulajdonában lévő kehely felirata is bizonyít, A kehely ma is az egyház tulajdonában van. Azt, hogy Fráter István építette 1600-ban az asszonyvásárai udvarházat, a pince alapfalában lévő 28x14x5,5 cm-es F I monogramos téglák részben igazolják, ez a pince legrégebbi része. Hasonló F I monogramos téglák a pince feletti – egykori szabadkéményes konyha falaiban is láthatók, mely szintén az eredeti épület része. A monogramos téglák mellett a pince régészeti feltárása és a felette lévő épületrész felkutatása adhatna döntő bizonyítékot. Tehát az említett pince fölött volt a mai épület nyugati részén az eredeti, 1600-as nemesi lakóház. A vidéki nemesi építkezés ekkor még nem szakított a paraszti építkezés pitvar-konyha, kis- és nagyszoba megoldásával. A mai pince olyan méretű, mely felett egy hasonló nagyságú lakóház fér el. Az eredeti pincét nem nagyobbították meg a több szakaszban bővített épület méreteihez. Az F I monogrammal ellátott téгла nagy valószínűséggel Fráter István szentjebbi kapitány téglavetőjében készült 1600 táján.

Az épületkutatás fontos része a téglakutatás, mely sok esetben egyedülálló vagy döntő bizonyítékokat szolgál. Bizton mondhatom, hogy tájainkon a téglakutatás legjobb szakértője Emődi János, Nagyvárad ismert helytörténésze.

A téglabélyegek már a rómaiaknál is használatban voltak. A bélyegek lehetnek kaligrafikus jelek, mértani idomok, állat- vagy emberi ábrázolások, évszámok, ezek domború vagy mélyített formában jelennek meg. A 12–13.



századi téglák felmérésével – pl. Bihar területén is – már Rómer Flóris és Bunyitay Vince is foglalkozott.

Az építtető jelét vagy monogramját a 16. század második felétől kezdik használni. A 16. század végén a téglaméretek az említett F I monogramos téglák méretéhez hasonló.

A kézzel készített téglák esetében a betűket a forma aljára vésték, így

A nótáskapitány sírköve

ezek aztán domborúan jelentek meg a téglán. Kormeghatározóak a téglák és betűk méretei, a keret megléte vagy hiánya, a mélyített cortuchok jelenléte.

A téglabélyegekre arra utalnak, hogy a nemesi uradalmak általában rendelkeztek téglavetővel. Ezért a téglákon a birtokos családon belüli öröklődés és a birtok, ingatlan eladása is tükröződik. Ez az asszonyvásárai kúriánál talált téglák esetében is megfigyelhető. Az 1600–1660 közt meglévő nemesi udvarházat, mely közben két menetessé bővült, István fia, György birtokolhatta. A mostani épületnél talált F G monogrammal ellátott téglák az ő építkezésének darabjai lehetnek. G – Georgius – más betűmérettel már akkor IV. György építkezésének emlékét is őrizheti az 1700-as évek elejéről. A török veszély elmúltával kezd kialakulni a kúria mai arculata. Az épület utolsó Fráter birtokosa IX. Pál volt. A faluban az ő emlékét őrzi a Pál-alj nevű szántó és a Fráter-tag. Fráter Pál szintén használt monogramos téglát a kúria bővítésénél-alakításánál. F P betűs téglákat is találtam, méreteik már megfelelnek a 19. század elején használt nagysággal. Ezek 30x15x6 cm-esek. Az itteni birtokot és a kúriát ő adta a premontrei rendnek. A rendi adminisztráció kancelláriákat, ebédlő, vendéglő és cselédszobákat alakított ki. Ezek átalakítási, javítási munkálatok voltak, tégláikon a PP betűk láthatók, ami a Premontrei Prépostság rövidítése. Méretei 30x16x6,5. A kúria legrégebbi téglája tehát az 1600-as F I betűs, mely I. István emlékét őrzi, az F P monogramos pedig az 1861–1911 közt élő IX. Pál építkezéseit öröközte meg. A Premontrei Rendé az épület az államosításig, ebből az időből valók a PP jelzésű téglák.

A családnak téglavetője lehetett a környéken még a 19. század végén is. A Fráter Béla tulajdonában lévő érsemjéni kúria pincéjénél F B betűs téglákra találtam. Az épületben posta és pékség működött, így az nehezen kutatható. *Érsemjén*, e korábbi királyi, majd nemzeti birtok első írásos emléke 1332-es pápai tizedjegyzékben szerepel. Az 1552-es összeírás szerint a Bajomy, Zólyomi, Varkocs, Félegyházy és Forgács család volt a birtokos. 1600-ban már a Fráterek és a Zichy-család. A Bossányiak után a Kazinczy, Krajnik és Szunyogh, később a Kölcsey, Dobozy és a Dobsa családnak volt nagyobb birtoka Semjénben. Az egyházi feljegyzések szerint a megművelhető terület 80 százaléka nagybirtok volt. Ma Kazinczy Ferenc és Fráter Lóránd falujaként ismerik.

A Fráter Béla-féle kúria az 1300 holdas birtok gazdasági központja is volt. Ide tartozott Terebes, Lüki, Kohány, Szunyogd és Értarcsa is. A 19. század elején épült téglalap alakú épületet a nyugati végénél megnagyobbitották. Az eredeti épület egy ötmenetes kocsifelhajtóval díszített udvarház volt. Az említett pince az udvaron épült utcai és udvari kijáráttal. Az állami levéltárban lévő adatok szerint a kúria 552 négyzetméteres és 13 szobás volt az 1948-as felmérés szerint, amikor az itt élő családtagok teljes vagyonelkobozása és internálása történt. Ebben az időben Lóránd, a nótáskapitány felesége, Plausz Lenke élt itt, valamint lánya, Borbála és Marika, az uno-

kája. Férje nagynénje, Katalin itt halt meg az internálást követően. Fráter Tamás, Lóránd másik testvérének háza teljesen átalakítva még látható a faluban. Az említett érsemjéni kúrián kívül a szomszédos *Újsemjénben* áll Fráter Lóránd kúriája (1872–1930). – Az udvari falazat előtt pillérekön nyugvó árkádos folyosó fut végig a késő barokk építészetnek és a helyi hagyományoknak ötvözeteként. Feltehetően Fráter Lóránd még Szamosújváron huszártiszti szolgálata alatt kedvelte meg a meghitt hangulatot teremtő udvari árkádos épületeket. Dísztelen pillérek határolják a félköríves árkádokat, az épület 9 menetes homlokzati tornáca téglával van lerakva, termei deszka mennyezetesek. A 29x11 méteres épületben ma iskola működik. A dalszerző építkezéseinek bizonyítékai az F L betűs téglák.

Cséhteletet még a szentjobbi kapitány, Fráter István 1608-ban Báthory Gábor titkáráként kapta. Fia, II. Pál I. Rákóczi György és Kemény János oldalán harcolt. Keménynél bevádolták, így elveszti bélmezei és cséhteleki birtokát. Bélmezőt II. Rákóczi György hajdúkapitányaként visszakapta, feltehetően Cséhteletet szintén. A település a török hódoltság alatt elpusztult – 1692-ben III. Pál kapta meg újra.

V. József Cséhtelekre költözött, itt nevelkedett Erzsébet is, a későbbi Madáchné. Az ősi kúria ma öregek otthona. Déli része a régebbi udvarházat is magában foglalja, melyet támfallal erősítettek meg.

A régi udvarházat észak felé meghosszabbították, kialakítva egy nyugati főhomlokzati bejáratot, amely ma már be van falazva. Mivel az egykori udvarház domboldalra épült, a déli, régi rész kétszintessé alakult – ide ma lépcső vezet fel. Az ablakok keretelése és a vízszintesen rovátkolt lizénák egy, a 19. század első évtizedeiben készült épület díszítőelemei. Fráter Erzsébet itt töltötte gyermekéveit, 1845-ben Madách Imre felesége lett. Az ezt követő családi tragédiát az Ünnepek című képes, szépirodalmi lap 1940-ben a következő mondatokkal ecsetelte: „Két arc néz vissza felénk a múlt ködiből. Két arc, amit oly nehéz derűsnek és vidámnak elképzelni. Mindkettő ijesztően megmerevedett az idő múlásában. Az egyik gazzal benőtt sír alatt pihenni ki szörnyű életfáradalmait, melynek útja a balassagyarmati bálból a nagyváradi csapszélig vezet. Báli cipőcskéjében lép Fráter Erzszi a színre, s mezítláb, lezuhan, lerongyolódva és tébolyodottan távozik onnan. A másik a sztrigovai földben alussza örök álmát, ahonnan elindult közeli tájakra, s ahova a Fráter Erzszi fakasztotta keserű csalódás tépelődéseivel tért vissza. Madách az emberi boldogság legtökéletesebb érzéseivel indult el Csesztvére, s a pokol minden szenvedésének átérzésével érkezett vissza szülőfalujába.”

Fráter Erzsébet Nagyváradon halt meg és a várad-olaszi temetőben helyezték örök nyugalomra. Földi maradványait Tempfli József megyés püspök mentette ki 1982-ben. Hamvai ma a várad-olaszi plébániatemplom kriptájában vannak.

Az Érmellék nyugati határán elterülő *Gálospetri* első említése 1291-ből való. 1399-ben a Telegdiék birtokolják, majd 1455-ben a Zólyomiak, de 1482-

ben már a Macskásy családnak is van itt birtoka. 1503-ban az egész település Telegdi-tulajdon. Ezt követően a Fráter, Draveczy, Bernáth és Csáky család birtokolja. A török kiűzésének évében, 1692-ben is lakott település. A huszadik században a Draveczy, Szabó és a Fráter családnak van itt birtoka. A Draveczy és a Fráter családnak kúriájuk is van Gálospetriben, az utóbbiaknak kettő is. Az egyik 1860-ban épült romantikus stílusú épületet egy neogótikus bástya teszi érdekessé. Itt lakott Fráter Iván, Johannita lovag, miniszteri tanácsos, akinek Körösszakálon, Álmosdon és Nyírábrányban is volt birtoka. Testvére, Jenő agrármérnök, az államtudományok doktora, Bihar megye főszolgabírója Johannita lovag, szintén itt tartózkodott, másik birtoka Nyírábrányban volt. A másik Fráter-kúria Tibor és István tulajdona volt a legutóbbi időkben, és 1896-ban épült. Lényegében egy jó módú városi polgári házra emlékeztet, kúria-jellegét a főhomlokzat kiképzése adja meg. A hattengelyes főhomlokzat közép rizalitja eklektikus stílust kölcsönöz az épületnek. A rizalit oszlopaival egy árka-dos tornác és egy nyitott terasz érdekes kombinációját valósították meg. Az oszlopok feletti oromfal vonalvezetése a rokokó stílusjegyeit hordozza. A mellékhomlokzat középpontjában az épület két szélső szárnya egy nyitott teraszt zár közre. A kúria szimmetriáját egy keleti hozzáépítéssel megbontották, ellenben megnagyobbodott a pince is, kialakítva a kéményes, lecementezett mosókonyhát is. A 21x15 méteres épület jeltelen – a kornak megfelelő méretű – 30x15x8 cm-es téglákból készült. Egy-két szobáját lakják, a többi része elhanyagolt, a pincétől a padlásig bejárható.

A nagyobb birtokok elmaradhatatlan gazdasági épületei a magtárak. Az előbbi kúria szomszédságában is áll egy téglalap alapú, kétszintes magtár. Ezek az épületek megmaradtak, mivel az elmúlt évtizedekben is használták őket a gazdasági társulások. Egy ilyen épület alkalmas lenne a táj gabonatermesztésének bemutatására, esetleg a termesztés régi eszközeinek kiállítását is meglehetne oldani.

Gálospetri temetőjében van Bernáth Vince és Fráter Vince családi sírboltja. A koporsók felirata szerint az említett Iván és Jenő szüleit is ide temették. Fráter Imrét és feleségét, Csöglei Tóth Irént szintén. Egyes források szerint a másik kúria-tulajdonos, Tibor is ide volt temetve. A 24 helyes kriptában csak öt fülkét használtak.

A Margitta és Papfalva közti útvonal mentén fekszik *Terebes*. 1692-ben a Csáky-birtokok közt van említve. Egyes források szerint a 19. század elején a Fráter családnak kastélya volt itt, a huszadik század elején Veress Dániel volt. Ma már nincs meg az épület, ellenben a faluban járva kétféle F J monogramos téglát is találtam. Az egyik betűmagassága 8,5 cm, míg a másik monogram J betűje fordított (balra fordul) és 6 cm. Ezek feltehetően Fráter Jenő császári és királyi kamarás kezdőbetűi.

A család általában az ippi és érkeserűi előnévvel ismert, de a bélmezei és rogozi is használt. A mai *Ippen* építkezéseik emléke nincs meg. Fráter Pál

ippi Bydeskutleg-lányt vett el, így részbirtokot szerzett ott. Az ippi előnevet már korábban is használták, ám 1582-ben Báthory Istvántól a régi nemesség megerősítését és új címeres nemeslevelet kaptak. Bethlen Gábor adománya 1628-ban Érkeserű, ettől kezdve ezt is előnévként használták. Az érkeserűi tartózkodásuknak épített nyoma ma már nincs, bár a 19. század elején László és Lajos itt élt. A református egyház tulajdonában lévő egyik kehely Fráter Pál adománya 1638-ból. Az egyházi feljegyzések szerint Fráter Anna 1645-ben egy 180 fontos harangot öntetett az egyház részére, szintén innen tudjuk, hogy a falu lelkésze 1815–29 között Fráter András volt.

1654-ben új adománylevelet kaptak Bélmezőre és Rogozra, ezek korábbi szerzemények, feltehetően még 1608-ban kapták Cséhtelekkel együtt. Ezt bizonyítja az is, hogy Fráter Pál már az említett 1638-as kelyhen bélmezeinek írja magát.

A család egyik ága mind a négy előnevet használta, tehát az ippi, az érkeserűi, bélmezei és rogozi, míg a másik az előbbi kettőt. Például a váradolaszi temetőben a sírköveken ippi és érkeserűi Fráterek neve áll: így Zsigmond, aki 1876–1953 között élt, vagy Bihar vármegye árvaszéki elnöke Fráter Kálmán, élt 1853–1928 közt, az 1861–1953 közt élő Fráter Pál vagy Barnabás, aki 1860–1937 között élt és a megye alispánja volt.

A családnak még több helyen is volt birtoka a megyében. Például Fancsikát már 1606-ban megkapták, Bozsajt pedig 1622-ben. Az 1600-as évek szerzeménye lehet a semjéni részbirtok, Lüki, Kohány, Szunyogd és Baromlak. A szomszédos Álmosd és Vértés szintén régi birtokuk. Csanáloson, Csokalyon, Almaszegen, Almaszeghután szintén részbirtokuk volt. Éltek a megye szinte minden nagyobb településén. Telegden egykori házuk ma is ismert, Gáspár 1928-ban Mihályfalván halt meg, Emil Tenkén volt főszolgabíró és 1919 után Szalontán élt. A családnak Váradon évszázadokon át háza volt. Imre 1875-ben bíró, legutóbb pedig Fráter József halt meg itt 1998-ban. (Tibor halálának éve 1994.)

Próbáltam elérni a család néhány ma élő tagját, kevés adattal tudtak segíteni. Megtudtam, hogy a családfa Németországba került, hogy a nótáskapitány Fráter Lóránd anyai ágon rokon Fényes Szabolcs zeneszerzővel.

Végül néhány szót a témához kötődő kúriák védelméről szeretnék szólni.

A kúriák és kastélyok mindig az adott településnek a legfontosabb épületei kellene legyenek. Ezért megmentésük nem kizárólag hatósági feladat – ki kell emelni a helyi védelem szükségességét. Ezen épületek, ha a jogutód nem kéri, az önkormányzatok tulajdonában maradnak, ezek azonban a pénzhiány miatt nem tudnak mit kezdeni velük, még ha akarnak is esetleg. Az anyagi lehetőség mellett fontos tényező az is, hogy az önkormányzatnak érdeke-e megmenteni egy udvarházat? Az önkormányzat összetételétől is függ, attól, hogy tagjai hogyan viszonyulnak egy magyar történelmi érték megmentéséhez. Az utóbbi tíz évben ezek többet pusztultak mint 1989 előtt évtizedek alatt. Ki kell mondanom, hogy a legnagyobb

veszélyt a helybeliek jelentik egy régi épületre. Védelmet jelent már az is, ha nem hordják szét. Vidéki kúriáink, régi temetőink megmaradása a helyi védelem meglétén vagy hiányán múlik. Ezen értékek elvesztésével ismét szegényebbek leszünk.

Az 1989 előtti falurombolás megszűntével egy újabb veszély fenyeget: a falukép-rombolás. Épített örökségünk védelmét mindig az adott településen kell kezdeményezni. Az anyagiak mellett szükség van egy olyan ízlés kialakítására, mely szépnek láttat egy régi épületet, egy temetői kápolnát, egy 200 éves pincét. Az elmúlt évek nemzeti értékeinket tagadó politikája ellensúlyozására pótolni kell az oktatás-nevelés ez irányú hiányosságait. A múlt értékeit meg kell ismertetni és szerettetni a helybeliekkel. Erre az iskolai katedra és a templomi szószék a legalkalmasabb.

KORDICS IMRE
helytörténész

A nótáskapitány Fráter Lóránd legnépszerűbb nótái:

- Tele van a város akácfavirággal***
- Száz szál gyertya***
- Ott, ahol a Maros vize***
- Oda van a virágos nyár***
- Messze, messze Csíkországban***

Adalékok Kőbölkút történetéhez

Kőbölkút Székelyhídtól délkeletre, kisebb-nagyobb dombok között terül el. Utcahálózata is ezt tükrözi: kacsaringós, nehezen áttekinthető. A laposabb helyeken elterpeszkednek, a dombokon összebújnak, felkapaszkodnak, majd lefelé siklanak.

A falu nevének első írásos említése az 1291–1294 között keletkezett váradi püspöki tizedjegyzékben történik KUBULKUT alakban. A településnévben „kőböl” szavunk rejlik. Kiss Lajos nyelvész, a névtan, az etimológia jeles alakja írja: „a magyar kőböl, kút vagy forrás gödrének kibélelésére való korhadt, odvas belű, vagy kivájt – mindkét végén nyitott – fatönk főnév származéka”. Kőböl szavunk úrmértékként is ismert, koronként és vidékenként változó úrtartalmú fa-mérőedény. Az úrbéri rendezés idején, ami Bihar vármegyében 1769-ben indult, a pozsonyi mérőt rendszeresítették: két pozsonyi mérő (2x62, 5 l)=1 kőböl (125 l). Területmértékként is használták: kőböl, kőbölnyi vetőmagra való szántóföld. Biharban a 125 liternyi kassai köblöt használták. Egy kőböl búza 0, 95 mázsát nyomott, ami egy katasztrális hold (1600 négyszögöl) bevetéséhez volt elegendő.

Mindent egybevetve, Érkőbölkút ott alakult ki, ahol egy vagy több odvas (lyukas, hengeres) fatörzsszel kibélelt kút vagy forrás állt. Természetesen az odvas fatönköt előbb baltával, esetleg égetéssel kitisztították, majd a vízig süllyesztették az egymásba ékelődő kútgyűrűket. Hasonló jelentéssel bírnak a Bodonkút határnevek is. Kőbölkút helységnévvel találkozunk a Mezőség keleti peremén, Szászrégentől nyugatra is. Neve 1297-ben bukkan fel Kubulkuth alakban. Ma Mezőkőbölkút (Fântânița), az előtag itt is megkülönböztető értékű.

A váradi püspökség 1291–1294 közöttre tehető tizedjegyzéke szerint Kőbölkút falu első ízben 17 kepe tizedet adott a püspöknek. Egy kepe gabona két kalangyával volt egyenlő. Utóbbi vidékenként változóan 26–32 levágott gabona kévéiből álló kereszt. Egy kepe = 52–64 kéve. Nem szerepel a tizedjegyzékben Kőbölkút papja, hogy szeretetadományt fizetett volna a püspöknek. Ebből egyértelműen következtethetünk arra, hogy a falu ekkor még nem rendelkezett önálló pappal, egyházzal sem. A hívek gondozását egy közeli, egyházas hely papja láthatta el. Ilyen volt akkoriban Királyi, Szentlázár, Micske, valamint az elpusztult Mindszent és Véd falu. 1332–1337 között pápai adószedők járták az országot, hogy beszedjék a papság (plébánosok, apátok, prépostok, püspökök, káptalani tagok) tizedjövedelmének tizedrészét. Kőbölkút még ebben sem szerepel, mint egyházi intézménnyel bíró helység.

Kőbölkút a királyi uradalom részeként alakult ki. Első birtokosai a Kőbölkúti nemesek voltak, akik ugyanabból a várjobbágy rétegből származtak, mint az Albisi, Keresztúri és Kereki familiák. Az Árpád-korban

a várjobbágyok alkották a királyi várszervezet vezető rétegét, akik a vár ispánjának vezetése alatt a király minden háborújában részt vettek. Közülük kerültek ki a várszervezet tisztségviselői: hadnagyok, várnagyok, száznagyok. Szabadságjogaikat a királytól kapták, ugyanakkor részt kaptak a vár birtokaiból, amit a paraszti sorban élő várnépek dolgoztak meg. A várhoz kötött földeken kívül, vétel és örökösödés révén is gyarapították birtokaikat. II. András király idejében, többségük megvette, megváltotta az úgynevezett várjóságot és a köznemesség soraiba emelkedtek. Általában egy, legtöbb három faluban volt birtokuk. Többségük azonban az úgynevezett „rétegződés” folyamatában elszegényedett, eltűnt, egyesek azonban magasan kiemelkedtek környezetükből. Ilyen volt az Albisi család, akik 1393-ban a Gutkeledek diószegi uradalmára kaptak adománylevelet Zsigmond királytól, majd 1402-ben megkapták a székelyhídi birtokot is. Albisi Márton fia, Dávid mester 1393–1402 között zólyomi, majd bihari ispán. Fia, I. Tamás már Zólyominak nevezte magát. A Köbölküti nemeseknek a falun kívül Mindszenten voltak részbirtokaik. A család hanyatlása 1480 körül állt be, amikor Köbölküti János és Kereki László megölték rokonukat, Kereki Jánost. Mindkettőjüket fej- és jóságvesztésre ítélték, jóságaikat pedig Mátyás király a Zólyomiaknak adományozta. Bunyitay Vincétől tudjuk, hogy a Buda-Szentlőrinci pálos kolostorban élő Ambrus atya, 1516-ban végrendelkezett: birtokait a kolostorra hagyta, ugyanakkor feltárta, hogy ő Köbölküti János fia.

A pozsonyi országgyűlés 1552-ben országos összeírást rendelt el, hogy folyó évben minden jobbágytelek után 3, a következő két évben pedig évenként 1,5 forint szedessék be az ország költségeinek fedezésére. Köbölküton 22 jobbágytelket írtak össze. Litterati Mihály 8, Ghecsy Ferenc 7, Németh László 6, Strelemhey András 1 telket bírtak. Tipikus kisnemesi birtokok, hisz 10 jobbágytelek felett sem rendelkeztek. Az Érmellék legnépesebb települései a következők voltak akkoriban: Szalacs 100 jobbágytelek, Diószeg 99 $\frac{1}{2}$, Vasad 56, Keserű 44, Gálospetri 43 $\frac{1}{2}$.

A török világot megszenvedte az Érmellék népe is, különösen az elején és a végén. 1660-ban a szultán valóságos büntető hadjáratot indított II. Rákóczi György fejedelem ellen. Szejdi Ahmed budai pasa 25 ezer fős serege éppen az Érmelléken vonult át. Megsarcolták Debrecent, lerombolták Pocsaj várát, Székelyhídon pedig kegyetlen mészárlást végeztek. Szalárdi János írja: Pocsajon a vár bástyái és kerítései, mind hantból voltak felrakva, de voltak ott kőből épült boltozatok és veres cserép héjazattal fedett fejedelmi házak is. Jól felfegyverzett vár volt. A védők becsapták a törököket, mire azok másnap virradóra rettenetes vérengzésbe kezdtek: az erőseit a népnek mind levágták, az asszonynepet s gyermekséget mind elrabolták. A vezér pedig a híd előtt felállított sátrában várakozott, előtte nagy rakás tallér, amiből egyet-egyet adott a vérszomjas janicsároknak minden egyes elébe vitt nyúzott-nyúzatlan fejért, melyeket aztán szekerekre rakatott. Végül,

hogy kihordatta a temérdek gabonát, élelmet, a bástyákat, falakat rútul lerontatta, széjjelhordatta. Május 10–11-én Székelyhíd várát ostromolta, de az ellenállt. Bosszúból a vár alatt levő szigeteket felkutatta, vadászta, az erőseket levágatta, a fejeket megnyúzta, a gyermekséget, asszonyokat pedig rabságra vonta, kb. 4 ezer lelket.

Különösen sokat szenvedet a vidék a felszabadító háborúk során. Lotharingiai Károly a győztes nagyharsányi csata után (Siklós mellett, 1687. augusztus 6-án) már Székelyhídnál vonul zsoldosaival, és egyszerűen csak beüzent az éppen ülésező erdélyi fejedelmi tanácsnak, hogy biztosítsanak téli szállást, valamint élelmet katonáiknak és lovaiknak: kenyeret, húst, bort vagy sört, tüzelőt, gyertyát, illetve zabot, szénát, szalmát.

1692 nyarán felszabadult Várad, és október 1-jén már meg is alakult a császári katonai kerület, akik azonnal hozzákezdtek Bihar vármegye összeírásához, hogy képet alkossanak a fegyver jogán szerzett „új szerzemény” birtokviszonyairól, gazdasági helyzetéről, lakóinak számáról. Az Érmelléken is sok az elnéptelenedett falu: Tarcsa, Csokaly, Kisláz, Királyi, Bogyoszló stb. Köbölkút lakott hely! Kilenc háztartást vetek számba, azokban 14 fiút és 6 leányt. Összeírtak 8 ökröt, 6 tehenet, 6 borjút, 8 disznót, 7 méhest. Volt 21 kapás napszámnyi szőlő, 11 köblös őszi vetés és 3 szekérnyi széna. Ez volt az alap, amiből elindulhatott Köbölkút a török hódoltságot követően.

A magyar parasztság történetének fontos állomása, a Mária Terézia elrendelte úrbérrendezés. Az 1767. január 23-án kiadott uralkodói rendelet „államilag szabályozott módon”, minőségtől függően, megállapította a jobbágytelkek nagyságát. Az egész országra kiterjedően egységesen szabályozta a földesúrnak adandó termény-, pénz- és munkaszolgáltatásokat. Bihar vármegyében 26–32 hold nagyságú szántóval bírt az egész telkes jobbágy. Ehhez tartozott – a kaszálható sarjútól függően – 8–12 kaszás rét. Az egész telkes jobbágy évente 52 nap ígás vagy 104 napi kézi robottal tartozott földesurának. Köbölkúton 1770. február 19-én írták alá az urbáriumot. 160 család élt akkor a faluban: 28 örökös jobbágy, 19 szabadmenetelű jobbágy, 6 örökös zsellér, 105 szabad menetelű zsellér, 2 házatlan zsellér. A birtokos nemesek száma 11: Draveczky (2), Bónis, Boronkay, Sárossy (2), Horváth, Szarka, Niczky, Dormány. Az urbárium kilenc pontban rögzítette az adott helyzetet. A határban levő földeket, melyeket a jobbágyok használtak így írják le: „A földnek természetit a mi illeti, minthogy trágyázni nemigen szoktunk, inkább soványnak lehet mondani, mivel az egyik fordulóban...egy köböl után, középszerű esztendőben 4–5 köbólnél, a másik fordulóban pedig – amely régibb föld – 3 köbólnél több nemigen szokott teremni. Legelőmezőnk is szűkön vagyon... Kaszálók is nemigen bőven vannak, mivel akiknek bővebben vagyon a kaszálók, 5–6 szekér szénájánál több nem terem. Sarjút pedig lehetne kaszálni a laposokon, ha jó tilalmasban tartanának a kaszálók. De minthogy szűk e marhajáró földünk, a sarjút meg szoktuk etetni. Hegyi szőlőink vagynak, melyekben jó bor szokott

teremni”. (Bársony István, Papp Klára, Takács Péter: Az úrbérrendezés forrásai Bihar vármegyében, I., Debrecen, 2001).

A további közösségi haszonvételekről a következőket mondták a köbölkúti vallomástevők: „fél esztendei korcsmánk vagyon, mely idő alatt is pálinkát árulhatunk, az uraság megengedi... Somlyó valami 5 mérföldnyire lévén hozzánk, onnan sőt Debrecenbe szállítani szoktunk... Erdő lévén az határunkon, onnét megengedi az uraság száraz és egyéb gazallya fát –magunk szükségére – tűzifának vágnunk... Határunkon levő egy szakasz erdőn makkoltatása is vagyon a sertéseinknek, rendes bérért... Szárazmal-mok a helységben, vízimalmok pedig szomszéd határokon vagynak”. (Bársony, Pap, Takács). Arra a kérdésre, hogy „hány és minémű hold szántóföldje és rétje vagyon egy egész házhelyes gazdának” (egész telkes jobbágnak), az alábbiakat válaszolták: „...szántóföldek szűkön vagynak, mivel akiknek bővebben vagyon szántóföldjek, az olyanoknak is 6–7 köből alá való szántóföldjénél több nemigen van”. Nem volt a faluban egész telkes gazda, a negyed telek volt az általános, ami a jobbágytelkek felaprózódásának eredménye. A jobbágy birtokolta telek birtokjoga ugyanis öröklődött. Így lettek az egész telkesekből fél-, negyed-, végül nyolcad telkes jobbágyok. Utóbbiak a jobbágság alsó rétegéhez tartoztak. Lássuk ezek után, hogy mivel tartozott a jobbágy az önálló gazdálkodás fejében a földtulajdonos úrnak. „A kilencedet – régi szokás szerint – meg szokta a földes uraság venni, mint más szomszéd földes uraságok, mindenféle termésből, ami a határunkon terem, termésben, úgymint bort borul, búzát szalmájában búzául, de egyéb ajándékokat vagy adományokat nem kíván tőlünk”. „Taxát nem szokott venni az uraság, se vaját tőlünk, hanem minden házhelyes gazda ad egy tyúkot, mely karácsony tyúkjának neveztetik”. „Akik pedig taxások, vagyis szabadmenetelű emberek vagyunk, régi szokás szerint mindegyik uraság részén ki 7, ki 12 napot – a marhás emberek marhával, a gyalogszeresek gyalogszerben – szolgálunk, és ki két, ki 7 máriás taxát – amint tudniillik a telkek vannak – fizetünk”. (Bársony, Pap, Takács)

Az első hiteles és pontosnak mondott népszámlálás 1784–1785-ben zajlott Magyarországon. Rendkívüli alapossággal állították össze a kérdőíveket, minden település, minden ház esetében. A népszámlálás kiírásában, II. Józsefet katonai szempontok vezérelték: számba venni a katonaköteles népességet. Lássuk hogyan festett Köbölkút a 18. század végén: házak száma 316, családok száma 371, jogi népesség 1737 (ez jelenti az állandó lakosokat), távollevők 36, idegenek 14, tényleges népesség 1715, nők 825, férfiak: 335 házasság, 577 nőtlen, összesen 912. A férfinépességet rendkívül aprólékosan vették számba, így kitűnik a falu társadalmi rétegződése is. Pap: 1, Nemes: 143 (a család összes férfitagja szerepel), Paraszt: 51, Paraszt örököse: 49, Zsellér: 266, Egyéb: 79 (18–40 év közötti férfiak ők, akik egyik kategóriában sem szerepelnek, így katonailag a leginkább besorozhatók), Szabadságolt katona: 2, Sarjadék: 247-en 1–12 évesek, 66-an 13–17 évesek.

A fiúgyermekek külön számbavétele szintén katonai célból történt. Meglepő viszont, hogy az 1737 lakosból 247-en 1–12 évesek, ám a 13–17 évesek száma mindössze 66, ami a korabeli nagy gyermekhalandóságot érzékelteti.

Köbölkút 19. század közepi állapotáról Fényes Elek tájékoztat: „magyar falu, Bihar vármegyében, hegyes-völgyes vidéken, Székelyhídhöz, mely utolsó postája, 1 mfd. Lakja 1522 lélek, kik közt 1432 ref., 22 r. kath., 19 ágostai, 15 n. e. óhitű, 34 zsidó. Ref. anyatemplom. Több úri lak. Határa 6000 h., melyből szántóföld 2400 h., rét 600 h., legelő 300 h., szőlő 1000 h., erdő 1500 h. Agyagos kemény földé bő trágya után megtermi a búzát, különben a zabot és rozst leginkább. Bora jó. A határszáll Berettyó vize foly keresztül, mellyen a Tihanyi családnak jó készületű vízimalma van. Birtokosai: a Tihanyi család, Rhédey Ferencz, Szántóráy Károly, Draveczky család, Osváth Ignác, Sárossy József, Szunyogh Sándornó, Némethy Gábor, Kovács Ferencz, Kovács Pál, Ottlik Ferencz, Ottlik Lajosnó, Vásárhelyi József, Fekete Elek és Mihály, Komárominó asszony, Bernáth Vince, Bónis család stb.” (Fényes Elek: Magyarország Geographiai Szótára, Pest 1851).

A falu nevét, a Lipszky János-féle (1808) első magyar helységnévtárban még Köbölkútnak írják, csak 1913 után honosodott meg az Érköbölkút. Középkori templomát 1730-ban lebontották, a mai református templom 1750-re épült fel. Tornyt 1851-ben kapott. Egy 1836-ban kiadott Egyházi névtár szerint 1604-ben már virágzó református eklézsia volt a faluban. A református elemi iskoláról 1750-ből találunk feljegyzést. 1900-ban 207 tanköteles gyermeket vettek számba. A fiukat Pokol Mihály, a leányokat Gellért Ignác tanították.

Köbölkút legrégibb pecsétjének lenyomata 1690-ből maradt fent. Címere: jobb kar, amely egyenes kardra tűzött, levágott török fejet tart. Egy másik, „KOBOLKUTI PECSET 1716” körirattal, címerében jobbra fordított bárd, alul pedig félkörben két zöldellő ág. Nyakas Miklós hézagpótló tanulmánykötetének adattárában olvasható a Magyar Országos Községi Törzskönyvi Bizottságának a javaslata, Bihar vármegye egyes településeinek címerét illetően. Íme a Köbölkúttal illető rész 1914-ből: „Az új pecséten az 1716. évi pecsét alapján a szokásos vörös címertpajzsba foglalva, élével (heraldikailag) jobbra fordított ezüst bárd alkalmazandó, melyet alul félkörben két zöldellő ág övez”. (Nyakas Miklós: Hajdú-Bihar megye címerei, Hajdúböszörmény 1991)

Emlékezésre méltó események zajlottak Köbölkúton az 1848–1849-es szabadságharc idején. A népi emlékezetben még ma is él egy történeti monda, mely első hallásra mesés, kitalált történetnek tűnik, ám ha mélyebben utánanézzünk megfogható benne az „igaz” történet is. A monda közép-pontjában a Szent Korona áll, melyet Pestről Debrecenbe menekítve egy éjszakára Köbölkúton rejtettek el, Bónis László földbirtokos pincéjében. Másnap Tóti felé mentek, ott is megálltak egy éjszakára, Baranyi Ferencnél szálltak meg. Itt különös dolog történt! Baranyi addig erőszakoskodott, hogy

felnyitották a ládát, majd a jelenlévők megdöbbenésére a földesúr a saját fejére helyezte azt, amiért később életével fizetett.

De lássuk a tényeket! 1848 decemberében Windischgratz herceg, császári fővezér serege mind fenyegetőbben közeledett a főváros felé. Az esztendő utolsó napjaiban az országgyűlés elhatározta, hogy a hadihelyzetre való tekintettel, az országgyűlés és a kormány, valamint az Országos Honvédelmi Bizottmány tegye át székhelyét Debrecenbe és onnan folytassa a küzdelmet „a nemzet javára”. Kossuth a Honvédelmi Bizottmány elnökeként megbízta Bónis Sámuel képviselőt, országos biztost, hogy gondoskodjon a korona, valamint a hozzá tartozó jelvények biztonságban történő menekítéséről. Bónis felment a királyi palotába, ahol Ürményi Ferenc koronaőr átadta a koronát és a jelvényeket őrző vasládát. Bónis a vasládát saját hintójával vitte ki – az épülő, de már járható Lánchídon – a pesti indóházhoz, természetesen 24 gránátos kíséretében. A vasládában őrzött koronát vasúton vitték Szolnokig, majd onnan szekéren Debrecenig, ahol Bónis átadta azt Kossuthnak. Mindezt Katona Tamás történész is megerősíti a koronáról írott szép könyvében (A korona kilenc évszázada, Helikon, 1979, 275–277 l.) Katona Tamás nem említi a köbölkúti kitérőt! Nagyon értékes tájékoztatást kapunk Ruffy Péter író, újságírótól, aki a történelmi publicisztika terén is jelentőset alkotott (Koronák könyve, Móra, 1981, 141–143 l.). Ruffy Pétert idézem: „Magyarországnak eddig legdísze- sebb folyóiratában, a rövid ideig élt Századok legendái egyik 1910-i számá- ban „Diplomata” szerzői jelzéssel, háromoldalas, névtelen emlékezés jelent meg... Lehetséges, hogy a „Diplomata” rokona, baráti környezetének egykori tagja volt, s a következő történetet magától Bónistól hallotta: midőn a vonat indulófélben volt, a nagy sürgés-forgás közepette egy úri öltözetű ember Bónisnak ezt súgta: – Uram, innen kétfelé vezet az út, egyik Vácra, a másik Szolnokra, ha az úr reá áll, Vácon százezreket nyerhetne. Az osztrák hadsereg akkor éppen Vácon volt. Erre Bónis zsebéből pisztolyt húzott elő, s így válaszolt: – Ha a vonat nem Szolnok felé indul, a golyó biztosíthatom találni fog. – Uram, csak tréfa volt! – felelte az ismeretlen, s eltűnt a tömeg- ben.” Fontos tudni, V. Ferdinánd király 1848. december 2-án lemondott a trónról, vele együtt, fia Ferenc Károly is lemondott a trónutódlás jogáról. Ekkor jelentette be trónralépését Ferenc József, amit a magyar országgyűlés nem fogadott el. Így hiába nevezte magát Ferenc József osztrák császárnak és magyar királynak, ha az országgyűlés határozata leszögezte (december 7- én): „...törvényes királynak csak az tekinthető, ki a nemzettel országgyűlési egyezkedés útján koronázási egyezséglevelet kötött, az ország alkotmá- nyára, jogaira s törvényeire megesküdött, s ezen eskü következtében Szent István koronájával megkoronáztatott”. De folytassuk utunkat Köbölkút felé, továbbra is Ruffy Péter társaságában: „Bónis Sámuelhez Szolnokon Josipo- vich Antal, a forradalmi kormány Zágráb megyei főispánja csatlakozott. Ő is Debrecen felé menekült... Szolnokon szekereket béreltek, arra ráemeltették

a súlyos vasládát, és bujdosva haladtak céljuk felé. Már Debrecenhez közelítettek, de „az óvatosság újabb kerülőre készítette őket”. Az érmelléki Köbölkútra mentek Bónis Lászlóhoz, az országos biztos unokatestvéréhez. Itt megéjszakáztak, de éjszakára a korona ládáját a szőlőben levő pajtában elásták, majd tüzet raktak fölötte, hogy az ásás nyomát ne lehessen fölfedezni... Másnap Bónis és Josipovich marhakereskedőnek öltözött, s székéren folytatva útjukat, átkeltek a Berettyó folyócskán, és Baranyi Félix földbirtokos kastélyában szálltak meg, Tótiban. Éjszakára itt is elrejtették a nagy vasládát... később a Habsburgok kopói jelentek meg Baranyi Félixnél, elhurcolták, és a koronának szállást adó földbirtokost élve soha többé senki sem látta... Bónis és Josipovich másnap folytatta útját Debrecenbe. A vasládát a debreceni városházán helyezték biztonságba. Ebben az épületben lakott Kossuth Lajos is”.

A fentiek ismeretében, úgy hiszem minden okunk megvan, hogy a Szent Korona köbölkúti – kényszerű – kitérőjét igaznak tudjuk. A biztonságos menekítésben nagy szerepük volt a Bónisoknak! A család Zemplén vármegyéből ered, innen a Tolcsvai nemesi előnév. Egyik ősüket, Bónis Ferenc zempléni nemest 1671. április 30-án Pozsonyban kivégezték, a Wesselényi-féle összeesküvésben való részvétele miatt. A bihari ág az 1754–1755. évi országos összeírásban tűnik fel. Címerükben kék pajzson zöld halomból szőlőtőke emelkedik, levelekkel és fürtökkel. A pajzsot balról jobbra, keresztben, egy vörös és fehérrel vonalazott lemez vágja át, rajta horog. Sisakdíszként álló oroszlán.

Kossuth Lajos, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke 1848. december 18-án mozgó szabadcsapatok alakítására szólította fel az ország népét. Vasvári Pál és Simonffy József elsőként indultak, hogy szabadcsapatokat toborozzanak. Vasvári a Tisza vidékét járta, népgyűléseket tartott, és amint arról Kossuthnak beszámolt: „a nép lelkesülni tud, csak fel legyen a veszélyről világosítva”. Kossuth 1849. január 16-án „nyílt rendeletet” adott ki, melyben szabadcsapatok megszervezésével bízta meg Vasvárit és társait, egyben feljogosította őket, hogy vezessék az általuk szervezett csapatokat. Vasvári Pál Rákóczi nevét viselő szabadcsapata alakulási helyéül Köbölkútat jelölte ki Bihar vármegye Honvédelmi Bizottmánya. Toborzó kiáltványát négy vármegyében terjesztette Vasvári, ott ahol kibontakozott a nagy példakép, II. Rákóczi Ferenc szabadságharca: Bihar, Békés, Szabolcs, Szatmár. Kiáltványa 1849. február 12-én jelent meg Váradon. Érdemes idézni a szövegből: „Én, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Kossuth Lajos által vagyok felhatalmazva egy szabad csapat alakítására. A csapat neve Rákóczi lesz. Ő alatta küzdöttek apáink a magyar szabadságért, mi is e zászló alatt seregeljünk össze. A Rákóczi nevét minden igaz magyar tiszteli s példáját követni minden szabadságszerető honfinak szent kötelessége. A magyarnak győzni kell, mert ügye szent. De hogy győzzünk, szükség mindnyájunknak küzdeni. A művelt osztály és tisztviselők szigorú kötelessége

saját körükben felvilágosítani a népet hazánk közös veszélyéről. Mert a nép azé, ki azt megnyeri, felvilágosítja, magához karolja. A magyarnak csak az lehet ellensége, ki törekvései jogszerűségét nem érti... Az alakítási törzshely Köbölkút, Székelyhíd mellett Bihar megyében. A Rákóczi-szabadcsapat zászlaja vörös színű volt, a forradalom, a köztársasági meggyőződés kifejeződéseként. Rajta ezüsttel hímezve: „Hazádnak rendületlenül!”, a másik oldalon pedig „Oh, ha te élnél Rákóczi!” Felszentelése 1849. április 27-én történt, Várad piacán. A zászlóanya Teleki Blanka grófnő volt, aki „A köztársaságért!” jelszóval adta át Vasvárinak. Csak érdekességként említem: az elpusztult jósikafalvai kápolna oltárképén látható Madonna modellje – állítólag – Teleki Blanka grófnő volt, az előtérben pedig a haldokló Vasvári Pált festette meg Melka Vince (1834–1911). Vasvári négy százada, valamint egy század honvéd és egy századnyi bécsi diák (az Akadémiai Légióból) 1849. május 2-án érkezett Bánffyhunyardra. Több győztes csata után, a végzetes ütközetre július 6-án került sor, Havasnagyfalu mellett (Mărișel) a funtineli fennsíkon. Több száz bajtársával együtt ott esett el Vasvári Pál, a magyar történettudomány nagy ígérete is. Vajon hány köbölkúti, érmelléki legény állt be a Rákóczi-szabadcsapatba, hányan tértek haza, s vajon miről meséltek a hosszú téli estéken?

BORBÉLY GÁBOR
helytörténész

Kis falu nagy szülötte

A szentgyörgyi és gyalókai Gyalókay család a Sopron vármegye nyugati részén fekvő Gyalokáról származik. János nevű ősük és testvéreik 1418-ban kapnak címeres nemeslevelet Zsigmond királytól. Az id. Gyalókay Lajos, törvényszéki elnök, a közeli Szalacson született. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején Bem mellett a hadijelentéseket írta. Részt vett a segesvári csatában s egyike volt azoknak, akik életében utoljára látták Petőfi Sándort. A szabadságharc leverése után, 1859-ig Érköbölkúton gazdálkodott.

Ifj. Gyalókay Lajos 1855. március 30-án született Érköbölkúton. Jogi tanulmányait Nagyváradon és Debrecenben végezte. A bírói államvizsga letétele után a közigazgatási pályára lépett. Nagyváradon Lukács György akkori polgármester mellett 1875-ben elnöki titkár lett. 1876-ban aljegyzőnek, 1878-ban városi tanácsosnak és 1884-ben Bihar vármegye főjegyzőjének választották meg.

1871-ben az ifj. Gyalókay régészeti cikkeket írt az Archeológiai Értesítőbe. Apja, id. Gyalókay Lajos a vármegye 1871. évi közgyűlésén indítványozta egy régészeti és történelmi egylet megszervezését, amelyet el is fogadtak. Az 1871. november 17-én tartott közgyűlés egy bizottságot hozott létre, amely ifj. Gyalókay Lajos segítségével elkészítette az alapszabályzatot és kibocsátotta az aláírási íveket. 124-en iratkoztak be tagnak, a megye közismert személyiségei. A Biharmegyei Régészeti és Történelmi Egylet alakuló

ülése 1872. augusztus 28-án volt. Azonnal megindult a múzeumi anyag gyűjtése, melyben főszerepet ifj. Gyalókay Lajos vállalt. Az első múzeum a vármegyeháza két, mellékutcára néző szobájában kapott helyet, amely mintegy 2000 műtárgyból állott. A fiatal egylet 1872. december 24-től 1873. január 2-ig régészeti kiállítást is rendezett a megyeháza kistermében. Ifj. Gyalókay Lajos ekkor írja meg fő művét, Bihar megye régi községi pecsétei címen, amely a Századok című folyóiratban jelent meg, 1872-ben. 114 magyar köriratú Bihar vármegyei községpecsétet írt le.



**Emléktáblát avattak
a falu neves szülöttének tiszteletére**



1875-től a Biharmegyei Régészeti és Történelmi Egylet titkára, aki 1875. április elsején a választmány megbízásából egyleti közlőnyt indított, Régészeti és Történelmi Közlemények címen. 1876 februárjában, érdektelenség miatt, a 8–9. számmal megszűnt a folyóirat. Mint az őstörténelmi kongresszus 1876-ban Budapesten tartott nagygyűlésének beltagja, összeállította a Biharvármegye őstörténelmére vonatkozó adatokat a kongresszus Közleményei számára. 1879–1892 között politikai, társadalmi és közgazdasági cikkeket írt a Biharba, a Pesti Hírlapba és a Nemzetbe, nagyjából részét név nélkül; 1879-től 1883-ig szerkesztette a Bihar című politikai lapot.

1885-től a budapesti magyar királyi államrendőrségnél dolgozik, mint rendőrkapitány.

További életútját nem ismerjük. Mint Bihar vármegye egyik közéleti személyisége, az első nagyváradi múzeum létrehozója, a Régészeti és Történelmi Közlemények elindítója és szerkesztője, régészeti kutató, újságíró, politikai születésének 150. évfordulóján, 2005. június 12-én emlékeztünk meg róla és avattunk emléktáblát szülőfalujában.

DUKRÉT GÉZA
tanár

GYALÓKAY SZÁZADOS AZ AKADÉMIÁN

Felolvasás az 1848. évi erdélyi hadseregről

A Magyar Tudományos Akadémia hétfőn (június 9.) tartott osztálygyűlésén Gyalókay Lajos tüzérszázados, akinek már több becses történelmi munkája jelent meg, felolvasta Az erdélyi hadsereg az oroszok betörése idején című érdekes, adatokban bővelkedő értekezését.

Gyalókay Lajos százados édes atyja, volt nagyváradi törvényszéki elnök, mint Bem hadsegéde szolgálta a hazát a szabadságharc idején, s a tőle ma-

radt érdekes jegyzetek alapján írta meg értekezését, amelyben ismerteti az erdélyi hadsereg beosztását, s magát a honvédsereget, a délvidéken maradt csapatok és a nemzetőrség kivételével.

Az erdélyi hadsereg gyalogsága összesen 223 gyalog-századból állott 33330 főnyi létszámmal. A lovasság 16 huszárszázadból és két lengyel dzsidásszázadból állott 20538 emberrel és 2364 lóval. A tüzérségnek 79 tábori ágyúja, 4 tábori tarackja, 8 ostromló lövege és 7 röppentyűs lövege volt, 1408 emberrel, 664 lóval, míg a műszaki csapatokat csak 330 főnyi székelly utászcsapat képviselte. Az erdélyi csapat tehát összesen 38206 emberből állott. A szerző ezután megállapítja, hogy ha a csapatnak sikerült volna a Bem által megállapított hadilétszámra emelni, úgy a gyalogság 47337 főre, a tüzérség pedig kb. 2000 főre rúgott volna.

Kimutatta ezután, hogy Bem 1849. június 19-én mindössze 19147 embert állíthatott az oroszok elé, aminek fő oka Gyulafehérvár eredménytelen ostromában, a román felkelésben és a vöröstoronyi szoros felől is várt támadásban van. Emiatt a csapatok jelentékeny része a tulajdonképpeni harctéren kívül maradt lekötve. Bem hat hétig tartott távolléte alatt a szervezési munkák nagyon lassan és hanyagul folytak.

Az újoncozásnak vége hossza nem volt, a felszerelés pedig teljesen megakadt. A gyalogságot részben kovás puskával, részben pedig csak lándzsával látták el. A lovak beszerzése is az utolsó pillanatra maradt, úgy hogy az oroszok betörésekor az erdélyi hadseregnek legalább 6000 hasznavehetetlen újonca volt. Az ágyúkhöz és lőszeres kocsikhoz sem elegendő hámos ló, sem kiképzett hajtó-legénység nem volt.

Kimutatta a felolvasó, hogy Bem vezérkari főnöke Csetz vezérőrnagy csak félvállról vette az újabb orosz támadás lehetőségét, és azt hitte, hogy az az egynéhány ezer ember, amely a gyengén megerősített határvonalakat őrizte, az orosz betörésnek gátat vethet. Bem hadosztályparancsnokai szintén nem voltak képesek arra, hogy az adott súlyos körülmények között feladatuknak megfeleljenek. S hogy teljes legyen a baj, Kossuth akkor, amikor az ellenség már a határon állott, magához rendelte Bemet, hogy őt a fővezérség átvételére bírja. Ez a különben is eredménytelen tanácskozás éppen a legkritikusabb pillanatban vonta el Bem figyelmét tulajdonképpeni feladatától. Mire június 24-én Désre ért, az oroszok betörése már megtörtént. A szerző végül példákat idézett arra is, hogy az irigység és a nagyravágás, valamint a pártoskodás Erdélyben is felütötte a fejét és bomlasztó hatását itt is éreztette. A fegyelem egyre jobban lazult. Tisztek és közemberek egyre nagyobb számban hagyták oda a zászlót.

Nem csoda ha 8 hét alatt mindennek vége volt. Gyalóky Lajos érdekes előadása nagy tetszést keltett.

(Megjelent a Tiszántúl című politikai napilapban, Nagyváradon – XIX. évfolyam, 132. szám, 1913. június 11.)

A szépíró és nyelvművelő Kosztolányi Dezső

Ebben az évben is kísérletet teszünk közelebb vinni az olvasóhoz két költőnagyságot, akik iskolai tananyagként csak részben kerülnek az irodalom iránt érdeklődők látókörébe.

Kosztolányi Dezsőről kevés szó esett az elmúlt évtizedekben, részben a besorolás okozta a gondot, hiszen egész életében ő maga is kereste a helyét, másrészt irodalmi alkotásait nem tartotta a hivatalos szemlélet a kor követelményei szerint megfelelőnek. Halála után 70 évvel már elérkezettnek érzem az időt arra, hogy a nagyműveltségű, sokoldalú író-költőről megközelítőleg teljes képet kapjon a Kalendárium olvasója.

Az író Kosztolányi Árpád, a szabadkai gimnáziumi igazgató és Brenner Eulália elsőszülött gyermeke. A család égi jelnek érezte, hogy a gyermek Virágvasárnap jött világra. Nagynénje így szólott a bepólyázott gyermeket karjaiban tartva: „Szép és nemes napon született, híres ember lesz belőle.” Nagyapja, Kosztolányi Ágoston, Bem egykori századosának öröme nem fért a lakásban, kirohant a szép úri házból az utcára és ott hangosan kiáltozva tudatta a járókelőkkel: „Unokám született! Fiúunokám.”

Sokféle nemzet vére csörgedezett az ereiben. Anyai ágon német ősök, apai részről szláv elődök, de székely, francia rokonság házasságaiból származó dédanyák, nagyanyák és apák alkotják a családfát. Őt magát is érdekelté később ez a sokszínű, sokrétű rokonság, ez a sokféle „fűszeres vér”. Legszívesebben az álmata szláv és a hősi magyar Kosztolányi ágat vállalta. A családi név jelentése a latin castellanusból ered, várnagyot jelent, de jelent templomos vitézt is. A szlovákok a sekrestyést, a templomszolgát hívják kostolniknak. Az ősi lakhely – Nemeskosztolány – Nyitra vármegyében található. Mária Terézia emelte bárói rangra az egyik Kosztolányi ágat. Görgey Artúr édesanyja is Kosztolányi lány volt. Az író családjának ősi ága a Bácskába került, a Délvidékre. Ükapja költözött át az ország északi csücs-



kéből az Alföldre. Új lakhelyén, a Bácskában viszonylag gyors polgárosodás áramába került, olyan világba, hol különféle rétegek viszonylag közel kerültek egymáshoz. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy Kosztolányi Dezső már pályafutása elején neveltetése alapján közelebb álljon a polgársághoz, mint legtöbb nemzedéktársa. Alkatát mégsem jellemezte belső összhang, s talán azért nem, mivel a polgárosulás még az ő családjában sem volt zavartalan, lassan zsugorodni kezdett az életerő, a kedély. A lelki meghasonlás benne is hamar kifejlődött. Ezzel magyarázható az ismertetés első soraiban található ingadozás a költő helyének pontos meghatározása kérdésében. A hivatalos irodalom is ezért sorolta a kevésbé jelentős írók közé.

Talán a sokféle nemzetiségre visszavezethető eredet magyarázza a későbbi író, költő érdeklődését az idegen nyelvek iránt. Felesége naplójából megtudjuk, hogy férje „kitűnően beszélt a legtöbb nyugati nyelvet, franciát, angolt, németet, olaszt, jól tudott spanyolul, portugálul, sőt valamelyest románul is, keveset szerbül, latinban és ógörögben otthonos volt, de újságolvasás erejéig megbirkózott a svédvel, norvéggal, hollanddal is“. Sokszínű nyelvtudását bőven kamatoztatta is, gazdag műfordítói tevékenységet fejtett ki. Fordításain is érezhető, hogy a verselés nagy művésze volt.

Költeményeiben, prózájában sokszor néz vissza gyermekkorára. Meghatározó volt egész életében az első tíz év hatása. Meggyőződése volt, hogy az ember csak ott élhet, ahol az emlékei kötik, és el nem múló nyomot csakis a korai évek hagynak a lélekben. „Szememre vetik – mondotta Esti Kornél, egyik irodalmi hőse –, hogy történeteimet fiatalságomból hozom, abból a korból, melyet ma már némi joggal „történelmi előidőknek“ is lehet nevezni. Hát ez természetes. Ott keresek, ahol találok. Mindnyájan csak egy-két évtizedig élünk igazán, életünk első évtizedeiben. Akkor rakódnak lelkünkben a kincsek, mély rétegekben. Ezeket egy életen át se tudjuk kibányászni. Nekem az élet mindörökké a gyermekségem s a fiatalságom egy része, amikor vidéken tanultam s a csodálatos, tündöklő pesti körutakon csavarogtam, melyekre még a béke vetette viharos fényét.“ Az Esti Kornél alakja, sorsa megtévesztésig hasonlít az író életéhez, de mégsem azonos vele. Aki kezébe veszi az Esti Kornélról szóló történeteket, sok érdekes dolgot tud meg mégis az íróról.

A 20. századi családi, lelki meghasonlás Kosztolányiban is hamar kifejlődött. Korai éveitől állandóan halálfélelem gyötörte, később a belső szükségből végzett alkotó tevékenység és a külső kényszerből vállalt „favágó munka“ közti ellentét is nyomasztotta az iskolásfiút. Amint zongoraleckéin elárulta vonzódását a művészethez, nagyapja legott figyelmeztette a pénzkeresés fontosságára. Az apjától megtanult gyorsírással már 15 éves korában keresetre tett szert, s ettől fogva haláláig a kötelességteljesítés megszállottja volt. Példás műgonddal írta újságcikkeit. A fennmaradt hatezer oldalnyi hírlapi próza bizonyítja, hogy irodalmunkban alighanem Kosztolányi emelte a legmagasabb művészi szintre ezt a műfajt.

Szabadkán az ifjú Kosztolányi első unokatestvéréhez Brenner Jóskához fűzte közeli barátság, aki utóbb Csáth Géza néven lett íróvá. Alkatuk nagyon közel állt egymáshoz, mindketten gyenge idegzetűek voltak, s így egészen kivételes lelki közösség teremődött közöttük. Együtt készítették első versfordításait is.

Kosztolányi pályafutása igen gyorsan indult. Már 1901-ben közölte első versét a Budapesti Napló, pedig ekkor még diák, tizenhat éves. Majd érettségi után a budapesti bölcsészkaron tanult, magyar–német szakon. Ettől kezdve megállíthatatlanul ívelt pályája az irodalmi kitérülködés felé. Iskolai tanulmányaival egyidejűleg újságírói munkát is végzett, nyelveket tanult. Barátság alakult ki Babits Mihállyal, Juhász Gyulával, de Ady Endre elmarasztalta megjelent első verseskötetét, korainak tartotta a fiatal költő önálló jelentkezését.

Nem áll szándékomban felsorolni Kosztolányi műveinek megjelenését időrendi sorrendben, talán elég annyi, hogy regényei, novellái legalább olyan érdekesek és értékesek, mint versei. Ha kedvet kapnak a kedves olvasók e jelentős írások megismerésére, legtöbbjükben felfedezik majd az önéletrajzi vonatkozásokat. Az érzékeny lelkű író sok kérdésre kereste a választ, amely környezetében, családjában, magánéletében megoldatlan maradt.

Kosztolányi élete, munkássága nem kerek egész, ha nem érintjük stílusát, nyelvi kifejezőkészségét. Különösen érdeklődött a nyelvi jelenségek iránt. Egész kötetre való cikket, tanulmányt írt róluk. Nemcsak az idegen nyelvek érdekelték, hanem a magyar nyelv rejtelméi is, ezt igyekezett is a legmesszebbmenőkig ki is aknázni. Játszott a nyelvvel, nemcsak a szavakkal, de a hangokkal is. Ennek iskolapéldáját, az Ilona című költeményét minden verskedvelő olvasó ismeri. Úgy is emlegették tudományos körökben, mint nyelvművelőt, sőt mint nyelvművészt. Néha a legegyszerűbb szavakkal él, mégis a mondanivaló szempontjából az tűnik a legjobbnak. Deme László, a nyelvtudós meg is indokolja ezt a jelenséget: „Azért, mert szereti és ismeri őket, tudja értéküket, s így van otthon körükben, biztos kézzel válogat belőlük, biztos tudással, mindig a legmegfelelőbbet.”

Murádin László erdélyi nyelvész nagy elismeréssel szólt a nyelvművelő Kosztolányiról, s meg is jelentetett egy válogatást azokból az írásokból, tanulmányokból, amiket a jeles író-költő fontosnak tartott a nyelvről elmondani. „Lírai vallomások”-nak nevezi ezeket az írásokat Murádin László, hiszen „írjuk minden sorát át- meg áthatotta a csodálat, a rajongás anyanyelvéért.” Sohasem tudott betelni azzal a különös csodával, hogy a nyelv mennyire a kiismerhetetlen lélek eleven képe, megtestesítője tud lenni. Arany János óta senki sem tudott nála szebben, tisztábban, természetesebben beszélni erről a csodáról. „A nyelv maga a végtelenség – írta Kosztolányi egy helyen –, minél többet foglalkozom vele, annál inkább látom, hogy sohasem lehet a végére érni. Csak vérünk érzi. Értelmünk mindig elámul, ha elemezzük azt, amit vérünk érez.” Vallotta, hogy a nyelv

ereje: gazdagsága, színessége és érzékletessége olyan mérvű, hogy nincs mondanivaló, aminek kifejezésére alkalmas ne volna. Tudta azonban, hogy a nyelvnek ez az ereje csak anyanyelvként érvényesül igazán. Számtalanszor volt alkalma tapasztalni, hogy bármilyen jól beszéljen valaki egy idegen nyelven, a szavak fogalmi jelentésén túl a hozzájuk fűződő érzelm hű árnyalását csak anyanyelvén érzékelheti és adhatja vissza. Árnyalatokat, finom különbségeket csakis anyanyelvvel tudunk kifejezni. Éppen ezért egyik fő törekvése volt, hogy felhívja a figyelmet a nyelv tisztaságának megőrzésére. A magyar nyelvet elárasztó idegen szavak ellen vette fel a harcot. Minden érvet felsorakoztatott annak bizonyítására, hogy az idegen szavak használata nemcsak kerülendő, de kerülhető is. „Az idegen szók mellett elcsenevésznednek az eredetiek” – írja egy helyen, s leszokunk az árnyalatok érzékeltetéséről.

Nemcsak elméleti, hanem elsősorban gyakorlati nyelvtisztító volt. Akik később költői nyelvét vizsgálták – például Deme László –, megállapították, hogy amíg fiataalkori írásai még tele vannak idegen szavakkal, a későbbiekből teljesen eltűnnek. Ahogy mint nyelvművelő egyre inkább elmélyedt anyanyelve tanulmányozásában, és ahogy egyre fokozódott iránta érzett rajongása, úgy alakult át stílusa is.

A Kalendárium olvasója talán furcsállja, hogy ebben az írásban nagyobb hangsúlyt helyeztem a nyelvművelő Kosztolányira, mint a szépíróra. Ez nem véletlen. Ma, amikor ismét veszélybe került az anyanyelv tisztasága, amikor a fiatal nemzedék szókincse napról napra szegényedik, hiszen nem is beszélgetnek egymással, s ha igen, akkor is hamarabb tolulnak ajkukra az illetlen, káromkodó szavak, s ezekkel véget is ér a közlési szándék.

Aki igazán szereti anyanyelvét, nem nyugszik bele abba, hogy az állandóan hallott idegen szavakat használja kényelemből, hanem gondolatai közlésére megkeresi azt a legodaillóbb magyar szót, amely tartalmazza azt az árnyalati különbséget, amit a divatos idegen szó már teljesen elhomályosított.

Kosztolányi verseit, novelláit, regényeit olvasva ráébredhetünk a magyar nyelv gazdagságára, sokszínűségére, feleleveníthetjük elfelejtett régi szép szavainkat, próbáljuk meg újra magunkévá tenni azokat, beilleszteni mindennapi szókészletünkbe.

JÁROSÍ ÉVA
tanár

Szilágyi Domokos életei

A középnemzedékhez közelebb áll a költő, sokan ismerhették személyesen, sok ma is élő költőnek, írónak kortársa volt, hiszen csak harminc év telt el attól a ködös őszi, októberi naptól, amelyen Szilágyi Domokos – Szisz – Domi kilépett az élők sorából fiatalon, 38 évesen.

Az irodalmi lexikon rövid adatokat közöl róla, felsorolja kötetei címét, méltatja munkásságát. Az iskolai tankönyv bemutatja néhány versét, irodalomtörténészek elemzik azokat, megpróbálják a diákokhoz közelebb hozni a költő gondolatait, a tanárok is megtoldják saját élményeikkel, értelmezéseikkel, választ keresnek a miértekre, de magáról az Emberről kevés szó esik, pedig verseit is könnyebb megérteni, ha bepillantunk életébe, gondoljaiba.

Nyolcgyermekes család egyik fia. Édesapja református lelkész, édesanyja neveli, összetartja népes családját. A környezet, a vidéki élet, a táj, a sokgyermekes család gondolai, öröme, a mesék világa veszi körül a kisfiút, gyermekkor a lehetőségekhez mérve kiegyensúlyozottnak, boldognak tűnik. Olyan gyermek, mint a többi, csodálja a természetet, játszik, raktározza agyában a látottakat, figyel, mert érzi ereiben, hogy egyszer szükség lesz a múlt emlékeire. Domokos mégis más, mint a többiek, hiszen Édesanyjuk születésnapját mindenki számon tartja, de Ő verssel áll elő, azzal köszönti már tízéves korában. Elemi iskolai évei a család közelében telnek, mivel négy elemi osztály minden faluban volt, de az általános iskolai továbbtanulás már elszakítja a meleg fészektől.

Talán túl korán kerül szembe az élet valóságával, korán kell szembenéznie az ellentmondásos idegen környezettel, ahol egyedül kell döntenie, megállnia a helyét.

Általános iskolai életéből a szülőknek küldött levelek őriznek egy-egy vonást a növekvő fiúgyermek természetéből. Szerény, hálásan köszön meg bármit, amit küld neki az anyai gondoskodás. Megnyugtatja a szülőket, hogy igyekszik takarékoskodni, maga is beáll a pénzkeresők közé: „Most tanítok egy IV. osztályos fiút ebédért. Nincs sok dolgom velem, nem buta, csak nem szeret tanulni.”

Ő viszont szeret, büszkén számol be az ötösökről (1952-ben még ez volt a legjobb érdemjegy), amiket nyelvekből s más tantárgyakból kapott. Sokat olvas, az iskolai könyvtárat látogatja. Közben verselget, a testvéreket szüle-



Plugor Sándor rajza

tésnapjukon egy-egy verses köszöntővel lepi meg. Pontos, rendszerető, azért is ír levelet vonalas lapra, hogy egyenesek legyenek a sorok.

Szatmárnémetiben folytatja tanulmányait, középiskolába a volt Református Fiúgimnázium épületébe jár, a mai Kölcsey-gimnáziumba. Ebből az időszakból fennmaradt levelekből lemérhető az a változás, amely az ifjú természetében, jellemében bekövetkezett, amely már közelít ahhoz, amely majd néhány év múlva írásaiból, költőtársak megjegyzéseiből, feleségek vallomásaiból kiolvasható, megismerhető.

Már nincs meglepődve, bírál, rosszálló megjegyzéseket tesz környezetére, de a levelek stílusa megmosolyogtatja az olvasót, a jövő nagy költő már ezekben a fogalmazásokban is megmutatkozik. Inkább cinikus, mint gonosz, de nem hagy szó nélkül semmit, amivel elégedetlen. Közben szerepel az iskola színjátszó csoportjában, vidéki szerepléseikről humorosan számol be, a felnőttek iránti tisztelet nem jellemzi ezeket a leveleket.

Az érettségi közeledtével komolyabb ellentét jön létre az osztály és a középiskola vezetősége, tanári kara között. A ballagás és kicsengetési kártyára írandó idézet miatt összecaptak az erők. Itt meg kell jegyeznem, hogy aki az 1950-es évek politikai viszonyait nem ismeri, nem is értheti meg, hogyan jöhetett szóba ez az ellenséges magatartás tanár és diák között.

Mivel Szilágyi Domokos hangadó és tekintélyt kevésbé tisztelő volt, az osztályból ő szállt szembe egy másik fiúval együtt az iskola vezetésével. Az ifjú nemzedék bizalmatlan lett a felnőttek iránt, a ballagás elmaradt, az idézet pedig a költő szövegét meghamisítva került a kicsengetési lapra. Ez a hangulat kitörölhetetlen nyomokat hagyott az ifjú lelkében, és egyik tanárának írott leveléből már ráismerünk a későbbi költő semmibe bele nem nyugvó természetébe. „Kétségtelenül igen sokat köszönhetek a középiskolának, de nem fogok oda visszavágyni. Szeretném most elkerülni a nézeteltéréseket, viszont semmi esetre sem azon az úton, hogy feladjam állításomat, addig, míg meg nem győződöm helytelenségéről.”

Nem minden tanárával szemben ilyen ellenséges, ilyen elutasító a hangja. Egyik magyartanáráról, aki az iskola könyvtárosa is volt ebben az időben, barátságos hangon ír, hálás, amiért a diákok pártjára állt, a következményekkel nem törődve. A tanár is úgy emlékezik volt diákjára, mint aki mindennél többre értékelte a könyvet, az ebédlőben is olvasott inkább, míg mások ott beszéltek meg élményeiket. Gyakori látogatója volt a könyvtárnak, az iskola önképző körének is elnöke lett. Kevés felnőtt került ilyen közel a lelkéhez, mint magyartanára. Még a pályaválasztásában is döntő szerepet játszott ez a kapcsolat, mivel eredetileg orvosira akart felvételizni, de a középiskola egy-két évének hatására jobban érdekelte már az irodalom. Magyartanára jól ismerte Domokos sérelmeit, elégedetlenségeit, sokszor beszélgettek ezekről a könyvtárban. A fiatal diák úgy érezte, az ifjúság élete csak taposómalom, nincs ideje sem a múlt megismerésére, sem a jövőn való révedezésre, hiszen az ő osztálya kísérleti csoport volt, X. osztály

után érettségiztek, három líceumi év alatt zsúfolták össze minden tantárgy anyagát. Csak végigszárguldtak az éveken, nem tudtak elmélyültebben foglalkozni semmivel.

Érettségi után Kolozsváron, a Bolyai Tudományegyetemen folytatta tanulmányait, magyar szakos hallgató lett. Versírói tehetségét nem rejti véka alá, kapcsolata van az ott élő írókkal, az Utunk és az Igaz Szó közli is írásait. Felismeri igazi hivatását, boldog, hogy nem orvosira felvételizett. Írói estekre jár, utazgat, közben befejezi az egyetemet, de az államvizsgát nem teszi le, a magyar szóbelin egy olyan íróról kellett volna felelnie, akit ő nem tartott tehetségesnek, aki csak politikai szempontból ért el sikereket, így a tételt visszaadta, és soha többé nem jelentkezett államvizsgára. Közben lepergett tíz év, volt osztálya készült az érettségi találkozóra. Végre átlépte az iskola kapuját, de kényszeredetten tette, tartózkodó magatartásán még mindig látszott a sértődöttség. Egyik osztálytársa felkérte, hogy ő nyissa meg az osztályfőnöki órát. Kategorikusan utasította vissza: „Engem hagyjatok ki mindenből!” Az osztályfőnöki órán az elmúlt tíz évről ennyit mondott: „Érettségi után beiratkoztam a bölcsészkarra. Utolsó évben ott hagytam. Megnősültem, elváltam; megint megnősültem. Bukarestben élek, állásom nincs, írok, fordítok. Ebből élek. Kész.”

Évek múlva meghívta szatmári iskolája, beszélgetni akartak vele, magánfelvételt szerettek volna készíteni, ismerték már költői pályáját, köteteinek külföldi visszhangját. Nehezen kötélnek állt, forgott a magnótekercs. A felvétel minősége elég gyenge lett, mivel a költő igen halkan beszélt. Nem volt sikeres előadó, nem ahogyan, hanem amit mondott, kötötte le a hallgatóságot. Sok kérdést tettek fel neki az egybegyűltek, de ő nem hagyta magát kivallatni. Válaszai rövidek, kitért a magamutogatás elől.

A húszéves találkozón nem vett részt, a harmincadik pedig a rá való emlékezés jegyében telt el. Volt osztálytársai róla alkotott emlékeiből, véleményéből idekívánczik néhány:

„A tízéves találkozón szinte észre se vettük sértett duzzogását. Nem kutattuk az okát.”

„Mindig zárkózott volt, sorsa még zárkózottabbá tette.”

„Dominak meg kellett halnia, hogy észrevegyük.”

„Nem közénk való volt.”

Az érettségi találkozó meghívóján Szilágyi-jelige, az iskola köszöntő műsorában, Szilágyi-vers. A vendiák-beszámolókbán mindenki igyekezett elmondani a „Szisszel” kapcsolatos emlékeit. Ezek az emlékek azonban arra derítettek fényt, hogy a mindenki által ismert életrajzi adatokon kívül, alig tartalmaztak személyes élményt, kapcsolatot. Meghitt barátságról, senki sem nyilatkozott. „Jól tanult, mindent tudott.” – „Az első padban ült, hogy mindenre oda tudjon figyelni.” – „Játékokban, vagánykodásokban nem vett részt”. – „Ha írogatott verset, novellát, nem mutatta senkinek.” – „Reumás volt.”

Egy nem osztálybeli leány a találkozón végül elszavalta két versét, ekkor döbbsentek rá társai, hogy ki volt az osztálytársuk.

Sohasem dicsekedett, nem szeretett középpontban lenni, önmagáról soha nem beszélt. Inkább költői példaképeiről tartott kiselőadást. Nagy Lászlót és József Attilát tartotta a hozzá legközelebb állóknak. Nemcsak költészetüket, de életútjukat is követendő példának választotta.

A zárkózottság, az igazi barát és élettárs keresése élete végéig kísérte, nyugtalan, háborgó természete üldözte a halálba is. Elégedetlen volt környezetével, a viszonyokkal, de önmagával is. Nem látta a célt, amiért érdemes folytatni, de az okot sem tudta megnevezni, amiért megelégedte az életet. Búcsúlevelének első sora is ezt bizonyítja: „Én ma lelépek e világi életből. Ne kérdezd az okát, én sem tudom.“

Teste a kolozsvári Házsongárdi temetőben pihen, lelke a verseiben él tovább. Mellette kapott helyet fia, Attila – Kobak –, aki az 1977-es bukaresti földrengés egyik áldozata lett. Felesége, gyermeke anyja, aki szintén költő volt, Hervay Gizella Budapesten halt meg néhány év múlva, egy idegpszichológiai szűzben szintén inkább a halált választotta.

A Halál ismét egymás közelébe hozta a kis család tagjait, akik életükben nem tudtak egy fedél alatt örvezdeni egymás sikereinek, a Házsongárd fái alatt együtt várják a Végítéletet.

* * *

Szatmárnémeti szép köztéri bronz mellszobrot avatott egyik évben a megye nagy szűlőtte emlékére.

A Partium irodalomkedvelő lakosai pedig érdeklődő szeretettel vegyék kezükbe verseit, próbáljanak behatolni az elismert modern költő gondolatainak erdejébe.

JÁROSI ÉVA
tanár

(Harminckét sor a boldogságról)

*Boldog jövő! – gondolatok-
e már, feleim, arra, hogy
mit is jelenthet, mit jelent ez? –
Mindig csak az álló jelenhez
mérünk, és hát képzelünk jobbat
(s még azt is lemondóan! – : „hisz rosszabb
úgysem lehet”) – – igényeink,
sajnos, csak a való szerint
alakulnak – – – a sose rest
agy máris, lám, kétkedni kezd:*

*Ide hát, aki volt már boldog!
hadd lám, mennyi ideig tartott?
egy órát? egy napot? hetet?
kibírt-e ugyan éveket?
Igen: kibírt? – mert idegek,
rághatatlanok kellenek
ehhez is, mint a szenvedéshez!
hogy bele ne rokkanj, hogy élhess!
s teherbírás! –: mert hát teher
ez is, és csak cipelni kell,
ha jólesik is. –*

*Mielőtt
fölhúznók hát azt a jövőt,
hagyjunk egy csöpp időt, gyarlók, mi,
amely alatt meg tudjuk szokni,
edző kúrát, átmenetet –
bizony, edződni, emberek,
edződnünk kell még ehhez is!
(mivelhogy nincs rózsa tövis
nélkül.) –*

*S ki néktek most így ír
– mert épp akadt fölös papírja – :
hiszi, hogy majd ezt is kibírja
az ember – mert sokat kibír.*

TESTI-LELKI EGÉSZSÉGÜNK

„Semmi felől ne aggódjatok, hanem imádságotokban és könyörgésetekben minden alkalommal hálaadással tárjátok fel kívánságaitokat az Isten előtt. És az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Jézus Krisztusban
(Fil.4:6,7)

A keresztyén ember és a stressz

Napjainkban a legtöbb embernek az életét megmérgezi a stressz. Állandóan feszült állapotban vagyunk. Az okokat mindnyájan jól érzékeljük: a felgyorsult munkatempó, a fáradtság, a különböző élvezeti cikkek, amelyeket az orvos tanácsára sem tudunk száműzni életünkéből (cigaretta, kávé, alkohol); aztán a körülöttünk tomboló információáradat, a mai világ instabilitása is állandóan magas szinten tartja adrenalin-szintünket. És nem csak a nagyvárosban élő embert környékezi meg ez a kellemetlen állapot, hanem ma már behatol a falvakba is.

Vajon a keresztyén ember más helyzetben van, mint azok, akik a hit viaszgató és megerősítő ereje nélkül élik le életüket? Valótlanságot állítanánk, ha azt mondanánk, hogy elkerül minket a stressz. Ennek az az oka, hogy a keresztyén ember is ebben a világban él és ugyanazok a hatások bombázzák, ha esetenként másképp is dolgozza fel és éli meg a különböző helyzeteket.

Noha a „stressz“ kifejezés bevonult a gyakran használt szavak közé, ha rákérdezzünk, kevés az az ember, aki pontosan meg tudná határozni, hogy mi valójában a stressz. Talán sokan egy ideges állapotként határoznák meg. Azonban a stressz nem csak egy ideges állapot, hanem ennél sokkal több, s ha sokáig tart, szervezetünkben különböző fiziológiai-biológiai változások állhatnak be.

A stressz a szervezet teljesen normális reakciója a válsághelyzetekre. Ez a válsághelyzet lehet teljesen jelentéktelen, de lehet valóban súlyos. Azt mindenképp le kell szögezni, hogy nem maga a helyzet szabja meg a stressz mértékét, hanem a szubjektum viszonya az adott szituációhoz. Szemléletesebben: például nem maga a repülőgépen való utazás az, ami kiváltja a reakciót, hanem az, hogy az illető mit tart a repülés felől. Nyilván, az, aki már sokszor repült, és soha nem tapasztalt semmi kellemetlenséget, annak nem okoz különösebb feszültséget az, hogy repülőgépen ül. Aki viszont először ül fel, végig izgulni fog, stresszes lesz.

Hogyan zajlik le ez a folyamat a szervezetben? Amikor szokatlan inger éri a szervezetet, úgy védekezünk, hogy igyekszünk vagy megszüntetni,

vagy elkerülni a vészhelyzetet kiváltó ingert. Adrenalin, noradrenalin és kortizol lökődik a vérkeringésbe, amelyek hatására fokozódik a szívműködés, emelkedik a vérnyomás, nő az izmok feszültsége, nő a vércukorszint, felgyorsul a gyomor- és bélműködés stb. Ezek segíthetik a szervezetet, fokozva a teljesítményt. Ha rövid ideig tart ez az állapot, nincs is semmi gond. Ebben az esetben eustresszről („jó stressz“) beszélünk. (Pl.: az átjárón majdnem elgázol egy gépkocsi, de idejében félreugrunk. Torkunkban dobog a szívünk, megremeg a gyomrunk, leizzadunk, de két perc múlva teljesen megnyugszunk. Az adrenalin hatására képesek vagyunk sokkal gyorsabban kitérni az autó elől, mint normális esetben). A gond ott kezdődik, ha a káros inger sokáig tart, és a szervezet válaszüteme nem csupán egy rövid időre korlátozódik, azaz a kellemetlen állapot elhúzódik (disztressz, „rossz stressz“). Amíg az előbbi esetben nőtt a teljesítmény, itt lassan csökken, és a hormonok idővel különböző szervi károsodásokat okoznak. Legjobban az immunrendszer sínyli meg, csökken az ellenállóképesség a betegségekkel szemben, gátat nyitva mindenféle fertőzésnek. Az adrenalin álmatlanságot, rossz emésztést (és következésképpen kellemetlen szájszárazságot), étvágytalanságot, figyelmetlenséget okoz. A fokozott gyomorsav-termelés fekélyhez és gyomorvérzéshez, a szívizmok állandó feszültsége infarktushoz vezetnek. Mindez, persze, egy hosszabb folyamat eredménye. Disztresszről beszélhetünk például abban az esetben, mikor valaki a munkahelyén naponta nyolc órán keresztül ki van téve az állandó stresszhatásnak. A konfliktusok a munkatársakkal vagy a főnökkel, a feszült munkatempó, a nagy teljesítőképesség megkövetelése hosszútávon az egészség rovására mennek.

Hogy mi a különbség a két stresszállapot között, jól szemlélteti a gumihasonlat: ha egy gumiszalagot megnyújtunk, majd elengedjük, visszatér eredeti helyzetébe, de ha tartósan kifeszítjük, egy idő után elnyúlik, megrepedezik, végül pedig elszakad.

De ne gondoljuk azt, hogy kizárólag a kellemetlen események okoznak stresszt. Bármilyen feszültséget okoz (akár a nagy öröm is, pl. a hír, hogy felvettek az egyetemre), kiválthatja a reakciót. Az állandóan pörgő, aktív embereknek a szokásosnál magasabb az adrenalin-szintjük. Élvezik a munkájukat, sikerélményük van, és csodálkozva tapasztalják, hogy ugyanúgy kialakult a gyomorfekélyük, mint a szorongó, ideges kollégának. Tanulságos Selye patkánykísérlete: különféle hormonokat fecskendezett a kísérleti állatokba, s arra a meglepő eredményre jutott, hogy függetlenül a hormon természetétől, a reakció szinte ugyanaz volt mindegyik állatban. Fokozódott az adrenalin-leadás és fekélyek alakultak ki. Igen, mert nem az számít, milyen hatás éri a szervezetet, hanem hogy felborul-e a szervezet egyensúlya, vagy sem? Minden, ami tartósan megemeli az adrenalin-szintet, kárt okoz. A pár pillanatig tartó rémület, a futballmeccs végigizgulása, egy vizsga előtti kétnapos izgalom nem esik ebbe a kategóriába.

Mondhatjuk, persze, hogy senki nem izgul huszonnégy órából huszon-

négyet. De nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a szervezet igényel egy bizonyos időt, hogy regenerálódhasson. Nem biztos, hogy erre hat óra alvás elég. Lehet, ez elég volt kétezer évvel ezelőtt Rómában, de ők sokkal lassabb életritmusban éltek. Nem állíthatjuk, hogy teljesen gondtalan életet éltek, de nem bombázta őket olyan sűrűn annyi hatás egy hónap alatt sem, mint amennyit mi átélhetünk tíz perc alatt.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy a szervek reakciója nem szűnik meg azonnal a stressz-helyzet elmúltával. A vérnyomás magas maradhat még órákig a vészhelyzet után; az izmok is esetenként nagyon nehezen lazulnak el, helyet adva a migrénnek, hátfájásnak, hosszú idő után az izomrángások tikkek kialakulásának. Akinek nyolc órán keresztül remeg a gyomra az idegességtől, és kapkodva reggelizik, annak az emésztőrendszerében elkezdődik egy olyan káros folyamat, amit nagyon nehezen lehet visszafordítani. Ez életmódváltozást igényel, nem egy röpke éjszakát.

Az ókori embernek a nap véget ért, amint besötétedett, és hajnalig nyugodhatott. Mi pedig a napszaktól függetlenül élünk, s attól kezdve, hogy reggel fél lábon állva megittuk a kávé – ami már önmagában is emeli a vérnyomást és izgatja az idegeket – egész késő éjszakáig, amíg ki nem ejtjük a távirányítót kezünkől, aktívak vagyunk. Erre még rá is tehetünk egy lapáttal, ha cigarettázunk vagy iszunk. Olyan tevékenységek, amelyek Jézus idejében ellazulást jelentettek, ma nagy feszültséggel járnak. Az akkori időben természetesen nagyobb volt a halandóság és kevesebbet éltek az emberek, de ennek más okai voltak; olyan betegségek, fertőzések, amiket ma könnyűszerrel lehet gyógyítani. Számukra a stressz nem jelentett egzisztenciális problémát.

Felpörgött az életritmus, és egy banális dolog is nagy feszültségnek a forrása lehet, mint például egy séta a város egyik feléből a másikba. Elég, ha eszünkbe jut a tolongás a trolin, metrón, a zaj – ami önmagában is kiválthatja a stresszt –, a félelem a repülőn, s már össze is rándult a gyomrunk. Dr. Archibald D. Hart az *Adrenaline and Stress* című könyvében így fogalmazza ezt meg egy találó képpel: ha az Úristen arra teremtett minket, hogy tevével közlekedjünk, mi mindenáron repülni akarunk.

A keresztyén élet is stresszfaktorrá válhat olyankor, ha nem éljük meg a keresztyénségünket igazi hittel, hanem csak a külsőségekre figyelünk. Aki csak azért megy templomba, hogy megmutassa az új ruháját, vagy hogy ne szólják meg a szomszédjai, ha valamiféle szociális megkötöttségnek, megkövesedett szokásnak akar hódolni, az már otthonról idegesen indul el, s azt az egy órát is csak türelmetlenül tudja végigülni, hiszen ami istentiszteleten zajlik, az nem érdekli, nem rá tartozik. Aki nem imádkozik, nem szakít időt arra, hogy legyen egy pár csendes perce Istennel, nem bízik abban, hogy az Úr mellette fog állni minden bajban és nyomorúságban, „sőt még azt a rosszat is, amit reánk bocsát, javunkra fordítja“, az nem fog gyógyírt kapni krónikus idegességére a keresztyénségben.

Valójában a hívők élete sokkal kevésbé stresszes, mert:

a. A közösség jótékony hatású lehet, amennyiben a tagok segítik egymást, vigasztalják egymást, egyfajta biztonságérzetet nyújtva. Amennyiben mindenki hasznossá tudja tenni magát – bár ez inkább kisebb közösségekben, gyülekezetekben történik meg –, az önértékelés javulásával csökken a mellőzöttségérzés. A társtalanság, a mellőzöttség, s az a tény, hogy nincs kivel megosztani a gondokat, megszűnnek, megoldva ezzel a mai atomizálódó társadalomban élő embereknek talán legnagyobb problémáit. Nagymértékben stresszoldó a tudat, hogy harmóniában élünk Istennel, a közösséggel (és önmagunkkal).

b. Az imádság szerepét nem csak abban láthatjuk, hogy Istenhez szólva választ kaphatunk gyötrő gondjaira, és erőt meríthetünk a megpróbáltatások közepette – bár ez is igaz –, de van ennek egy pszichológiai vetülete is, hogy imádság közben az ember befelé fordul, a tudat egyféleképpen beszűkül, s az ember egy olyan lelkiállapotba kerül, amikor – ha csak pár pillanatra is – nem figyel a külső ingerekre. A stressz nem válhat krónikussá akkor, ha néha megszakítja az ember az ideges órák monotoniját, és ha a napot azzal zárja, hogy lelkében elrendezi a dolgokat Istennel. Az imádság eloltja a lélekben dúló viharokat. S nem lehet helyettesíteni semmiféle lelki tréninggel, jógával stb. Azonban az is igaz, hogy mi, keresztyének nagyobb hangsúlyt fektetünk az imádság spirituális oldalára, s nem szoktunk beszélni annak fizikailag megnyugtató hatásáról. (Ezzel szemben vannak, akik gyakorolnak különböző keleti meditációs technikákat, anélkül, hogy hívei lennének az adott vallásnak vagy legalább filozófiának).

c. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a keresztyén értékrendet sem. Ez kizár sok olyan dolgot, amelyek a mai embernek gondot okoznak. A pénz utáni eszeveszett hajsztát, a karrier bálványozását, a csökkent értékrendűséget, a mértéktelen alkoholfogyasztást, a drogokat, a holnap bizonytalanságát, s még sorolhatnám.

Lelkipásztorként tehát a következőket ajánlhatjuk, ha valaki stresszgondokkal fordul hozzánk: legyen aktív tagja a gyülekezetnek, életét iga-
zítsa a Szentírás tanácsaihoz, s imádkozzon Istenhez, kérje tőle, hogy szabadítsa meg attól, hogy apró örömeket és kicsinyes célokat hajszolva tönkregtegye az egészségét. De tudatosítani kell azt, hogy a változás nem áll be egyik óráról vagy napról a másikra. Hosszú időre van szükség, amíg a szervezet regenerálódik és berendezkedik egy nyugodtabb életritmusra. Életmód- és szemléletváltásra van szükség, gyökeres változásra. Elsősorban arra, hogy az ember saját maga előtt újraértelmezze minden egyes cselekedetét. Adott esetben régebbi kellemetlen emlékeket is tisztázni kell, elrendezni, sokszor nem csak lélekben, hanem egy bocsánatkéréssel.

WAGNER ERIK
lelkipásztor

Fóbiák és mániák

Az óvatosság és veszélyektől való ésszerű félelem emberi tulajdonság. Azonban megtörténik, hogy értelem és valóság szétválik, kialakulnak a megmagyarázhatatlan fóbiák. Okai még jórészt a tudomány előtt is rejtelmek, akár az emberi lélek számos titka. Az egészséges ember nem érti meg, miért irtózik valaki betegesen a pókoktól vagy más, különben ártalmatlan állattól? Vannak akik a tágas térségtől óvakodnak, mások ezzel ellentétben a bezártságtól lesznek rosszul. Közismert és meglehetősen gyakori a mélységtől való iszony. Ismerek olyan személyt, aki semmi pénzért nem tartózkodna valamelyik magas épület még oly biztos, magas korláttal, sőt ablakkal védett teraszán vagy szobájában. Találkoztam már igen értelmes személlyel, aki minden féle fertőzéstől való félelmében nem szívesen fogott kezét, szappanból is az átlagos többszörösét használta, az utcán nem fogyasztott volna sem egy pohár vizet, sem egy adag fagyaltot. A különböző félelmektől sújtott személy végletes esetben testi panaszokat, tüneteket is produkál. Bár értelme azt sugallja, küzdje le az értelmetlen fóbiát, de ennek nem képes megfelelni, mivel a hirtelen fellépő szívdobogás, izzadás, fejfájás, kipirulás, elsápadás, gyomor-, bélpanaszok és sok más egyéb jel ebben megakadályozzák. Amíg a tünetek enyhék és könnyedén uralhatók, nincs semmi vész. Ám ha a mindennapi életvitel menetét zavarja, feltétlenül pszichológushoz és ideggyógyászhoz tanácsos fordulni.

Rége ismertek a beteges félelmek, ám úgy tűnik, a modern korral egyre többféle fóbiáról hallani. Talán a legismertebb a klausztrofóbia, a zárt helyektől való irtózás. Ennek egyik válfaja a liftfóbia, amely viszonylag elég gyakori. Akinek ilyen félelme van, az semmi pénzért nem szállna be a hegyvidéken található libegő kabinjába sem, mivel ott a bezártság mellett a tériszony is súlyosbítja a helyzetet. Az agorofobia a tériszony egyik fajtája, amely a manapság egyre gyakoribb pánikbetegség vezető tünete. Ilyenkor az érintett úgy érzi, rádőlnek az épületek, a tömeg pedig felé hömpölyög s emiatt nem kap levegőt, félelmetesen kalapál a szíve, s azt hiszi, azonnal vége az életének. A tériszony egyik speciális formája a hidakon, főleg a keskeny és könnyen mozgásba lendülő pallón vagy függőhídon való átkeléskor jelentkezik. A közlekedési fóbia változatos formái ismertek, így a zárt villamos, a mozgólépcső, a metrókocsi, no meg a repülőgép is lehet a félelem tárgya. A speciális fóbiák másik csoportja az állatvilággal kapcsolatos. Talán a legismertebb az arachnofobia, amely a pókok iránti viszolygás, de van, aki a kígyóktól futna ki a világból, más a kutyaától fél. Gyakorlatilag az állatvilág legártalmatlanabb fajtája iránt is létezhet fóbia.

Egyetemista koromban az egyik idült betegek részére fennálló kórházban láttam egy tudathasadásos egykori orvostanhallgatót, aki egyéb tünetek mellett mizerifóbiás volt, azaz irtózott a piszoktól és fertőzéstől. Kezet senkivel nem fogott – hátrakulcsolta állandóan – és büszkén mutatta

be egyetlen kincsét, egy dobozt hat darab számozott szappantartóval és szappannal, amellyel naponta több ízben sorszám szerint fertőtlenítette amúgy tiszta kezét. Orvosi hivatást folytató kollégával is találkoztam, igaz csak irodai munkát végzett, aki a legmelegebb nyári napokon is kesztyűvel járt. Létezik még aphefobia, az érintéstől, az intim helyzetektől, a másokhoz való túlságos fizikai közelségtől, az eritrofobia az elpirulástól és a katagelofobia a kinevetéstől, a gúnyolódástól, az ugratástól való félelem. Van még szociális fobia is, ami a személyiségzavar egyik formája, a többi embertől és a társaságtól való ódzkodás és következményesen magányos, különc emberré válás.

A mániák világa is változatos, néha alig feltűnő, máskor komoly problémákat okozó. Legismertebb csoport a szenvedélybetegségeké. Ide tartozik az alkoholfüggőség, a narkómia, a játékszenvedély és újabban a beteges internetezés látástól vakulásig.

A munkamánia eleinte a környezetnek imponál, ám amikor már a családi élet és az egészség rovására megy, bizony ijesztővé válik. Szintén ez a helyzet a tisztaságmániával. Vannak olyanok, főleg nők, akik életét kitölti a porszemek utáni hajsza. Jártam már néhány olyan lakásban, ahol minden csillogott-villogott, szinte feszélyezett, vajon hová szabad lépni.

Ne feledkezzem meg a vásárlási mániáról, ahol szintén a nők érintettek, persze a tehetősebbek. Így megtörténik, hogy a garderob szobában már alig fér el a századik ruhadarab és a kilencvenedik cipő... Régen ismert dolog a kleptománia, ami ellenállhatatlan és ismétlődő késztetés apró dolgok eltulajdonítására, melyet aztán megbánás és szégyenérzet követ. Rendszerint múló jelenség a trichotillománia, ami a szőrzet és a haj tépegetése, csavargatása, amely főleg fiataloknál gyakori tünet. Érdeemes szót ejteni a megalomániáról, amely a kóros fantáziák világába viszi az érintett személyt. Ennek egy súlyosabb formája a cezárománia, amelynek szomorú következményeit az emberek sokasága szenved meg akkor, ha politikai hatalomhoz jut az ilyen beteges lelkű személy.

A melldaganganatok

Hosszú szolgálatomból számos tragikus mellrákesetre emlékszem. Fiatal falusi körorvosként első szomorú történetem alanya a falusi boltos kicsattanó egészségben levő középkorú felesége volt, aki magabiztosan mondta, nem hisz az orvosoknak és különben sem engedi megcsonkítani a mellét. Aztán másfél év múlva csontvázzá fogyva, tele áttétekkel a morfium bódulatában is azt suttogta, nem érti miért olyan gyenge. Előttem áll ma is a szép szőke fiatalasszony, akinek hetedik terhessége félidején derült ki, hogy mellrákja van. Elutasítva az abortuszt, a szülés után minden kezelést megpróbált, ám a kicsi egyéves születésnapját már nem érte meg...

Hihetetlennek tűnik annak a májáttétellel felfedezett, harmincas éveiben járó asszonynak a sorsa, akinek a kórházban hosszú kivizsgálás után találták meg a kiinduló daganatot, egy egész kicsi csomó formájában az egyik mellében. Ráadásul addig soha beteg sem volt, a gyárból csak akkor hiányzott, mikor két fiát megszülte. A kezelőorvosok csodálatára még néhány évig élt, neveletlen gyermekeinek szüksége volt rája.

A melldaganatok lehetnek jó- és rosszindulatúak. Az utóbbiak veszélyeztetik az életet, hiszen ezek burjánzása következtében áttérjednek a környezetre, sőt távolabbi szervekben is áttéteket képeznek. A rosszindulatú daganatok javarésze a mell hámszövetéből indul ki, ezeket nevezik ráknak vagy karcinómának. A másik csoport a kötőszövet burjánzását jelenti, szarkómát hozva létre. Az emlődaganatok döntő többségükben karcinómák, ám ezeknek is szövettanilag több mint két tucat változata ismert. A beteg gyógyulását vagy túlélését döntően befolyásolja ezen kívül az, hogy a kezelés megkezdésekor mekkora volt a daganat. Ezért lényeges a korai felismerés. Így már 20 év feletti nőknek havonta egy alkalommal a menstruáció befejezése utáni napokban ajánlott önvizsgálatot végezni álló helyzetben, végigtapogatva mindkét emlőjüket. Amennyiben valamilyen eltérés mutatkozik, azonnal orvoshoz kell fordulni. Aztán 40–45 év után már a legtöbb európai országban szűrővizsgálatra hívják a nőket egy-két éves gyakorisággal, hiszen ebben az életkorban már igen nagyszámban jelentkeznek mind a jó, mind a rosszindulatú daganatok. A röntgennel végzett mammográfián kívül használják az ultrahangos, komputertomográfiás és mágneses rezonanciás vizsgálatot a pontos diagnózis felállítása érdekében. Nagyon lényeges a tűbiopsziás anyaggyűjtés a daganat szövetéből, amelyet mikroszkóp alatt vizsgálnak, megállapítva annak szerkezetét és indulatát. Ezután alakítja ki egy orvoscsoport a legjobb eredménnyel bíztató stratégiát.

A 19. század végétől a 20. század közepéig a sebész kezében volt a beteg élete. A műtét az emlő teljes eltávolítása volt a környéki nyirokcsomókkal együtt. Eleinte kiegészítő gyógymódok hiányában csak a kés gyógyított és bizony a túlélési arány elég alacsony volt. Utóbb segítséget jelentett a röntgensugár-kezelés műtét előtt és után. Aztán az 1970-es évek közepétől, ha korai stádiumban került műtetre a beteg, csupán a daganatos részt távolították el, megőrizve az emlőt. Javított a helyzeten a célzott sugárkezelés mellett a daganatellenes gyógyszerek megjelenése. Az utóbbi években a daganatok sugárkezelése, a műtét, a kemoterápia és a legutoljára bevezetett hormonkezelés már több reményre ad okot, mivel emelkednek a gyógyult esetek, sőt az életminőség is jobb, ha csak néhány évi túlélést sikerül kiharcolni. Azonban ma is érvényes a régi szabály, az idősebb életkor előnynek számít.

Érdemes megemlíteni, hogy az emlőrák nemcsak női betegség, hiszen csekély számban férfiaknál is jelentkezik. Ez a ritka daganatfélése az azonban

legtöbbször rosszindulatú, lefolyása gyorsabb, bár a modern kezelés elvei ugyanazok, mint a nők emlőrákja esetén. Lényeges, hogy bármely kis elváltozás a férfiak mellén azonnali alapos kivizsgálást igényel, mert a halogatás életveszélyes.

A máj szerepe a szervezetben

A hasüreg jobb felső részén a bordák mögé rejtve a rekeszizom alatt található a máj. Lényegében a körülbelül másfél kilót nyomó mirigyes szervünk csodálatos biológiai és kémiai laboratórium, hiszen több száz féle feladatot végez. Így elsősorban megtisztítja a vért az anyagcsere salakanyagaitól, kiszűri a már fölöslegessé váló hormonokat, majd le is építi, eltávolítja a gyógyszerek, valamint az alkohol bomlástermékeit. A táplálékkal felvett anyagokat bonyolult folyamatok után glikogén formájában tárolja, majd ha fizikai vagy szellemi munkavégzéskor a szervezetnek energiára van szüksége, azt ismét szőlőcukorra alakítja és a véráram útján az izmokba és más szervekbe juttatja. A máj állandóan megújul, elhalt sejtjei helyett újak keletkeznek. Összes szervünk közül a máj regeneráló képessége egyedülállóan fantasztikus. Állatkísérletekkel igazolták, hogy meglepően rövid idő alatt a részben eltávolított máj újból helyrejött, sőt azt is megtették, hogy több operációval egy-egy darabot kivágva az állat májából, amely összeségében meg is haladta súlyát, mégis megújult. Így lehetséges, hogy fejlődési rendellenességgel született gyermeknek az édesanyja adjon egy darabot a saját májából, hiszen az egészséges máj rövid idő alatt pótlódik. Állítólag megtörtént, hogy baleset miatt egy amerikai beteg májának kilenctizedét el kellett távolítani, ám jó hónap múltán a máj már elérte az eredeti nagyságot. Ilyen csodálatos tulajdonságok ellenére sem tud ellenállni minden ártalomnak, főleg akkor, ha az hosszantartó. A májra nézve igen káros a mértéktelen alkoholfogyasztás mellett a májsejteket károsító, idült gyulladást okozó vírusok jelenléte, főleg a néhány évtizede felfedezett B és C típusú hepatitis vírus. Ebben az esetben a kórokozó sajnos véglegesen elpusztítja a májsejteket, melyeknek helyét kötőszövet foglalja el és a hegesezés mintegy megfojtja még a maradék sejteket is, ily módon alakul ki a májsugorodás. Az idült, mindennapos nagymennyiségű szeszfogyasztás is pusztítja a májsejteket, ám ha idejében abbahagyja a beteg az ivást, tökéletesen helyrejöhet a beteg máj.

Ártalmatlan házi kezelések

Gyermekkoromban gyári orvosság nem igen volt a háznál. Mivel szüleim nem voltak fejfájósak, még aszpirint sem láttam, csak a szomszédban. Ha

lázások voltunk a húgossal, előkeresték az ecetes üveget, aztán állott vízzel és némi ecettel kézre-lábra vizes borogatást tettek ócska flanel darabokkal. Közben főtt a hársfa- vagy mentatea, azt jó forrón parancsolták belénk, ízlett is, mert finom akácmézzel édesítette anyánk, aztán másnap rendszerint már kutyabajunk sem volt. A mezítláb járás megszokott dolog volt, ám megesett kisebb–nagyobb vágás, horzsolás. Ekkor a fehérliliom-szirmokkal teli szeszes üvegből megnedvesített tiszta vászonnal törülték le a sebet – csípett is eléggé –, majd játszhattunk tovább.

A gyomorrontással járó hasmenésre főtt rizs és sárgarépa dukált, no meg víz helyett lósóska tea. Ez a kezelés is mindig hatásos volt, így gyermekként csak akkor látott orvos, amikor kanyarósak lettünk és kitették a vöröskeresztet a kapura. Mindez persze az antibiotikumok elterjedése előtt történt. A második világháború éveiben és utána gyermekeskedve bizony így volt ez a legtöbb családban. A gyermek immunrendszere állandóan edzésben volt, így hamar legyűrte a betegségeket. Akkoriban is virágoztak a fák és fűvek, ám hírét sem hallottuk a légúti allergiának. Az élelmiszerek is vegyszermentesek voltak, így csoda volt még a csalánkiütés is. Emlékszem szüleim leginkább a tüdővészről és a gyermekparalízistől féltettek. Így óvtak attól, hogy más után igyunk és figyelmeztettek, kerüljük a reánk köhögő embereket. A családban mindenkinek külön ivópohara volt, jól felismerhető. Emlékszem a magamét nagyon szerettem, mert egy kidomborodó cicafigura díszítette, a húgomét pedig egy kutyus. A paralízisjárványoknál csak az imádság maradt, mert védőoltás még nem volt, s bizony megesett, hogy az addig makkegészséges gyermek hirtelen lebénult.

A lósóska

Kaszálókon, legelőkön, erdő és utak szélén él ez az évelő növény. Húsos gyökerei vannak, fodrosszélű, hosszúkás levelei savanykás ízűek. Virágai és rozsdaszínű, a szár végén kialakuló termése aprómagvas, jellegzetes. Nyár végén, ősz elején ezt a barna színű termést kell gyűjteni a magvakkal együtt, megszárítva papír-, vagy vászonzacskóban tárolni. A hatóanyagai közül legfontosabbak a cserzőanyagok és vitaminok, sőt kiderült, hogy antibiotikus tartalmú a növény ezen része. A népi gyógyászat hasmenések kezelésében használja mind gyermeknél, mind felnőttél.

Régi eset jut eszembe falusi körorvos koromból. Az egyik módos család csecsemő fiúcskája kórházba került véres székletürítéssel. Szerencsére még szopott, így édesanyjával került a járványkórházba. A kezelés ellenére nehezen javult, erre a nagymama jókora üveg lósóska teát adott a kicsi édesanyjának, mondván, adja bátran a gyermeknek, attól biztosan meggyógyul... Igaza lett, bár a lósóska tea-csempészetet csak nekem merték bevallani, a kórházi orvosoknak nem.

Az üröm

Az elterjedtebb fehér üröm mellett van még fekete és sziki üröm, de rokon növény a kertekben termesztett tárkony is. A keserű ízű üröm szerepel az ókori Egyiptom, a görög és római orvoslás gyógynövényei között. Általános erősítő, lázcsillapító, féregűző, étvágygerjesztő, epe- és vízhajtó. Jellegetes illatú a keserű íz mellett, jelentős a kálium, kalcium, foszfor, vas, mangán, cink, réz, molibdén tartalmú. A népi gyógyászat főzetét cseppenként alkalmazza. Az ürmös bor és likőr azonban különleges, drága ital, amelyet otthon is el lehet készíteni. Az ürmös borhoz, a vermuthoz 30 gramm szárított fehérüröm leveleit kell két napig 60 gramm gabonapálinkában áztatni, majd hozzáadni egy liter édeskés bort. Újabb 2–3 napos érlelés után következik a leszűrés, s már fogyasztható is az ital. Nem ajánlott túl sokat inni, elegendő belőle fél-, egy decinyi mennyiség evés előtt, mint erősítő szer. A likőr friss levélből és az ágak hegyén levő virágos részből készül. Mintegy 500 gramm mennyiségű felaprózott növényt egy széles szájú nagyobb üvegben egy liter 38 fokos gabonapálinkával érleljük két-három hétig. Ezután a leszűrt zöldes folyadékot összekeverjük 600 gramm sűrű cukorsziruppal és ismét két-három hétig pihentetjük. Ezután különleges ízű és illatú likőrt nyerünk, melyet alig gyűszűnyi pohárral étvágygerjesztőnek, epehajtónak használhat fiatal és öreg.

A folyadékpótlás fontossága

A szervezet kiszáradása akkor következik be, amikor megbomlik a folyadékfelvétel és leadás közötti egyensúly, az utóbbi túlsúlya következtében. Kisgyermekeknél és időseknél különösen veszélyes lehet, főleg a bélhurut miatti hányás és hasmenés okán. A kiszikkadás jelei a szomjúságérzés mellett a száraz ajak és nyelv, beesett karikás szem, a rugalmasságát veszített, könnyen ráncokba emelhető bőr, valamint a kevés, sötétszínű vizelet. Mivel a vér besűrűsödik, így a szív munkája is többszörösen nehezített, míg az elégtelen oxigén és tápanyagellátás miatt az egész szervezet kínlódik.

Néhány évtizeddel ezelőtt még az élete is veszélyben forgott nagyon sok betegnek, így haltak meg súlyos bélhurutban nemcsak kis csecsemők, hanem felnőttek is. Sajnos a nagyon erős kiszáradáshoz vezető kolerajárványok még napjainkban is tizedelik számos földrész lakóit. Szerencsére, mióta az infúziós folyadék- és sópótlás divatba jött, a csillapíthatatlan hányással és súlyos hasmenéssel már nincs útlevél a másvilágra. Enyhébb esetben, ha otthoni kezelésre mód van, kiskanálnyi mennyiségben ásványvizet, valamint a sókat és a szőlőcukrot pótló keverékkel dúsított teát szükséges adni apránként, majd ha a hányás megszűnt, jöhet a sós keksz, később a sós vízben főtt rizs és sárgarépa.

Az egészséges séta

Már az ókori orvos, Hippokratész felismerte, hogy az emberi test és lélek legjobb orvossága a séta. Epidauros, a ligetekkel borított dombos, kellemes klímájú táj gyógyító központ volt a híres színház közelében. Ott a gyógyulni vágyók a fürdők és a gyógynövények mellett beszélgetéssel és sétával is felfrissültek. A modern orvostudomány igazat ad az évezredek görög gyógymód-nak, így a testmozgást szorgalmazza minden életkorban. A séta még az idős, betegségekkel küszködőknek is ajánlott, mert sebessége emberre szabott, aszerint, milyen az illető teherbírása. Mivel senkit sem üldöz a tatár, mód van megállni, netán le is ülni, ha parkban sétál az illető. A séta erősíti a szervezet oxigén-felhasználását, ha folyóparton, parkban járunk kiszellőztetni a tüdőt. A napi mozgás az anyagcserét serkenti, így lényegében a testsúlyt csökkenti, miközben erősíti a láb izomzatát és az egész szervezet csontrendszerét, lassítva a csontritkulás folyamatát. Az idegrendszert is pihenteti, mivel a jókedvet okozó endorfinokat szabadítja fel. A vérnyomás csökken, hasonlóan a vércukor, koleszterin és a vérzsírok mennyisége szintén. A napi félórás séta mindenkinek hasznára válik, ám kimutatták, ha erre nincs mód, megteszi heti háromszori legalább negyvenperces mozgás. Az is kiderült, hogy a hatás megegyezik a heti három félórás kocogással.

Dr. JÓSA PIROSKA

Csomagolási tippek utazóknak

Utazásnál jó érzés az a tudat, hogy minden szükségest becsomagoltunk. Nemkülönb az is, ha a vasútállomáson vagy a repülőtéren biztosan tudjuk, hogy mindent rendben hagyunk a lakásban. (Nem hagytuk égve a villanyt, jól bezártuk az ajtót stb.) Mindenesetre kezdjük a csomagolás elején.

Először vegyük sorra a táskákat és a bőröndöket. Lehetőleg sohase vigyünk több táskát, mint amennyit két kezünkben gyalog elbírnánk. Nézzük meg, hogy táskáink zárhatóak-e, működnek-e a csattok és a cipzárok, nem lyukasak-e és ha igen, meg lehet-e javítani őket? A bőröndöknek ne csak a szem előtt lévő zárjait vizsgáljuk, hanem a hátsó zsanérokat is. Gyakran előfordult ugyanis – különösen régebbieknél –, hogy nem akkor és ott nyílnak ki, amikor kell. Ahányan vagyunk annyiféleképpen csomagolunk.

Van, aki a szekrények és a táskák között szervezetlen ingajáratban mindazt berakja, ami keze ügyébe kerül, de természetesen akad olyan is, aki egy szál fogkefével kívánja az egész útiholmit helyettesíteni. Van aki nem kér tanácsot, mert úgy érzi, azzal bőven el van látva, és van olyan, aki

jótanácsként saját eredeti elhatározásához akar beleegyezést kicsikarni – másra hárítva a felelősséget.

Középútként javasoljuk, hogy mindenki szerkesszen magának egy olyan felsorolást, amely mindent tartalmaz, amire az utazás során szükség lehet. Az út időtartamától és milyenségétől függ aztán az egyes használati tárgyakból becsomagolandó minőség és mennyiség. Más igényt kell figyelembe venni egy téli hegyi túránál, és mást egy külföldi tengerparton eltöltendő nyári vakáció esetében. Az említett felsorolás tehát lehetőleg legyen teljes és általános – mindenfajta utazásra vonatkoztatható –, de csak azokhoz a tárgyakhoz írunk darabszámot, amelyek az éppen soronlevő utazáshoz szükségesek. Csomagolási noteszt is készíthetünk, amelyik többszöri utazáshoz, illetve csomagoláshoz is felhasználható, sőt – ha erre szükség van – visszakereshető benne, hova milyen tárgyat vittünk magunkkal.

Ahány ember, annyi ízlés és annyiféle felszerelés – meg sem kíséreljük, hogy mindenkire érvényes tárgylistát adjunk. Mindenesetre a tárgyak öt csoportra oszthatók.

1. Ruhaneműk
2. Mosdó-, fürdő-, strand- és piperecikkek
3. Gyógyszerek
4. Vegyes cikkek (szerszámoktól az esernyőig, a varrókészlettől a kulcsokig)
5. Útiokmányok és a zsebben vagy retikülben vitt holmik

Példaképpen az első csoportot – nagyjából általános érvénnyel – részletezzük: ruha, cipő, csizma, papucs, alsónadrág, trikó, ing, pulóver, kardigán, zokni, harisnya, kesztyű, zsebkendő, öv, sál, sapka, kabát, pizsama, tréningruha, fürdőruha, melltartó, szalvéta.

Miután a listát megalkottuk, válasszunk a lakásban egy üres helyet, felületet – nagyon jól használható ilyen célra például egy rekamié, és erre sorba rakjuk ki azokat a tárgyakat, amelyeket magunkkal akarunk vinni. A kirakással egyidőben írjuk be a noteszba a darabszámot. Amikor ezzel készen vagyunk, ésszerű rendben becsomagolhatunk a táskába. Az egyes tárgyak elrendezésénél legyünk figyelemmel arra, melyek azok, amelyeket utazás közben is használni akarunk. Legyenek ezek könnyen hozzáférhetők, esetleg tegyük őket külön kistáskába.

Ha repülővel utazunk, mindenképpen ajánlatos a legszükségesebb holmiknak kézításkába rendezése, hogy ezeket magunkkal vihessük az utastérbe. Az is előfordul – igaz, szerencsére ritkán –, hogy a feladott csomag elkeveredik, csak késve kerül elő. A hölgyeknél a külön kistáskát helyettesítheti egy nagyméretű retikül is. Szenteljünk külön figyelmet a zsebeknek. Értékeinket inkább tegyük – testközelbe –, és semmi esetre sem kézi vagy autóstáskába. A válltáska is elvetendő. Az értékekhez soroljuk az útlevelet, a pénzt, a címeteket és a telefonokat tartalmazó noteszt, de a lakás- és kofferkulcsokat is.

Az időjárás szeszélyei

Évek óta a rendkívüli időjárásról, általános felmelegedésről beszélnek a meteorológusok. Ázsiai szökőár, itthoni árvizek a Bánságban, a Székelyföldön és Moldovában, sorozatos hurrikánok Amerikában, hatalmas földrengés Ázsiában, s emberéletre törő madárinfluenza – a 2005. év szomorú leltára.

Az időjárás rendellenességei régmúlt időkben is okoztak meglepetéseket. Alábbi összeállításunkból is kiderül, hogy az égi-földi furcsaságok milyen gyakran és milyen módon tették próbára Európa népeit, köztük a Kárpát-medence magyarságát.

JANUÁR

1234-ben a pincékben megfagyott a bor és állítólag súlyra árulták.

1458. január 24-én a befagyott Duna jegén választották királlyá Hunyadi Mátyást.

1612 januárjában olyan hidegek voltak, hogy a vadak megfagytak az erdőben.

1709 januárjában kifagytak a fák, és a farkascsorták falkákban támadtak az alföldi falvakra.

1806 januárjában mínusz 30 fokal hidegben számos ember megfagyott és a Bánságban kétszázezer ökör és négyszázezer birka pusztult el.

1327 januárjában viszont virágba borultak a fák és pünkösdre beérett a gabona.

FEBRUÁR

1186-ban és 1475-ben virágoztak a fák, 1940. február 16-án egyes helyeken mínusz 35 fokot mértek. 1941. február 1-jén pedig piros hó hullott. Két másik alkalommal is megrézfálta a természet az embereket, így 1943-ban 43 ezer négyzetkilométernyi területen piros hó hullott. Ezért meggondolandó az a szójárás, hogy megteszem „majd ha piros hó esik“.

MÁRCIUS

E hónap 21. napja a várva várt csillagászati tavasz kezdete. A múlt század 50-es éveinek második és a 60-as évek első felében megfigyelték, hogy a páros években goromba, a páratlan években annál kellemesebb volt az időjárás. A szélsőséges hideg és meleg időszakok váltakozása rendszerint a sarki légtömegek beáramló tartalékaitól függ.

1929-ben mínusz 14, 1932-ben és 1940-ben mínusz 20 fokos hidegek is voltak, míg 1920. március 24-án 28,7 fokos melegcsúcsot mértek.

1796. március 29-én 128 cm hó hullott. 1901. március 11-én olyan porhullás volt, hogy látni se lehetett. A rengeteg port a déli szél hozta fel a Szahara-sivatagból.

ÁPRILIS

Ha tél, hát nyár – tartja a népi mondás e valóban szeszélyes Szent György haváról. 1977 márciusának izzasztó napjain fürödtek a folyókban, tavakban, de áprilisban ki lehetett próbálni még a korcsolyát. 1930. április 16-án Budapesten félméteres hó esett. 1420 áprilisában megérett a cseresznye és kalászsza szökkent a gabona. 1776-ban annyi légy lepte el a városokat a korai forróságban, hogy Temesváron alig bírták elviselni a légyzúgást. 1703. április 18–19-én méteres hótorlaszokat emelt a havazás Nagykanizsa vidékén.

MÁJUS

A legszebb hónap szintén okozott már meglepetéseket. 1939-ben fagyosszenteken izzasztó forróság támadt, az aranyat érő esők helyett mindent felperzselő aszály következett. 1125 májusában Közép-Európában tombolt a tél, 1186-ban viszont a Tisza mentén már arattak e hónapban.

1934. május 11-e fekete nap volt Észak-Amerika farmerei számára. A példátlan erejű szélvihar 300 millió tonna földet sodort el roppant felhő formájában. 165 ezer farmer gazdasága tönkrement. 1935 májusában Magyarországon hétezer hold területen mindent letarolt a jég, de ezen is túltett az 1897. május 14-i miskolci jégverés, amikor 20 cm jég borította a földet.

90 grammos, 6,5 cm átmérőjű jégdarab hullott 1912. május 16-án. 1942. május 15-én halesóról írtak a lapok, melyet egy hatalmas víztölcsér okozott.

JÚNIUS

A nyári hónap 21-én a leghosszabb nappalnak örvendezhetünk. Viszont negyvennapos esős idő következik, ha Medárd napján esik, azaz a monszun esők felhői beáramlanak a mi tájainkra. 1993. június 12-én halálos áldozatai voltak a Szeged környéki tornádónak, pár nappal később pedig sáskajárás következett a Duna–Tisza közén. 1924. június 13-án 300 km-es óránkénti szelet mértek.

Megesett, hogy a rossz időből jó származott: 1711-ben a portyázó tatárok a jeges viharok miatt mondtak le Brassó ostromáról. Havazást jelentettek 1918. június 18-án. Június a heves villámok ideje is. Ritkán fordul elő szerencsére olyan, mint Tasnádon 1928. június 6-án. Istentisztelet közben villám csapott a templomba és az egész gyülekezet megsérült.

JÚLIUS

A nyár közepe, 25–29 fokos átlagos hőmérséklettel. Az év legmelegebb hónapja, időnként olyan forróság alakul ki, mint 1950-ben, amikor 41,3 fokot mértek. Gyakoriak a heves záporok, felhőszakadások, de mostanában aszályos júliusok uralkodnak. 1303-ban olyan aszály támadt Európában, hogy csak térdig ért a Duna vize, át lehetett gázolni rajta. 1938-ban négy hónapon át nem esett eső, kivételesen aszályos volt az 1952. év. 1963-ban éhínséget okozott a szárazság, kiszáradtak a folyók, sivataggá lett a Nagykunság, százezrével hullottak az állatok, Csanádon fűvet rágcsáltak az emberek.

AUGUSZTUS

A rövidülő nappalok ellenére is az esztendő második legmelegebb hónapja, a kánikula ideje. Furcsaságokban azonban nincs hiány augusztusban sem. Krisztus előtt 55-ben olyan heves viharok uralkodtak kontinensünkön, hogy Julius Caesar flottája nem tudott kikötni Anglia partjainál. Kr.u. 79-ben, a Vezúv kitörése előtt katasztrofális aszály sújtotta Itáliát, de a honi források is kiapadtak István király megkoronázásának évében. 1878. augusztus 30-án pusztító felhőszakadás volt Miskolcon, hétszáz ház összedőlt és ötszáz halottat számláltak.

SZEPTEMBER

A meteorológiai ősz kezdete, 21-án a csillagászati ősz beköszöntése, legnyugalmasabb hónapunknak tekinthető. Melegrekord volt 1947-ben, míg 1918-ban olyan téliesre fordult az idő, hogy a krumpliszedők a tűz mellett melengették dermedt ujjait, mínusz 3–4 fokot mértek 1977. szeptember első napjaiban is. 1906-ban havazott az Alföldön. 1794-ben viszont újból kivirágoztak a meggyfák.

OKTÓBER

Őszre fordul az idő, a reggeli harmat dérré változik, de még a „vénasszonyok nyara” is kedveskedik. 1932-ben augusztusba illő kánikulában fürödtek az emberek, 1991-ben viszont 4–8 fokos fagy köszöntött ránk. A második évezred tele 1739. október 24-én kezdődött és 1740. májusáig tartott.

1834. október 1-jén hihetetlen esemény történt: égett a Marcal folyó. Ugyanis annyira kiszáradt, hogy teljesen elsárgult benne a sás és a meder lángra kapott. 1825 októberében viszont többen megfagytak a hegyaljai szüretre érkezők közül. 1930-ban Dombóváron kivirágoztak az alma- és körtefák.

NOVEMBER

Tél közeleg nagy ködökkel, esőekkel. 1988-ban és 1991-ben november túltett a januáron is, de 1927-ben 23 fokos melegcsúcsot jegyeztek. Az ókorban, Kr. e. 280-ban a beköszöntött hóvihar miatt a gallok visszakényszerültek a görög Delpho falai alól és megmenekült a város. 1099-ben a novemberi áradások százezer ember életét követelték Hollandiában és Angliában. 1788-ban a fagnak köszönhetően megszűnt a pestisjárvány. 1707-ben nyárias zivatar közben villámcsapás okozott tűzvészt Stockholmban. 1473-ban és 1606-ban másodszor érett be a cseresznye, 1906-ban trópusi hőség is volt novemberben.

DECEMBER

Az év utolsó hónapjában a legrövidebbek a nappalok, a kevés napsütésnek alig van energiája, mégis ez a legmelegebb a három téli hónap közül. 1932. december 15. és 1933. január 6. között olyan borult idő volt, hogy se napot, se holdat nem lehetett látni. 1322-ben jégpáncél fagyott az Adriai-tengerre, befagyott a Balti-tenger is. 1890 szilveszterére befagyott a Duna, a jégen át közlekedtek, délután beszakadt a jég és 2025 vízbe esett emberből mindössze tizennyolcat sikerült megmenteni. Enyhe december idején nem ritka a dörgés-villámlás sem.

GONDOLATOK...

Sose érd be azzal, hogy megtetted a kötelességedet. Amiben tehetséget kaptál Istentől, eleidtől, abban törekedj egyre többre.

Ha istenfélő vagy és Isten segítségét kéred, ne írd elő neki, hogy mit, mikor és hogyan tegyen veled. Jobban tudja semmint képzeled.

Miért szólnak a harangok?

A Kossuth rádióban hetente megszólaló más-más harang és története nyomán arról tájékoztattak, hogy szeretnének többet tudni a harangokról.

Valóban, a harang mindent jelent a népnek, mert többféle rendeltetése volt az idők folyamán a harangszónak. Legendák és hiedelmek fűződnek harangjainkhoz, melyekben népek öröme, bánata, tisztelete maradt fenn.



A hadadnádasi harang

Vegyes vallású falvakban egyiket viharra, másikat jégre, harmadikat tűzre öntötték.

Már az ókorban is démonűző szerepe volt a harangoknak. Különösen a bronznak és a vasnak tulajdonítottak bajkergető erőt.

A török időkben nem volt szabad harangozni. Bizonyára hamar megtudták a törökök is, hogy a tornyokból figyelik érkezésüket, és harangszóval riasztották a várvédőket és a lakosságot.

Az elemi csapásoktól féltek leginkább mindig az emberek, ha tűz támadt, akár egész falvakat pusztított el, természetes, hogy harangjaikat félrevertve riasztották a lakosokat, ugyanakkor reménykedtek, hogy a tűz gonoszát is elveri a harangszó.

Némi tudományos alapja van a jégelverő harangoknak, ugyanis a sötét viharfelhőket remélték a kongó hang rezgésével széteszlatni. Napjainkban már hallottunk arról, hogy ágyúlövessel próbálkoztak a viharfelhők ellen.

A bácskai magyar szórványokban garabonciások (vándorló diákok) történetét őrzik még ma is, akik valamikor be-betértek a falusi házakhoz, élelmet kértek, s ha nem kaptak egy hatalmas könyv lapozásával jegesvihart okoztak. A nem kívánatos vendégek érkezésekor máris megszólaltak a „kiskutyák“, vagyis a harangok és azok menekültek onnan.

A harangozók kötelessége volt bármilyen vész közeledtén harangozni. A szabadkai bunyevácok olykor gazdagon jutalmazták őket, ha idejében jeleztek.

Ludason így hangzott a vihar elleni imádság:

Oszlassa az Atya!

Oszlassa a Fia!

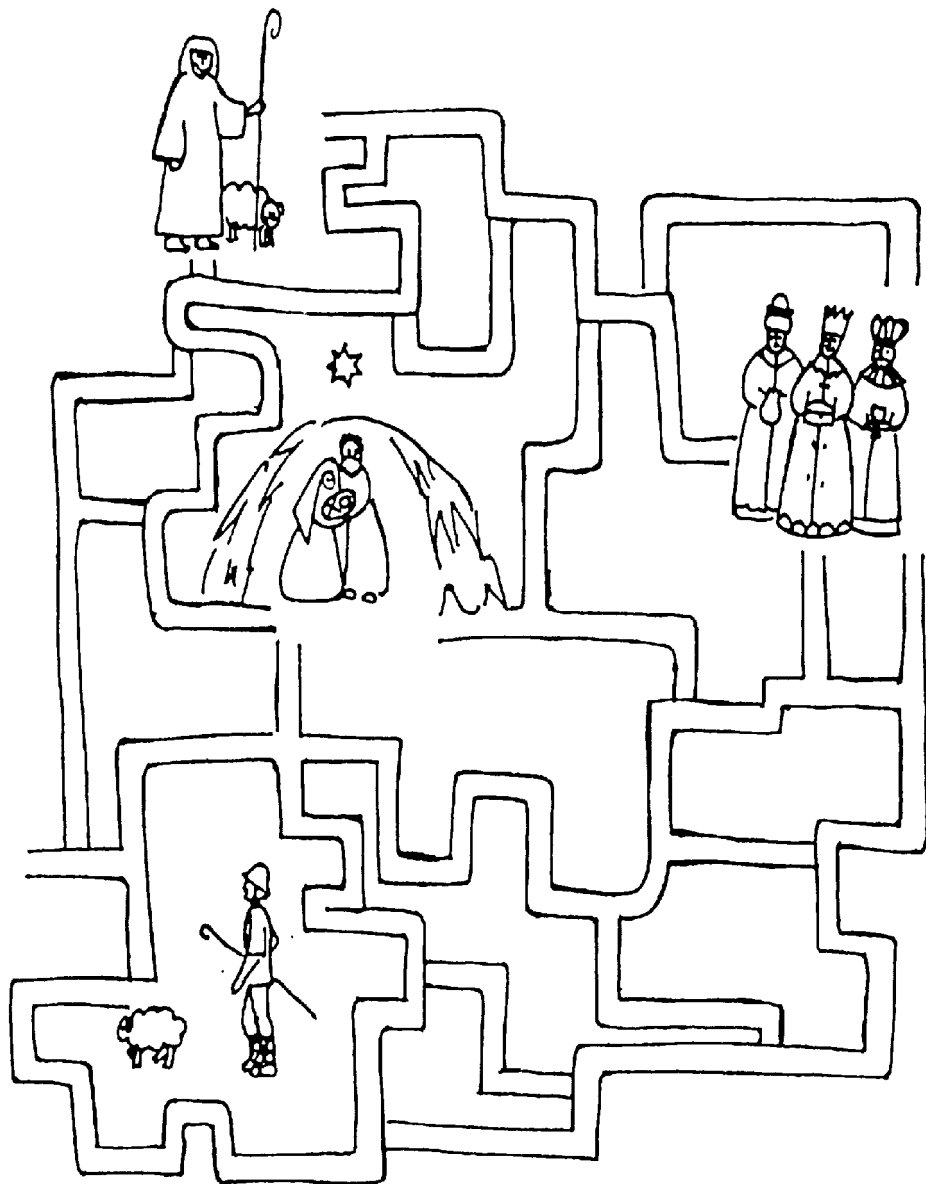
Oszlassa a Szent Lélek Úr Isten!

Mönnjön a Tengerre!

GYEREKEKNEK

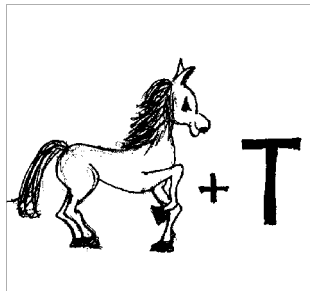
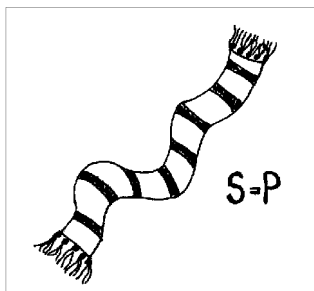
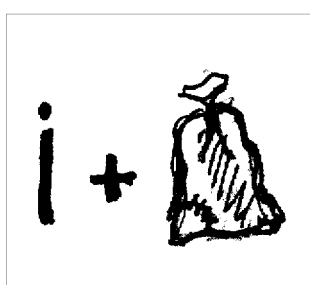
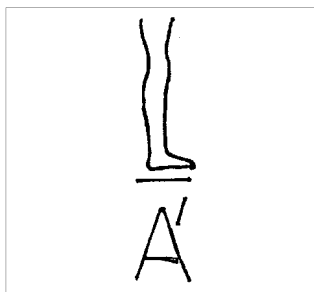
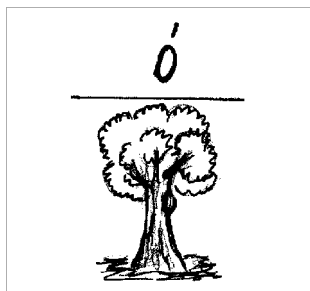
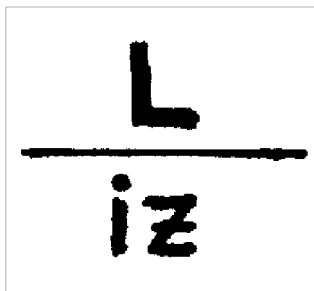
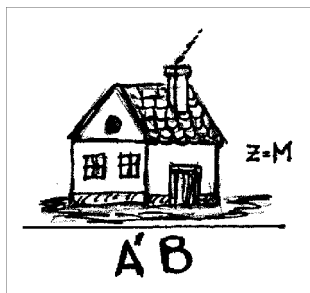
LABIRINTUS

Találd meg a labirintusban a pásztorok és a királyok útját Jézushoz!



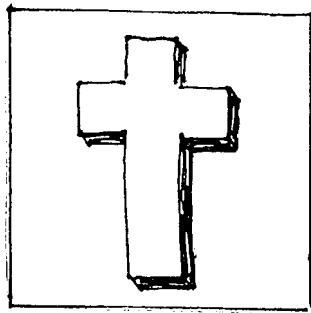
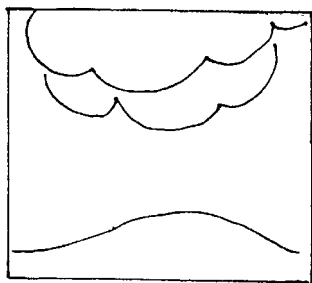
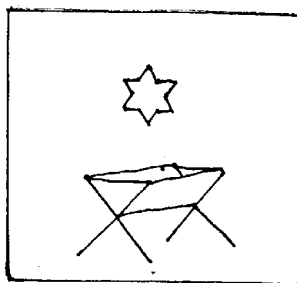
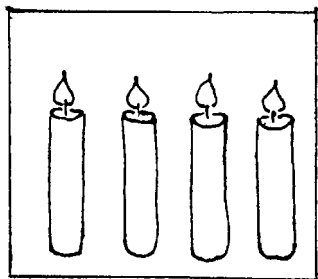
KÉP- ÉS SZÓREJTVÉNYEK

Kiknek a nevét rejtik
a következő kép-
és szórejtvények?



ÜNNEPNAPOK

Találd meg a képekhez illő szókártyákat!



NAGYPÉNTEK

ADVENT

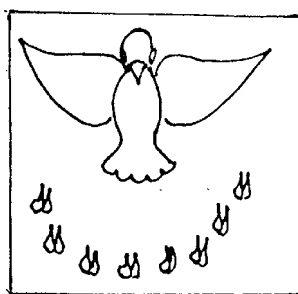
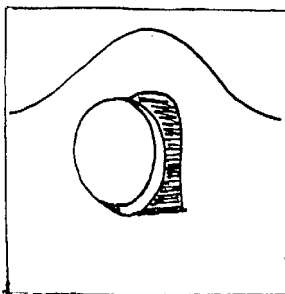
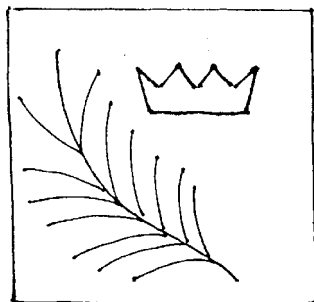
VIRÁGVASÁRNAP

HÚSVÉT

PÜNKÖSD

ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK

KARÁCSONY



Isten virágoskertje

Nagymamának öt unokája van. Minden nyári szünetben hangos a nagyszülői ház udvara. Nagymama ilyenkor a legboldogabb. Minden kisunokája ott szaladgál a kertben. Együtt dolgoznak: enni adnak az állatoknak, kigyomlálják a kertet. Olvasnak a Bibliából, énekelik a templomi énekeket. Nagyokat esznek és jókat nevetnek együtt, amikor a kis szürke cirmoscica megkergeti Bodri kutyát.

Persze van olyan is, amikor összevesznek a gyerekek. Mindig akad valami, amin összevesznek: ki a legügyesebb, ki a legokosabb, a leggyorsabb, ki tud a leghasznosabb lenni a családban. Nagymama az ilyen vitákat nem szereti. Nem is akarja hallani, ezért ilyenkor gyorsan külön munkával bízta meg a gyerekeket, hogy ne legyen alkalmuk a vitára.

Egy nap éppen a virágoskertet gyomlálták, amikor azon kaptak össze, hogy ki a legszebb és a legokosabb. Nagymama már azon volt, hogy szétugrasztja a vitatkozókat, mikor eszébe jutott egy történet.

– Hagyjátok abba a munkát. Üljetek ide mellém. Szeretnék nektek mesét mondani.

A gyerekek azonnal abbahagyták a vitát. Nagyon szerették nagymama meséit.

– Látjátok ezeket a virágokat. Van itt napraforgó, pipacs, búzavirág, szegfű, rózsza, margaréta, liliom, árvácska. Mind szép.

– Igen nagy, a te kertedben nőnek a legszebb virágok.

– Így van. Virágokról mesélek most nektek.

Egy nap, amikor épp vizet akartam hozni, hallom ám, hogy a virágok veszekednek. A napraforgó kezdte:

– Az én fejem mindig a Nap felé fordul. Szirmaim aranysárga színét is a Naptól kaptam. Egy darabka Nap vagyok itt a kertben. Ki mondhatja ezt el magáról közületek. Különben is mindegyikőtöknél magasabb vagyok!

– Attól, hogy a legnagyobb vagy, nem te vagy a legszebb! – mondta a pipacs. Tűzpiros szoknyám nézd milyen szép. Már messziről észrevesznek. Így jó élni, ha mindenki figyel rád!



– Hiába vesznek észre a feltűnő színedről, vagy magasságodról – kiálltott fel mérgében a búzavirág –, egy igazi mezei virágcsokor mit sem ér nélkülem. Én a kék égtől kaptam színemet!

– Mit vitatkoztok itt, ti közönséges mezei virágok?! – emelte fel csupacsipke fejkoronáját a szegfű. – Engem történelemkönyvekben is feljegyeztek. Régi a családfám, kiterjedt a rokonságom, változatos a színem. Hímzésmintákat készítettek csupacsipke fejemről. Télen-nyáron, párnákon és vázákban én vagyok a lakások díszel!

– Én előttem mertek dicsekedni?! – mondta felháborodva a rózsza. Én vagyok a kertek királynője! Illatom páratlan, tartásom büszke. Költeményeket írtak rólam. Akik szeretik egymást, nem azt mondják, hogy „kedves napraforgóm, pipacsom, szegfűm”, hanem „rózsaszálamnak” nevezik egymást és piros rózsát ajándékoznak egymásnak!

– Mit érhet a királyság korona nélkül? – egyenesedett fel a margaréta. – Én magam vagyok a korona. Belőlem fonnak koszorút a lányok, hogy hajukat királyi módon ékesítsék.

A liliom először nem is akart szólni, mert tudta, hogy ő a legszebb virág. De nem bírta tovább:

– A legszebb én vagyok! A fehér a tisztaság jelképe. Hófehér ruhámban úgy pompázom, mint a menyasszonyok. Van-e szebb látvány egy szép menyasszonynál, a hófehér ruhánál?

– Van bizony! – kiálltott jó nagyot a kistermetű árvácska. – A tarka sokkal szebb! A fehér az unalmas. Nézzetek meg engem. A szivárvány minden színében tündöklök! Amikor esik az eső, a szivárvány ecsetjét az én szirmaimba mártja, úgy fest hidat ég és föld között.

– Bim-bam, bim-bam! Csend legyen, valaki még szólni akar! – rázta meg harangocskáit az apró harangvirág.

– Milyen jó nektek, szép színes, illatos virágok – sóhajtott fel a moha. – Csodállak benneteket színes ruhátokért. Hogy is hasonlíthatnám magam hozzátok. Sem színekkel, sem illattal, sem nagysággal fel nem vehetem a versenyt. Törpe, illattalan fű-virág vagyok. Engem nem vesz észre senki, nem kellet senkinek...

– Nagyon sajnáltam szegény mohát, ezért gyorsan beléptem a kertbe – mondta nagymama unokáinak. – Rendre akartam utasítani vitatkozó virágaimat. Mit gondoltok, mit mondtam nekik?

– Ne veszekedjetek. Mind szépek vagytok!

– Nem vagytok egyformák, de éppen ez a fontos. Ha mind egyszínűek lennétek, akkor nem is volna szép egyetlen virágoskert sem – mondták a gyerekek.

– Bizony ezt mondtam a virágoknak. De a moháról sem feledkeztem meg. Igaz, hogy nincs illata és kicsi, rejtőzködik a hűvös, árnyékos helyeken, de őt Isten ilyennek teremtette. Minden virágot más-más színnel festett be, mindegyiknek más illatot adott. Mi pedig mindegyiket azért szeretjük amilyen.

– Minden Isten teremtménye. Ezt meséltem már nektek. Isten minden embert egyedinek teremtett. Nincs két egyforma ember. Mégsem mondhatjuk, hogy egyik ember többet ér mint a másik. Ti is az előbb azon veszekedtetek, hogy ki a legszebb, legokosabb közületek. Mintha többet érne az, hogy te jó matekes vagy, te pedig ügyesen rajzolsz, vagy ő gyönyörűen énekel, vagy egyikőtöknek barna a szeme, a másiknak kék. Ha valamiben bizonytalan vagyok, mindig előveszem a Bibliát. Peti szaladj gyorsan és hozd ki a Bibliát. Abban Isten választ ad a kérdéseinkre.

Nagymama úgy nyitotta ki a Bibliát, mint aki már jól ismeri annak sorait. Majd megállt a lapozással és legnagyobb unokája kezébe adta.

– Panna, olvasd fel jó hangosan Pál apostol egyik levelének részletét.

Panna lassan és szépen olvasta: „mondom tehát közöttetek mindenkinek: ne gondolja magát többnek, mint amennyinek gondolnia kell, hanem arra igyekezzék mindenki, hogy józanul gondolkozzék az Istentől kapott hit mértéke szerint. Mert ahogyan egy testnek sok tagja van, de nem minden tagnak ugyanaz a feladata, úgy sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak a tagjai. Mert a nekünk adatott kegyelem szerint különböző ajándékaink vannak, eszerint szolgálunk is” (Róm 12,3-6).

– Sokféleképpen gondolkozunk és beszélünk. Nem is lenne jó, ha mind egyformák lennének. Isten virágoskertje változatos, sokféle, sokszínű virágok teremnek benne. Minden embernek más a rendeltetése. Isten mindenkinek meg tudja mutatni a maga útját, a maga rendeltetését, és úgy állít egymás mellé bennünket, hogy egymást kiegészítve tudjuk szolgálni a közösségben.



Gyerekek levelei Istenhez

Kedves Isten! Hittanórán mesélték, hogy mit csinálsz. Ki végzi a munkád, amikor szabadságra mész?

Honnan tudtad, hogy te vagy Isten?

Kedves Isten! A jelmezbálon ördögnek fogok öltözni. Nem baj?

Kedves Isten! Tényleg láthatatlan vagy, vagy ez csak egy trükk?

Kedves Isten! Ilyennek tervezted a zsiráfot, vagy csak véletlenül alakult így?

Kedves Isten! Ahelyett, hogy hagyod, hogy az emberek meghaljanak, és mindig újakat kelljen csinálni, miért nem tartod meg azokat, akik most vannak?

A nyaralás alatt végig esett. Apa nagyon mérges volt, és olyan dolgokat mondott Rólad, amit nem szabad. Remélem nem fogod bántani. A barátod.

Azt tanultuk, hogy Edison csinálta a fényt. De a hittanórán azt mondták, hogy te csináltad. Biztos vagyok benne, hogy ellopta az ötletedet.

Isten! 900 évig szeretnék élni, mint az a pasas a Bibliában.

Kedves Isten! Fantasztikus, hogy a csillagok mindig jó helyre kerülnek.

Kedves Isten! Hogy lehet, hogy régen annyi csodát műveltél, most pedig nincs egy se?

Kedves Isten! Szerintem senki sem lenne jobb Isten, mint Te. Csak azt akartam, hogy tudd. Nem csak azért mondom, mert Te vagy Isten.

Kedves Isten! Várom a tavaszt, de még mindig nem jött el. Ne felejtsd el!...

Kedves Isten Úr! Jobb lenne, ha az emberek nem jönnének szét olyan könnyen. Rajtam három öltés van és kaptam injekciót is.

A bátyám elmondta, hogy hogyan születünk. Nem hangzik valami jól!

Kedves Isten! Coe Atya a barátod, vagy csak üzleti kapcsolatotok van?

Elmentem egy esküvőre, és csókolóztak a templomban. Ez OK?!

Kedves Isten! Ha nekem adod Aladdin lámpáját, bármit Neked adok, amit csak akarsz, ...kivéve a pénzem és a sakk-készletem.

Kedves Isten! Ha vasárnap figyelsz a templomban, megmutatom az új cipőmet.

Kedves Isten! Hogy vagy? Jól? Én is jól vagyok. Anyukámnak öt lánya és egy fia van. Én vagyok az egyik.

Kedves Isten! Hogyhogy az utóbbi időben nem találtál fel egy új állatot se? Csak a régiek vannak.

Kedves Isten! Kérlek tegyél még egy ünnepet Karácsony és Húsvét közé.

Kedves Isten! Köszönöm a kistestvérem, de én egy kiskutyáért imádkoztam.

Kedves Isten! Lefogadom, hogy nagyon nehéz neked mindenkit szeretni az egész világon. Mi csak négyen vagyunk a családban, és mégse megy.

Lehet, hogy Káin és Ábel nem ölte volna egymást annyira, ha külön szobájuk lett volna. Nálunk ez működik a bátyámmal.

Kedves Isten! Nagyapa azt mondja, hogy te már akkor is voltál, amikor ő kisfiú volt. Milyen régi vagy?

Kedves Isten! Nekem a Miatyánk a kedvencem. Egyből megírtad vagy sokat kellett törnöd a fejed? Ha én írok valamit, mindig újra kell írnom.

Kedves Isten! Nem gondoltam, hogy a narancssárga megy a lilával, amíg kedden nem láttam a naplementét, amit te készítettél. Klassz volt.

Kedves Isten! Szeretném, ha pont olyan lennék mint apu, csak egy kicsit kevesebb szőrrel.

Kedves Isten! Te tudsz a dolgokról, mielőtt feltalálják őket?

Kérlek küldjél nekem egy pónilovat. Eddig sose kértem semmit. Utánanézhetsz....

Kedves Isten bácsi! Ha felnézek az égbe, látok kéket, fehéret. Te most melyik vagy?

Keresztrejtvény

Benedek Elek kedves sorait idézzük:

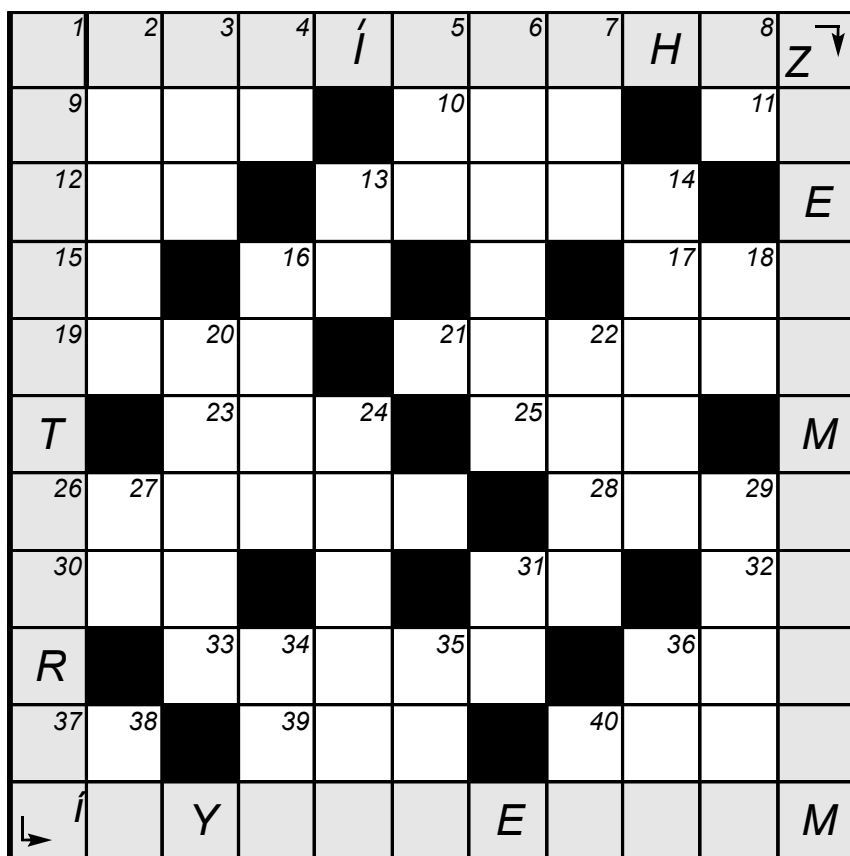
„Jézus tanítványa voltam,

Gyermekekhez lehajoltam,

...folytatása a **vízzs. 2. és függ. 1.** alatt.

Vízzintes: 2. Az idézet első része. 9. A Mikulás hátán is van. 10. Becézett Ilona. 11. Belgium és Franciaország gépkocsijain található betűk. 12. Az itt levőt. 13. Meg... a szavát – nem tartotta be ígéretét. 15. Fába vés. 16. Ugyanott, röviden. 17. Hűtőszekrény márka. 19. Leánynév. 21. Széles szájú, kisebb cserépedény. 23. Japán sportfokozat a cselgáncsban. 25. Bibliai idézet. 26. Nagyon. 28. Ész. 30. Zúz. 31. Azonos mássalhangzók. 32. Tova. 33. Már előre. 36. Kézzelettel ad. 37. Ékezetben különböző mássalhangzók. 39. Becézett Erika. 40. Miatta.

Függőleges: 1. Az idézet második része. 2. Magyarországi város, gimnáziumában tanult egy ideig Petőfi Sándor. 3. Vissza: Vuk vadászsákmánya. 4. Zakó páratlan betűi. 5. Legfontosabb italunk. 6. Összetevőire bontva vizsgálja. 7. Gyümölcsben van. 8. Házőrző. 13. Étélízesítő. 14. Kóstolgat. 16. Aki járműre száll. 18. Igevégződés. 20. A megbeszélte órára. 22. Helyeslés. 24. Háromszék vidékére beáramló keleti bukószél. 27. Rózsadarab! 29. Zsinóros, régi, rövid kabát. 31. Tiltás. 34. Rostjéért és olajos magváért termesztett növény. 35. Fegyverrel küzd. 36. Kivágja az erdő fáit. 38. Lángol. 40. Lélegzik.

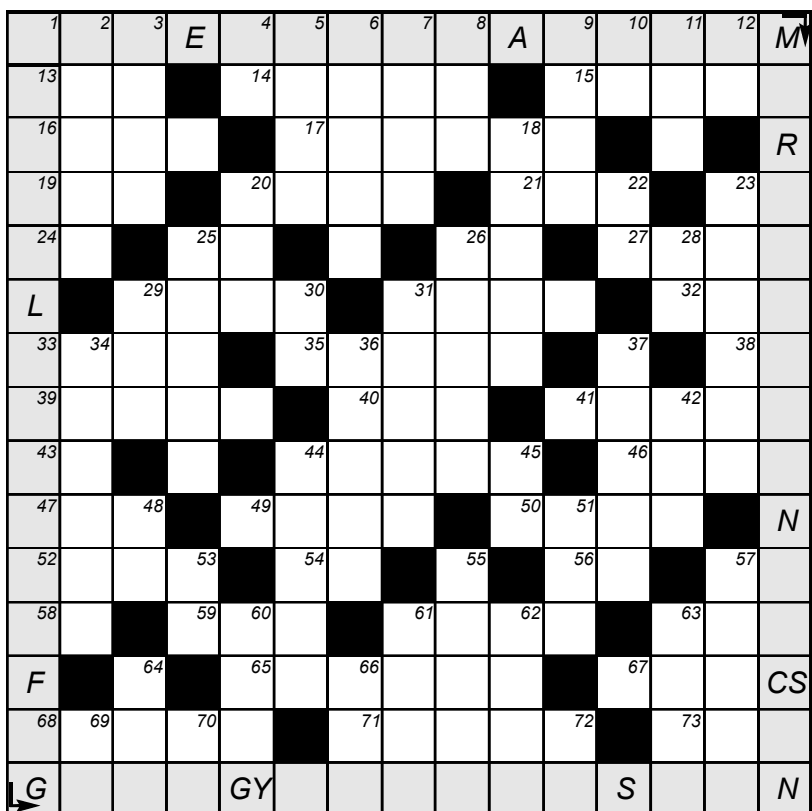


Toldi

Arany János Toldi című elbeszélő költeményének két sorát idézzük a rejtvényben a **vízzs. 1. és függ. 13.** alatt.

Vízzsintés: 13. Nitrogén, kén és ittrium vegyjele. 14. Balaton...–fürdőhely. 15. Brazília szövetségi területe. 16. Törvényerőre ... – érvényesnek mond ki. 17. Mexikói agavéfaj, rostjaiból kötelet, zsineget gyártanak. 19. A levegőbe. 20. Nicolas... – angol filmrendező. 21. Kacat. 23. Továbbá. 24. A Berettyó kis mellékveze. 25. Magánhangzók. 26. Lám. 27. Angol mérőföld. 29. Párizsi repülőter. 31. A szerelem istene a latin mitológiában. 32. Élez. 33. Német város. 35. Kesergés. 38. Szlovákia gépkocsi jele. 39. Elvesztette érdeklődését. 40. Labdát kezel. 41. Okozza. 43. A férfi sorsa...(Jókai). 44....Pál – álneve Diurnus. 46. Egyszerű sütemény. 47. Tékozló... – Pásztori M. Miklós filmje (1919). 49. A Teleki igen híres. 50. A „nagy mesemondó” személyneve. 52. A Nagy-tavak egyike. 54. Egyiptomi Nap-Isten. 56... Nino – időjárási jelenség a Csendes-óceán egyenlítői zónájában. 57. Előtag, kettőzöttséget jelöl. 58. Félholt! 59. Rovás. 61. A ... – Bródy Sándor drámája (1902). 63. ... Marino – törpeállam. 65. Szigetcsoport a Tirrén-tengerben. 67. Nagy szellemi, erkölcsi, kulturális érték. 68. Lengyel város az Odera partján. 71. Böven folyt. 73. Czuczor Gergely egyik álneve.

Függőleges: 2. Jártas (valamiben). 3. Indulatot magába fojt. 4. Kicsinyítő képző. 5. Magyar kártyában a legkisebb értékű lap. 6. Súrlódó hangot ad. 7. ...érő – magasba nyúló. 8. Gyom. 9. Francia zeneszerző, (1823–92) 10. Amerícium vegyjele. 11. Szervezetben van. 12. Teleki Pál névbetűi. 18. A honfoglaló Árpád apja. 20. Románia és Luxemburg nemzetközi gépkocsi jele. 22. Milliméter. 23. Magához térít. 25. A délibábok hőse – egyik legkiválóbb verses regényünk – írója (László). 26. Kifejlett szárnyas rovar. 28. Francia börtönsziget. 29. Az ENSZ francia rövidítése. 30... királya – a függ. 9 alatti zeneszerző operája. 31. Kisebb bolt. 34. Megszabott, elrendelt. 36. Cserépedény díszítő eszköze. 37. Torinói... – keresztény ereklye. 42. Színházi rendező (Ferenc, 1931–95). 44. Használatba veszi. 45. Szolmizációs hang. 48. Utóirat. 51. Ráskai... domokos-rendi apáca, kódexmásoló (16. sz.). 53. Rosszallást fejez ki. 55. Főzeléknövény. 57. Az isteni színjáték szerzője. 60. Keverék. 61. Őrlemény. 62. A monda szerint türoszi királylány, Karthágó alapítója. 63. Igyekszik. 64. Óriáskígyó. 66. Jól hasadó ásványfajta. 69. Kopja része! 70. Felül! 72. Személyes névmás.

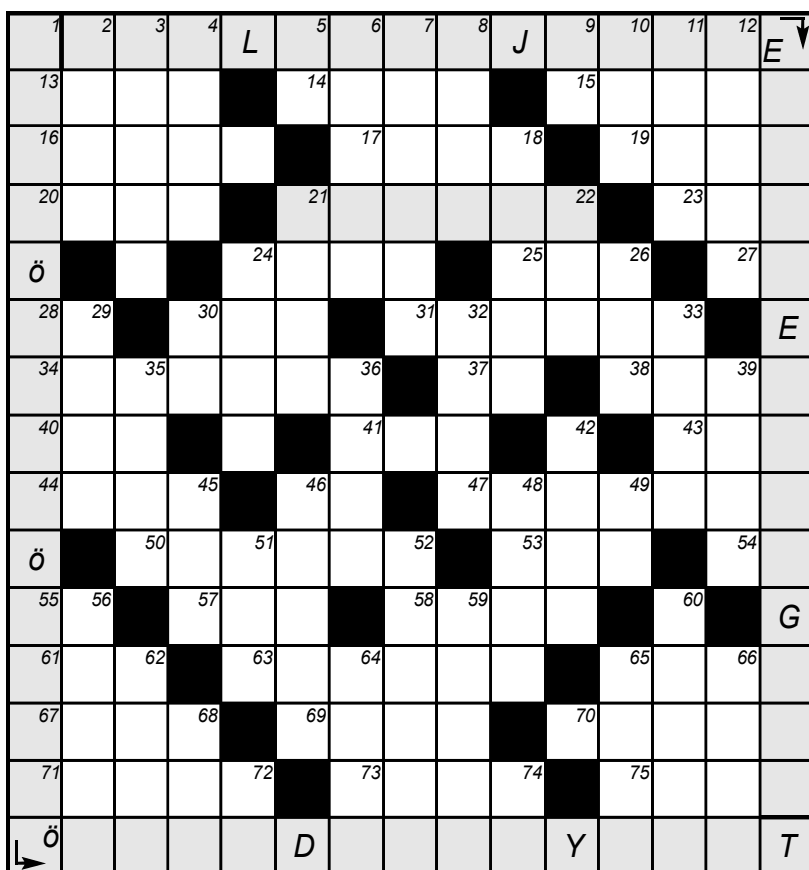


Hálaadás

Dsida Jenő erdélyi költő fenti versének utolsó sorait idézzük a rejtvényben, a **vízzs. 2. és 21.**, valamint a **függőleges 1.** alatt.

Vízzsintes: 13. Író, A tenkes kapitány c. ifjúsági regény írója (Ferenc, sz. 1926). 14. Milyen – költői kifejezéssel. 15. A középnehéz elemi részecskék összefoglaló neve. 16. Félszegen. 17. Fellebbezés. 19. Művészeti ág. 20. Visszanézz! 23. Szeszes ital. 24. Gumi öntözőcső. 25. Angol férfinév. 27. Svédország és Luxemburg gépkocsi jele. 28. Biztató szócska. 30. Jelkulcs. 31. Következmény. 34. Gyötrődik. 37. Legvége! 38. Jeladásra használt fémkorong. 40. Friss. 41. Atlétikai szám eszköze. 43. ...Ráby –Jókai regénye. 44. Mérgező gáz. 46. Sír. 47. Szoros, innen kezdődik az Al-Duna. 50. Horvátországból származó, magyar színekben kajakozó, aranyérmes lány személyneve. 53. Labdajáték célja. 54. Névelő. 55. Szlovákia nemzetközi gépkocsi jele. 57. Tinktúra alapanyag. 58. Nagyobb díszkert. 61. Lárma. 63. Némely foglalkozási ág érdekvédelmi testülete. 65. A trójai fondorlatos ajándék volt. 67. Az... tekintetes – Gárdonyi regénye. 69. ... Antal – író, költő, jeles műfordító (1862–1943). 70. Az Atlanti-óceán legmélyebb, meleg vizű tengere. 71. Az ókori római naptárban egyes hónapok 7-e, illetve 5-e. 73. Hölgy. 75. Amerikai fizikus, 1955-ben megosztott Nobel-díjat kapott.

Függőleges: 2. ... Mária – Petőfi édesanyja. 3. Kikötőhíd névelővel. 4. Trópusi kapaszkodó növény. 5. Deciméter. 6. Izomdaganat. 7. Megszakító. 8. Árva gyermek törvényes képviselője. 9. Omszk egyik folyója. 10. Íze betűi. 11. Tornaeszköz. 12. Színárnyalat. 18. Tompán fáj. 21. Becézett női név. 22. Számrendszerünk alapja. 24. Édes mártás. 26. Új élet alapja. 29. Ázsiai tó. 30. Magyar szobrász (Pál, szül. 1941) 32. Hangulat. 33. Mózes öt könyve. 35. Feuchtwanger német író személyneve. 36. Maláji tör. 39. Anyós (rég). 42. Magyar festőművész (István, 1865–1961). 45. Madarak nagy csoportja. 46. Rádiólokátor. 48. A Tadzs Mahal városa. 49. Kiloliter. 51. Tengeri hal. 52. Vízsint csökkenése. 56. A sas fegyvere. 59. Zamat. 60. A Duna mellékfolyója Szlovákiában. 62. A Zeiss Művek városa. 64. ... in Hungary – magyar gyártmány. 65. Mohón fogyasztá. 66. Peru fővárosa. 68. Gyom. 72 Csak ékezetben különböznek. 74. Antonov repülőgépe.

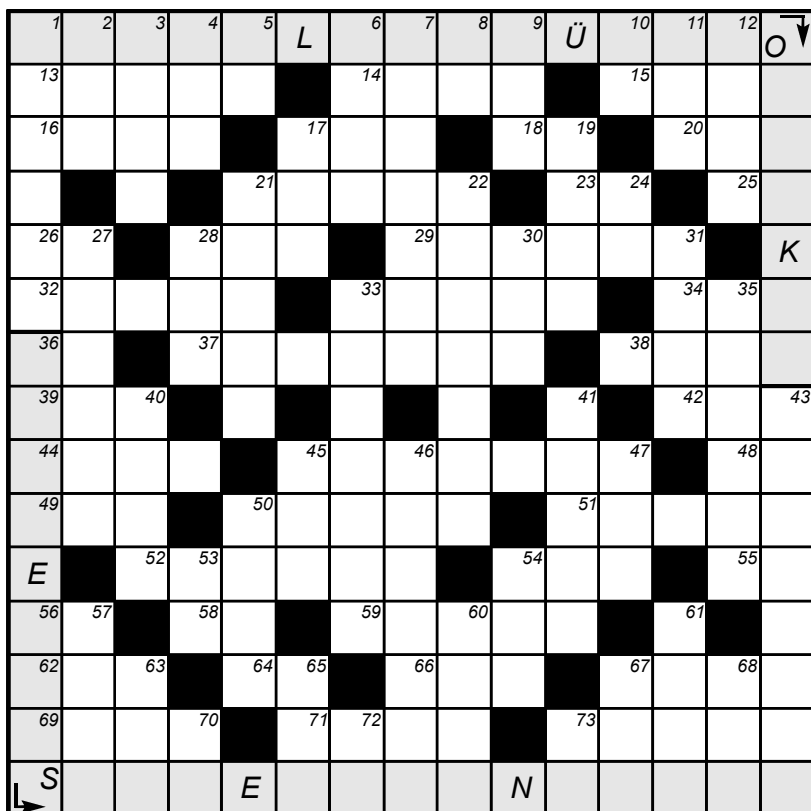


A szeretetről

Selye János (1907–1962) magyar származású kanadai fiziológus, a stressz-elmélet kidolgozójának gondolatát idézzük: „**Nem elég, ha szeretjük felebarátainkat,...**” – folytatása a **vízzs. 1. és függ. 36 .** alatt.

Vízzsintez: 13. Harcra szólító jel. 14. A természet zöld aranya. 15. Az ókori Kis-Ázsia ÉNy-i részének indoeurópai lakosa. 16. ...Vera, 1978-ban készült magyar film, rendezte Gábor Pál. 17. Világifjúsági Találkozó. 18. Szélein sajog! 20. Olyan. 21. Hivat. 23. Elege van belőle. 25. Fegyvert használ. 26. Víz sodrása. 28. Magatartásbeli mérték. 29. John... – a Beatles zenekar gitárosa, énekes, zeneszerző (1940–1980). 32. Hangszer. 33. Ken... – amerikai író (Száll a kakukk fészkére). 34. ...hal – a béka lárvája. 36. Svédország és Ausztria nemzetközi gépkocsi jele. 37. Útelzáró szerkezet. 38. Hordó jelzője lehet. 39. Páros szólás! 42. Fehérnemű. 44. Művészi készség csillogtatására alkalmas zenemű. 45. Spanyolország déli részén, arab uralom alatt az arab kulturális és kereskedelmi élet egyik központja. 48. ...Derek – amerikai színésznő. 49. Vissza: lakoma. 50. Sárga vagy fehér virágú, kis levelű cserje. 51. A nemesgázok közé tartozó elem. 52. Mohamedán vallás. 54. Baskíria fővárosa. 55. Neodímium vegyjele. 56. Társadalombiztosítás – rövid. 58. Bánat. 59...fény (északi fény). 62. Melyik helyen? 64. Magyarország és Málta nemzetközi gépkocsi jele. 66. Hiányos nyár! 67. Kínai súlymérték. 69. Étélizésítő. 71. Lárva. 73. Erdélyi város az Aranyos mentén.

Függőleges: 1. Régi földbirtokos megszólítása. 2. Boróka illatú rozspálinka. 3. Antenna-típus. 4. Kambodzsa – Németország és Olaszország nemzetközi gépkocsi jele. 5. ...ipso – magától értetődően. 6. Veszteségként könyvel el. 7. A logikus gondolkodás képessége. 8. Középen feldob! 9. Házasság. 10. Nitrogén és fluor vegyjele. 11. Zavaros kor! 12. A Forma 1-es autóversenyben kétszeres angol világbajnok (1962, 1968). 17. Oltalmaz. 19. Nevetségessé tétel. 21. Égéstermék. 22. Unatkozva tétlenkedett. 24. Klasszikus japán drámai műfaj. 27. Velencei márványhíd. 28. Eltérő minőségű. 30. Előtag, újat jelent. 31. Számára. 33. Ilyen vad a szarvas. 35. Töltött csokoládé. 40. Készíti a kenyeret. 41. Jósika Miklós 1836-ban írott műve. 43. Politikai, társadalmi és irodalmi folyóirat 1936–37-ben. 45. Kalória (rövid). 46. Viviane... – osztrák származású, francia színésznő. 47. Fácánkakas nagyságú papagáj. 50. Felhúzz! 53. Antimon vegyjele. 54. Ukrajna olimpiai betűjele. 57. Kismédve. 60. Meg ... – amerikai színésznő. 61. Természetvédelmi terület. 63. Amerikai fizikus, 1996-ban megosztott Nobel-díjat kapott. 65. Toktermesű gazdasági növény. 67. Hatalmas testű, ízletes húsú tengeri hal. 68. Teller ... – magyar származású, amerikai fizikus (1908–2003). Néma tanú! 72. Libéria gépkocsi jele. 73. Varróeszköz.



A keresztrejtvényeket készítette: BARABÁS ZSUZSA

HUMOR

Politika

A zsarnoksághoz két dolog kell: hatalom és félelem. A demokráciához értelem és türelem.

Demokrácia: az a rendszer, amiben azt mondasz, amit akarsz, és azt teszed, amit mondanak. *Gerald Barry angol újságíró*

Kis bűnösnek kötél jár, a nagy bűnösöknek aranylánc. *Pázmány Péter*

Sokan osztják a véleményünket, csak az a baj, hogy mások a pénzünket.

Üzenet: a szocialisták a javatokat akarják..., de ne adjátok oda nekik.



A kommunizmus hét csodája

1. Mindenkinek volt munkája.
2. Bár mindenkinek volt munkája, senki sem csinált semmit.
3. Bár senki sem csinált semmit, a terv 100 százalék felett teljesült.
4. Bár a terv 100 százalék fölött teljesült, mégsem lehetett kapni semmit.
5. Bár nem lehetett kapni semmit, mindenkinek megvolt mindene.
6. Bár mindenkinek megvolt mindene, mégis mindenki lopott.
7. Bár mindenki lopott, mégsem hiányzott semmi.



Tanfelügyelők érkeznek az oroszórára. A fiatal tanárnő kétségbeesetten próbálkozik a legjobb tanulókat felszólítani, de így is siralmas a helyzet. A hátsó padból Móricka is jelentkezik, aki nagyon gyenge oroszból, de talán most megmenti az órát. A tanárnő felszólítja:

- Na, mit jelent e mondat magyarul?
- Figyeld, milyen csinos a tanárnő!

A tanárnő belevörösödik, dühösen rákiabál:

- Nem elég, hogy buta vagy, még szemtelen is! Azonnal ülj le!
- Móricka leül, miközben hátrasziszegi a tanfelügyelőknek.
- Minek sügnak, ha nem tudnak oroszul?

- Mi az összefüggés a tér, az idő és a tömeg között?
- Ha jó az idő, a tömeg lemegy a térre!



Megy a férfi hazafelé este a kihalt utcán, amikor eléugrik egy rabló és rákiált:

- Fel a kezekkel és ide a pénzt!!!
- De kérem, én országgyűlési képviselő vagyok!
- Ja, úgy...! Akkor..., ide a pénzemet!



- Petike, te már megint elkéstél! Mi ennek az oka?
- Hát a közlekedési táblák miatt...!
- Na, ne nevetess! Hogy lehetne a késés oka egy tábla?
- Úgy, hogy ki volt rá írva: „Vigyázat, iskola. Lassítson!”



– Kislányom, elmúltál 14 éves. Szexuális kérdésekről szeretnék veled beszélgetni.

- Oké mami, ha tudok, segítek.



A tanító néni a rendőr gyerekéhez:

– Pistike, az volt a feladat, hogyha valaki öt kilométert tesz meg gyalog egy óra alatt, akkor mennyi időre van szüksége 18 kilométer megtételéhez? Miért nem csináltad meg a leckédet?

- A papám segített, de még úton van.



Nem is olyan vicces

Anyuka érdeklődik a tanítónál, hogy a gyereket mikortól kell éneken zenére tanítani?

- Hány éves a gyerek, kedves anyuka?
- Kettő és fél!
- Már három évet tetszett késni vele!

Egyik atyafi gyakran kérdezzgeti a mellette ülőt:

- Hány óra?
- Írdd fel magadnak, és ne kérdezd annyit!



- Hogy hívják a népi fertőtlenítőszert?
- Folklór!



- Hogy hívják Drakula könyvelőjét?
- Vérelszámoló!



- Hogy hívják a hülye pincért?
- Éttermi fogyatékos!



- Hogy hívják az egyházi tévécsatornát?
- Hálaadó!



- Hogy hívják a messziről jött hajléktalant?
- Távcsőves!



- Hogy hívják a szerb paraszt új kaszáját?
- Casanova!



Jelentős évfordulók 2006-ban

Január

1. 240 éve, 1766-ban született Fazekas Mihály író, költő
3. 2112 éve, Kr.e. 106-ban született Cicero római politológus, filozófus
4. 65 éve, 1941-ben halt meg Henri Bergson francia filozófus
5. 85 éve, 1921-ben született Friedrich Dürrenmatt német-svájci író
6. 25 éve, 1981-ben született Archibald Joseph Cronin angol író
8. 110 éve, 1896-ban halt meg Paul Verlaine francia költő
9. 125 éve, 1881-ben született Giovanni Papini olasz író
10. 195 éve, 1811-ben halt meg Marie Joseph Chénier francia drámaíró
10. 55 éve, 1951-ben halt meg Sinclair Lewis Nobel-díjas amerikai író
10. 125 éve, 1881-ben született Medgyesi Ferenc szobrászművész
12. 90 éve, 1916-ban halt meg Jack London amerikai író
13. 65 éve, 1941-ben halt meg James Joyce angol író
15. 215 éve, 1791-ben született Franz Grillparzer osztrák drámaíró
17. 300 éve, 1706-ban született Franklin Benjámín nyelvújító, a villámhárító és a kondenzátor feltalálója
18. 735 éve, 1271-ben halt meg Árpád-házi Margit, IV. Béla leánya
18. 70 éve, 1936-ban halt meg Rudyard Kipling angol író
19. 75 éve, 1931-ben született Mészöly Miklós író
19. 270 éve, 1736-ban született James Watt, a gőzgép feltalálója
22. 445 éve, 1561-ben született Francis Bacon angol filozófus
25. 180 éve, 1826-ban született Gyulai Pál költő, író, irodalomszervező
25. 55 éve, 1951-ben született Arne Garborg norvég író
27. 250 éve, 1756-ban született Wolfgang Amadeus Mozart, a német zeneirodalom klasszikusa
27. 105 éve, 1901-ben halt meg Giuseppe Verdi olasz zeneszerző
28. 130 éve, 1876-ban halt meg Deák Ferenc politikus, „a haza bölcse“
30. 450 éve, 1556-ban halt meg Tinódi Lantos Sebestyén históriás énekszerző és előadó
30. 30 éve, 1976-ban halt meg Czóbel Béla festőművész

Február

1. 45 éve, 1961-ben halt meg Csók István impresszionista festő
1. 65 éve, 1941-ben született Gion Nándor vajdasági magyar író
2. 135 éve, 1871-ben halt meg báró Eötvös József író, politikus
3. 125 éve, 1881-ben halt meg Tóth Kálmán író, költő
5. 310 éve, 1696-ban halt meg Mme de Sévigné francia író

8. 95 éve, 1911-ben halt meg Gustaf Fröding svéd költő
9. 125 éve, 1881-ben halt meg Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij orosz író
10. 160 éve, 1846-ban halt meg Vajda Péter költő, író
11. 115 éve, 1891-ben született Komját Aladár költő
12. 190 éve, 1816-ban született Sárosy Gyula költő
15. 225 éve, 1781-ben halt meg Gotthold Ephraim Lessing német író
17. 170 éve, 1836-ban született Gustavo Adolfo Bécquer spanyol költő
17. 150 éve, 1856-ban halt meg Heinrich Heine német költő
18. 460 éve, 1546-ban halt meg Luther Márton vallási reformátor
19. 55 éve, 1951-ben halt meg André Gide francia költő
20. 145 éve, 1861-ben halt meg Eugene Scribe francia drámaíró
21. 140 éve, 1866-ban halt meg August von Wassermann német bakteriológus
21. 105 éve, 1901-ben született Kacsó Sándor erdélyi író
22. 145 éve, 1861-ben született Ambrus Zoltán író, fordító
23. 185 éve, 1821-ben halt meg John Keats angol költő
24. 195 éve, 1811-ben halt meg Bessenyei György, a magyar felvilágosodás első írója
24. 170 éve, 1836-ban halt meg Berzsenyi Dániel klasszicista költő
24. 220 éve, 1786-ban született Wilhelm Grimm német mesemondó
25. 165 éve, 1841-ben született Pierre August Renoir francia festő
28. 125 éve, 1881-ben halt meg Modeszt Petrovics Muszorgszkij orosz zeneszerző
28. 140 éve, 1866-ban halt meg Gaál József drámaíró

Március

1. 305 éve, 1701-ben született Breitinger svájci-német író
2. 75 éve, 1931-ben született Mihail Szergejevics Gorbacsov szovjet politikus
3. 200 éve, 1806-ban halt meg Barcsay Ábrahám testőr-író
6. 200 éve, 1806-ban született Elizabeth Barrett angol költő
6. 145 éve, 1861-ben született Négyesi László a statisztika tanára
7. 95 éve, 1911-ben halt meg Antonio Fogazzaro olasz író
8. 115 éve, 1891-ben született Gaál Gábor erdélyi közíró, szerkesztő, irodalomkritikus
9. 165 éve, 1841-ben halt meg Friedrich Maximillian Klinger német drámaíró
13. 285 éve, 1721-ben halt meg Nicolas Boileau francia író, történetíró
14. 145 éve, 1861-ben halt meg Szemere Pál költő, nyelvújító, tanulmányíró
23. 125 éve, 1881-ben született Roger Martin du Gard francia író
25. 125 éve, 1881-ben született Bartók Béla zeneszerző, népdalgyűjtő
25. 205 éve, 1801-ben halt meg Friedrich von Hardenberg-Novalis német költő
27. 155 éve, 1851-ben halt meg Döbrentei Gábor erdélyi művelődési élet szervezője
27. 95 éve, 1911-ben született Mikó Imre erdélyi író, műfordító

- 27. 135 éve, 1871-ben született Heinrich Mann német író
- 27. 330 éve, 1676-ban született II. Rákóczi Ferenc fejedelem, emlékiratíró
- 28. 65 éve, 1941-ben halt meg Virginia Woolf angol író
- 30. 260 éve, 1746-ban született Francisco Goya spanyol festő
- 30. 100 éve, 1906-ban született Gelléri Andor Endre író
- 30. 175 éve, 1831-ben született Tóth Kálmán író, költő
- 31. 375 éve, 1631-ben halt meg John Donne angol költő
- 31. 410 éve, 1596-ban született Descartes francia filozófus

Április

- 3. 100 éve, 1906-ban született Szemlér Ferenc erdélyi költő
- 4. 200 éve, 1806-ban halt meg gróf Carlo Gozzi olasz drámaíró
- 6. 100 éve, 1906-ban halt meg Alexander Kielland norvég író
- 8. 160 éve, 1846-ban halt meg Vásárhelyi Pál vízmérnök, a Duna, a Körösök szabályozásának munkálataiban segédkezett
- 9. 380 éve, 1626-ban halt meg Francis Bacon angol filozófus
- 9. 145 éve, 1861-ben halt meg Vachott Sándor költő
- 9. 185 éve, 1821-ben született Charles Baudelaire francia költő
- 12. 45 éve, 1961-ben halt meg Sarkadi Imre író
- 13. 100 éve, 1906-ban született Samuel Berclay Beckett ír-angol és francia nyelvész, író
- 14. 120 éve, 1886-ban született Tóth Árpád költő, műfordító
- 17. 310 éve, 1696-ban halt meg Mme de Sévigné francia író
- 18. 105 éve, 1901-ben született Németh László író, drámaíró, orvos
- 20. 450 éve, 1556-ban halt meg Pietro Aretino olasz költő
- 21. 190 éve, 1816-ban született Charlotte Brontë angol író
- 22. 240 éve, 1766-ban született Mme de Staël francia író
- 22. 250 éve, 1756-ban halt meg Cserei Mihály erdélyi emlékirat-író
- 23. 390 éve, 1616-ban halt meg Miguel de Cervantes spanyol író
- 23. 390 éve, 1616-ban halt meg William Shakespeare angol író, drámaíró
- 23. 25 éve, 1981-ben halt meg Zelk Zoltán költő
- 23. 110 éve, 1896-ban született Zalka Máté író
- 24. 275 éve, 1731-ben halt meg Daniel Defoe angol író
- 27. 485 éve, 1521-ben halt meg Fernando Magellán portugál hajós, felfedező
- 27. 200 éve, 1806-ban született Kossuth Lajos államférfi

Május

- 1. 105 éve, 1901-ben született Szerb Antal író, irodalomtörténész
- 2. 120 éve, 1886-ban született Gottfried Benn német költő
- 3. 245 éve, 1761-ben született August Friedrich von Kotzebue német drámaíró

5. 160 éve, 1846-ban született Henryk Sienkiewicz lengyel író
6. 150 éve, 1856-ban született Sigmund Freud német filozófus
7. 145 éve, 1861-ben született Rabindranath Tagore indiai angol költő
7. 230 éve, 1776-ban született Berzsenyi Dániel klasszicista költő
8. 70 éve, 1936-ban halt meg Oswald Spengler német író
10. 565 éve, 1441-ben született Matteo Maria Boiardo olasz költő
10. 310 éve, 1696-ban halt meg Jean de Bruyere francia író
12. 200 éve, 1806-ban született Johan Vilhelm Snellmann svédül író finn író
14. 90 éve, 1916-ban született Méhes György erdélyi író
15. 115 éve, 1891-ben született Mihail Afanaszjevics Bulgakov orosz író
18. 95 éve, 1911-ben halt meg Gustav Mahler osztrák-német zeneszerző,
karmester
19. 135 éve, 1871-ben született Ligeti Miklós szobrászművész
21. 500 éve, 1506-ban halt meg Kolombusz Kristóf, az Újvilág felfedezője
23. 100 éve, 1906-ban született Henrik Ibsen norvég drámaíró
23. 145 éve, 1861-ben halt meg Rippl Rónai József festőművész
25. 325 éve, 1681-ben halt meg Don Pedro Calderón spanyol költő
26. 40 éve, 1966-ban halt meg Tamási Áron erdélyi író
27. 25 éve, 1981-ben halt meg Pilinszky János költő
29. 50 éve, 1956-ban halt meg Johannes Jorgensen dán költő
30. 220 éve, 1786-ban született Fáy András író

Június

1. 475 éve, 1531-ben született Zsámboki János humanista író
3. 330 éve, 1676-ban született Apor Péter erdélyi emlékirat-író
4. 265 éve, 1741-ben született Rájnis József, az időmértékes verselés magyar
alkalmazásának úttörője
5. 180 éve, 1826-ban halt meg Carl Maria von Weber német zeneszerző
6. 400 éve, 1606-ban született Pierre Corneille francia drámaíró
6. 45 éve, 1961-ben halt meg Carl Gustav Jung német filozófus
10. 80 éve, 1926-ban halt meg Antoni Gaudi, a szecesszió katalán képviselője
11. 60 éve, 1946-ban halt meg Gerhart Hauptmann német drámaíró
14. 70 éve, 1936-ban halt meg Gilbert Keith Chesterton angol író
14. 195 éve, 1811-ben született Mrs Beecher Stowe amerikai író
18. 70 éve, 1936-ban halt meg Alekszej Makszimovics Peskov – Maxim Gorkij
orosz író
19. 140 éve, 1866-ban halt meg Abraham Poppius finn költő
20. 125 éve, 1881-ben született Szentgyörgyi István szobrászművész
21. 150 éve, 1856-ban született Strobl Alajos építész
24. 75 éve, 1931-ben halt meg Kuncz Aladár erdélyi író
28. 100 éve, 1906-ban született Árvay József erdélyi nyelvész, tanár
28. 195 éve, 1811-ben született Kriza János erdélyi népköltészet-gyűjtő
29. 145 éve, 1861-ben halt meg Elizabeth Barrett angol költő

Július

1. 360 éve, 1646-ban született Gottfried Wilhelm Leibnitz német filozófus
1. 110 éve, 1896-ban halt meg Mrs Beecher Stowe amerikai író
2. 45 éve, 1961-ben halt meg Ernest Hemingway Nobel-díjas amerikai író
4. 150 éve, 1856-ban halt meg Ferenczy István szobrászművész
4. 245 éve, 1761-ben halt meg Samuel Richardson angol író
7. 50 éve, 1956-ban halt meg Gottfried Benn német költő
8. 50 éve, 1956-ban halt meg Giovanni Papini olasz író
8. 385 éve, 1621-ben született Jean de La Fontaine francia költő
9. 100 éve, 1906-ban született Bálint György esszé és közíró
10. 115 éve, 1891-ben halt meg Pedro Antonio de Alarcón spanyol író
10. 135 éve, 1871-ben született Marcel Proust francia író
11. 445 éve, 1561-ben született Don Luis de Góngora spanyol barokk író
12. 470 éve, 1536-ban halt meg Desiderius Erasmus Roterdamus északi humanista
14. 180 éve, 1826-ban született Vasvári Pál író, történész
15. 130 éve, 1876-ban halt meg gróf Fredro Aleksander lengyel drámaíró
15. 255 éve, 1751-ben született Gyarmathi Sámuel orvos, nyelvész
15. 400 éve, 1606-ban született Rembrandt holland festő
17. 155 éve, 1851-ben halt meg Egressy Béni erdélyi opera-szövegkönyvíró
18. 195 éve, 1811-ben született William Makepeace Thackeray angol író
19. 110 éve, 1896-ban született Archibald Joseph Cronin angol író
21. 210 éve, 1796-ban halt meg Robert Burns angol költő
25. 535 éve, 1471-ben halt meg Kempis Tamás északi humanista
26. 150 éve, 1856-ban született George Bernard Shaw angol drámaíró
27. 165 éve, 1841-ben halt meg Mihail Jurjevics Lermontov orosz költő
28. 365 éve, 1641-ben halt meg Antonio Vivaldi olasz hegedűművész, zeneszerző
29. 150 éve, 1856-ban halt meg Robert Alexander Schumann német zeneszerző
30. 140 éve, 1866-ban halt meg Egressy Gábor erdélyi színész
30. 495 éve, 1511-ben született Giorgio Vasari olasz festő-életrajzíró
31. 120 éve, 1886-ban halt meg Liszt Ferenc zeneszerző, zongoraművész

Augusztus

2. 85 éve, 1921-ben halt meg Enrico Caruso olasz énekes
4. 65 éve, 1941-ben halt meg Babits Mihály költő, a Nyugat szerkesztője
4. 110 éve, 1896-ban született Lengyel József író, költő
6. 125 éve, 1881-ben született Sir Fleming Alexander angol orvos, Nobel-díjas bakteriológus

- 7. 65 éve, 1941-ben halt meg Rabindranath Tagore indiai angol költő
- 8. 85 éve, 1921-ben halt meg Juhani Aho finn író
- 9. 375 éve, 1631-ben született John Dryden angol költő
- 11. 550 éve, 1456-ban halt meg Hunyadi János, a törökverő hadvezér,
kormányzó
- 12. 140 éve, 1866-ban született Jacinto Benavente latin-amerikai spanyol
Nobel-díjas író
- 13. 60 éve, 1946-ban halt meg Herbert George Wells angol író
- 13. 85 éve, 1921-ben született Sarkadi Imre író
- 141. 50 éve, 1956-ban halt meg Bertolt Brecht német író
- 14. 65 éve, 1941-ben halt meg Dimitrij Szergejevics Merezszkovszkij orosz író
- 15. 235 éve, 1771-ben született Walter Scott angol író
- 15. 70 éve, 1936-ban halt meg Grazia Deledda Nobel-díjas olasz író
- 17. 330 éve, 1676-ban halt meg Hans Jacob Christoffel von Grimmelshausen,
a német barokk jeles alakja
- 19. 70 éve, 1936-ban halt meg Federico Garcia Lorca spanyol költő
- 20. 20 éve, 1986-ban halt meg Benjámín László költő
- 22. 175 éve, 1831-ben halt meg Kazinczy Ferenc nyelvújító, író, költő
- 23. 15 éve, 1991-ben halt meg Nemes Nagy Ágnes költő
- 25. 170 éve, 1836-ban született Bret Harte amerikai író
- 26. 555 éve, 1451-ben született Kolumbusz Kristóf portugál felfedező
- 27. 100 éve, 1906-ban halt meg Thury Zoltán író
- 27. 135 éve, 1871-ben született Theodore Dreiser amerikai író
- 30. 195 éve, 1811-ben született Théophile Gautier a l'art pour l'art
vezéralakja, francia író

Szeptember

- 2. 90 éve, 1916-ban született Jakó Zsigmond Pál erdélyi történész, levéltáros
- 7. 175 éve, 1831-ben született Victorien Sardou francia drámaíró
- 9. 140 éve, 1866-ban halt meg Czuczor Gergely költő, nyelvész
- 9. 175 éve, 1831-ben született Izsó Miklós szobrászművész
- 10. 290 éve, 1716-ban halt meg Pápai Páriz Ferenc, a magyar orvostudomány
úttörője
- 11. 190 éve, 1816-ban született Zeiss Carl német optikus, gyáripáros
- 11. 35 éve, 1971-ben halt meg Nyikita Szergejevics Hruscsov szovjet államférfi
- 11. 145 éve, 1861-ben született Juhani Aho finn író
- 12. 170 éve, 1836-ban halt meg Christian Dietrich Grabbe német drámaíró
- 14. 685 éve, 1321-ben halt meg Dante Alighieri olasz író, költő
- 14. 155 éve, 1851-ben halt meg James Fenimore Cooper amerikai író
- 14. 90 éve, 1916-ban halt meg José Echegaray spanyol Nobel-díjas drámaíró
- 20. 70 éve, 1936-ban halt meg Tornyai János festőművész

- 21. 215 éve, 1791-ben született gróf Széchenyi István politikus, író, a magyar gazdasági, társadalmi, művelődési élet gazdagítója
- 21. 140 éve, 1866-ban született Herbert George Wells angol író
- 25. 215 éve, 1791-ben született id. Markó Károly festőművész
- 27. 85 éve, 1921-ben született Jancsó Miklós filmrendező
- 27. 115 éve, 1891-ben halt meg Ivan Alekszandrovics Goncsarov orosz író
- 30. 195 éve, 1811-ben halt meg Thomas Percy angol balladagyűjtő

Október

- 2. 245 éve, 1761-ben halt meg Mikes Kelemen erdélyi emlékiratíró
- 3. 780 éve, 1226-ban halt meg Assisi Szent Ferenc szerzetes, rendalapító
- 7. 45 éve, 1961-ben halt meg Horváth János irodalomtörténész
- 11. 110 éve, 1896-ban halt meg Anton Bruckner osztrák zeneszerző
- 12. 185 éve, 1821-ben született Berecz Károly költő
- 13. 35 éve, 1971-ben halt meg Báró Kemény János erdélyi irodalom- és színházaszervező
- 13. 465 éve, 1541-ben halt meg Werbőczy István jogtudós, diplomata
- 17. 420 éve, 1586-ban halt meg Sir Philip Sidney angol lovagíró költő
- 19. 45 éve, 1961-ben halt meg Mihail Sadoveanu román író
- 20. 210 éve, 1796-ban halt meg Dayka Gábor, a szentimentalizmus első magyar képviselője
- 22. 100 éve, 1906-ban halt meg Paul Cézanne francia festő
- 22. 195 éve, 1811-ben született Liszt Ferenc zongoraművész, zeneszerző
- 22. 20 éve, 1986-ban halt meg Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas biokémikus
- 24. 65 éve, 1941-ben halt meg Reményik Sándor erdélyi költő
- 27. 30 éve, 1976-ban halt meg Szilágyi Domokos erdélyi költő
- 27. 290 éve, 1716-ban halt meg gróf Bethlen Miklós erdélyi politikus, emlékiratíró
- 28. 540 éve, 1466-ban született Desiderius Erasmus Rotterdamus északi humanista
- 30. 135 éve, 1871-ben született Paul Valéry francia költő

November

- 1. 370 éve, 1636-ban született Nicolas Boileau francia író, történetíró
- 3. 70 éve, 1936-ban halt meg Kosztolányi Dezső költő, műfordító
- 4. 100 éve, 1906-ban született Horváth Imre partiumi költő
- 5. 90 éve, 1916-ban halt meg Henryk Sienkiewicz lengyel író
- 6. 140 éve, 1866-ban született Johannes Jorgensen dán költő
- 10. 115 éve, 1891-ben halt meg Arthur Rimbaud francia költő

11. 185 éve, 1821-ben született Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij orosz író
11. 215 éve, 1791-ben született Katona József drámaíró
11. 195 éve, 1811-ben született Perczel Mór 48-as honvédtábornok, politikus
12. 35 éve, 1971-ben halt meg Jancsó Elemér egyetemi tanár, irodalomtörténész
14. 290 éve, 1716-ban halt meg Gottfried Wilhelm Leibnitz német filozófus
16. 145 éve, 1861-ben halt meg Sárosy Gyula költő
18. 220 éve, 1786-ban született Carl Maria von Weber német zeneszerző
19. 115 éve, 1891-ben halt meg Csiky Gergely drámaíró
19. 165 éve, 1841-ben született Schulek Frigyes építész
20. 150 éve, 1856-ban halt meg Bolyai Farkas erdélyi tudós, író, matematikus
20. 140 éve, 1866-ban halt meg Laborfalvy Róza színésznő, Jókai felesége
21. 90 éve, 1916-ban halt meg Ferenc József osztrák császár, magyar király
21. 195 éve, 1811-ben halt meg Heinrich von Kleist német drámaíró
22. 90 éve, 1916-ban halt meg Jack London amerikai író
23. 510 éve, 1496-ban született Clément Marot francia zsoldárfordító
25. 85 éve, 1921-ben született Pilinszky János költő
28. 195 éve, 1811-ben született Stefan Zweig német író
30. 25 éve, 1981-ben halt meg Molter Károly erdélyi író

December

1. 65 éve, 1941-ben született Molnos Lajos erdélyi költő, közíró
5. 105 éve, 1901-ben született Walt Disney, az amerikai rajzfilm úttörője
5. 215 éve, 1791-ben halt meg Wolfgang Amadeus Mozart a német zeneirodalom klasszikusa
6. 80 éve, 1926-ban halt meg Claude Monet francia festő
8. 250 éve, 1756-ban született Ányos Pál a felvilágosodás költője
9. 65 éve, 1941-ben halt meg Dimitrij Szergejevics Mereszkovszkij orosz író
9. 375 éve, 1631-ben halt meg Rimay János költő, a Balassi-hagyaték gondozója
10. 185 éve, 1821-ben született Nyikolaj Alekszejevics Nyekraszov orosz költő
10. 70 éve, 1936-ban halt meg Luigi Pirandello olasz drámaíró
10. 110 éve, 1896-ban halt meg Nobel Alfréd Bernhard svéd kémikus, a Nobel-díj megalapítója
11. 205 éve, 1801-ben született Christian Dietrich Grabbe német drámaíró
12. 195 éve, 1811-ben született Gaál József drámaíró
12. 240 éve, 1766-ban halt meg Johann Christoph Gottsched német író, költő
13. 230 éve, 1776-ban halt meg Breitinger svájci német író
13. 540 éve, 1466-ban halt meg Donatello firenzei szobrászművész
13. 80 éve, 1926-ban halt meg Strobl Alajos építész
14. 115 éve, 1891-ben született Szentimrei Jenő erdélyi író, költő, tanár
15. 40 éve, 1966-ban halt meg Walt Disney, az amerikai rajzfilm atyja

- 16. 15 éve, 1991-ben halt meg Vas István költő, műfordító
- 18. 30 éve, 1976-ban halt meg Bartalis János erdélyi költő
- 18. 185 éve, 1821-ben született Gustave Flaubert francia író
- 18. 100 éve, 1906-ban született Zelk Zoltán költő
- 21. 205 éve, 1801-ben halt meg Gvadányi József író
- 21. 140 éve, 1866-ban született Tömörkény István író
- 24. 215 éve, 1791-ben született Eugene Scribe francia drámaíró
- 24. 210 éve, 1796-ban született Fernan Caballero – Cecilia Böhl de Faber
spanyol író
- 25. 700 éve, 1306-ban halt meg Fra Jacopane da Todi Ferenc-rendi szerzetes, költő
- 26. 105 éve, 1901-ben halt meg Berecz Károly költő, műfordító
- 27. 435 éve, 1571-ben született Johannes Kepler német csillagász
- 29. 80 éve, 1926-ban halt meg Rainer Maria Rilke német költő
- 30. 210 éve, 1796-ban született báró Wesselényi Miklós művészetpártoló
erdélyi főnemes
- 31. 70 éve, 1936-ban halt meg Miguel de Unamuno spanyol író
- 31. 85 éve, 1921-ben halt meg Kiss József költő, lapszerkesztő

Más jelentős évfordulók

- Károli Gáspár bibliafordító 415 éve, 1591 végén halt meg
- Coresi nyomdász 425 éve, 1581-ben halt meg
- Kótsi Patkó János, a kolozsvári magyar színház első igazgatója 235 éve,
1771-ben született
- Vajda Júlia, Lilla, Csokonai múzsája 230 éve, 1776-ban született
- Li Táj Po kínai költő, 1305 éve, 701-ben született
- Ménandrosz hellén drámaíró 2297 éve, Kr.e. 291-ben halt meg
- Marcus Fabius Quintilianus római szónok 1170 éve, Kr.u. 36-ban született
és 1100 éve, Kr.u. 96-ban halt meg
- Assisi Szent Ferenc 825 éve, 1181-ben született
- Ulrich von Lichtenstein osztrák kalandor író 730 éve, 1276-ban halt meg
- François Villon francia költő 575 éve, 1431-ben született
- John Lyly angol író 400 éve, 1606-ban halt meg
- Juhana Cajanus finn költő 325 éve, 1681-ben halt meg
- Axel Gabriel Sjöström finn író, 160 éve, 1846-ban halt meg
- Arvid Järnefelt finn író 145 éve, 1861-ben született
- Filippo Tomaso Marinetti olasz író, 130 éve, 1876-ban született
- Friedrich Brückert német költő 140 éve, 1866-ban halt meg
- Ferdinand Raimund osztrák drámaíró, 170 éve, 1836-ban halt meg

Összeállította: JÁROSI ÉVA
tanár

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

Agnulli Dei – Református Szociális Központ

410559 Oradea, str. Grădinarilor nr. 16, 0259/428901 – Czele Júlia

Arany János Kollégium

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 36, 0259/439931; 0704/581790 – Árus Csongor László

Bethesda Egészségügyi Központ

437356 Arduzel nr. 145/a; 0262/264107; 0745/523750 – Tóbiás Tibor

Cigánymissziós Központ

410060 Oradea, Calea Clujului nr. 63; 0259/413644 – Nagy József Barna

Csillagocska Zeneóvoda

410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259/453914

Ecclesia Mater Egészségügyi és Humanitárius Központ

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259/435072 – Dr. Nagy Péter

Erdélyi Gyülekezet, Reménység Szigete, Budapest

0036-1-2609-455, 0036-1-3416-602

Élesdi Református Gyermekotthon

415100 Aleșd, str. Viilor nr. 32, 0259/342719 – Dr. Anne-Marie Sadler

Harangszó Szerkesztősége

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259/416067

Igazgatótanácsi Hivatal

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259/431710; 0259/435386

Illyés Gyula Református Könyvesbolt

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 2 – Nagy Ibolya

Jámbor-féle Öregotthon

0744/290805 – Fiók Katalin

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Dokumentációs Könyvtára

410095 Oradea, str. Mihai Viteazul nr. 3

Tel/fax: 0359-436475; 0359-436474 – Dr. Hermán M. János

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

410042 Oradea, str. Libertății nr. 38; 0259/237069 – Török Sándor

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

410102 Oradea, str. Andrei Șaguna nr. 1

0259/455804, 0744/472887 – Szabó Zsuzsanna

Partiumi Keresztény Egyetem

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/418244 – Dr. Geréb Zsolt

Partiumi Közlöny Szerkesztősége

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Barabás Zoltán

Sámuel Ház

417183 Mișca – Bertalan Csilla

Micskei Timotheus Ifjúsági és Katekétikai Központ

417183 Mișca nr. 183; tel. 0259/364311 – Gavallér Lajos

Nagyvárad-Ősi Mentálhigiénés Központ

410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, jud. Bihor, 0259/413550;
0722/597364.

Partiumi Pedagógiai és Katekétikai Intézet

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259/431710; 0259/435386 –
Szűcs Éva, Gavrucza-Nagy Emese

Péter Iskola

415500 Salonta, str. Aradului nr. 25, jud. Bihor, 0259/373202 – Tornai Melinda

Püspöki Hivatal

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Tókécs László

Református Percek Műsor Szerkesztősége

410210 Oradea, str. J. Calvin nr. 1, 0259/435386 – Veres Kovács Attila, Gavrucza-Nagy Emese

Szatmári Református Gimnázium

440080 Satu Mare, str. George Coșbuc nr. 2, 0261/710635 – Szilágyi Éva

Szenczi Kertész Ábrahám Nyomda

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259/416067 – Sándor Lajos

Szociális Napközi

410102 Oradea, str. Mihai Viteazul nr. 3, 0259/237203 – Kerekes Mónika

Tájékoztatási Szolgálat

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Barabás Zoltán

Tanügyi Osztály

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432508 – Tolnay István

Tenkei Szeretetotthon

417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53, jud. Bihor, tel/fax: 0259/310299 – Berke Katalin

Zilahi Református Wesselényi Kollégium

450099 Zalău, str. Mihai Viteazul nr. 59, tel.: 0260/614881 – Kovács Irénke

Köszönjük az egyházmegyéknek, hogy rendelkezésünkre bocsátották aktuális címlistáikat.

Nagybányai Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Sipos István	430321 Baia Mare, P-ța Libertății nr. 18, jud. Maramureș, Tel.: 062-212770
Apahegy	Bak László	435402 Viile Apei nr. 154, jud. Maramureș
Avasfelsőfalu	Huszár László Zsolt	445200 Negrești-Oaș, str. Victoriei nr. 8/20 apt. 4, jud. Satu Mare 0745-407420
Avasújváros	Bajnai Csaba Zsigmond	447220 Orașul Nou, nr. 235, jud. Satu Mare, 0261-830043; 0742-976764
Domokos	Keresztes Nagy Imre-János	435604 Dămăcușeni nr. 303, jud. Maramureș, 0262-38526; 0744-890837. Szórvány: Erzsébetbánya
Felsőbánya	Alföldi Lakatos Tibor	435100 Baia-Sprie, P-ța Libertății 21, jud. Maramureș, 0262-260450; 0744-707494. Leányegyház: Kapnyikbánya. Szórvány: Felsőtótfalú
Hagymásláros	Mihály Lehel István	437227 Lăpușel nr. 3, jud. Maramureș, 0262-288791; 0740-040929. Leányegyház: Hosszúfalú. Szórvány: Erdőszáda
Tiszhosszúmező	Sebestyén László Ede	437080 Câmpulung la Tisa nr. 132, jud. Maramureș, 0262-370616; 0743-030132. Szórvány: Kistécső; Kövesláz
Koltó	Varga Károly	437283 Coltău nr. 62, jud. Maramureș, 0262-289112; e-mail: v.karoly@mailbox.hu. Leányegyház: Katalin
Kőszegremete	Sziszik József	447227 Remetea-Oaș, nr. 9, jud. Satu Mare, tel. 0261-831002, 0744-104203. Leányegyház: Bikszád
Magyarberkesz	Gellén Sándor	437231 Berchez nr. 66, jud. Maramureș, 0262-281410, 0744-864572, e-mail: Gellen sandor@yahoo.com. Leányegyház: Nagysomkút
Magyarláros	Székely Zsolt	435600 Târgu Lăpuș, str. Florilor 2, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-384345, 0744-263133, e-mail Zssekely@kolozsvar.ro
Máramarossziget	Sipos István	435500 Sighetu Marmatei, str. I. M. de Apșa nr., 27, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-311924, Mobil: 0722-597362. Leányegyház: Felsővisó. Szórvány: Borsabánya
Misztótfalu	Ecsedi Árpád	437345 Tăuții Măgherauș nr. 845, jud. Maramureș, 0262-293272, 0745-662539. Szórvány: Misztbánya, Borpatak
Monó	Nagy András	437358 Mănău nr. 184, jud. Maramureș, 0262-264845. Leányegyház: Égerhát
Nagybánya-Óváros	Kádár Miklós Bíró Attila	430406 Baia Mare, str. Dacia 3, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-211048. Leányegyház: Alsófernezy
Nagybánya-Újváros	Tasnádi András Zsolt Fazakas Ildikó	430263 Baia Mare, str. Republicii 9, jud. Maramureș, Tel.: 0262-227263, 0362-401263 Mobil: 0722-989365; tasnadiar@rdslink.ro
Sülelmed	Kátai Tibor	437355 Ulmeni str. Petre Dulfu 30, jud. Maramureș, tel.: 0262-264305; 0744-245420, 0745-263391. Leányegyház: Szamoscikó
Szamosardó	Tóbiás Tibor	437356 Arduzel nr. 144, jud. Maramureș, 0262-264107; 0745-523750. Leányegyház: Szamosújlak
Szinérváralja	Bakné Major Enikő	435400 Seini, P-ța Sylvester J. nr. 1, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-490020
Vámfalú	Müller Dezső	347350 Vama, str. Petőfi S. 939, jud. Satu Mare, Tel.: 0261-857008

Szatmári Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Sipos Miklós	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 4, jud. Satu Mare 0261-711816
Adorján	Besenyődi Attila	447181 Adrian, jud. Satu Mare, 0726-2293407, 0261-841010
Amac	Ary László	447231 Amați, jud. Satu Mare, 0788-233207
Apa	Nagy Róbert	447015 Apa 79, jud. Satu Mare, tel. 54, 0722-514594
Aranyosmeggyes	Keresztúri Erzsébet	447185 Medieșu Aurit, jud. Satu Mare
Atya	Gödri Réka	447131 Atea, jud. Satu Mare; 0741-098822
Batiz	Király Lajos	447065 Botiz, str. Teilor 81, jud. Satu Mare, 0261-774067
Csengerbagos	Gönczi Gábor ny.pl	447126 Boghiș, jud. Satu Mare
Dabolc	Szilágyi István	447148 Dobolți, jud. Satu Mare, 0261-741003; 0744-451959
Dobrácsapáti	Nagy Erika	447116 Apateu 97, jud. Satu Mare, 0722-257736; 0745-818864
Egri	Kovács Sándor	447066 Agriș, jud. Satu Mare, 0261-774274, 0745-897371
Halmi	Fodor Lajos	447145 Halmeu, str. Eliberării nr. 85, jud. Satu Mare, 0261-773265. Leányegyház: Halmi-hegy
Hirip	Bartha Sándor	447233 Hrip, jud. Satu Mare, 0261-829420
Józsefháza	Versényi István	447187 Iojiș, jud. Satu Mare, 0744-797648. Leányegyház: Józsefházi-hegy
Kakszentmárton	Sipos Ákos ny.	447214 Mărtinești, jud. Satu Mare, 0744-398582
Kisbábony	Kovács József	447146 Băbești nr. 74, jud. Satu Mare, 0745-258697
Kiskolcs	Pakulár István	447121 Culciu Mic, jud. Satu Mare, 0744-608334
Kispeleske	Varga Sándor	447176 Pelișor, jud. Satu Mare. Leányegyház: Nagypeleske
Lázári	Képíró Gyula Jenő	447170 Lazuri, jud. Satu Mare, tel. 0261-753214, 0745-906878
Mikola	Higyed István	447195 Micula, jud. Satu Mare, 0261-828602
Nagykolcs	Balla Gábor	447119 Culciu Mare, jud. Satu Mare, 0261-829518, 0766-704884
Ombod	Fodor Elemér	447232 Ambud, jud. Satu Mare, 0261-757462
Óvári	Igaz Árpád	447357 Oar, jud. Satu Mare, 0261-875515; 0745-545867
Patóháza	Máthé Róbert	447191 Potău, jud. Satu Mare, tel 0261-842067
Pettyén	Genda Szabolcs	447234 Petin, jud. Satu Mare, 0261-757384
Pusztadaróc	Szatmári Elemér	447130 Dorolț, jud. Satu Mare, 0261-751303, 0744-475881
Sándorhomok	Kovács Mátyás Péter	447172 Nisipeni, jud. Satu Mare, 0261-828839
Sárközújlak		447180 Livada, jud. Satu Mare, 0261-840142, 0740-648167. Leányegyház: Meggyesgombás
Szamosdara		447132 Dara, jud. Satu Mare
Szamosdob	Mészáros Mihály	447125 Doba, str. Petőfi nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-758406; 0744-958175. Leányegyház: Sándormajor
Szamoskóród	Pakulárné Bu Juliánna	447118 Corod, jud. Satu Mare, 0744-608334
Szamoskrassó	Sipos László	447117 Cărașeu, jud. Satu Mare, 0261-870311, 0742-877313
Szatmárgörbed	Keresztúri Sándor Zsolt	447192 Românești nr. 43, jud. Satu Mare, 0261-842607
Szatmárhegy	Kovács Ferenc	447360 Viile Satu Mare, jud. Satu Mare, 0261-754277. Szórvány: Erdőd

Szatzmárnémeti-Láncos	Korda Zoltán Szilágyi Balázs	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 8, jud. Satu Mare, 0261-712455; 0744-908388; 0261-712069, kozoti@freemail.hu; +3670-5822477
Szatzmárnémeti	Sipos Miklós Kiss József	440058 Satu Mare, str. Wolfenbüttel 1 jud. Satu Mare, 0261-712116; 0722-597376
Szatzmárnémeti-Kültelek	Higied János Mátyás Apjok Artúr	440216 Satu Mare, str. Basarabia nr. 13/b, jud. Satu Mare, 0261-779270. Szórvány: Körtvélyes
Szatzmárnémeti-Szamosnegyed	Bogya Kis Ferenc Bogya Kis Mária	440114 Satu Mare, P-ța Păcii 4, jud. Satu Mare, 0261-769745; bogyakis@datec.ro
Szatzmár-Szigetlanka	Reha Endre	440061 Satu Mare, P-cul Titulescu f.n., jud. Satu Mare, 0261-710130
Szatzmárpálfalva	Genda Szabolcs	447230 Păulești, jud. Satu Mare
Szatzmárudvari	Mihály István	447210 Odoreu, str. Republicii nr. 102, jud. Satu Mare, 0261-775010. Leányegyház: Berend
Szárazberek	Ilonczai Zsombor	447171 Bercu, jud. Satu Mare, 0744-393775
Tamásváralja	Simon Attila	447030 Tămășeni, jud. Satu Mare, 0261-837296. Leányegyház.: Nagytarna
Túrterebes	Somfalvi Edit	447335 Turulung, str. Parcului nr. 272, jud. Satu Mare, 0261-836270; 0744-479972. Leányegyház: Túrterebes-hegy
Vetés	Kulcsár Erzsébet	447355 Vetiș, jud. Satu Mare, 0261-820727; 0745-927374
Kórházlelkész	Balvinszki Sándor	0261-715897; 0742-946124

Nagykárolyi Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Nagy Sándor	445100 Carci, str. Rákóczi Ferenc nr. 18, jud. Satu Mare 0261-865706
Adyfalva	Balla Árpád	447086 Ady Endre, jud. Satu Mare, 0748-920569
Ákos	Dobai Zoltán	447005 Acăș nr. 235, jud. Satu Mare, tel: 0261-871043, 0744-634074. Szórvány: Krasznabélték
Bere	Csóka Dezső	447261 Berea nr. 83, jud. Satu Mare
Bogdánd	Bogdán János	447060 Bogdand nr. 298, jud. Satu Mare, 0261-828211
Börvely	Pályi Kiss Zsigmond	447050 Berveni nr. 350, jud. Satu Mare, 0261-872173. Szórvány: Kálmánd, Újbörvely
Dobra	Barcza Dániel	447291 Dobra nr. 310, jud. Satu Mare, 0261-823808 v. 823824. Szórvány: Alsószopor
Domahida	Vékony Mihály	441201 Domănești nr. 69, jud. Satu Mare. Leányegyház: Krasznaszentmiklós
Érdengeleg	Sámi Vilmos	447011 Dindești nr. 331, jud. Satu Mare
Érendréd	Orosz Márta	447010 Andrid nr. 596, jud. Satu Mare, 261-820435; 0748-920569
Érkávás	Balla Árpád	447085 Căuș, jud. Satu Mare; 0742-920569
Érkörös	Kurta-Tötös Beáta	447102 Chereușa nr. 102, jud. Satu Mare, 0744-511934. Leányegyház: Sződemeter. Szórvány: Kandel
Érszakácsi	Gáll Sándor	447275 Săcășeni nr. 537, jud. Satu Mare, 0261-822612. Leányegyház: Szekeres
Érszentkirály	Nagy Tibor	447107 Eriusâncrai nr. 165, jud. Satu Mare, 0742-010330
Érszodoró	Nagy Róbert	447272 Sudurău, jud. Satu Mare
Gencs	Báthori Gyula	447087 Ghenci nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-868078. Leányegyház: Adyfalva, Érkávás. Szórvány: Lili, Mezőterem, Girót

Hadad	Mészáros Árpád	447155 Hodod nr. 205, jud. Satu Mare, tel/fax. 0261-829052, 0744-860757
Hadadnásasd	Tatár János	447158 Nadişu Hododului nr. 76, jud. Satu Mare, 0261-829102
Iriny	Szabó Sándor	447012 Irina nr. 176, jud. Satu Mare, 0720-042600
Kaplony	Sebestyén Elek Előd	447080 Căpleni nr. 523, jud. Satu Mare, 0261-873014
Királydaróc	Szilágyi Tibor	447105 Craidorolţ nr. 110, jud. Satu Mare, 0261-876462. Leányegyház: Nagymajtény
Kismajtény	Balázs Enikő	447207 Mofinu Mic nr. 218, jud. Satu Mare, 0261-875007; 0744-603278. Szórvány: Spicz-tanya
Krasznamihályfalva	Jobb Domokos	447007 Mihăieni nr. 140, jud. Satu Mare, 0261-87166; 0740-686026. Leányegyház: Krasznacégény
Lele	Nagy Sándor	447157 Lelei nr. 50, jud. Satu Mare, tel/fax: 0261-829125; 0745-775342
Magyarcsaholy	Szűcs Zoltán	447096 Cehăluţ nr. 323, jud. Satu Mare, tel. 0261-822204, 0745-648578, Leányegyház: Tasnádcsány
Magyargéres	Nagy Attila	447042 Ghirişa nr. 219, jud. Satu Mare, 0745-587101
Nagykároly- Belváros	Tukacs József	445100 Carei, str. Rákóczi F. nr. 17, jud. Satu Mare, 0261-861787, Leányegyház: Mezőpetri
Nagykároly- Kertváros	Tolnay István	445100 Carei, str. Károli Gáspár nr. 4, jud. Satu Mare, 0261-866719, 0743-689614. Szórvány: Mezőfény, Csanáros, Klára
Pelekeszi	Kurta-Tötös Szabolcs	447281 Becheni nr. 26, jud. Satu Mare, 0744-511934
Piskolt	Csáki József Gedeon	447250 Pişcolt nr. 328, jud. Satu Mare, 0261-824604, 0745-656006. Leányegyház: Reszege
Szaniszló	Förizs Károly lp.	4472607 Sanislău nr. 968, jud. Satu Mare, 0261-821230. Szórvány: Csomaköz
Szilágypér	Tolnai Ferenc	447245 Pir nr. 212, jud. Satu Mare, 0261-821708
Szilágyszer	Tarsoly Gyula	447063 Ser nr. 145, jud. Satu Mare, 0745-785234. Szórvány: Újtasnád
Tasnád	Hegedűs István	445300 Tăşnad, str. Ştefan cel Mare nr. 1, 0261-827561
Tasnádszarvad	Papp Dénes	445304 Sărauad nr. 146, jud. Satu Mare, 0261-822035; 0744-980672
Tasnászántó	Nagy Róbert	447260 Santău nr. 653, jud. Satu Mare, 0261-823135. Szórvány: Érhatvan

Érmelléki Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42, jud. Bihor 0259-350070
Albis	Dénes Béla	417106 Albiş 61, jud. Bihor, 0259-363744
Apátkeresztúr	Lugosi Dániel	417016 Crestur nr. 13, jud. Bihor, 0744-756721
Asszonyvására	Székely István	417177 Târguşor nr. 27, jud. Bihor, 0788-482222
Bályok	Jónás Sándor	417040 Balc str. Petőfi nr. 53, jud. Bihor, tel 0259-326313, 0745-075417
Berettyószéplak	Uszkai Huba	417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei 3, jud. Bihor, tel 0259-368363, 0745-537977
Bihardiószeg	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42 jud. Bihor 0259-350070; 0744-829020. Szórvány: Kisjanka
Csokaly	Mátyás Árpád	417437 Ciocaia nr. 29, jud. Bihor, 0259-352750; 0788-482223; 0746-031760

Éradony	Nagy Zója	417571 Adoni nr. 155, jud. Bihor; 0788-482221
Érábrány	Balla Tibor	417005 Abram nr. 25, jud. Bihor; 0745-147388. Szórvány: Lüki, Kohány, Szunyogd, Dzsér
Érbogyoszló	Nagy István	417105 Buduslău nr. 101, jud. Bihor, 0259-459358; 0788-482220
Érkesező	Orosziné Zih Magda	417176 Cheşereu nr. 238, jud. Bihor, 0740-471708
Érköbölkút	Czondi István	417438 Cubulcut nr. 42, jud. Bihor, 0744-547714
Érkörtvélyes	Szabó József	417225 Curtuiuşeni nr. 916, jud. Bihor, 0259-465028; 0744-567714
Érmihályfalva	Balázs Dénes János Kiss Csilla Uri Imre	415700 Valca lui Mihai, str. Kálvin János nr. 16, jud. Bihor, 0259-355447; 0740-626336
Érolaszi	Futó Ferenc	417439 Olosig nr. 223, jud. Bihor, 0745-961883
Érselind	Oroszi Kálmán	417546 Şilindru, jud. Bihor, 0742-080703
Érsemjén	Fülöp János	417545 Şimian nr. 153, jud. Bihor, 0259-356269. Szórvány: Újsemjén, Barantó, Érkenéz
Érszőlős	Illyés Tamás	417625 Vişoara nr. 85, jud. Bihor, 0259-328923; 0742-513909
Értarcsa	Kulcsár Árpád	417570 Tarcea nr. 251, jud. Bihor, 0259-464091; 0741-145800
Gálospetri	Szabó Zsolt	417572 Galošpetreu nr. 379, jud. Bihor, 0744-127175; 0259-464150
Hegyközszentmiklós	Kiss Zoltán	417441 Sănnicolau de Munte nr. 33, jud. Bihor, 0259-352591
Jankafalva	Simon István	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 139, 0740-154916
Kiskereki	Bozsóky Sándor	417175 Cherechiu nr. 80, jud. Bihor, 0722-575144
Magyarkéc	Mike Pál Attila	415301 Cheţ nr. 118, jud. Bihor, 0744-565072; 0788-415862; mikepal@zappmobile.ro
Margitta	Fazakas László Kovács Levente	415300 Marghita, str. Horea nr. 5, jud. Bihor, 0259-362858; 0745-990840(KL)
Micske	Gavallér Lajos	417183 Mişa nr. 183, jud. Bihor, 0259-364311. Szórvány: Vámosláz, Királyi, Szentlázár
Monospetri	Ifj. Mátyás Árpád	417018 Petreu nr. 225, jud. Bihor, 0746-031761; 0788-482224
Nagykágya	Bara László	417436 Cadea nr. 81, jud. Bihor, 0740-435636; 0259-352152 (Szűcs)
Ottomány	Darabont Tibor	417446 Otomani nr. 220, jud. Bihor, 0744-550973
Papfalva	Kovács Szabadi Tünde	417390 Popeşti nr. 78, jud. Bihor, 0745-990840. Szórvány: Cséhtelek, Réti
Poklostelek	Erős-Joó Enikő	417184 Poclusa de Barcău nr. 153, jud. Bihor, 0742-091908
Szolnokháza-Sándorfalva	Simon Szabó István	417063 Păgaia, str. Marc nr. 82, jud. Bihor, 0740-154916
Szalacs	Botos András	417445 Sălacea nr. 26, jud. Bihor, tel/fax: 0259-463047, 0740-167250
Szentjobb	Rákosi Jenő	417192 Săniob nr. 318, jud. Bihor, 0259-328323; 0745-586592
Székelyhid	Gavrucza Tibor Jakó Sándor Zsigmond	417435 Săcuieni, str. Crişana nr. 37, jud. Bihor, 0259-352511, 0788-520240
Tóti	Demeter Sándor	417580 Tăuteu nr. 208, jud. Bihor, tel. 0259-354851; 0740-246162
Vedresábrány	Erős-Joó Béla	417015 Abrămuţ nr. 52, jud. Bihor, 0742-091908

Bihari Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Mikló Ferenc	410473 Oradea, str. D. Cantemir nr.23 Bl. D23 ap.1, jud. Bihor, 0259-426-142, 0722-686-790
Ant	Kovács István	417036 Ant, nr.180, jud. Bihor, 0744-380-721
Árpád	Filep Ferenc Miklós	417046 Arpășel, nr.300, jud. Bihor, 0259-312-686; 0743-868-896
Belényes	Réman Elek	415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr.34, jud. Bihor, 0259-322-861
Belényessonkolyos	Földesy Márta	417269 Șuncuiuș de Beiuș, nr.14, jud. Bihor, 0744-959-241. Testvéregyház: Körösjánosfalva
Belényesújlak	Boros István	417610 Uileacu de Beiuș, nr. 74, jud. Bihor, 0259-324-002, 0721-981-564. Szórvány: Magyarcséke
Bihar	Csernák Béla Lukács Angéla slp.	417050 Biharia, str. Gării nr.52, jud. Bihor, 0259-369-690. Szórvány: Gostat-telep
Biharfélegyháza	Szabó Zsolt	417238 Roșiori Bihor, nr.51, jud. Bihor, 0259-462-013, 0723-595-448
Biharszentjános	Csomay Árpád	417078 Sântion, nr.243, jud. Bihor, 0259-316-025; 0742-463-780
Biharvajda	Balogh Barnabás	417239 Vaida, nr.177, jud. Bihor, 0259-462-070, e-mail: balogh barnabas@yahoo.com
Bors	Dénes Károly	417075 Borș, nr.96, jud. Bihor, 0259-316-131
Erdőgyarak	Prém Imre Csaba	417197 Ghiorac, nr.373, jud. Bihor, 0259-312-620, 0743-915-481
Élesd	Lugosi Mihály	415100 Aleșd, str. Bucegi nr.21, jud. Bihor, 0259-342-890, 0723-377-218. Szórvány: Esküllő
Feketeerdő	Bogya Miklós	415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26, jud. Bihor, 0259-327-403, 0722-992-178
Feketetót		417048 Tăut, jud. Bihor
Fugyi	Zsigmond Attila	417364 Fughiu, nr.205, jud. Bihor, 0359-805-990; 0766-463-886
Fugyivásárhely	Kállay László	417360 Oșorhei, str. Mică nr.593, jud. Bihor, 0259-313-265; 0722-418-136
Gyanta	Soós József	417131 Ginta, nr.131, jud. Bihor, 0259-312-005; 0745-926-516. Szórvány: Kisháza, Tenkeszép lak
Hegyközsátár	Miklós Csaba Péter	417165 Cetariu, nr.341, jud. Bihor, 0259-451-023
Hegyközkovácsi	Forró László	417051 Cauaceu, nr.175, jud. Bihor, 0259-369-773, 0722-686-780
Hegyközpályi	Katona János	417166 Paleu, nr. 20, jud. Bihor, 0259-451-311; 0742-922-197
Hegyközszáldobágy	Kelemen István	417167 Săldăbagiu de Munte, nr. 80, jud. Bihor, 0259-435-742, 0722-769-959. Szórvány: Száldobágyhegy
Hegyközszentimre	Kucharszki Zoltán	417452 Sântimreu, nr.60, jud. Bihor, 0766-584-040
Hegyközújlak	Orbán Zoltán	417172 Uileacu de Munte, nr.190, jud. Bihor, 0259-451-418, 0788-482-261
Jákóhodos	Mikló István Boldizsár	417451 Hodoș, nr. 83, jud. Bihor, 0740-207-488
Kisnyégerfalva	Filep Attila Zoltán	417252 Grădinari, nr.23, jud. Bihor, 0259-438-118. Szórvány: Vaskohsziklás, Nucet, Stei
Kisszántó	Bede Ferenc	417077 Sântău Mic, nr. 166, jud. Bihor, 0259-316-080
Köröskisjenő	Domján László	417295 Ineu, nr. 100, jud. Bihor, 0259-347-272
Köröstárkány	Szakács Zoltán	417575 Târcaia, nr. 56, jud. Bihor, 0259-322-480
Kövesegyháza	Papp József	417534 Săliște, jud. Bihor, Szórvány: Derna, Tataros, Varaszo
Kügypuszta	Maksay Árpád	417054 Satu Nou, nr. 77, jud. Bihor, 0259-369-483
Magyarkakucs	Kajántó Pál ny. lp.	417337 Cacuciu Nou, nr. 43, jud. Bihor, 0740-062-864
Magyarremete	Szigeti Ferenc	417410 Remetea, nr. 211, jud. Bihor, 0259-325-226, 0744-198-562
Mezőbaj	Arany Sándor	417196 Boiu, nr. 449, jud. Bihor, 0259-370-358

Mezőtelegd	Szoboszlai Gáspár István	417585 Tileagd, str. Unirii nr.35, jud. Bihor, 0259-345-059; 0723-328-103
Mezőtelki	Fazakas Ferenc	417608 Telechiu, nr. 103, jud. Bihor, 0259-345-661; 0745-757-647, e-mail:mezotelki@email.ro
Nagyszalonta	Mikló Ferenc Pál László slp.	415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9, jud. Bihor, 0259-373-109
Nagyszántó	Szatmári Elemér	417076 Santău Mare, nr. 71, jud. Bihor, 0259-316-024, 0723-164-729
Nagyvárad- Biharpüspöki	Szekeres Sándor	410141 Oradea, str. Dealului nr.20, jud. Bihor, 0259-453-276
Nagyvárad- Csillagváros	Vincze Zoltán Vincze Judit	410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15, jud. Bihor, 0259-440- 729; 0766-729-237; 0742-942-975
Nagyvárad-Hegyalja	Wagner Erik	410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31, jud. Bihor, 0740-338-805
Nagyvárad-Olaszi	Tőkés László Veres Kovács Attila Lukács Attila slp.	410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40, jud. Bihor, 0259-416-357, 0743-108793
Nagyvárad-Osi	Csűrű István Kövendi István segédlelkész	410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5, jud. Bihor, 0259- 413-550, 0722-597-364. Szórvány: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd
Nagyvárad-Rét	Pálfi József Finta Lilla slp.	410115 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare nr. 6, jud. Bihor, 0259-453-914, 0766-620-822
Nagyvárad- Rogériusz	Fazakas Sándor Kerekes József István Farkas Zsolt slp.	410115 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare nr.4 ap.8, jud. Bihor, 0259-452-324, 0259-230-754, 0744-602-782
Nagyvárad-Szólós	Szűcs Imre	410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27, jud. Bihor, 0259-419-717, 0745-595-142. Szórvány: Szentmárton
Nagyvárad-Ujváros	Zsigmond József Sándor Lajos	410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, jud. Bihor, 0359-414-258, 0722-686-749
Nagyvárad-Velence	Farkas Antal Gergely Kinga slp.	410522 Oradea, str. Clujului nr. 91, jud. Bihor, 0259-417-285; 0723-465-499
Nyüved	Dénes István	417052 Niuved, nr. 1, jud. Bihor, 0259-458-641; 0745-374-441
Örvénd	Kánya Endre	417317 Urvind, nr. 196, jud. Bihor, 0259-346-037; 0745-576-018
Paptamási	Bereczki András	417056 Tămăşeu 121, Bihor, 0259-413569, 0745-642284, bereczki@rdslink.ro
Pelbárthida	Visky István	417053 Parhida, nr. 58, jud. Bihor, 0726-242-824
Pósalaka	Kajántó Pál ny. lp.	417588 Poşoloaca, nr. 126, jud. Bihor, 0259-340-539
Pusztaijlak	Papp József	417591 Uileacu de Criş, nr. 42, jud. Bihor, 0259-345-356
Rév	Boros József Attila	417615 Vadu Crişului, nr. 3, jud. Bihor, 0724-932-060. Szórvány: Nagybaród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa
Siter	Nyeste János	417168 Şiştirea, nr. 9, jud. Bihor, 0723-438-576
Szalárd	Borzási Gyula	417450 Sălard, nr. 553, jud. Bihor, 0259-441-063, 0744-838-276. Szórvány: Újfegyvernek
Tamáshida	Pázmány Attila	417037 Tămaşda, nr. 66, jud. Bihor, 0259-391-353
Tenke	Berke Sándor	417595 Tinca, str. Avram Iancu , nr. 53, jud. Bihor, 0259-310-299; 0742-014-371, 0740-124-852. Szórvány: Bélyenyér
Várasfenes	Szabó László	417265 Finiş, nr. 506, jud. Bihor, 0788-496-256; 0726-338-767
Kórházlelkész	Herdeán Gyöngyi	jelenleg külföldön van, helyettes Nacsádiné Csuka Melinda lelkész. 0359-410-960; 0742-900-857; 0721-517-176

Aradi Egyházmegye

Esperesi hivatal	Seres Géza	31085 Arad, str. Mihai Eminescu nr. 33, jud. Arad. Tel.:0257-283072
Arad-Belváros	Baracsi Levente Baracsiné Dávid Zsuzsanna	310085 Arad, str. M. Eminescu nr. 33, jud. Arad, tel.: 0257-283072; 0745-618992; 0740-179157; e-mail: baracsi@arad.ro. Leányegyház: Majlát
Arad-Gáj	Czégé Imre	310501 Arad, str. Dunării nr. 16, jud. Arad, 0257-275464; 0745-525813; 0744-623442
Arad-Mosóc	Józsa Ferenc	310205 Arad, str. Antim Ivireanu nr. 6, jud. Arad, Tel/fax: 0257-230311. Szórvány: Németszentpéter
Ágya	Módi József	317301 Adea, jud. Arad, tel.: 0257-357629; 0740-227395
Angyalkút	Seres Géza	317120 Fântânele nr. 106, jud. Arad, Tel/fax: 0257-456101; 0722-686798
Bélzerénd	Petrucl János	317218 Zerindu Mic, jud. Arad, 0257-354605
Borosjenő	Bodnár Lajos	315300 Ineu, str. Horea nr. 6, jud. Arad, Tel.: 0257/511750; 0742-033464. Leányegyház: Csermő. Szórvány: Bocsig, Beliu
Borossebes	Balla Sándor	315700 Sebiş, P-cul Libertăţii nr. 29-31, jud. Arad, 0257- 310425; 0745-494764
Erdőhegy-Kisjenő	Kovács Gyula	315100 Chişineu-Criş, str. Înfrăţirii nr. 36, jud. Arad, 0257-350615; fax: 0257-523057; 0745-888908. Szórvány: Gyulavarsánd, Pil, Szintye, Szapárliget, Székudvar, Simánd
Feketegyarmat	Nagy József	317421 Iernata Neagră nr. 32, jud. Arad, 0257-355633; 0742-386723
Kispereg	Váradi S. Károly	317241 Peregu Mic nr. 321, jud. Arad, tel.: 0257-459022; 0723-970173
Lippa	Seres Géza	315400 Lipova, str. Timişorii nr. 7, jud. Arad, 0722-686798. Szórvány: Gyorok, Szépfalu, Ménes, Pálos, Radna, Neudorf Valea Mare, Baracka, Soborsin
Nagylak	Mészáros József	315500 Nădlac nr. 1082, jud. Arad
Nagypereg	Váradi S. Károly	317240 Peregu Mare nr. 76, jud. Arad, 0723-970173
Nagyzerénd	Dénes József	317420 Zerind nr. 282, jud. Arad, tel. 0257-355516
Pankota	Kondor Endre	315600 Păncota, str. Avram Iancu nr. 4 jud. Arad, 0257-466116; 0740-871001. Szórvány: Gálsa, Szentanna, Szőlős, Világos, Nagyarát
Szemlak	Mészáros József	317295 Semlac nr. 1028, jud. Arad, tel. 0746-567701. Szórvány: Pécska
Szentleányfalva	Papp Csaba	317206 Sânleani nr. 183, jud. Arad, tel/fax: 0257-381762; 0745- 578123. Szórvány: Fakert, Zimánköz
Vadász	Lőrincz Loránd Péter	317217 Vânători nr. 250, jud. Arad, tel: 0257-354770; 0740-144248. Szórvány: Simonyifalva, Tözmiske

Temesvári Egyházmegye

Esperesi hivatal	Fazakas Csaba	305500 Lugoj, str. Alexandru Mocioni nr. 8, apt. 2., jud. Timiș, 0256-337637; 0788-636989; e-mail: temrefinegye@yahoo.com
Bégamonostor		307275 Mănăștiur, jud. Timiș, 0256-325540. Szórvány: Facsád
Igazfalva	Czapp István	307155 Dumbrava nr. 197, jud. Timiș, 0256-325540; 0723-289474. Szórvány: Kisszécsény
Karánsebes	Elekes Árpád	325400 Caransebeș, str. Tribunalului 9, jud. Caraș-Severin, 300970 Timișoara, str. Azurului nr. 11, 0256-469260; 0256-273227. Szórvány: Nándorhegy
Lugos	Fazakas Csaba Gáll Zoltán	305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15, jud. Timiș, tel/fax: 0256-351103; 0788-636989; 0256-336132; 0788-628750, e-mail: lrc@lasting.ro
Nagybodófalva	Bálint István	307006 Bodo nr. 54, jud. Timiș, 0256-333296; 0788-198770. Leányegyház: Vásáros
Resicabánya	Makay Botond	32026 Reșița, str. Paul Iorgovici nr. 17, C.p. 77, jud. Caraș-Severin, tel/fax: 0255-212136, 0721-627610. Leányegyház: Boksabánya
Szapárfalva	Bódis Ferenc	307128 Típari nr. 110, jud. Timiș, 0256-326741
Szigetfalu	Szilágyi Puskás Albert	307193 Sculia nr. 87, jud. Timiș, 0256-410811; 0256-410660 (gondnoknő). Szórvány: Gátalja, Delta
Temesvár-Belváros	Bányai Ferenc Szász Zoltán	300200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, jud. Timiș, Tel/fax: 0256-492992; 0788-627611. Szórvány: Temesség, Szentandrás
Temesvár-Új Ezredév	Gazda István Gazdáné Mátyus Melinda	300200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, ap. 12, jud. Timiș, 0256-495922; 0745-376018, e-mail: ezredev@mail.dnttm.ro. Szórvány: Buziásfürdő
Temesvár-Újkisoda	Bálint Sándor	300434 Timișoara, str. Herculane nr. 81, jud. Timiș, tel./fax: 0256-215794. Szórvány: Kardostelep, Ötvösd
Temesvár- Vöröscsárda	Kovácsné Papp Ibolya	300056 Timișoara-Ciarda, P-ța I. C. Brătianu nr. 2, jud. Timiș, 0256-433488; 0788-626373
Újmosnica	Gazda Melinda	307285 Moșnița Nouă nr. 254, jud. Timiș, 0259-393502. Szórvány: Medves
Újszentes	Szűcs András Ottó	307160 Dumbrăvița, str. Gh. Doja nr. 36, jud. Timiș, 0256-214649; 0788-219042, e-mail: andras_otto@yahoo.com; refujszentes@yahoo.com. Szórvány: Gyarmata
Végvár	Gyöngyössi Csilla	307430 Tormac nr. 360, jud. Timiș, 0256-392824; 0788-219042. Szórvány: Nickyfalva
Zsombolya		305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C, jud. Timiș, 0256-361626. Szórvány: Nagyszentmiklós, Valkány, Keresztúr, Gyertyános

Szilágysomlyói Egyházmegye

Esperesi hivatal	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj 0260-678902
Alsóvalkó	Sziszik László	457345 Valcău de Jos nr. 61/a, jud. Sălaj, 0260-670945; 0742-598784
Bürgezd	Ruzsa István	457261 Bilghez nr. 86, jud. Sălaj, 0260-670643
Ipp	Kocsis Ambrus Tibor	457210 Ip nr. 136, jud. Sălaj, 0260-671548; 0743-468339
Kémer	Paniti Zoltán Paniti Eszter	457060 Camăr nr. 305, jud. Sălaj, 0260-672120
Kraszna	Kádár György Debreczeni András	457085 Crasna nr. 2, jud. Sălaj, 0260-636072
Krasznahorvát	Galambfalvi Judit	457185 Horoatu Crasnei nr. 200, jud. Sălaj, 0260-637494; 0745-437317
Lecsmér	Kánya Zsolt Attila	457231 Leșmir nr. 98, jud. Sălaj, 0741-449495
Ráton	Gáspár Zoltán	457088 Ratin nr. 171, jud. Sălaj 0260-637026; 0740-797622
Sarmaság	Püskök József Attila	457330 Șarmășag nr. 8, jud. Sălaj, 0260-655112
Sarmaság- Bányatelep	Lucza István	457330 Șarmășag-Mina, str. Minerului, bl. M9, ap. 1, 0260-656566; 0722-686819. Szórvány: Zálnok, Bobota, Csókaláb
Selymesilosva	Fehérvári Ernő	457331 Iliușa nr. 55, jud. Sălaj, 060-656123; 0745-848782. Szórvány: Magura
Somlyóújlak	Balázs Ferenc	457241 Uileacu Șimleului nr. 59, jud. Sălaj, 0260-657508; 0740-787622
Szilágybagos	Fehérvári Gyula	457262 Boghiș nr. 95, jud. Sălaj 0260-623706, 0745-868670
Szilágyborzás	Bogdán Szabolcs	457263 Bozieș nr. 87, jud. Sălaj, 0260-623887; 0723-282737
Szilágykövesd	Fazakas Hajnal	457070 Chieșd nr. 120, jud. Sălaj, 0745-792241
Szilágylompért	Szónyi Levente	457332 Lompirt nr. 245, jud. Sălaj, Tel/fax: 0260-656145; 0744-626722
Szilágynagyfalu	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-670358; 0740-879455
Szilágyperecsén	Nagy Bálint	457265 Pericei nr. 416, jud. Sălaj, 0260-672740; 0740-643460
Szilágysomlyó	Mike Zoltán	457300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului nr. 2, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-678889
Szilágyzovány	Kiss Miklós	457213 Zăuan nr. 374, jud. Sălaj, 0260-623335
Varsolc	Fazakas Sándor	457355 Vârșolț nr. 71, jud. Sălaj, 0260-672507, 0744-791856. Leányegyház: Krasznarécse

Zilahi Egyházmegye

Esperesi hivatal	Bogdán Zsolt	450010 Zaláu, str. Kossuth Lajos nr. 16, jud. Sălaj 060-661495, e-mail: refespzilah@easynet.ro
Bósháza	Vargha Levente	457037 Biușa nr. 140, jud. Sălaj, tel. 127; 0260-654227; 0743-613355 lvarga@kolozsvar.ro. Szórvány: Benedekfalva
Désháza	Uszkay Zoltán	457297 Deja nr. 153, jud. Sălaj, 0260-654436
Diósad	Kádár György Tamás	457168 Dioșod nr. 219, jud. Sălaj, 0260-629777; 0740-406293. Szórvány: Magyarbaksa
Doba	Nagy Mihály	457122 Doba nr. 48, jud. Sălaj, 0744-513421. Leányegyház: Kisdoba-Nagydoba
Egrespatak	Szilágyi Éva Szilágyi Zoltán koll. lp.	457246 Aghireș nr. 98, jud. Sălaj, 0260-659105; 0740-782660; szkizo@vipmail.hu
Hidalmás	Csillag Péter	457175 Hida nr. 344, jud. Sălaj 0722-216246. Szórvány: Drág
Kusaly	Sándor András	457080 Coșeu nr. 144, jud. Sălaj; 0745-171243
Magyargoroszló	Gál Miklós János	457169 Guruslău nr. 97, jud. Sălaj, 0260-629357; 0745-052141
Magyarkecel	Vicsai Ferenc	457245 Meseșeni de Jos nr. 296, jud. Sălaj, 0745-539126
Menyő	Nagy István	457298 Mineu nr. 167, jud. Sălaj 0721-231324, 0743-064174
Mocsolya	Móré Mihály Levente	457326 Valea Pomilor nr. 119, jud. Sălaj, 0744-764706; e-mail mlevius@freemail.hu
Nagymon	Módi Attila bszp	457123 Năimon nr. 63, jud. Sălaj, 0726-149025
Ördögkút-Cigányi	Csillag Péter	450170 Zaláu, str. Octavian Goga, bl. R98, II., 7, jud. Sălaj, 0260-632583; 0722-216246
Szilágyballa	Boros Árpád	457046 Borla nr. 114, jud. Sălaj, 0260-623581; 0745-306599
Szilágycseh	Molnár Kálmán, Tóth László	455100 Cehu Silvaniei, str. Gh. Pop de Băsești nr. 20, jud. Sălaj, 0260-650716; 0740-973884, tothlaszi@yahoo.com
Szilágykered	Balázs Zoltán	457081 Archid nr. 77, jud. Sălaj, 0260-655333/117; 0740-576688, erkedbalazs@yahoo.com
Szilágyfőkeresztúr	Tolnai Miklós	457106 Cristur-Crișeni nr. 189, jud. Sălaj, 0260-630144; 0742-649075
Szilágygörcsön	Hőgye Roberto	457107 Gârceiu nr. 135, jud. Sălaj, 0743-624710
Szilágypanit	Szilágyi Zoltán	457171 Panic nr. 94, jud. Sălaj, 0260-629043; 0745-435959 szipanit@freemail.hu
Szilágy sámson	Szász Bálint Róbert	457325 Șamșud nr. 369, jud. Sălaj, 0260-653222; 0742-763915
Szilágy szeg	Sipos András	457295 Sălățig nr. 135, jud. Sălaj, 060-650808
Szilágy szentkirály	Módi Attila	457124 Sâncraiu-Silvaniei nr. 42, jud. Sălaj, 0260-633701; 0726-149025
Vérvölgy	Süle Gyula Zsolt	457126 Verveghiu nr. 90 jud. Sălaj, 0740-703175
Völcsök	Lovász István	455104 Ulciug nr. 86, jud. Sălaj, 060-651534; 0740-175981, listvan2004@yahoo.com
Zilah-Belváros	Püspök Sándor Csaba Barabás Attila	450006 Zaláu, str. A. Șaguna nr. 7, jud. Sălaj, 060-661487; 0744-999537, e-mail: zilahbelvaros@fastmagic.ro
Zilah-Fenyves	Bogdán Zsolt	Zaláu, str. Maxim D. Constantin nr. 5, jud. Sălaj, 060-661454; 260-660479 (o); 0724-304478, e-mail: zifer@freemail.hu
Zilah-Liget	Oláh Mihály Szántó Júlia Szomor Attila	450123 Zaláu, str. Simion Bărnuțiu nr. 40/a, jud. Sălaj, 060-661524; 091-219379, 0260-616875 (o); e-mail: zliget@xnet.ro. Szórvány: Mice
Zsibó	Molnár Endre	455200 Jibou, str. 1 Decembrie 1918 nr. 20, jud. Sălaj, 060-644830; 0746-961732. Leányegyház: Szamosudvarhely

Tartalomjegyzék

Igei beajánló	3
Wass Albert: A láthatatlan lobogó	5
Tompa László: Magányos fenyő	30
Ige a hétköznapiakban	31
Szemben az árral	37
Merre tart az erdélyi magyar társadalom?	40
GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT	
Van egy álomom	45
Kányádi Sándor: Kicsi legény, nagy tarisznya	48
Iskoláink Trianon után	49
Volt egyszer egy iskola... ..	51
Református Rogériusz	57
Virágzó gyülekezeti élet Érszőlősen	59
Aki nem álmodik iskolát, az a jövőt veszélyezteti	63
Magyar Gimnázium Németországban	65
Magyar óvoda és iskola Svájcban	67
AZ ELVESZETTET MEGKERESEM	
Misszió hajléktalanokért	69
Naplórészlet	72
Teológusok a mezősegi szórványban	76
„Tegyétek tanítványokká a vakokat“	78
EGYHÁZFEGYELMEZÉS	83
Esketés, válóperek, egyházfegyelem a zsinati határozatok alapján	90
LAKITELEKI NÉPFŐISKOLA	103
Bandel Lajos: Dalos üzenet	110
MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN	
Próbatévő idők járnak felettünk	111
Elindultam szép hazámból	114
CSALÁDI KÉRDÉSEK	
A keresztyének házassága jel a világban	118
Névadás és önazonosság	122
Nyíró József: Kopjafák	126
Temetőink, temetéseink	129
Egy kiöregedett tengerész fohásza	135
VÁRAD NEVEZETESSÉGEI	
Elfogult városismertető	136
A református oktatás epizódjai	142
Tisza Kálmán emlékezete	149
MÚLTUNK ÖSVÉNYEI	
Történelmünk mérőkövei	153

Trianon kései következményei	161
1956 – Devictus vincit!	165
Bihar megyei Fráter-kúriák	177
Adalékok Kőbölktűt történetéhez	187
Kis falu nagy szülötte	195
IRODALOM	
A szépíró és nyelvművelő Kosztolányi Dezső	198
Szilágyi Domokos életei	202
Testi-lelki egészségünk	207
Az időjárás szeszélyei	219
Miért szólnak a harangok?	223
Gyerekeknek	224
Keresztrejtvények	232
Humor	240
Jelentős évfordulók 2006-ban	243
A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára	252